KATILIM FİNANS KURUMLARINDA KONTROL VE DENETİM ESASLARI

TÜRKİYE'DEKİ DÜZENLEYİCİ OTORİTELERİN TALİMATLARI ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. İsmail Halitoğlu

TKBB YAYINLARI

KATILIM FİNANS KURUMLARINDA KONTROL VE DENETİM ESASLARI

TÜRKİYE'DEKİ DÜZENLEYİCİ OTORİTELERİN TALİMATLARI ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. İsmail Halitoğlu

KATILIM FİNANS KURUMLARINDA KONTROL VE DENETİM ESASLARI

TKBB YAYINLARI
Yayın No: 29

Yazar
Dr. İsmail Halitoğlu

Kapak ve Sayfa Tasarımı
ESER MEDYA

Baskı
1. Baskı, Ekim 2024 İstanbul

Baskı ve Cilt
UNİFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ
Yakuplu Mah. 194. Sok. No: 1 / 159
3. Matbaacılar Sitesi Beylikdüzü / İstanbul
Tel : +90 212 875 37 85

Sertifika No: 72541

ISBN: 978-625-98383-5-9

Türkiye Katılım Bankaları Birliği
İnkılap Mahallesi Dr. Adnan Büyükdeniz Caddesi Akofis Park
C Blok No :8 K: 8 Ümraniye/ İstanbul
Tel: 0216 636 95 00 (Pbx) Faks: 0216 636 95 49
www.tkbb.org.tr

içindekiler

ÖNSÖZ > 7
TANIMLAR > 9

1 **BİRİNCİ BÖLÜM**
MALİ KONTROLÜN TANIMI ÖNEMLİ KAVRAMLARIN VE İLGİLİ TEMEL TERİMLERİN AÇIKLANMASI > 11

1.1. GENEL KAVRAMLAR > 14
1.1.1. Kontrol Kavramı > 14
1.1.2. İç kontrol > 15
1.1.3. Denetim Kavramı > 22
1.1.4. İç Denetim > 24
1.1.5. İç Kontrol ve İç Denetim İlişkisi > 26
1.1.6. Denetim Türleri > 28

2 **İKİNCİ BÖLÜM**
KATILIM FİNANS UYUM KONTROL VE DENETİM TANIMI > 31

2.1. Katılım Finans Uyum Kontrol ve Denetimi Tanımı > 33
2.2. Kurumlarda Katılım Finans Denetim ve Kontrol Sisteminin Üzerine İnşa Edildiği Katılım Finans Hükümleri ve Yasal Dayanaklar > 34
2.3. Finansal Kurumlarda Denetim ve Kontrolün Tarihi > 40
2.4. Katılım Bankacılığı Uyum ve Katılım Bankacılığı Denetim > 40
2.5. Katılım Bankacılığı Denetimin Kısımları (İç Denetim ve Dış Denetim) > 41
2.6. Katılım Finans Kontrol ve Denetim Sisteminin Temelleri ve Bileşenleri > 42
2.7. Türkiye'deki Faaliyet Niteliğine Göre Kurumların Katılım Finans Denetim Biçimleri > 44

3 **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**
TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN VE MEVZUATLARI IŞIĞINDA KATILIM FİNANS KURUMLARINDA DENETİM YÖNETİŞİMİ > 45

3.1. Katılım Finans Yönetişim Teriminin Anlamı > 49
3.2. Finansal Kurumlarda Katılım Finans Yönetişiminin Gereklilikleri > 53
3.3. Yönetişim İlkeleri > 54
3.3.1. Gözetim, Hesap Verilebilirlik ve Sorumluluk > 54
3.3.2. Güvenilirlik > 59
3.3.3. Mesleki Özen > 60
3.3.4. Mesleki Yeterlilik ve Gelişim > 61

3.3.5. Menfaat ve Görev Çatışmasızlığı (Tarafsızlık) > 62
3.3.6. Bağımsızlık > 63
3.3.7. Gizlilik > 64

4 **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**
TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN VE MEVZUATLARININ KATILIM BANKALARINDAKİ YÖNETİŞİME İLİŞKİN DÜZENLEMELERİ > 65

5 **BEŞİNCİ BÖLÜM**
KATILIM FİNANS ESASLARI ÇERÇEVESİNDE FAALİYET GÖSTEREN SİGORTACILIK VE BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNİN YAPISI > 89

5.1. Uygulamaya İlişkin Esaslar > 92
5.2. Danışma Komitesine İlişkin Esaslar > 93
5.3. Katılım Esaslı Faaliyet Gösteren Sigorta ve Emeklilik Şirketlerinin Denetim Organizasyon Yapısı > 96
5.3.1. Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş. > 96
5.3.2. Neova Sigorta > 97

6 **ALTINCI BÖLÜM**
TÜRKİYE'DEKİ DÜZENLEYİCİ OTORİTELERİN GEREKSİNİMLERİNE GÖRE KATILIM FİNANS UYUM VE KATILIM FİNANS İÇ DENETİM > 99

6.1. Katılım Finans Uyum Kontrol > 101
6.2. BDDK Tebliği Çerçevesinde Katılım Bankalarında Uyum ve Denetim Fonksiyonları > 103
6.3. SEDDK'ya Göre Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Sigortacılığında ve Bireysel Emeklilik Şirketlerinde Katılım Finans Uyum ve İç Denetim Faaliyetleri > 115

7 **YEDİNCİ BÖLÜM**
KATILIM FİNANS DENETİM, UYUM VE KONTROL PROSEDÜRLERİ VE ARAÇLARI > 127

7.1. Katılım Bankacılığı Uyum Birimi Uyum Kontrol ve İzleme Süreçleri > 129
7.1.1. Katılım Bankacılığı Uyum Süreci > 129
7.1.2. Katılım Bankacılığı Uyum Kontrol Süreci > 131
7.1.3. Katılım Bankacılığı Uyum İzleme Süreci > 132
7.1.4. Katılım Bankacılığı Uyum Tarafından Hazırlanan Rapor Çeşitleri > 133

7.2. Katılım Finans Denetim ve Uyum Kontrol Planları > **134**
7.2.1. Denetim ve Uyum Kontrol Planlarının Hazırlanması > **134**
7.2.2. Planlama Düzeyleri > **135**
7.2.3. Katılım Finans Risklerine Dayalı Denetim Faaliyetlerinin Yıllık Planı > **135**
7.2.4. Katılım Finans Denetim Biriminin Amaçlarının Belirlenmesi > **135**
7.2.5. Planın Tasarlandığı Metodolojinin Belirlenmesi > **136**
7.2.6. Katılım Finans Denetim Kapsamı > **137**
7.2.7. Denetim Takvimini Belirleyen Faktörler > **138**
7.2.8. Katılım Finans Denetim Planlarının Uygulanması İçin Gerekli Kaynakların Belirlenmesi > **140**
7.2.9. Katılım Finans Denetim Süreçlerinin Hazırlık Aşamaları > **141**
7.2.10. Katılım Finans Denetim Misyonunun Hazırlanması > **141**
7.2.11. Katılım Finans Denetim Misyonu Çalışma Programının Hazırlanması > **142**
7.3. Katılım Finans İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamı > **144**
7.4. Katılım Finans Denetim Faaliyetlerinin Nitelikleri > **145**
7.5. Katılım Finans Denetim Prosedürleri > **150**
7.5.1. Hazırlık Aşaması > **151**
7.5.2. Uygulama Prosedürleri > **152**
7.5.3. Denetim Başlangıcı > **152**
7.5.4. Denetim Sonrası Prosedürler > **153**
7.6. Katılım Finans İç Denetim Raporları > **155**
7.6.1. Katılım Finans İç Denetim Raporlarında Bulunması Gereken Nitelikler > **157**
7.6.2. Katılım Finans Denetim Raporunun Ana Bölümleri > **158**
7.6.3. Katılım Finans Denetim Raporlarının Çeşitleri > **160**
7.7. Bulgular ve Bunların Danışma Komitesi Raporlarına Yansıması > **161**
7.8. Katılım Finans İlkeleri Çerçevesinde Bulgu Türleri > **162**
7.8.1. Bulguların Düzeni ve Sunum Yolları > **163**
7.8.2. Bulgular ve İhlaller İçin Risk Değerlendirme Metodolojisi > **164**
7.8.3. Katılım Finans İlke ve Hükümlerini Bulgu Eden Gözlemlerin Ele Alınmasına İlişkin Mekanizmalar > **167**
7.8.4. Katılım Finans Hükümlerinin Gözlemlenmesi ve Bulgularına Yönelik Adımlar > **167**
7.8.5. Katılım Finans Hükümlerine İlişkin Bulguların/İhlallerin Düzeltilmesini İzleme Mekanizması-Takip Programı: > **168**

7.8.6. Nihai Raporda Katılım Finans Bulguları Açıklama Politikası > 169
7.9. Katılım Finans Kontrol ve Denetim Riskleri > 170
7.10. Katılım Finans Uyum Kontrol ve Katılım Finans Denetim Risklerinin Çeşitlendirilmesinde Dikkat Edilen Hususlar > 171
7.11. Katılım Finans İç Denetim Riskinden Doğan Sonuçlar > 174

8 **SEKİZİNCİ BÖLÜM**
BANKACILIK ÜRÜNLERİNDE KATILIM FİNANS UYUM VE DENETİM/ KONTROL UYGULAMALARI > 177

8.1. Bankacılık Hizmetlerinde Katılım Finans Denetim/Kontrol Uygulamaları > 180
8.2. Finansman Ürünlerinin Katılım Finans Denetim/Kontrol Uygulamaları > 190
8.3. Hazine ve Yatırım Sektörüne Yönelik Katılım Finans Denetim Uygulamaları > 219
8.4. Katılım Esaslı Sigortacılığının Denetimi/Kontrolü > 234
8.5. Zekat Hesaplaması İçin Katılım Finans Denetimi/Kontrolü > 237

9 **DOKUZUNCU BÖLÜM**
RİSKE ODAKLI KATILIM FİNANS DENETİMİ > 241

9.1. Riske Odaklı Denetimin Tanımı > 244
9.2. Riske Odaklı Denetimin Basamakları > 245
9.3. Kurumlarda Riske Odaklı Katılım Finans Denetimi Basamakları > 246
9.3.1. Kurumlarda Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Planının Temel Gereksinimleri > 246
9.3.2. Kurumlarda Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Programı Mekanizması > 247
9.3.3. Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Uygulamasının Faydaları > 248
9.4. Önerilen Modeller > 249
9.4.1. Önerilen Aşamaların ve Programların Oluşturulması > 249
9.4.2. Katılım Finans Riski Gerçekleştiğinde Oluşan Etki > 250

SONUÇ > 273
KAYNAKÇA > 277

ÖNSÖZ

Katılım Finans sektörü, yeni açılan kurumlar ve çıkarılan yasal düzenlemelerle ülkemizde her geçen yıl büyümeye ve gelişmeye devam etmektedir. Sektör içinde konvansiyonel finansa alternatif ürünler sunulmaya devam etmektedir. Katılım Finans sektörü için finansal hizmetler kadar bu hizmetleri kontrol edecek ve denetleyecek mekanizmaların varlığı ve niteliği de önemlidir. Her finansal kuruluşun kendi içi sistemleri içinde kontrol ve denetim organları vardır. Ancak Katılım Finans kuruluşları bu organizasyonlara ek olarak Katılım Finans ilkelerine ve standartlarına uyumu test etmek amacıyla Katılım Finans kontrol ve denetim birimleri tesis etmek zorundadırlar. Elinizdeki bu çalışma, Katılım Finans kuruluşlarında olması gereken kontrol ve denetim mekanizmalarının nasıl çalışması gerektiğini, birimler arasında yönetişimin nasıl yürütülmesi gerektiğine ışık tutmaktadır.

Ülkemizde mevzuat ve finansal işlemlere ilişkin çok sayıda çalışma mevcuttur. Ancak Katılım Finans kontrol ve denetim ekosistemine ilişkin müstakil bir çalışma henüz yapılmamıştır. Elinizdeki bu çalışma sektördeki bu ihtiyacı gidermek üzere hazırlanmıştır. Kitapta oluşturulan organizasyon uluslararası kurumların benimsediği şekliyle oluşturulmuştur. Ancak çalışmada belirtilen organizasyon tavsiye niteliğinde olup Katılım Finans kuruluşları kendi kurum kültürleri çerçevesinde Katılım Finans Kontrol ve Denetim ekosisteminin organizasyonunu oluşturabilirler.

Katılım finansın ilke ve standartlarını sektörel bazda ele alan bu çalışma, finansal kontrol tecrübeleri ışığında, kurumların katılım finans uyum ve denetim faaliyetlerinin temellerini oluşturmaya ve kurumların gerekli bilgi ve becerileri nasıl uygulayacaklarına, düzenleyici otoriteler (SEDDK; BDDK) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası›nın katılım finans uyum ve denetim faaliyetlerine ilişkin olarak yayınladığı karar ve talimatlara odaklanmaktadır.

Bu kitapta, öncelikle kurumlarda katılım finans denetim ve uyumunun teorik kavramlarına yer vererek, finansal kurumların katılım finans denetimi ve uyumu için bütünleşik bir vizyon geliştirmeye çalışılmıştır. Daha sonra katılım finans uyum ve denetim prosedürlerini, kontrol araçlarını rapor hazırlama yöntemini detaylandırırken, katılım finans ürünlerini denetlemek ve gözden geçirmek için birden fazla model sunulmuştur. Araştırma, risk bazlı uyum ve denetim yönteminin kontrol ve denetim sektöründeki önemi nedeniyle Türkiye'deki kurumlarda katılım finans uyum ve denetim alanında çalışanlara referans olması amacı gütmektedir. Katılım finans denetiminde hem denetim hem uyum hem de gözetim uygulamalı modellerde ifade edilmeye çalışılmıştır. Zira her iki kelimenin de literatürde kullanılması söz konusudur. Çalışmada verilen modeller ve tavsiyeler uluslararası literatürde yer alan ve uluslarası kuruluşların benimsediği modeller olup ülkemiz uygulamasında farklılık gösterebilmekte ya da henüz ülkemizde kullanılmamış olabilmektedir. Verilen modeller ve sunulan önerilerin ülkemizde yapılacak çalışmalara ilham olması çalışmanın diğer amacıdır.

Çalışmanın hazırlanmasında destek olan ve metin düzenlenmesinde yardımlarını esirgemeyen Abdulvahhap Zor ve Burak Talha Ögüç hocalarıma teşekkür ederim. Eserin meydana gelmesinde maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan kıymetli aileme de şükranlarımı sunarım. Son olarak kitabın yayınlanmasına vesile olan TKBB Yayınlarına teşekkür ederim.

Eserin bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlamasını temenni ediyorum.

TANIMLAR

BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SEDDK	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TSB	Türkiye Sigorta Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği
Danışma Kurulu	TKBB, Danışma Kurulu (Merkezi Danışma Kurulu)
Danışma Komitesi	Katılım Finans Kurumları Bünyesinde Danışma Komitesi
Kurum/Kurumlar	Katılım Bankalar, Katılım Sigorta ve BES
Birlik	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
Kurul	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
Denetim komitesi	5411 sayılı Kanunun 24'üncü maddesinde düzenlenen komiteyi,
Faizsiz bankacılık	Katılım bankalarının faaliyetleri ile kalkınma ve yatırım bankalarının Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 19 uncu maddesinin 10 uncu fıkrası kapsamındaki faaliyetlerini,
Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartları	Danışma Kurulu tarafından belirlenen ilke ve standartlar ile alınan genel nitelikli kararları,
Tebliğ	Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ,

BİRİNCİ BÖLÜM

MALİ KONTROLÜN TANIMI ÖNEMLİ KAVRAMLARIN VE İLGİLİ TEMEL TERİMLERİN AÇIKLANMASI

MALİ KONTROLÜN TANIMI ÖNEMLİ KAVRAMLARIN VE İLGİLİ TEMEL TERİMLERİN AÇIKLANMASI

Gözetim, kuruluşun hedeflerine ulaşmasını ve kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak için attığı adımlarla ilgilidir ve bu da onu, iş uygulama sürecinin belirlenmiş planla eşleştirildiği bir dizi kontrol haline getirir. Tanımı doğru tanımlayabilmek için, ona eklenenlere göre tanımı ayarlamamız gerekiyor. Organizasyonel kontrol, kurumun içindeki her bir tarafın yetkilerini düzenleyen organizasyon yapısıyla, mali kontrol ise işlemlerin uygun bir şekilde ve zamanında kurumun defterlerine kaydedilmesiyle ilgilidir. Uyumluluk kontrolü Kuruluşun yürürlükteki yasalara, mevzuata ve düzenlemelere bağlı kalmasını sağlamayı amaçlar kontrolü, gerekli finansal getirilere ulaşmak için kuruluşun operasyonlarının verimliliğini ve etkinliğini sağlamayı amaçlar. İdari gözetim ise kurumun her biriminin faaliyetleriyle ilgilenmekte olup, kurumun kaynaklarının güvence altına alınmasıyla ilgilenen güvenlik ve koruma denetiminin gerektirdiği ve ona yakın olan denetimdir. Bu formların ekinde, ilgili mevzuat, yönetmelik, talimat ve kanunlar ile ticari kuruluşların bunlara uyumunu sağlayan organlarla ilgili dış denetim yer almaktadır. Bu formların her biri kendi detayını gerektirir, ancak bizi burada ilgilendiren şey, hem gözetim hem de Katılım Finans denetimin bir arada olduğu gerçeğine dayanarak mali

gözetimi bilmektir. Bu kitaptaki çalışmanın ilgili bazı prosedürlerinde mali kontrolden yararlanmıştır.[1]

1.1. Genel Kavramlar

1.1.1. Kontrol Kavramı

1.1.1.1. Kontrol Tanımı

İşletme yönetiminde kontrol, yönetimin aşağıda belirttiğimiz beş temel fonksiyonundan biri olup, işletmenin tedarik, üretim, pazarlama, personel, muhasebe ve finansman, halkla ilişkiler gibi tüm fonksiyonlarını kapsar ve tüm faaliyet sahalarını içine alır. Yönetimin söz konusu beş temel fonksiyonu şunlardır: (Planlama, Örgütleme, Yürütme, Koordinasyon, Kontrol).[2]

1.1.1.2. Kontrol Amacı

Kontrolün asıl amacı, hataları ve zayıf noktaları ortaya çıkarmak, düzeltici önlemler alarak bunların tekrarını engellemektir. Bu yönüyle kontrol tıpkı bir ölçme-tartma işlemi gibi yöneticinin işletmede yapılan ve tamamlanan işleri değerleme ve düzeltme faaliyetidir.[3]

1.1.1.3. Kontrol Faaliyetleri

Kontrol faaliyetleri, idarenin hedeflerinin gerçekleştirilmesini sağlamak ve belirlenen riskleri yönetmek amacıyla oluşturulan politika ve prosedürlerdir. Kontrol faaliyetleri; her bir kontrol hedefine yönelik olarak; kurum ve idareler için söz konusu olan riskleri minimize etme amacına yönelik olarak yürütülür. Kontrol faaliyetleri kurum veya birimin her düzeyinde ve her faaliyeti için vardır.[4]

---

1 Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Kontrolörü ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s.12; Arap Menkul Kıymetler Otoriteleri Birliği, Finansal Piyasalarda En Çok Kullanılan Finansal Terimler Sözlüğü, s.19; Abdul Bari Mishal, İslami Finans Sektörünün Yönetişimine İlişkin Genel Entegre Çerçeve, On Dördüncü Şeriat Kurulları Konferansı›nda sunulan araştırma, 22-23 Mart 2015, s.11; Muhammad Khair Al-Akkam, Mali Kontrol, Suriye Üniversitesi, 2018, s.11; Mustafa İbrahim Muhammad Mustafa, İslami Bankaların Denetimine Entegre Bir Yaklaşıma Doğru, Amerikan Üniversitesi, 2012, s.2.

2 Çetin, Canan, Toplam Kalite Yönetimi ve Kalite Güvence Sistemi (ISO 9000-2000 Revizyonu), İlke Süreç, Uygulama, 2.Baskı, 2001, İstanbul, s. 24

3 Doyrangöl, Nuran, Sermaye Piyasası Aracı Kurumlarında Etkili Bir İç Kontrol Sistemi ve Denetim Fonksiyonu, Lebib Yalkın Matbaası, 2002, İstanbul, s. 47

4 Bümko (Bütçe ve Mali Kontrol), *Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği*, 2005: 25-30

Kontrol faaliyetleri fonksiyonel bağlamda yönetsel ve finansal olmak üzere iki başlıkta ele alınmaktadır.

a. **Yönetsel Kontroller;** İşletme üst yönetimi tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda işletme faaliyetlerinin etkin, etkili ve verimli bir şekilde yapılmasına yönelik işletme üst yönetiminin uyguladığı kontrollerdir. Yönetsel kontroller finansal olaylarla, muhasebe kayıtlarıyla doğrudan ilişkisi bulunmayan; ancak, kurumsal politikalara bağlılığı artıran kontrol yöntemleridir.[5]

b. **Finansal Kontroller:** Finansal kontroller yetkilendirme, onaylama, kayıt tutma ve raporların hazırlanması ile birlikte varlıkların korunması, fiziki kontroller ve iç denetim gibi konuları da ihtiva etmektedir.[6]

1.1.2. İç kontrol

1.1.2.1. İç Kontrol Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Anlamı

İç kontrol sistemi ilk olarak; işletme varlıklarının korunması, muhasebe kayıtlarındaki hata ve hilelerin ortaya çıkarılması ve önlenmesi amaçlarına yönelik olarak geliştirilmiştir.[7]

İç kontrol, sanayi devrimi sonrası gelişmelerde sürekli gündeme gelmiştir. İlk zamanlar "iç kontrol" çok geniş anlamlı bir kavram olarak algılandığından, bunun yerine daha çok "iç muhasebe kontrolü" kavramı yaygın olarak kullanılmıştır. Amerikan Sermaye Kurulu (SEC) , 1949 yılında iç kontrole ilişkin ilk çalışmasını" İç Kontrol-Koordineli Sistemin Öğeleri ve Yönetim ve Bağımsız Mali Müşavirler için Önemi " adı altında yayınlamış ve iç kontrolün ilk bilimsel tanımını da vermiştir.[8]

Bu açıklamaya göre iç kontrol; kurumlar veya işletmelerin varlıklarını korumak, hata ve hileleri önlemek ve ortaya çıkarmak, muhasebe kayıt ve bilgilerinin

---

5 Kaval, Hasan, *Muhasebe Denetimi: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Uygulama Örnekleriyle*, Ankara: 2008, Gazi Kitabevi, s.17

6 Kurnaz, Niyazi ve Çetinoğu, Tansel, *İç Denetim Güncel Yaklaşımlar*, Umuttupe Yayınları, Kocaeli: 2010, s.29

7 Türedi, Hasan, Denetim, (Trabzon: 2007), s. 124

8 Erdoğan, Simay, *İç Kontrol Sistemi: Kamu İktisadi Teşebbüsleri İçin İç Kontrol Modeli Önerisi*, (Ankara: 2009), Devlet Planlama Teşkilatı Yayın no: 2799, s. 8-9

doğruluk ve güvenirliğini sağlamak, faaliyetlerin etkinliğini artırmak, belirlenmiş olan yönetim politikalarına bağlılığı özendirmek amacı ile benimsenen politika, kurallar ve yöntemler anlamında kullanılmıştır.[9]

Türkiye'de 10.12.2003 tarihinde çıkarılan ve 25326 tarihli resmi gazetede yayımlanan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, iç kontrol konusunda daha ayrıntılı olarak, görevli ve sorumluların, görev ve sorumluluk alanlarını da gösterecek şekilde bir tanımlama getirmiştir.

Buna göre, iç kontrol; idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, mali bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini sağlamak üzere, idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan, mali ve diğer kontroller bütünüdür.[10]

1.1.2.2. İç Kontrolün Amacı

İç kontrolün amacı, faaliyetleri düzenli, etik kurallara uygun, ekonomik, verimli ve yetkin biçimde gerçekleştirmek, hesap verme sorumluluğunun gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmek, yürürlükteki yasalara ve yönetmeliklere uymak, kayıplara, kötü kullanıma ve hasarlara karşı kaynakları korumaktır.[11]

1.1.2.3. İç Kontrol Ne Yapabilir

İç kontrol bir işletmenin performans ve karlılık hedeflerine ulaşılmasına ve kaynakların kaybının önlenmesine veya güvenilir finansal raporlama yapılmasına yardımcı olabilir. İşletmenin kanunlara ve düzenlemelere uymasını ve dolayısıyla itibarına ve diğer özelliklerine zarar gelmesinin engellenmesine yardımcı olur. Özet olarak işletmenin varmak istediği noktaya ulaşmasını sağlar ve bu yoldaki engel ve beklenmedik olayların önüne geçilmesine yardım eder.[12]

---

9 Türedi, Denetim,s. 124 ; Erdoğan, İç Kontrol Sistemi s. 9

10 Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu, (2007), md.55

11 Arcagök, Sait - Erüz, Ertan, *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Sistemi*, HUD Yayını, (Ankara: 2006), s. 152

12 Cemal İbiş, Özgür Çatıkkaş, İşletmelerde İç Kontrol Sistemine Genel Bakış, Sayıştay Dergisi, Sayı:85, 2012: s. 99

1.1.2.4. İç Kontrol Ne Yapamaz

İç kontrol ile ilgili olarak, maalesef bazı insanlar daha büyük ve gerçekçi olmayan beklentilere sahiptirler. Onlara göre, iç kontrol bir işletmenin başarısını garanti edebilir veya en azından ayakta kalmasını sağlar. Fakat, sadece etkili bir iç kontrol işletmenin bütün hedeflerine ulaşılmasını sağlamayabilir. Ancak, iç kontrol işletmenin hedefleri çerçevesinde olumlu ya da olumsuz gelişimi hakkında yönetime bilgi verir. Diğer taraftan, iç kontrol kötü bir yöneticiyi iyi bir yönetici haline getiremez. Ayrıca hükümet politikası ve programındaki değişmeler, rakiplerin hamleleri veya ekonomik koşullar yönetimin kontrolünün ötesinde olabilir. Bu durumda iç kontrol başarıyı sağlayamayabilir. İç kontrol finansal raporların tutarlılığını ve yasal düzenlemelerle uygunluğunu sağlayabilir.[13]

1.1.2.5. İç Kontrol Sisteminin Temel Unsurları

Başlangıçta dolandırıcılık, suistimal ve hata olasılıklarını en aza indirmek için öngörülen bir işlev olan iç kontrolün kapsamı zamanla daha da genişlemiş ve bir bankanın karşılaşabileceği her türlü riski ortaya çıkarabilen bir sistem haline gelmiştir. Banka amaçlarının gerçekleştirilmesi ve faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için iç kontrol sistemi önem arz etmektedir.[14]

Bu çerçevede oluşturulan Kamu İç Kontrol standartları, özellikle COSO İç kontrol sistemi birbirleriyle ilişkili beş temel unsurdan oluşmaktadır:

- Banka yönetiminin gözetim faaliyetleri ve kurum içi kontrol kültürü.
- Risk tanıma ve değerlendirme.
- Kontrol faaliyetleri ve fonksiyonel ayrım.
- Bilgi erişim sistemi ve kurum içi iletişim.
- İzleme faaliyetleri ve iç kontrol sisteminde hataların düzeltilmesi

Önemli miktarlarda zararı olan bankalarda gözlenen problemler bu unsurlar kapsamında sıralanabilir. Banka iç kontrol işlevindeki performans, bilgi sistemleri ile yasal ve diğer düzenlemelere uygunluğuna ilişkin amaçların gerçekleştirilmesi yukarıdaki beş temel unsurun etkin olarak çalışmasına bağlıdır.[15]

---

13 İbiş - Çatıkkaş, İşletmelerde İç Kontrol Sistemine Genel Bakış, s. 99

14 Türkiye Bankalar Birliği, *Bankalarda İç Denetim Sistemleri*, s. 8

15 A.g.e., s. 8; BÜMKO, 2005:7

1.1.2.6. İşletmelerde Mali Kontrolün Amaçları

a) Kuruluşun kendisine ödenecek tüm gelirleri tahsil etme taahhüdünü doğrulamak, kabul edilebilir şekillerde defterlerine kaydetmek ve bunu sağlayacak prosedürleri oluşturmak.

b) İlgili otoritelerin kararları doğrultusunda kuruluşun giderlerine ilişkin taahhütlerini doğrulamak ve bunu sağlayacak prosedürleri oluşturmak.

c) Kurumun, başta düzenleyici otoriteler olmak üzere ilgili otoritelerin gerektirdiği tüm prosedürlere uymasını sağlamak ve kurumun bu prosedürlere uygunluğunu periyodik olarak doğrulamak.

d) Kurumun gerekli adımları uygulamasını takip eder ve birimlerinin uygulamaya bağlılık derecelerini değerlendirir.[16]

1.1.2.7. Mali Kontrol Terimi ile Muadilleri Arasındaki Fark

a) ***Mali kontrol ve denetim terimleri arasındaki farklar:*** Mali kontrolün anlamını inceleme veya denetim işiyle ve bu işleri takip eden faaliyetlerle sınırlamak doğru değildir.[17] Çünkü mali kontrolün temel bileşenleri, belirli amaçları, yöntemleri ve araçları olan bütünleşik ve kapsamlı bir sistem olduğu gerçeğinden hareketle, inceleme ve denetim faaliyetlerinden biri olsa bile, mali kontrolü bununla sınırlamak doğru değildir. Araçları arasında denetim yer alır.[18] Mali kontrol kurumun hedeflerine ulaşmasını amaçlarken, denetim ise kurumun hedeflerine ne ölçüde ulaştığını güvence

---

16 Muhammad Khair Al-Akkam, Mali Kontrol, Suriye Sanal Üniversitesi, 2018 s

17 Kesin hesapların, mali durumların ve bütçelerin incelenmesi, doğruluğunun sağlanması, oluşturulan plan ve programların uygulanma düzeyinin, muhasebe sistemi ve kontrol sistemlerinin uygunluğunun, etkinliğinin ve etkinliğinin doğrulanması, operasyonların yönetilmesinin sağlamlığının sağlanması, Gelirlerin, giderlerin ve yükümlülüklerin geçerliliğinin ve ciddiyetinin ve mevcut kaynakların en iyi şekilde kullanılma derecesinin doğrulanması Mali yıl içinde meydana gelen ve kurumun faaliyet sonucunu etkileyen temel ihlallerin ve hataların bir envanteri ve ayrıntılı raporların hazırlanması İnceleme ve denetim süreci sonucunda ortaya çıkan zayıflık veya dengesizlikleri ele alan raporlar ve bu dengesizliklere ilişkin uygun önlemlerin alınıp alınmadığına ve sorumluluğun belirlenip belirlenmediğine ilişkin açıklama ve gerekli raporların ilgililere sunulması belirli standartlar ve sistemlerle.

18 Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Kontrolörü ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s. 6.

altına almayı amaçlar. Bu nedenle denetim, mali kontrolden bağımsız bir süreçtir.[19]

b) ***Mali kontrol ile risk yönetimi arasındaki farklar:*** Hem mali kontrol hem de risk yönetimi, kuruluşun hedeflerine ulaşmak için uyguladığı araç ve kontrollerdir ve hedefler bakımından birbirlerinden farklılık gösterirler. Risk yönetimi, kuruluşun ömrü boyunca oluşması beklenen potansiyel riskleri mümkün olduğu kadar azaltmayı, bunların kuruluşun hedeflerine olan etkisinin boyutunu ölçmeyi, bunlarla yüzleşmek veya kaçınmak için önlem veya karşı önlemler almayı, bunları izlemeyi amaçlar. Risk yönetimi, birimlere ilişkin politika ve prosedürlerin etkinliğini sürekli olarak değerlendirir. Mali kontrol ise kurumun risk yönetimi prosedürlerine bağlılığını garanti altına alacak prosedürleri, bunlarla başa çıkma prosedürlerini, her türlü risk limitini ve belirli bir dereceye kadar kurum risklerini üstlenmesine izin verilen kuruluşların oluşturulmasını, risklerin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Prosedürler izlenerek bunların verimliliği ve etkinliği sağlanır.[20]

c) ***Gözetim ve düzenleyici sistem terimleri arasındaki farklar:*** Düzenleyici sistem terimi, gerçekte gözetim hedefine ulaşmak için bilgi, içerik ve bilimsel çerçeveleri kullanan pratik araç anlamına gelir. Gözetim, aşağıdakiler de dahil olmak üzere birden fazla açıdan düzenleyici sistemden farklılık gösterir:

- Entelektüel bir çerçeve olarak gözetimi oluşturan unsurlar, düzenleyici sistemi oluşturan unsurlardan farklılık göstermektedir. Kontrol öğeleri kavramlardan, terminolojiden ve araçlardan oluşur. Denetleme sistemi ise bir takım maddi ve manevi unsurlardan, insan unsurlarından, belgelerden, kitap koleksiyonundan, prosedür talimatlarından, yeterli yol gösterici standartlardan ve periyodik inceleme, doğrulama ve takip süreçlerinden oluşur.

---

19 Abdul Bari Mishal, İslami Finans Sektörünün Yönetişimine Yönelik Genel Bütünleşik Çerçeve, 22-23 Mart 2015 tarihlerinde İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu tarafından düzenlenen On Dördüncü Şeriat Kurulları Konferansında sunulan araştırma, s. 17.

20 Ali Muhammad Abu Al-Ezz, *Unifying the Concepts of Prevailing Terims in Sharia Supervision*, 7 Nisan 2017 tarihinde İstanbul›da düzenlenen Altıncı İslami Bankalar ve Finansal Kurumların Şeriat Denetimi Konferansı›na sunulan bir çalışma makalesi, s. 142.

- Kurumun, bilimsel terminolojiyi belirleyecek bilimsel kurumlara, gerekli mevzuat ve kararları çıkaracak yasama organlarına ve bu sistemin uygulanmasını kuruma dayatacak denetleyici kurumlara bağlı olması nedeniyle, denetimini değiştirme veya geliştirme yetkisi bulunmamaktadır. Düzenleyici sisteme gelince, kuruluşun yönetimi çalışma ortamında meydana gelen değişikliklere göre onu değiştirebilir ve güncelleyebilir. Dolayısıyla şunu söylemek mümkündür: Kontrol sistemi, kurumun çalışmaları ile temsil ettiği girdilerden, gözden geçirilmesi ve izlenmesi gereken süreçleri belirlemek için kullanılan çeşitli operasyonlarından, araçlarından, yöntemlerinden, yaklaşımlarından, bilimsel ilkelerinden, pratik temellerinden ve testlerden oluşur. Çıktılar arasında kuruluşun paydaşlarına uygun kararlar almalarına yardımcı olacak nihai raporlar da bulunmaktadır.[21]

1.1.2.8. Mali İç Kontrol Kavramının Tanımı

Uluslararası Denetim Standartları, iç mali kontrol terimini şu şekilde tanımlamaktadır: "Nakit ve diğer varlıkların korunması, muhasebe verilerinin doğruluğunun sağlanması, üretken verimliliğin geliştirilmesi ve mevzuata uyumun teşvik edilmesi amacıyla kuruluş tarafından kullanılan araç ve yöntemler bütünüdür." [22] Bu tanımdan, iç kontrolün kurum tarafından uygulanan bütünleşik bir sistem olduğu, belirli bir zamanda gerçekleşen bir olay veya durum olmadığı, bu sistemin kurumun tüm politika ve prosedürlerinin içinde yer aldığı ve yönetim yöntemiyle ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Yönetim Kurulu ve üst düzey yönetim dahil kurumun tüm bireylerinin kontrol prosedürlerini olumlu veya olumsuz etkilemesini de içeren bu uygulama, bu sistemin gerekliliklerine uymanız durumunda kurum yönetimine mutlak olmayan bir güvence sağlar.

Aşağıdaki bileşenleri sağlayacak şekilde çalışmadığı sürece kurum açısından mali kontrol sistemi sağlanamayacaktır:

---

21 Ali Muhammad Abu Al-Ezz, *Unifying the Concepts of Prevailing Terims in Sharia Supervision*, 7 Nisan 2017 tarihinde İstanbul›da düzenlenen Altıncı İslami Bankalar ve Finansal Kurumların Şeriat Denetimi Konferansı›na sunulan çalışma makalesi, s.1

22 Raed Muhammad Abd Rabbo, *Dahili İnceleme*, Al-Janadriyah Publishing and Distribution, Riyad 2010, s.16.

Bileşen	Açıklama
Kontrol Çevresi	Bunlar, hissedarların ve üst ve orta yönetimin iç kontrol araçlarına yönelik genel eğilimlerini, kurumun kontrol prosedürlerine hizmet edecek idari yapılanma şeklini, hedeflerin belirlenme şeklini ve risklerin nasıl yönetildiğini yansıtan eylem, politika ve prosedürlerdir. Bu, kurumun her bölümünün yetki ve sorumluluklarını tanımlayan, aynı zamanda her çalışan için işlevsel bağımsızlığı ve bunun sonucunda çatışan işlerin ayrılmasını sağlayan, dürüstlük ve ahlaki değerlerin dayatıldığı, kurallara bağlı kalınan sağlam bir organizasyon yapısının varlığını gerektirir. Verimlilik standartlarına ve çalışanların farkındalık düzeyinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapan kurum, yönetişim standartlarına bağlı kalmaktadır. Bütün bunlar, kuruluş çalışanlarının gerekli kontrol prosedürlerine ilgisinin artmasına neden olur.[23]
Kuruluşun risk değerlendirme mekanizması	Kuruluşun, iç kontrol sisteminin her bir bileşeni için riske dayalı değerlendirmesi aşağıda yer aldığı gibidir: **-Dış riskler:** Teknik gelişmelere, düzenlemelere, mevzuata ve ekonomik değişikliklere aşina olmama gibi. **-İç riskler:** Çalışan eksikliği veya kuruluşun hedeflerine ulaşamaması, zayıf bilgi sistemleri, hızlı büyüme, gerektiğinde şirketi yeniden yapılandırma ihtiyacı ve diğerleri ile temsil edilir.[24]
Bilgi ve iletişim sistemi	Kurumun, uygun kararı vermek için uygun zamanda, iç ve dış olaylara, mali ve mali olmayan faaliyetlere ilişkin uygun bilgileri elde etme konusunda istekli olması ve bilginin kalitesinin yüksek olması; Bu, isabetli karar alınmasına ve daha doğru mali raporlamaya imkan sağlayabilir.[25]
Politika ve Prosedürler	Kurumun tüm iş ve faaliyetlerine ilişkin politika ve prosedürlerine ilişkin ilgili makamlarca onaylanmış kılavuzlara sahip olması ve daha sonra kurumun tüm çalışanlarına bu politika ve prosedürleri sunması ve uygulama mekanizması konusunda eğitmesi gerekmektedir.[26]
Kontrol ve İnceleme	Dış ve iç denetim organlarının, kuruluşun çalışmalarını tanınmış denetim araçlarına uygun olarak denetleme ve inceleme çalışmalarını yürütmesi.
Kontrol Araçlarının Takibi	İç kontrol performansının kalitesinin sürekli izlenmesi, iç kontrol araçlarının planlandığı gibi çalışmasının sağlanması ve çevre koşullarındaki değişikliklere göre bunların geliştirilmesi ve değiştirilmesi için mekanizmanın organize edilmesi.[27]

23 Abdul Bari Mishal, Şeriat Denetimi ve Denetim Teknikleri, İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi, 2014, 15

24 Rick Hayes, Philip Wallage, Hans Gortemaker, *Denetim İlkeleri Denetime İlişkin Uluslararası Standartlara Giriş*, Suudi Yeminli Mali Müşavirler Örgütü tarafından tercüme edilmiştir 2016, s. 345.

25 Age. s 348

26 Age. s 352

27 Age. s. 360

1.1.3. Denetim Kavramı

Denetimin kökenleri çok eski tarihlere dayanmakta, insanların toplum halinde yaşamaya başlaması ile denetim vazgeçilmez bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte canlanan iktisadi yaşam ve bu yaşama kamu otoritesinin farklı mülahazalarla müdahil olması ise, kamunun karar ve eylemlerinin denetimine farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu dönemde denetim, anayasalara da yansımıştır. Ülkemizde ise Anayasa'nın 125. maddesindeki "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" hükmü ile yargısal denetim, 160. maddesindeki "Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir" hükmüyle de Sayıştay denetimi düzenlenmiştir. Denetleme mekanizması işlemeden örgütlerin kendi kendilerine tam görev yaptıklarına pek ender rastlanır. Bu nedenle denetleme bir zorunluluktur. İhtiyaçtan doğmaktadır.[28]

Denetim kavramının kelime anlamı batı dillerindeki karşılığı olan "audit" kelimesinin kökenini oluşturan ve bununla birlikte Latinceden gelen "audire" sözcüğünden gelmektedir. Audire kelimesi; işitmek, dikkatlice incelemek anlamına gelmektedir.[29]

1.1.3.1. Denetimin Tanımı ve Önemi

Denetim, bir kurumun faaliyetlerinin ve işlemlerinin önceden belirlenen amaçlara ve kurallara uygun gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi için incelenmesidir. Bu bir süreç olup denetim sonucunda bulgular elde edilir ve raporlar yazılır.

Genel olarak denetim; bir faaliyetin sonuçlarının mümkün olduğu kadar planlara uygun olmasını sağlamak amacıyla standartlar konması, elde edilen

---

28 Çıtır, Halim. *Yönetsel Denetim Anlayışı ve Örgütlenmesi,* TODAİE Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programı Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, (1987), s. 12

29 Serap Ünen, *Bankacılık Gözetim Sisteminde İç Denetimin Dış Denetimi Destekleme Koşulları*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim DalıYayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 3

sonuçların bu standartlarla karşılaştırılması ve uygulamaların plandan ayrıldığı noktalarda düzeltme önlemlerinin belirlenmesi olarak tanımlanabilir.[30]

1.1.3.2. Denetimin Amacı

Denetimin neden gerekli olduğu ile ilgilidir. Sorunun cevabı araştırıldığında denetim; mevcut duruma oranla daha iyi ve yararlıyı bulmak, uygulama farklılığını gidermek, olumsuzlukları ortaya çıkarmak ve kararlarda isabetli olabilmek için gerekli olduğu sonucuna varılmaktadır.[31]

1.1.3.3. Kontrol ve Denetim Farkları

Denetim ve kontrol kavramsal olarak birbirine karıştırılmakta ve çoğu defa birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak kontrol faaliyetleri işletmede işlemlerin yürüdüğü sırada yapılmakta ve o esnadaki işlemlere dayanmaktadır. Denetim ise geçmiş bir zaman diliminde belirli bir dönemdeki işlemleri kapsamaktadır. Diğer bir ayrım ise yürütücüler açısından yapılmaktadır. Denetim icradan bağımsız, yansız ve uzman kişilerce yapılırken, kontrol şirket bünyesinde sürece dahil çalışan veya yöneticiler tarafından yürütülmektedir. Aralarındaki ilişki düşünüldüğünde, bir işletmede etkili bir kontrol sisteminin olmaması halinde etkin bir denetimden bahsetmek pek mümkün görünmemektedir.[32]

Kontrol ile denetim arasındaki başlıca farklılıklar şöyle sıralanabilir:[33]

- Kontrol devamlı bir faaliyettir, denetim belirlenen periyotta yapılır.
- Kontrol eş anlı olarak yürütülür, denetim geçmişe dönüktür.
- Kontrolde mekanik araçlar kullanılabilir, denetim insan tarafından gerçekleştirilir.

---

30 Sanal, Recep, *Türkiye'de Yönetsel Denetim ve Devlet Denetleme Kurulu,* TODAİE Yayınları, No:314, (2002), s. 4

31 Kebeli, Ahmet. *Kamu İç Denetiminde Kurumsal Performans Denetimi,* TODAİE Kamu Yönetimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Dönem Projesi, (2012), s. 6

32 Gürdoğan Yurtsever, *Bankacılığımızda İç Kontrol*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:256, (2008), s. 16

33 Şaban Uzay, *İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma*, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No:132, (Ankara: 1999), s. 6

- Kontrolde işletmeden bağımsız olmak gerekmez, denetimde bağımsızlık şarttır.

Yukarıda belirtilen açıklamalar kapsamında kontrol kavramını denetim kavramının ötesinde bir işlev olarak algılamak gerekmektedir.[34]

1.1.4. İç Denetim

1.1.4.1. İç Denetimin Tarihsel Gelişimi

İlk olarak 1940`lı yıllarda İç Denetim özel sektörde uygulama alanı bulmuştur. 1941 yılında İç Denetçiler Enstitüsü IIA'in (The Institute of Internal Auditors) New York'ta kurulmasıyla iç denetim ortaya çıkmıştır. Enstitü, ABD dışındaki ilk birliğini 1944'de Toronto'da, Avrupa'daki ilk birliğini de 1948'de Londra'da kurmuştur. İç denetim, 1990`lı yıllardan itibaren de Amerika, Kanada ve bazı Avrupa ülkelerinde kamu sektöründe uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'de ise 1980'li yıllarda iç denetim uygulamasına özel sektörde başlanmış ve uygulamanın yaygınlaşması ile 1995 yılında "Türkiye İç Denetim Enstitüsü" (TİDE) kurulmuştur. 2000'li yıllarda Bankacılık Gözetimine İlişkin Basel Komitesi, bankalar için bazı iç denetim faaliyetlerini zorunlu kılmıştır. 2003 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile kamu kurumlarında iç denetim zorunlu hale getirilmiştir. Kanun'un 63.maddesinde iç denetimin uluslararası kabul görmüş standartlara uygun olarak sertifikalı iç denetçiler tarafından yapılacağı, kamu idarelerinde doğrudan üst yöneticiye bağlı İç Denetim Birimi Başkanlıklarının faaliyete geçirileceği ifade edilmiştir.[35]

1.1.4.2. İç Denetimin Tanımı

İç denetim, bir kurumun idarecilerinin, sorumlu oldukları süreçlerin hile, hata veya verimli ve tutumlu olmayan uygulamaların meydana gelme olasılığını en aza indirecek şekilde işlediğine dair güvence elde etmesini sağlayan işlevsel bir araçtır.[36]

---

34 Yurtsever, *Bankacılığımızda İç Kontrol*, s.16

35 https://www.icisleri.gov.tr/icdenetim/ic-denetimin-tarihsel-gelisimi

36 INTOSAI GOV 9100, *Guidelines for İnternational Control Standarts for The Public Sector*, INTOSAI Professional Standarts Committe Scretarıat, (Denmark: 2004)

İç Denetim, iç kontrol sisteminin etkinliğinin ölçülerek ve değerlendirilerek yönetime sunulan bağımsız bir belirleme hizmetidir.[37] İç denetim, yönetsel hesap verebilirliği, örgütsel riskleri, iç kontrolleri, prosedürleri bir izleme aracı olarak yirminci yüzyılda denetimin bir branşı olarak gelişmiştir.[38]

1.1.4.3. İç Denetimin İlkeleri

İç Denetçiler Enstitüsü iç denetimi, bir kurumun faaliyetlerine değer katmak ve faaliyetleri geliştirmek için tasarlanmış bağımsız, tarafsız güvence ve danışma faaliyeti olarak tanımlar. İç denetim, risk yönetiminin etkinliğini, kontrol ve yönetim süreçlerini değerlendirmeye ve iyileştirmeye yönelik sistematik, disiplinli bir yaklaşım getirerek bir kurumun amaçlarına ulaşmasına yardım eder. İç denetimin görev ve sorumlulukları bağlamında iç denetimde uygulanması gereken bazı genel ilkelere aşağıda yer verilmiştir:[39]

a) İç denetim, değerlendirmeleri ve tavsiyeleri yoluyla iç kontrol yapısının devam eden etkinliği ve verimliliğini inceler ve katkı sağlar; böylece etkin bir iç kontrolde önemli bir rol oynarlar.

b) Yönetim, genellikle iç denetim fonksiyonunu, iç kontrol çerçevesinin bir parçası olarak kurar. İç denetçilerin görevleri kurumun iç kontrol yapısının çok önemli bir parçasıdır. Ancak, iç denetim fonksiyonu, görev ve yetkisi, kurum içinde spesifik iç kontrol prosedürlerinin uygulanmasını içermez. Bu, idarenin kendi sorumluluğundadır.

c) Etkin bir iç denetim fonksiyonu, iç kontrol sisteminin geliştirilmesine katkı sağlamak için kontrollerin yeterliliğinin araştırılması, değerlendirilmesi ve raporlanmasını içerir.

d) İç denetim fonksiyonu, yönetim kurulu ve idarece oluşturulan risk kriterlerini dikkate alması gereken sürekli, risk tabanlı bir yaklaşımdan yararlanmalıdır.

---

37 Hepworth, Noel, *Audit and Control*, CEF Conferance, Slovenia, CİPFA, (UK: 2003), s. 3

38 O'Regan, David, *Auditor's Dictionary*, Term, Concepts, Processes, and Regulations, John Wiley and Sons. Inc., (USA: 2004), s. 147

39 INTOSAI GOV 9100

İç denetim, denetledikleri kurumun bir parçası olsa da, iç denetim fonksiyonunun bağımsızlık ve tarafsızlığının korunmasına yardımcı olmak için bazı güvenceler sağlanmalıdır. İç denetim fonksiyonu, işlevsel ve organizasyonel olarak ilgili yasal çerçevede mümkün olduğunca bağımsız olmalıdır.[40]

1.1.5. İç Kontrol ve İç Denetim İlişkisi

a) Kamuda etkin yönetim ve hesap verebilirlik, kapsamlı bir iç kontrol yapısının kurulmasına bağlıdır. Bu iç kontrol yapının "kontrol" ve "iç denetim" olarak iki özelliği vardır. Ancak, tamamen iki değişik aktivite olarak İngilizcede tanımlandığı halde, bazı ülkelerde, dilin aynı terminolojiyi kullanması nedeniyle, bu ayrım yapılmaz. Ayrıca, bu iki nitelik karıştırılmaktadır. Oysa Kontrol ile iç denetim arasında önemli ayrımlar vardır. Kontrol, iç denetimin fonksiyonunu sağlayamaz, iç denetim de kontrolün fonksiyonunu sağlayamaz.[41]

b) İç kontrol ve iç denetim birbirleri ile yakından ilişkili fakat ayrı iki kavramdır. İç denetim faaliyeti risk yönetimi ile kontrol süreçleri ve yönetsel süreçlerin denetimini kapsayacak şekilde yapılmalıdır İç kontrol sistemi, örgütsel hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda ve ilgili hususlarda makul güvence sağlamak üzere örgüt bünyesinde tesis edilmiş sistemler ağının bütününü kapsar. İç kontrol, yöneticilerin kurumu çalıştırmalarına, amaçlarını süreklilik temelinde gerçekleştirmelerine yardımcı olmak üzere alt yapının bir parçası olarak inşa edilen bir yönetim kontrolüdür.[42]

c) İç denetim yönetime yönelik bir hizmettir. İç kontrolün incelenip değerlendirilmesi ve en üst yöneticiye güvence sağlaması iç denetim fonksiyonları kapsamındadır. İç denetimin kapsamına yalnızca finansal kontrol değil, iç kontrolün bütün yönleri girer. Etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulması, bu sistemin gerektiği şekilde işletilmesi ve izlenmesi yönetimin sorumluluğundadır.[43]

---

40 ISSAI 1, *The Lima Declaretion*, İNTOSAİ General Secretariat, Austria

41 Hepwort, *Audit and Control*, s. 1

42 Recai Akyel, *Yönetimde İç Kontrol, İç Denetim Ve Dış Denetim Fonksiyonlarının Birbirleri İle İlişkileri Ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmalarının Değerlendirilmesi*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, (2010), s. 6

43 Korkmaz, Umut, "*Kamuda İç Denetim (1)*", Bütçe Dünyası Dergisi, Cilt 2, Sayı 25, Bahar, (Ankara: 2007), s. 4-15

d) Yöneticiler iç kontrollerin kalitesi hakkında bilgiyi, iç kontrol yapısının bir parçası olarak oluşturulan iç denetim biriminin raporlarından edinebilirler. İç denetim iç kontrollerle ilgili olarak yönetime bilgiler sağlar, değerlendirmeler yapar ve önerilerde bulunur. [44]

e) Yönetimden bağımsız ve organizasyonun bünyesindeki en üst seviyedeki yetkiliye rapor veren bir iç denetim birimi organizasyonel yapıya dahil edilmelidir. İç denetim birimleri bir organizasyonun faaliyetlerinin geliştirilmesi bakımından sürekli imkanlar sağlamak suretiyle iç kontrolün önemli bir unsurunu oluşturur.[45]

f) İç kontrolde İzleme fonksiyonu, denetim bulgularının ve tavsiyelerinin tatminkar bir biçimde ve hemen yerine getirilmesini sağlamalıdır.[46]

g) İç denetim, değerlendirmeleri ve tavsiyeleri aracılığı ile iç kontrol sisteminin etkinliğini süreklilik temelinde inceleyip ona katkıda bulunurlar ve böylece, iç kontrolün etkinleşmesinde önemli rol oynarlar. Bununla birlikte, iç denetim iç kontrolün tasarlanması, uygulanması, sürdürülmesi ve dokümante edilmesi bakımlarından yönetimin öncelikli sorumluluğuna sahip değillerdir.[47]

h) Yönetim, çoğunlukla, iç kontrol sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak bir iç denetim birimi oluşturur ve Ondan iç kontrol sisteminin etkinliğini izleyebilmek üzere yararlanır. İç denetim, iç kontrolün tasarımının ve işleyişinin değerlendirilmesinde dikkat çekici hususlara yoğunlaşarak iç kontrolün çalışması hakkında düzenli bilgiler sağlarlar. İç kontrolün güçlü ve zayıf yanları hakkında bilgi sağlayıp geliştirilmesi için tavsiyelerde bulunurlar. Ancak, iç denetim biriminin bağımsızlığının ve tarafsızlığının güvence altına alınması gerekir.[48]

---

44 Korkmaz, *Kamuda İç Denetim (1),* s. 9

45 Recai, *Yönetimde İç Kontrol,* s. 6

46 www.turkeypfm.org.

47 Recai, *Yönetimde İç Kontrol,* s. 7

48 INTOSAI GOV 9100, s. 39

1.1.6. Denetim Türleri

1.1.6.1.Yapılma Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri[49]

Yapılma konusu ve amacına göre denetimi 3 ayrı başlık altında incelemek mümkündür. Yapılma konusu ve amacına göre denetim türlerini ilk olarak Tablo 1 aracılığıyla aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

Denetim Türü	Bağlı Bulunan Ölçüt	Kullanıcılar
Finansal Tablo Denetimi	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri	Ortaklar, Kredi Verenler, Resmi Kurumlar ve Devlet
Uygunluk Denetimi	İlgili Bağıt veya Sözleşmeler	Bağıt ve Sözleşmenin Tarafları
Faaliyet Denetimi	Yönetim Tarafından Hazırlanmış Bütçeler ve/veya Diğer Başarı, Performans Ölçütleri	Yönetim

1.1.6.2. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri

Uygulama zamanına göre denetim türünü; sürekli, ara, son ve özel denetim olmak üzere ve dört ayrı başlık halinde incelemek mümkündür.

a) **Sürekli Denetim;** İşletmenin faaliyetlerinin bir hesap dönemi boyunca aralıksız olarak denetlenmesi şeklidir. Bu tür denetim uygulaması genellikle iç denetçiler tarafından yürütülür.[50] Her yıl yapılan ve gerekli tüm denetim tekniklerinin kullanıldığı bu denetim türünün en büyük özelliği ise tam denetim olması, yani mali yıl sona ermeden denetim sözleşmesinin yapılmış olması nedeniyle, denetçinin yeterli kanıt toplamaya veya bağımsız denetim standartlarının tamamını uygulamaya imkân bulabilmesi bu denetim türünün karakteristik bir özelliğidir.[51]

49 Ersin Güredin, *Denetim,* Beta Yayınları,8. Basım, İstanbul, 1998, s.9

50 Beste Akyürek, *Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı İç Denetim Sistemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, sf.9

51 Çatıkkaş, Özgür, *Bankalarda İç Kontrol Sistemi ve iç Denetim Fonksiyonunun Etkililiği*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005, s.10

b) **Ara Denetim;** Hesap dönemi içerisinde belli tarihler arasında yapılan denetim türüdür. Aylık, üç aylık veya altı aylık gibi kısa hesap dönemlerinin sonuçlarını kapsayan denetim türüdür.[52]

c) **Son Denetim;** Hesap dönemi bittikten sonra yapılan denetim uygulamasıdır. Son denetim olarak adlandırılan bu denetim türünde çalışmalar hesap dönemi kapanmadan kısa bir süre önce başlayabilse de asıl kapsamlı çalışma hesap dönemi kapandıktan sonra yapılmaktadır.[53]

d) **Özel Denetim;** Özel denetim, sermaye piyasası araçlarının halka arzı için Kurula başvuru esnasında veya birleşme, bölünme, devir ve tasfiye durumunda bulunan ortaklıklar ile aynı pozisyondaki kurumlarca düzenlenmiş mali tabloların denetlenmesi sürecidir.[54]

1.1.6.3. Denetçinin Konumuna Göre Denetim Türleri

Denetçinin konumuna diğer bir ifadeyle denetçi ile işletme arasındaki örgütsel ilişki yönünden denetimi kendi içerisinde iki ayrı başlık halinde incelemek mümkündür.

a) **İç Denetim;** İşletmenin sürekli çalışanı olarak, işletme bünyesinde denetim faaliyetini yerine getiren kişiler olan iç denetçiler tarafından icra edilen denetim türüne iç denetim adı verilmektedir.[55]

b) **Dış denetim;** denetlenen kuruluşa ait finansal tabloların, bağımsız bir denetçi tarafından tarafsız bir şekilde, kanıt toplama ve değerlendirme yöntemleri ile denetim standartlarına uyularak, daha önceden saptanmış olan ilke ve kurallara uygunluğu açışından incelenmesi sonucu ulaşılan görüşlerin işletme ilgililerine ve kullanıcılara iletilmesi şeklinde tanımlanabilir.[56]

---

52 Hasan Gürbüz, *Muhasabe Denetimi*, Bilim ve Teknik Yayınları, İstanbul, 1995, s.16

53 Gürbüz, *Muhasabe Denetimi,* s.16

54 Çatıkkaş, *Bankalarda İç Kontrol Sistemi*, s.11

55 Nejat Bozkurt, *Muhasebe Denetimi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, s. 33

56 Bayazıtlı, Ercan. *Uluslararası Bağımsız Dış Denetim Standartları ve Türkiye Uygulaması,* Ankara Üniversitesi, S.B.E. İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara: 1991, s.9

Bankaların bağımsız dış denetime ilişkin usul ve esaslar BDDK tarafından yayımlanan "Bankalarda Bağımsız Denetimi Hakkında Yönetmelik" kapsamında yürütülmektedir.[57]

c) **Dış Denetim ve İç Denetim İlişkisi;** Günümüzde dış denetim ve iç denetim çalışmaları arasındaki uyumun önemi giderek artmaktadır. Çok iyi işleyen bir iç kontrol sistemi ve yeterli bir iç denetim birimi bulunan yerde bağımsız dış denetçi, iç kontrol sistemini başlıca denetim kanıtları arasında değerlendirebilir ve mali durum ve faaliyet sonuçları üzerinde görüş belirtebilir. Dış denetçinin desteği ile iç denetim programının planlanması ve iş bölümü yapılabilir. İç denetçi ile dış denetçi arasında bir işbirliği olmalıdır.[58] Ancak dış denetim ile iç denetçiler arasında koordinasyon ve işbirliği oluşturulurken, her iki tarafın da özel belirlenmiş görevleri vardır:

Karşılaştırma Esası	İç Denetim	Dış denetim
Anlam	İç Denetim, bir kurum içinde ayrı bir iç denetim departmanı tarafından gerçekleştirilen devam eden bir denetim fonksiyonunu ifade eder.	Dış Denetim, kuruluşun bir parçası olmayan bağımsız organ tarafından gerçekleştirilen bir denetim işlevidir.
Amaç	Rutin faaliyetleri gözden geçirmek ve iyileştirme için önerilerde bulunmak.	Şirketin finansal tablolarını analiz etmek ve doğrulamak.
Denetçi Atanması	Yönetim	Hissedarlar
Rapor Kullanıcıları	Yönetim	Paydaşlar
Görüş	Kuruluşun operasyonel faaliyetlerinin etkinliği hakkında görüş verilir.	Şirketin finansal tablolarının gerçeğe uygunluğu ve dürüstlüğü hakkında görüş bildirilir.
Dönem	Sürekli	Yılda bir kez
Çekler	Operasyonel verimlilik	Finansal Tabloların Doğruluğu ve Geçerliliği

57 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150402-5.htm

58 Korkmaz, *Kamuda İç Denetim (1)*, s.9

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM FİNANS UYUM KONTROL VE DENETİM TANIMI

KATILIM FİNANS UYUM KONTROL VE DENETİM TANIMI

Faizsiz finans prensiplerine uyum denetimi bir faizsiz finansın finansal raporları, ürünleri, operasyonel süreçleri, dokümantasyonları, sözleşmeleri, politika ve prosedürleri gibi İslami finans/faizsiz finans prensiplerine uyum gerektiren tüm faaliyetlerinin faizsiz finans prensiplerine uyumu konusunda yapılan inceleme ve değerlendirmedir. İyi organize edilmiş ve yapılandırılmış bir faizsiz finans uyum denetimi faizsiz kurumun faizsiz finans prensiplerine uyumunu sağlamak üzere etkin ve güçlü bir iç kontrol sistemine sahip olduğu konusunda güvence verir.

2.1. Katılım Finans Uyum Kontrol ve Denetimi Tanımı

AAOIFI tarafından yayımlanmış 2 numaralı Yönetişim standartında Şer'i Kontrol başlığı altında faizsiz finans prensiplerine uyum kontrlü ve denetimi tarif edilmiştir. Bu standarta göre faizsiz finans prensiplerine uyum kontrolü ve denetimi; "faizsiz kurumun bütün faaliyetlerinde faizsiz finans uygulama, ilke ve prensiplerine uyum düzeyi konusunda yapılan değerlendirme olarak tarif edilmiştir.[59] İlgili standarda göre bu değerlendirme faizsiz kurumun bütün sözleşmelerini, politikalarını, ürünlerini, işlemlerini, finansal raporlarını, sirkülerlerini

59 AAOIFI, Yönetişim Standartları, S. 1061; BDDK, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ, 10. Madde

ve iç raporlarını içerir. Aynı standarda göre faizsiz finans prensiplerine uyum denetiminin amacı da faizsiz kurumlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin faizsiz finans ilke ve kurallarına aykırı olmamasını sağlamaktır.

Bununla birlikte, Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı kapsamında İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetleme Kurumu, katılım finans kontrol ve denetimini entegre bir sistem haline getirdi ve inceleme veya gözetimi de bunun parçalarından biri olarak kıldı. Bu tanıma göre katılım finans denetimi şu şekilde tanımlanmaktadır: "Katılım finans hüküm ve standartlarını yönetmeyi ve sözleşmelere, anlaşmalara, faaliyetlere ve işlemlere uyum ve kontrol yoluyla hakların korunması ve katılım finans hükümleri ve standartlarıyla tutarlı olacak şekilde kuruluşun hedeflerine ulaşmak için raporlar yazmak."[60]

Uyum ve denetimin tanımlanmasındaki bu iki eğilimden hareketle kurumun tüm işlemlerinde katılım finans hükümlerine ve standartlarına uygunluğunun sağlanmasının sadece kurum çalışmalarının incelenmesiyle sınırlı olmadığının altı çizilmelidir. Uyum, daha ziyade, Danışma Komitesi tarafından onaylanan, kurumda yürürlükte olan politika ve prosedürlere ve kurumdaki Danışma Komitesi tarafından verilen ilgili kararlara bağlılık ölçüsüne dayanmaktadır. Denetim ise (iç veya dış) daha sonra, herhangi bir sapmanın derhal düzeltilmesi ve sapmanın giderilmesi için ilgili makamlarla koordinasyonun sağlanması amacıyla gerçekleştirilir.[61] Bu durum ikinci tanımın birinciye tercih edilmesine yol açmaktadır.

2.2. Kurumlarda Katılım Finans Denetim ve Kontrol Sisteminin Üzerine İnşa Edildiği Katılım Finans Hükümleri ve Yasal Dayanaklar

Kurumların çalışmalarını denetleme ve kontrol yükümlülüğü, katılım finansa ve yasal temellere ilişkin bir dizi hüküm ve standarda dayanmaktadır. Katılım finans hükümlerinin temelleri ise, merkezi organ tarafından verilen kararlarda ve

60 Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s.15; Ali Muhammad Abu Al-Ezz, Unifying the Concepts of Prevairing Terims in Sharia Supervision, 7 Nisan 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Altıncı İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Şeriat Denetim Konferansı'nda sunulan çalışma belgesi, s.148; Abdullah Attia, Kontrol Kavramları, Denetim, Arbitraj ve Teori ile Uygulama Arasında Şeriat Uyumluluğu, 7 Nisan'da İstanbul'da düzenlenen İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Altıncı Şeriat Denetim Konferansı'na sunulan bir çalışma makalesi, s .11, 2017.

61 Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Kontrolörü ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s. 19, 23, uyarlanmıştır.

standartlarda ve Danışma Komitesi tarafından verilen kararlarda temsil edilmektedir ve bunlar kendi içlerinde aşağıdakilere dayanmaktadır:

a) Kur'an ve Sünnette iyiliği emredip kötülüğü neyheden metinler; *"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir. (Al-i İmran;104)"*. Müslim Ebu Said'den rivayet ettiğine göre Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur: *"Sizden biriniz bir kötülük gördüğünde bunu eliyle değiştirsin, buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin, buna da gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin ki bu imanın en zayıfıdır."*[62] İlgili rivayetler Katılım Finans denetim ve kontrolünün meşruiyetini ortaya koymaktadır.

b) Allah Resûlü (sas) bazı ihtiyaçlarını temin etmek için zaman zaman Medine pazarına gider, bu vesileyle gelip gidenlerden ve alınıp satılanlardan da haberdar olurdu. Yine bir gün pazarda dolaşırken bir buğday yığını dikkatini çekti. Hububatı satan adamın yanına gelerek buğday yığınına elini daldırdı. Ancak buğdayın altı göründüğü gibi çıkmamış, Efendimizin (sas) parmakları ıslanmıştı. Satıcıya ıslaklığın sebebini sorduğunda, yağmurdan kaynaklandığı cevabını aldı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sas), "*Öyleyse insanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi?»* diyerek ticaret ahlâkına dikkatleri çekti. Anlaşılan o ki, satıcı kuru ve ıslak olan buğdayı ayırmadan satışa sunmak suretiyle insanları aldatmaktaydı. İnsanları aldatmak ise, Peygamberimizin (sas) sünnetinden ve yolundan uzaklaşmak demekti: "*Müslümanlar arasında aldatma olamaz! Bizi aldatan, bizden değildir!"*[63]

Yasal temellere gelince, ülkelerdeki pek çok ticari mevzuat kurumların çalışmalarını tanımış ve onlara bazı faaliyetleri için onları geleneksel finansal kuruluşlardan ayıran özel talimatlar ve koşullar vermiştir. Mevzuatında kurumların bu konudaki çalışmalarını denetleyecek bir danışma komitesi kurulmasının gerekliliği de mevzuatında vurgulanmıştır. Türkiye'de kurumların katılım finans denetimini düzenleyen en önemli finansal mevzuatlardan bazıları şunlardır:

---

62 Müslim, İman, 78

63 Müslim, İman, 102.

Kanun	Açıklama
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan: (BDDK) **DANIŞMA KURULU**	BDDK Kurul Başkanlığı olarak 22.02.2018 tarihinde 7726 kararı gereği Katılım Bankacılığına ilişkin mesleki ilke ve standartlarını belirlemek üzere Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin bir komite oluşturmasına, oluşturulan bu komitenin kararlarına ve standartlarına katılım bankalarının uymasına ve Komitenin oluşumuna, çalışmasına, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasların doğrudan TKBB tarafından belirlenmesine karar verilmiştir. BDDK Kurul Kararına istinaden TKBB nezdinde Danışma Kurulunun Oluşumu, Görev, Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Tebliği üzerine çalışma başlatılmış ve nihai halini aldıktan sonra TKBB Yönetim Kurulu'nun 02.04.2018 tarih ve 253 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve 02.05.2018 tarihinde Danışma kurulu kurulmuştur. Ayrıca TKBB tarafından kısa süre sonra 27.06.2018 tarihinde Danışma Kurulunun Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında İç Yönerge de hazırlanmıştır.
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan: (BDDK) **FAİZSİZ BANKACILIK İLKE VE STANDARTLARINA UYUMA İLİŞKİN TEBLİĞ**	Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ, 14 Eylül 2019 tarihinde 30888 Sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ ile artık Katılım bankaları ve faizsiz yatırım ve kalkınma bankaları iç sistemlerinde faizsiz bankacılık ilke ve standartları noktasında uyum, kontrol, denetim ve danışma komitesi işleyişi anlamında resmi değişim ve dönüşüm sürecine girmişlerdir. Bu Tebliğin amacı, katılım bankaları ile 1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 19 uncu maddesinin 10 uncu fıkrası kapsamında müşterilerine finansman sağlayan kalkınma ve yatırım bankalarının faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygun şekilde faaliyet göstermek üzere oluşturacakları yapı ve süreçlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Tebliğde: 1. Danışma Komitesi, 2. Danışma Komitesi Sekreterya, 3. Uyum Faaliyetleri, 4. Denetim Faaliyetleri, 5. Yönetim Kurulunun (bu anlamdaki) Görev ve Yetkileri, 6. Personel, 7. Müşterilerin Bilgilendirilmesi ve Bireysel Başvuru 8. Kamuyu Bilgilendirme 9. Yatırım ve kalkınma bankalarına ilişkin hükümler konuları yer almaktadır. [64]

64 (BDDK) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Faizsiz Bankacilik İlke Ve Standartlarina Uyuma İlişkin Tebliği

Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu: (SEDDK) **KATILIM ESASLARİ ÇERÇEVESİNDE SİGORTACILIK VE BİREYSEL EMEKLİLİK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK**	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) Tarafından:19 Aralık 2020 CUMARTESİ Sayı : 31339 Resmi Gazete **Katilim Esaslari Çerçevesinde Sigortacilik Ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmeliği Yayınladı.** **Amaç:** Bu Yönetmeliğin amacı, katılım esasları çerçevesinde sigortacılık ve bireysel emeklilik faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli usul ve esasları düzenlemektir. **Kapsam:** Bu Yönetmelik, Türkiye'de katılım esasları çerçevesinde faaliyet gösteren sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerini, sigorta kooperatiflerini ve özel kanunları uyarınca sigorta sözleşmesi yapan kuruluşları; katılım esaslı faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere birlik, birim, büro, merkez, komite, hesap ve havuzlar, aracılar, eksperler ve aktüerleri kapsar. **MADDE 5 –** (1) Şirket, faaliyetlerinin katılım esaslarına uygunluğunun sağlanması ve takibi maksadıyla bünyesinde danışma komitesi oluşturur. (2) Şirketçe sunulacak ürün ve hizmetler ile düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinleri danışma komitesinin onayına tabidir. Danışma komitesince uygun görülmeyen ürün ve hizmetler satılamaz, konu ve riskler teminat altına alınamaz ve bu konu ve risklerden fayda temin edilemez. (3) Şirkete intikal eden ödemelerde, şirketçe yapılan ödemelerde, yatırım yapılacak varlıkların seçimi, değerlendirilmesi ile nakit yönetiminde ve şirketin ilgili diğer finansal faaliyetlerinde katılım esasları çerçevesinde hareket edilir.
Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)	Sermaye Piyasası Kurulu, tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak ve sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemek amacıyla 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nu tamamlayıcı nitelikte olmak üzere Hazine Müsteşarlığı tarafından; Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu'nun Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, Emeklilik Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik ve Bireysel Emeklilik Aracıları Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır.
TCMB, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü bünyesinde "**KATILIM BANKACILIĞI MÜDÜRLÜĞÜ"**	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) organizasyon yapısına ilişkin ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak; Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü bünyesinde "Katılım Bankacılığı Müdürlüğü", kurulmasına karar verilmiştir. İlgili Müdürlüklerin görev alanları şu şekilde belirlenmiştir. Katılım Bankacılığı Müdürlüğü: TCMB'nin katılım bankaları ile ilişkilerinde ve çalışmalarında etkinliği artırmak, sektörün gelişimine ve finansal istikrara katkıda bulunmak, bu alanda çalışan uluslararası kuruluşlarla ilişkileri daha etkin takip etmek. İlgili Müdürlükler 8 Şubat 2021 tarihinden geçerli olmak üzere faaliyetlerine başlayacaktır.
Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi bünyesinde '**KATILIM FİNANS DAİRESİ BAŞKANLIĞI**'.	1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 527/Ç maddesinin birinci fıkrasının "b" bendi Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisimiz bünyesinde Katılım Finans Dairesi Başkanlığı 06.02.2021 tarihinde kuruldu. Katılım Finans Dairesi, Katılım Finans sisteminin geliştirilmesi ve farkındalığın artırılması amacıyla ulusal ve uluslararası faaliyetler gerçekleştirecek.

2.3. Finansal Kurumlarda Denetim ve Kontrolün Tarihi

Mart 1975'te ilk kurum olan İslam Kalkınma Bankası, Aralık 1975'te ise Dubai İslam Bankası kuruldu. Dubai Emirliği Hükümdarı Şeyh Raşid bin Saeed Al Maktoum'un emriyle Temmuz 1979'da MS 1977 tarih ve 48 sayılı Özel Kanun uyarınca Mısır Faysal İslam Bankası kurulmuş ve Kuveyt Finans Evi MS 1977 tarihli 72 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca kurulmuş ve açıklayıcı notta açıklanmıştır. Bu kararname, İslami Şeriat ilkelerinin mevzuatta temel kaynak olmasını sağladığından Kuveyt Finans Kurumu için yasal çerçeveye sahiptir. 1978 yılında, daha sonra 1979 yılında ise 1979 tarihli 2 sayılı Kararname uyarınca Bahreyn İslam Bankası kurulmuştur.

Türkiye'de faizsiz bankacılık 1985 yılında başlamış olup, faizsiz bankacılık prensibine dayalı olarak çalışan bu bankalar, 2005 yılına kadar "Özel Finans Kurumu" adı altında faaliyet göstermişler ve 2005 yılında kabul edilen 5411 sayılı Bankacılık Kanunuyla beraber "Katılım Bankası" adıyla faaliyetlerine devam etmektedirler.[65]

Bu bankaların kuruluşuna sahne olan dönemde denetim ve Katılım Finans kontrol sisteminin net bir şekilde tanımlanmadığına dikkat çekiliyor. Çünkü sadece iç hukuk danışmanı atayan bazı kurumlar dışında bu kurumların hiçbirinin kararları bağlayıcı bir hukuki yetkisi yoktu. İslam Kalkınma Bankası, Dubai İslam Bankası ve Kuveyt Finans Evi gibi. Bunun nedeni, Mısır Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen ve Mısır'da temsil edilen benzersiz bir istisnai durum dışında, kanunların ve mevzuatın, o dönemde kurumların yeni doğmuş olması nedeniyle denetim ve Katılım Finans gözetimine ilişkin çerçeve ve temelleri oluşturmamış olmasıdır. Mısır Faysal İslam Bankası›nın kuruluşuna ilişkin 48 Sayılı Kanun›un 3. maddesinde şöyle deniyordu: "Bankanın tüm işlem ve faaliyetleri, özellikle İslam şeriatının temel hüküm ve kurallarına tabidir. Faiz işlemlerinin araştırılması ve yasal olarak zorunlu kılınan zekatın ödenmesi ile ilgili olarak Banka tarafından ödenen zekat, bir tür üretim maliyeti olarak kabul edilir. Ezher Camii Şeyhi ve Evkaf Bakanı, bankanın zekat tahsis etme taahhüdünü doğrulamaktan sorumludur. Zekat ve bankalarında harcanması Şeriat kanunu Bankada işlem ve eylemlerin İslam şeriat kanunu hüküm ve ku-

65 Ömer Kaya, *Katılım Bankacılığının Gelişimi Ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Finans Bilim Dalı, s1.

rallarına uygun olmasını sağlamak için şeriat organı oluşturulacak ve Kurumun tüzüğünde nasıl oluşturulacağı belirlenecek." [66]

Bazı çağdaş araştırmalar, bağımsız bir fıkhi denetim organı atayan ilk kurumun 1978'de Sudan Faysal İslam Bankası olduğunu ve bu kurumun Fetva ve Şeriat Denetleme Kurulu olarak adlandırıldığını belirtmektedir. Ta ki Türkiye'de de adı geçen denetim birimi tarafından "Konvansiyonel Bankacılık Standartları ve Etik Kuralları"nın düzenlenmesi yönünde talimat çıkarılana ve Danışma Komitesi olarak anılana kadar ilk kurumun zikredilen kurul olduğu kabl görmektedir.

Kendi içinde bir şeriat denetim ve kontrol departmanı kuran ilk kurum, daha sonra Al Rajhi Bank'a dönüşen Al Rajhi Banking Company oldu. Bu birim 1994 yılında kurulmuştur. Daha sonra birbirini izleyen kurumlar, kendi içinde denetim ve kontrol için bir departman kurmuşlardır.

Türkiye'de kendi içinde danışma kurulu oluşturan ilk finans kuruluşu 2002 yılında Yüksek Danışma Kurulu adı altında Kuveyt Türk Katılım Bankası, 2009 yılında ise Neova Tekafül Sigorta Şirketi olmuştur. Katılım finans kuruluşlarının önceki yıllarda bir danışmanı vardı ancak 2013 sonu itibarıyla tüm kurumlar kendi danışma kurullarını oluşturdu.

Katılım Finans İzleme ve Denetim Dairesi Başkanlığı ise Denetim Dairesi Başkanlığı içinde iç denetim çalışmasının bir kolu olarak görevlendirilmiştir. Ancak bazı kurumların bir veya iki kişiden müteşekkil daimi veyahut yarı zamanlı olarak çalışan fıkhi murakıpları mevcuttu. Türkiye'de kendi fıkhi kontrol birimini kuran ilk kurum ise 2009 yılında Kuveyt Türk olmuştur.

BDDK'nın 2019 yılında faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına ilişkin düzenlemeleri yayınlamasının ardından tüm katılım bankaları 14/03/2020 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde kendi danışma komitelerini, katılım bankacılığı uyum birimlerini ve katılım bankacılığı denetim birimlerini kurmuşlardır. İlgili düzenlemeler TKBB merkezi danışma kurulu kurulmasına karar verilmesinden sonra gerçekleştiği için Türkiye'de mevcut durumda TKBB bünyesinde bir merkezi danışma kurulu ve her bankanın da kendi danışma komitesi vardır.

---

66 Mısır Faysal İslam Bankası›nı kuran 1977 tarihli 48 Sayılı Kanun. Bkz. Resmi Gazete https://lawyers-blog.online/blog/article/481977-b343

Aynı şekilde Sigorta Şirketleri ve Bireysel Emeklilik Şirketlerini Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) da 2021 yılında katılım sigorta şirketlerinin çalışma esaslarına ilişkin özel bir yönetmelik yayınlayarak bunu yapmıştı. Bireysel katılım emeklilik şirketleri veya pencereli şirketler de bu kapsama dahil edilmişti. Bu kapsamda bu şirketlere yönelik katılım finans yönetim rehberi de yayınladı. Danışma komitelerinin kurulması ve çalışma koşullarının yanı sıra uyum ve denetim departmanlarına da açıklık getirildi.

2.4. Katılım Bankacılığı Uyum ve Katılım Bankacılığı Denetim

Kurumlarda Katılım Bankacılığı Uyum ve Denetim faaliyetleri şunlar için vardır:

a) Kurumun katılım finans ilkelerine ve danışma komitesi kararlarına uyumunu sağlamak

b) Kurumun çalışmalarını denetlemek üzere bir danışma komitesinin atanmasını gerektiren kurumların iş ve faaliyetleriyle ilgili yasa ve mevzuata uyumun sağlanmasına katkıda bulunmak ve denetim otoriteleri de bu kurumlara özel talimatlar vermek.

c) Kuruluşun ana sözleşmesine[67] ve esas sözleşmesine[68] bağlılığının sağlanmasına katkıda bulunmak. Ana sözleşmede ve esas sözleşmede Katılım Finans finansman hükümlerine bağlı kalınması ve bunun ardından bir danışma komitesinin atanmasına ilişkin düzenlemenin yapılması, bu komitenin atanmasına ilişkin mekanizma, yetkiler ve ücretlendirme ile Genel Kurulun bu konudaki rolü de belirtilmişse yıllık raporun incelenmesi.d) Kurumun politika, prosedür, standart sözleşmeler, otomatik sistemler ve bunlara eşlik eden mali ve idari standartlarda katılım finans hüküm ve

67 Ana Sözleşme: Kuruluşun bağımsız bir tüzel kişilik olarak tanındığı, devlet tarafından düzenlenen yasal bir belgedir.Şirketin adını, kuruluş tarihini, yetkili hisse sayısını ve türlerini içerir. kuruluşun yürüttüğü faaliyetler. Denetim Esasları, s.882; Hashem Al-Sayed, Yönetişim Dengesine Katkıda Bulunan Şirketler, Katar Finansal Piyasalar Otoritesi, s. 42.

68 Esas Sözleşme: Şirket ortaklarının, Yönetim Kurulu üyelerinin, Danışma Kurulu üyelerinin ve kurum çalışanlarının her birinin hak ve görevleri bütünüdür, şirketin işleyişini düzenleyen kurallar olarak kabul edilir ve onay gerektirir. olağanüstü genel kurulda hissedarların bu konuda işlem yapmaları. Bakınız: Hashem Al-Sayed, Yönetişim Dengesine Katkıda Bulunan Şirketler, 2017, Katar Finansal Piyasalar Otoritesi, s. 42.

standartlarına ilişkin tüm gerekliliklerin uyumunu gerçekleştirmek ve çalışanlarını eğitmek ve ilkelere uyumu takip edecek bir mekanizma oluşturmak ve bunların uygulanmasını sağlayarak kurumun maruz kalabileceği katılım finans risklerinin azaltmak.

e) Düzenleyici otoritelerin, kurumun hem Danışma Komitesi hem de Danışma Kurulu tarafından alınan kararlara ne ölçüde uyum sağladığını doğrulayabilmesini sağlamak.

f) Bazı mali ürünlerin karmaşıklığı ve bunların mali, muhasebe, hukuki ve teknik prosedürlerinin örtüşmesi; bu karmaşıklığın bir hususun ihmal edilmesine yol açmaması için kurumun katılım finans denetim sistemi geliştirmesine yardımcı olmak.[69]

2.5. Katılım Bankacılığı Denetimin Kısımları (İç Denetim ve Dış Denetim)

Denetim yönetimi, kuruluş içinde veya dışında katılım finans denetim, uyumluluk ve iç kontrol olarak ikiye ayrılır. Anlamı: Danışma komitesi veya diğer danışma organları[70] tarafından oluşturulan katılım finans gereklilikleri ve standartları, katılım finans denetim, uyum ve dış denetim ışığında kurum yönetimi tarafından kurulan ve tasarlanan sistemdir. Bu şu anlama gelir: Gözetim, denetim ve Katılım Finans gözetim konusunda uzmanlaşmış bağımsız bir kuruluş tarafından gerçekleştirilir ve hiçbir şekilde üst yönetimin denetimine tabi değildir[71] ve her iki organizasyonun da karşılaştırması aşağıdaki tabloda verilmiştir:

69 Abdulaziz bin Sattam bin Abdulaziz Al Saud, İslami Bankacılıkta Şeriat Kalite Politikası, yayınlanmamış araştırma, s.1

70 Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s.1.

71 Şeriat denetçisi ve izleme programının memorandumunda, dış şeriat denetiminin: kuruma bağlı danışma komitesi tarafından yayınlanan şeriat gereklilikleri olduğu ve buna eklenebileceği: veya kurumun organizasyon yapısı dışındaki herhangi bir şeriat organı olduğu belirtildi. Fetva verme, karar verme ve kurumu bağlama konusunda hukuki yetkiye sahip olan kurum. Bakınız: Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Kontrolörü ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s. 66.

Açıklama	Katılım Finans İç Kontrol ve Denetimi	Katılım Finans Dış Kontrol ve Denetimi
Amaç	Katılım finans hüküm ve ilkelerine uyumu sağlamak, sapmaları anında tespit etmek	Kurumun danışma komitesine sundukları aracılığıyla kuruma fıkhi referans sağlamak.
Organizasyon Dayanakları	Danışma Kurulu Düzenlemeleri ve Danışma Komitesi Kararları	Danışma Kurulu Düzenlemeleri ve Danışma Komitesi Kararları

2.6. Katılım Finans Kontrol ve Denetim Sisteminin Temelleri ve Bileşenleri

Esas	Uygulama Metodu
Katılım Finans İlkelerine Karşı Sorumluluk Duygusu	Bu temel, kurumun Yönetim Kurulu ve üst düzey yönetiminin, kurum çalışmalarında denetim ve Katılım Finans gözetimin önemine dair duygu ve anlayışıyla elde edilir. Kurumun faaliyet ve operasyonlarına yönelik risklerin değerlendirilmesini sağlamak, bunları önlemek için kontroller oluşturmak, ilgili Katılım Finans kontrol sistemi geliştirmek ve ilgili tüm bilgileri sağlamak.[72]
Mesleki Yeterlilik	Kurumun mesleki yeterliliğine neler dahildir: 1. Kuruluşun çalışanları, Katılım Finans finansmanın hüküm ve ilkelerinin uygulanmasına uyma konusunda istekli davranması 2. Kurum çalışanlarının her birinin uzmanlık alanı ve konumuna göre bilimsel, teknik ve hukuki açıdan yeterli düzeyde vasıflandırılması. 3. Düzenleyici otoritelerin gerektirdiği dürüstlük standartlarının sağlanması ve kurum tarafından sürekli takibin sağlanması. 4. Katılım Finans denetim organında yer alan çalışanların her birinin uzmanlık ve konumuna göre hukuki ve bilimsel olarak yeterli ölçüde vasıflandırılması 5. Katılım Finans Gözetim Kurumu çalışanlarının, kuruluşun işinin gerektirdiği her şeyi yapma konusundaki mesleki yetenekleriyle, Katılım Finans finansmanın hüküm ve ilkelerini uygulamayı taahhüt etme konusunda kuruluşun geri kalan çalışanları için bir rol model olma konusundaki istekliliği. 6. Düzenleyici otoritelerin gerektirdiği dürüstlük standartlarının sağlanması ve kurum tarafından sürekli takibin sağlanması.

72 Abdullah Attia, *Concepts of Control, Auditing, Arbitrage, and Shari'a Compliance in Theory and Practice*, 7 Nisan 2017 tarihinde İstanbul›da düzenlenen Altıncı İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Şeriat Denetim Konferansı›nda sunulan bir çalışma makalesi , s.11.

Yeterli Fıkhi Dayanak	Danışma Komitesinin kuruluşun çalışması için yeterli kararlar alması ve bu kararları kurumun politikalarına, prosedürlerine, standart ve standart dışı sözleşmelerine, belgelerine, çalışma modellerine ve her bir faaliyetin belge döngüsüne entegre etmesidir. Danışma Kurulu tarafından alınan kararların, kurumun Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerine bağlılığını garanti altına alacak şekilde faaliyetlerini yürütme konusunda çalışanlarının gösterdiği özenden kurumu korumaya yeterli olması gerekir.[73]
Çelişen İşlevleri Ayırma	İdari işler ile fetva fonksiyonlarının birleştirilmesinde, icra işleri ile denetimin birleştirilmesinde kurum içi ve kurum dışı fonksiyonlarda çatışma yaşanmaması sağlanmalıdır. Ayrıca bankada etkin paya sahip olan bir hissedar, bankaya danışma komitesi üyesi olarak atanamaz.
Otokontrol	Kurum, kontrol sisteminin gelişimini sağlamak için aşağıdakiler gibi bir dizi önlem almalıdır: 1. Mesleki ve etik açıdan yetkin, iyi hal ve davranışlarıyla tanınan bir çalışanı seçmek. 2. Kurumun faaliyetlerine yönelik Şeriat kontrolleri ve prosedürleri hakkında sürekli eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi 3. Kurumun çalışanlarına özellikle Katılım Finans finansmanın hüküm ve ilkelerine ilişkin sağladığı bilinçlendirme faaliyetleri. 4. Danışma Komitesinin, özellikle üst düzey yönetim gibi ilgili departmanların ve Hukuk Departmanı tarafından verilen kararlara ilişkin olarak kurum çalışanları ile Uyum, Gözetim ve Katılım Finans Denetim Departmanları ve Danışma Komitesi Sekreteri arasında iletişim kolaylığı, Mali, Uyum ve Risk Departmanı. 5. Danışma komitesinin aldığı kararları kurum çalışanlarının kolay ve rahat bir şekilde görebilmesinin sağlanması.
Katılım Finans Denetim	Bu, katılım finans denetim sisteminin en önemli temellerinden biridir ve daha sonra ayrıntılı olarak ele alınacaktır.
Açıklama ve Şeffaflık	Katılım finans denetim kurumlarının, açıklanması gereken bilgileri ilgili herkese açıklayabilmelerini ve bu bilgilerle ilgili herkese şeffaf olabilmelerini sağlayacak özel prosedürleri olmalıdır.

73 Abdul Sattar Abu Ghudda ve Abdul Bari Mishal, Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s. 38.

2.7. Türkiye'deki Faaliyet Niteliğine Göre Kurumların Katılım Finans Denetim Biçimleri

Faaliyet Alanı	Katılım Finans Denetim Şekli
Katılım Bankaları	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu'nun kurumlar üzerinde Katılım Finans denetimin yönetilmesine ilişkin talimatında kurumdaki katılım finans denetimi, uyum yönetimi, katılım bankaları üzerindeki denetim araçlarının detayları ayrı bir bölüm olarak yer verilecektir.
Katılım Sigorta ve Bireysel Emeklilik Şirketleri	Sigorta Şirketleri Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun sigorta şirketleri ve bireysel emeklilik şirketleri için çıkardığı yönetmelik, bu şirketlerin şirket içinde bir danışma komitesi oluşturması veya dışarıdan bir komiteden görüş alması gerektiğini öngörüyor. Denetim ve uyum konusunda ise Katılım Finans dış denetime ilişkin başka bir talimat yayınlanmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN VE MEVZUATLARI IŞIĞINDA KATILIM FİNANS KURUMLARINDA DENETİM YÖNETİŞİMİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN VE MEVZUATLARI IŞIĞINDA KATILIM FİNANS KURUMLARINDA DENETİM YÖNETİŞİMİ

Art arda gelen finansal krizlerden sonra ticari hayatta, etik değerlere ve sağlam mesleki davranış kurallarına bağlılığı, ilgili tüm tarafların çıkarlarının elde edilmesinde dengeyi, finansal ve finansal bilgilerin sunumunda şeffaflığı sağlayan bir dizi standart ve kontrolü temsil eden yönetişim kavramı ortaya çıktı. Yetki ve sorumlulukların dağılımını ve konuların karara bağlanmasını sağlayacak finansal olmayan bilgi, gözetim, hesap verebilirlik ve sağlam idari organizasyon. Yetkiler, en üst düzeyde pay sahiplerinin haklarını korumayı, şirket yönetim kurulları arasındaki sorumluluk düzeyini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Üst yönetimin, mevcut yetkilerin hukuka aykırı kazanç elde etmek amacıyla kullanılmasının önlenmesi, çıkar çatışmasızlığı ilkesinin,[74] zamanında açıklama ve şeffaflık ilkesinin geliştirilmesi, yönetim kurulu ile üst yönetimin yetkilerinin karıştırılmaması ve idari verimliliğin artırılması amaçlanmakta ve şirketlerin büyümesine katkıda bulunmak ve karşılaştıkları riskleri azaltmak için şirketlere ilişkin en iyi uygulamaların uygulanması, denetim prosedürlerinin, ve bun-

74 Çıkar çatışması: Bir kişinin kararının tarafsızlığının ve bağımsızlığının, kendisini veya bir akrabasını ilgilendiren kişisel, maddi veya manevi çıkarlardan etkilenmesi veya performansının doğrudan veya dolaylı kişisel değerlendirmelerden etkilenmesi durumudur. Bakınız: Abdul Bari Mishal, İslami Finans Endüstrisinin Yönetişimine İlişkin Genel Bütünleşik Çerçeve, 22-23 Mart 2015 tarihlerinde İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu tarafından düzenlenen On Dördüncü Şeriat Kurulu Konferansında sunulan araştırma, s. 59.

larla ilgili olarak çıkarılan ilgili yasa ve talimatların güçlendirilmesi hedeflenmektedir.[75] Çağdaş çalışmalar yönetişimin tanımlanmasında farklılık göstermektedir. Yazar, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) tarafından seçilen ve yönetişimin şu olduğunu öngören tanıma yönelmektedir: *Kurumların işlerinin ve çalışmalarının, yönetim kurulları ve üst yönetim tarafından organize edilme şekli; kurumların hedef ve stratejilerinin ve günlük faaliyetlerinin belirlenmesinde ve hesap verebilirlik ilkesinin sağlanmasında sağlam yöntemler kullanmak, hissedarlar nezdinde ilgili tarafların haklarını dikkate alarak, düzenleyici otorite tarafından çıkarılan kural ve talimatları dikkate alarak, mevduat sahiplerinin çıkarlarını korumak ve Güçlü bir risk yönetim sisteminin geliştirilmesinin gerekliliğidir.* [76] Katılım bankacılığının yönetişim standartlarıyla ilişkisine gelince, kurumlar kendi standartlarının çoğunda yönetişim ve katılım finans denetim standartlarından yararlanmışlardır; örneğin standartlarının çoğunu yönetişimden almışlardır ve bunu yayınlanan talimatlarda açıkça görmekteyiz. Katılım bankalarında katılım finans denetimine yönetişimine ilişkin Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK) tarafından Aralık 2020'de yayımlanan ve katılım finans yönetişim kavramları üzerine standartlarını oluşturduğunu ve çalışmanın bu bölümünde tanıtacağımız AAOIFI ve denetleyici departmanlar tarafından yayınlanan yönetişim standartlarında öngörülenlerin ışığında katılım finans denetim yönetiminin en önemli standartlarını okuyucuya sunuyoruz.

Genel olarak finans sektörü özelde ise katılım finans faaliyetleri "güven" olgusu üzerine kurulduğu ve varlığını sürdürdüğü için söz konusu faaliyetleri yürüten yapı, fonksiyon, birim ve kişiler bu güveni sağlamaya çalışmak zorundadır. Zira katılım finansta riske katılım esas olduğundan fon sağlayarak riske katılan fon sahiplerinin kuruma güven duyması son derece önemlidir. Söz konusu güveni tesis etmenin en önemli araçlarından biri etkin bir kurumsal yönetişim sistemidir. Aynı çerçevede katılım finans ilke ve standartlarına uyumsuzluktan kaynaklanan ve itibar riskine dönüşme potansiyeli taşıyan risklerin yönetilmesi için sağlam ve etkin bir kurumsal yönetim sisteminin varlığı zorunludur. Etkin bir kurumsal yönetişim yapısı olmadan bütün paydaşların menfaatlerinin yeterince gözetilmesi ve katılım finans faaliyetlerinin sağlıklı şekilde yürütülmesi mümkün değildir.

---

75 Hashem Al-Sayed, *Yönetişim Dengesine Katkıda Bulunan Şirketler*, ilk baskı, 2017, Katar Finansal Piyasalar Otoritesi, s. 17-20; Denetim İlkeleri, Üçüncü Baskı, s.

76 Abdul Bari Mishal: *Finansal Kurumlar İçin Kontrol Standartlarının Karşılaştırmalı Analitik Çalışması*, Shura Denetim Araştırmaları Ansiklopedisi, s. 55

3.1. Katılım Finans Yönetişim Teriminin Anlamı

Katılım finans faaliyeti yürüten katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, katılm sigortları ve katılım bireysel emekliliğın katılım finans ilke ve standartlarına uyum sağlamaları için gerekli olan kurumsal yönetim sistemlerinin tesisi ve işletilmesi konusunda kendilerinden beklenen iyi uygulamaları açıklamaktır. İlkeler katılım finansın tamamı için geçerli iken, yürüttükleri faizsiz bankacılık faaliyetlerinin hacim ve kapsamının gerektirdiği ölçüde kalkınma ve yatırım bankaları, katılım esasları çerşevesinde sigortacılık ve bireysel emeklilik için de geçerlidir.

Kurumlar kapsamlı bir kurumsal yönetişim politikası oluşturmalıdır.

Katılım Kurumlar içinde iyi bir yönetişim kültürü geliştirme noktasında rehberlik sağlayacak kapsamlı bir yönetişim politika çerçevesi oluşturmalıdır. Bu kapsamda, kurumlar aşağıdakileri belirlemelidir:

- Yönetim kurulu, komiteler, üst yönetim, iç ve dış (bağımsız) denetçiler dâhil olmak üzere her bir yönetişim organının fonksiyon, görev, yetki ve sorumlulukları
- Her bir yönetişim organının kurumun paydaşlarına karşı hesap verilebilirliğini dengeleme mekanizması

Kurumlar temel olarak uluslararası kabul görmüş kurumsal yönetişim standartlarını mümkün olduğunca benimsemeli ve Kurumların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik başta olmak üzere yasal otoriteler tarafından belirlenen hâlihazırda yürürlükte olan kurumsal yönetişim kurallarına/ilkelerine uymalıdır. Kurumlar ayrıca uyum sağlayarak katılım finansın temel felsefesine uygun bir kurumsal yönetişim sistemi tesis etmelidir. Her bir kurum, yönetişim politikası çerçevesini kendi ölçeğini, faaliyet modelini ve hedeflerini dikkate almak suretiyle tasarlayabilir.

Kurum yönetim kurulunun kurumsal yönetişim bağlamında birincil sorumluluğu kurum ile risk paylaşımı yapan paydaşlar başta olmak üzere kurumun bütün paydaşlarının uzun vadeli menfaatleri doğrultusunda hareket etmektir. Yönetim kurulu belirlediği strateji ve politikaların uygulanmasına ilişkin yönlendirme ve izlemenin yanı sıra kurum içinde katılım finans ilke ve standartlarına uyum kültürünün gözetim ve kontrolünü sağlamada etkin bir rol oynama-

lıdır. Yönetim kurulu üst yönetimin etkinliğinin, verimliliğinin ve hesap verebilirliğinin artırılmasına yönelik tedbirleri almalı, bunların ölçülmesine yönelik kriterleri belirlemeli ve bunları periyodik olarak değerlendirmelidir.

Yönetim kurulu, en üst düzey iç politika belirleyicisi olarak, yönetişim politikası çerçevesinin kurulmasını sağlamakla sorumludur. Yönetim kurulu, yönetişim politika çerçevesinin koordinasyonu ve entegrasyonu için en az üç üyeden oluşan yönetişim komitesi oluşturmalıdır. Yönetişim komitesi yönetim kurulundan icrai görevi bulunmayan üyelerden oluşur:

Yönetişim komitesinin yetkileri şunlardır:

- Üst yönetim, denetim komitesi ve danışma komitesi ile birlikte çalışarak yönetişim politika çerçevesinin uygulanmasını izlemek ve denetlemek
- Fonksiyonlarını icra ederken elde ettiği bulgular çerçevesinde yönetim kuruluna rapor ve öneriler sunmak

Yönetişim komitesinin öncelikli amacı kurumun hissedarları dışındaki paydaşlarının çıkarlarını korumaktır. Komite bu amaç doğrultusunda aktif şekilde çalışmalı ve kurum içinde iyi bir yönetişim kültürü gelişmesine azami katkı sağlamalıdır. Yönetişim komitesi ve denetim komitesi arasındaki fikir ayrılıklarında yönetim kurulu uzlaştırıcı rol üstlenmelidir.

Kurumlarda denetim komitesi Kanun, Kurumların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik ve ilgili diğer mevzuatta yer alan yetki ve sorumlulukların yanı sıra aşağıdaki yetki ve sorumluluklara sahip olmalıdır:

a) Katılım finans meslek ahlakı kurallarının kurumda etkin şekilde uygulanmasının gözetim ve denetimini sağlamak

b) Kurumun katılım finans ilke ve standartlarına uyumunun izlenmesine ilişkin sistemin etkinliğini ve uyum konusunda önemli görülen alanlara ilişkin kontrollerin yeterliliğini değerlendirmek

c) Kurumun katılım finans ilke ve standartlarına uyumuna ilişkin yapı ve süreçlerinde görev alan yöneticilerin atanmasına ve görevden alınmasına/ayrılmasına ilişkin hususları incelemek ve değerlendirmek

d) Faizsiz finans alanındaki etik ilkelere uygun hareket etmek ve kurumun da bunlara uygun hareket etmesini sağlamak

e) Faizsiz finans ilke ve standartlarına uyum konusunda kendisine iletilen raporları incelemek, değerlendirmek ve raporlarda yer alan tespitlere ilişkin aksiyon alınmasını sağlamak

f) Genel olarak bütün katılım fonlarının özellikle de yatırım vekâletine dayalı olarak toplanan fonların sözleşme şartlarına uygun şekilde yatırıma yönlendirilmesini ve kârın banka ve fon sahipleri arasında anlaşılan ve faizsiz finans ilke ve standartlarına uygun olan şekilde dağıtılmasını sağlamak amacıyla söz konusu fonlara ait hesapları etkin şekilde takip etmek.

Kurumlar tüm paydaşlarının hak ve menfaatlerini adalet ilkesi çerçevesinde gözetmekle sorumludur.[77]

Kurumların müşteriler başta olmak üzere paydaş odaklı faaliyet göstermeye ilişkin politikası olmalıdır.

Kurumlar bütün paydaşlarının menfaatlerinin korunması için gerekli kurumsal yönetişim mekanizmalarını oluşturmalı ve işletmelidir. Kurum içindeki ve kurumun paydaşları arasındaki muhtemel bütün menfaat çatışmaları tespit edilmeli ve bu çatışmalara neden olan durumların kalıcı olarak önlenmesini sağlayacak politikalar ve kurallar belirlenmelidir. Kurum üst yönetimi başta olmak üzere kurumun bütün organları ve çalışanları paydaşlara karşı tarafsız şekilde hareket etmelidir.

Kurumlar faaliyetlerine ve bunların sonuçlarına ilişkin gerek finansal gerekse finansal olmayan bilgileri paydaşlarına doğru, eksiksiz ve zamanında vermelidir. Bu çerçevede bütün paydaşların bilgi ihtiyacı ve talepleri mümkün olan azami ölçüde karşılanmalıdır. Kurumlar paydaşlarının kurum nezdindeki menfaatleri üzerinde önemli etkisi olacak kararlar hakkında da paydaşlarına doğru, yeterli ve zamanında bilgilendirme yapmalıdır. Aşağıdaki tabloda kurumsal yönetişim bağlamında önemli paydaşların mevcudiyetini önemseyebileceği ve hakkında bilgi sahibi olmak isteyebileceği hususlara örnekler verilmektedir:

77 AAOIFI, Yönetişim Standardı (06), Ek c.

Tablo 1: Kurum Paydaşlarına Göre Önemli Hususlar

Önemli Paydaşlar	Kurumsal Yönetişim Çerçevesinde İlgilendiği Önemli Hususlar
Sermaye hissedarları	Kurumun hissedarları potansiyel olarak aşağıdakilere ilişkin bilgilerle ilgilenmektedir: • Finansal sağlamlık (Finansal durum, sonuçlar ve nakit akışları) • Yönetim kurulunun görev ve sorumlulukları • Danışma komitesinin görev ve sorumlulukları • Yönetim/İdare yapısı • Risk yönetimi uygulamaları ve risk azaltım tedbirleri • Yöneticilere ilişkin ücret ve tazminat uygulamaları
Danışma komitesi	Faizsiz finans ilke ve standartlarına uyum açısından incelenmesi gereken bütün önemli işlemlerin ve sözleşmelerin danışma komitesinin dikkatine sunulduğuna ilişkin güvence Üst yönetim tarafından danışma komitesine sunulan bilgilerin doğru ve güvenilir olduğu konusunda güvence
Faizsiz finans iç denetim faaliyetlerini icra edenler	Faizsiz finans ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumu teyit eden bilgi ve kanıtların varlığı
Katılma hesabı sahipleri (Mukayyet "Kayıtlı" Katılma Hesapları)	Yukarıda sayılanlara ilaveten, Fonlarına ilişkin net varlıkların doğru olduğuna ve fonlarının yönlendirildiği yatırımlara ilişkin yeterli uyum ve risk yönetimi uygulamalarının bulunduğuna dair güvence
Katılma hesabı sahipleri (Mutlak "Kayıtsız" Katılma Hesapları	Yukarıda sayılanlara ilaveten, • Kendi fonları ile bankanın fonlarının birleştirilmesiyle oluşturulan fonların ve bunların yönlendirildiği varlıkların hukuki sonuçları • Bankanın batması durumunda fonlarının durumu/statüsü • Üst yönetimin; müşteri menfaatlerini korumaya yönelik tedbirlerinin ve müşteri fonlarına ilişkin kararlarının yerinde ve tarafsız olması • Bankanın güvene dayalı yükümlülüklerine ilişkin uygun risk yönetimi tedbirleri
Kurum ve finansal sektörün sağlamlığını gözeten ilgili diğer otoriteler	Yukarıda sayılanlara ilaveten, • Kurumun faaliyetlerinin, risklerinin ve uyum tedbirlerinin yönetimi ve kontrolü için sağlam ilkeler benimsediğinin teyiti • Bankanın müşterilerini tam anlamıyla koruduğuna ilişkin güvence • Üst yönetimin şeffaflığı, mesleki standartları ve iş ahlakını gözettiğine ilişkin güvence

3.2. Finansal Kurumlarda Katılım Finans Yönetişiminin Gereklilikleri

Katılım Finans gözetim yönetişimi bir dizi gereksinime dayanmaktadır:

Birincisi: Kurum, amaç ve faaliyetlerinin her zaman Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerine uygun olarak yürütülmesini sağlamalı, ayrıca faaliyetlerinin her alanında bu hüküm ve ilkelere uyumu denetleyecek bir mekanizma kurmalıdır. Tüm bu faaliyetler Danışma Kurulu kararları doğrultusunda, Katılım Finans finansmanın hüküm ve esaslarına uygun olarak gerçekleştirilir.

İkincisi: Katılım Finans gözetim yönetişimi, sekretarya tarafından desteklenen, nitelikli ve sorumlu bağımsız bir danışma komitesinin, uyum ve gözetim ve iç katılım finans denetim departmanlarıyla birlikte güçlü bir iç araştırma departmanının oluşturulmasını gerektirir.

Üçüncüsü: Gözetim yönetişim çerçevesi en azından aşağıdaki hususları içermelidir:

a) Genel olarak kurumun faaliyetlerinde Katılım Finans ilke ve standartlarına uyum hususlarının Yönetim Kurulu tarafından kapsamlı denetimini yaptırabilir. Yönetim Kurulu, katılım finans yönetişimi için uygun bir çerçeve oluşturmaktan sorumludur ve bu konuda bilgi sahibi olması beklenir. Katılım finans ilkelerinin kurum çalışmalarına ilişkin hükümlerine uyulmaması riskleri ve bu risklere ilişkin hususlar ile bunun özelde kuruma, genel olarak ise bankacılık sektörüne olası etkileri dikkate alınır.

b) Kendisine sunulan konuları tartışabilecek ve sağlıklı kararlar alabilecek nitelikli bir danışma komitesi oluşturmak. Bu konuda kurumun, Katılım Finans bankacılık ve işlem hukuku alanında uygun birikim ve deneyime sahip üyelerden oluşan bir danışma komitesi oluşturması ve bu komitenin Kararlar üst yönetim için bağlayıcı olacaktır.

c) Üst düzey yönetim, kuruluşun işgücünü desteklemek için yeterli ve yetenekli kaynakları sağlamaktan sorumludur.

d) Faaliyetlerin ve ürünlerin, Danışma Kurulu ve Merkezi Danışma Kurulu tarafından kararlaştırılan Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerinin gereklerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla periyodik katılım finans iç denetim faaliyeti yürütülmesi

e) Kuruluşun çalışmasının danışma organı tarafından kararlaştırıldığı şekilde Katılım Finans finansman hükümleri ve ilkeleriyle tutarlı olmasını sağlamak için yıllık bir dış Katılım Finans denetimin yapılması en iyisidir.

f) Katılım Finans uyum ve gözetim yönetimi, Katılım Finans finansmanın hüküm ve ilkelerine uyumsuzluk risklerini tespit etmek ve bu riskleri azaltmak için gerekli iyileştirici önlemleri almaktır.

g) Danışma Kurulu kararlarının kolaylıkla gözden geçirilebilmesi amacıyla duyurulması ve yayımlanması.

Dördüncüsü: Kurumun Katılım Finans gözetim yönetişim çerçevesi, kurum içindeki çeşitli fonksiyonların yapılarını, rollerini, sorumluluklarını, hesap verebilirliğini ve görev kapsamını netleştiren bir dizi politika ve prosedür aracılığıyla uygulanmalıdır. Çeşitli işlevler arasındaki iletişim düzenlemeleri.

Beşincisi: Kurumun, raporları etkili bir şekilde ve uygun sürede iletebilmesi için iletişim kanalları oluşturması ve bu konuda danışma komitesinin, aldığı kararların uygulanmasını sağlamak amacıyla raporunu Yönetim Kuruluna veya Genel Kurula sunması gerekir. Katılım Uyum ve Denetim Departmanları da üst yönetimin kendisine sunulan iş ve faaliyetlerine ilişkin raporlarını Danışma Komitesi'nin incelemesine sunduktan sonra kurumun Denetim Komitesi'ne sunmak zorundadır.

3.3. Yönetişim İlkeleri

Kurumlar, üst yönetim ve danışma komitesi üyeleri dâhil olmak üzere çalışanlarının iş ahlakı ilke ve kurallarına uygun hareket etmesini sağlamak üzere kendi iç düzenlemelerinde aşağıda sıralanan ilke ve kuralları dikkate almalıdır.

3.3.1. Gözetim, Hesap Verilebilirlik ve Sorumluluk

Gözetim, hesap verilebilirlik ve sorumluluk en önemli yönetişim ilkelerindendir. Bu ilkeler aşağıdaki organlar tarafından yürütülmelidir.

3.3.1.1. Yönetim Kurulu

Kurumda faizsiz finans ilke ve standartlarına uyuma ilişkin yapıların, görev tanımlarının, yetki ve sorumlulukların, iş süreçlerinin, raporlama kanallarının belirlenmesi, ve kurumunun ilgili personelinin faizsiz finans ilke ve standartları ile danışma komitesi kararları hakkında etkin şekilde bilgilendirilmesinin sağlan-

ması, ve faizsiz finans ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyum konusunda banka personelinin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, katılım finans kurumları nezdindeki yönetim kurulları sorumludur. Bu sorumluluğu iç sistemler kapsamında faaliyet gösteren birimler eliyle yerine getirir. Bu kapsamda Bankalar, faaliyetlerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygunluğunu sağlamak amacıyla bünyesinde bir danışma komitesi tesis etmekle yükümlüdür. Danışma komitesi yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet gösterir.[78]

Ayrıca Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğinin, 14. maddesi kapsamında banka yönetim kurulu sorumlulukları aşağıdaki gibi belirtmiştir;

a) Bankada faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyuma ilişkin yapıların, görev tanımlarının, yetki ve sorumlulukların, iş süreçlerinin, raporlama kanallarının belirlenmesi,

b) Bankanın ilgili personelinin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararları hakkında etkin şekilde bilgilendirilmesinin sağlanması,

c) Faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyum konusunda banka personelinin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi,

d) Danışma komitesi üyelerinin ve faizsiz bankacılık uyum ve denetim faaliyetlerinde ve danışma komitesi sekretaryasında görev alan personelin görevlerinin icrasında menfaat çatışmalarından uzak olmalarını sağlayacak tedbirlerin alınması,

e) Danışma komitesi üyelerinin ve faizsiz bankacılık uyum ve denetim faaliyetlerinde ve danışma komitesi sekretaryasında görev alan personelin görevlerini yerine getirmesi için ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelere erişimini sağlayacak tedbirlerin alınması,

f) Danışma komitesi üyelerinin ve faizsiz bankacılık uyum ve denetim faaliyetlerinde ve danışma komitesi sekretaryasında görev alan personelin mesleki gelişimlerini sağlamak üzere eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanması, ilgili mevzuat ve mevzuattaki değişiklikler hakkında yeterince ve zamanında bilgilendirilmesi, birbirleriyle ve bankanın yönetici-

78 BDDK, *Tebliğ*, 4. M

leri ve personeli ile bilgi ve tecrübe paylaşımı yapmasına ilişkin süreçlerin oluşturulması,

g) Faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına herhangi bir uyumsuzluğun tespiti halinde; uyumsuzluğu oluşturan iş ve işlemlerin durdurulması, uyumsuzluk hususunda danışma komitesinin bilgilendirilmesi ve uyumsuzluğu ortadan kaldırmaya yönelik planın hazırlanması,

h) Banka müşterilerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartları kapsamında ürün ve hizmetlerinin işleyişi, sözleşme hükümleri ile tarafların hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmesine ilişkin politika ve süreçlerin belirlenmesi,

i) Danışma komitesi üyelerinin ve danışma komitesinin aldığı kararların kamuoyuna açıklanmasına ilişkin politika ve süreçlerin belirlenmesi,

j) Danışma komitesi üyelerinin, danışma komitesi toplantılarına katılan alanında uzman kişilerin ve faizsiz bankacılık uyum ve denetim faaliyetlerinde ve danışma komitesi sekretaryasında görev alan personelin göreve başlama aşamasından itibaren Kanunun 73 üncü maddesi kapsamındaki yükümlülükleri hakkında bilgi sahibi olmalarına ve yerine getirmelerine ilişkin gerekli tedbirlerin alınması ile sorumludur.

k) Banka yönetim kurulu, birinci fıkrada belirtilen sorumluluklarını yerine getirmek üzere komiteler oluşturabilir.

Tebliğde ayrıca, Yönetim Kurulu'nun denetim, hesap verme ve sorumluluk ilkesini yerine getirebilmesi için Yönetim Kurulu'nun kendi bünyesinde oluşturacağı komitelerden bahsedilmektedir. Banka yönetim kurullarının kendi bünyesinde oluşturdukları komiteler genel olarak aşağıdaki gibidir:

Komite	Komite Faaliyetleri	Çıktılar
Ücretlendirme ve Aday Belirleme Komitesi[79]	Bu komite, Danışma Komitesinin üyelerinin atanması ve geri dönüşünün şeffaflığını izlemeyi, genel olarak faaliyetlerini ve her bir üyenin etkinliğini değerlendirmeyi, Danışma Komitesinin şeffaflığını ve ödüllendirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. En önemli yetkileri arasında: 1. Danışma Komitesi üyeliğinin aday gösterilmesi, yeniden aday gösterilmesi veya iptal edilmesi konusunda Yönetim Kurulunun tavsiyesi. 2. Danışma komitesi üyelerine ücret teklif edilmesi	Bu yetkiler, denetim birimleri tarafından yönetişim kural ve sistemlerine ilişkin yayınlanan talimatlarda öngörülen yetkilere ek olarak verilmektedir.

79 CIBAFI, el-Havkeme ve'l İmtisal fî Mesarifi'l İslamiyye, s88-89.

Risk Komitesi	1. Kurumun risk yönetiminin, İslami Finansal Hizmetler Konseyi tarafından yayımlanan risk standartlarına ve Basel Komitesi tarafından belirlenen kredi risklerine, katılım finans hüküm ve ilkeleriyle çelişmeyecek şekilde ne ölçüde uyulduğunun Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi tarafından yayımlanan kararlar doğrultusunda izlenmesi 2. Mudarebe ve müşareke gibi yüksek riskli işlemleri uygulayan kurumlarda risk komitesi, bu faaliyetlere ilişkin varlıkların performansına ilişkin periyodik bir inceleme sürecinin olmasını sağlar ve ayrıca bu faaliyetlerle ilgili her türlü temel gelişmeyi kurumun yönetim kuruluna raporlamayı taahhüt eder.	
Denetim Komitesi	1. Kurumun Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerine bağlılık düzeyinin izlenmesi. 2. Yatırım hesabı bakiyelerinin kullanımını izlemek, gider ve karların Katılım Finans finansman hüküm ve esaslarına uygun olarak dağıtılması mekanizmasını sağlamak. 3. Kurumun Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerine uygunluğunu teyit eden prosedür ve düzenlemelerinin etkinliğini sağlamak. 4. İki departmanın (İç Denetim ve İç Kontrol) görevlerini yerine getirmesini sağlamak, kurum içindeki misyonunu kolaylaştırmak, denetim ve Katılım Finans inceleme planlarını gözden geçirmek ve onaylamak için ilgili raporları inceleyerek uyum, inceleme ve iç Katılım Finans denetimin etkinliğini ve verimliliğini değerlendirmek. 5. Şirket Yönetim Kurulunun, dış denetçinin atanması, görevden alınması veya yenilenmesi ile ücretlerinin belirlenmesi ve performansının değerlendirilmesine yönelik en önemli mekanizmalara ilişkin olarak atanmasından sonra dış denetim görevinin kolaylaştırılmasına ilişkin tavsiyesi Genel Kurul toplantısında dış denetimin etkinlik ve verimliliğinin değerlendirilmesi. 6. Çalışmalarına olan bağlılıklarının kapsamını güvence altına almak için dış denetçiyle en az bir toplantı ve iç denetçiyle en az iki toplantı yapılması 7. Her departmanın görevlerini yerine getirdiğinden, kuruluş içindeki misyonunu kolaylaştırdığından ve Katılım Finans inceleme ve Katılım Finans denetim planlarını gözden geçirip onayladığından emin olmak için uyumluluk, inceleme ve katılım finans iç denetim raporlarını gözden geçirmek 8. Dış denetçinin çalışmasının kapsamının, sonuçlarının ve yeterliliğinin gözden geçirilmesi Komitenin bu konudaki sorumlulukları aşağıdakileri içerir: • Dış denetçinin görevini kolaylaştırmak. • Dış denetçinin atanması, görevden alınması veya görev süresinin uzatılmaması konularında Yönetim Kuruluna öneride bulunmak, ücretini belirlemek ve performansını değerlendirmek. • Dış Denetim takvimini incelemek ve onaylamak • Dış denetçi tarafından hazırlanan raporları gözden geçirerek üst yönetim tarafından bunlarla ilgili gerekli tedbirlerin alındığından emin olmak. • Katılım Finans finansmanın hüküm ve ilkelerine uyum düzeyine ilişkin raporların hazırlanmasını sağlamak için dış denetçi ve Yönetişim Komitesi ile iletişim ve koordinasyon sağlamak.	1. İç Denetim Bölüm Başkanı, Katılım Finans denetime ilişkin konuları görüşmek üzere komite toplantılarına katılır. 2. İç denetçi ve dış denetçi, iş gereği gerektirdiği takdirde komiteden toplantı talep etme hakkına sahiptir.
Yönetişim Komitesi[80]	1. Uyum ve İç Denetim Kılavuzuna uygunluğun sağlanması amacıyla Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi ile koordinasyon. 2. Katılım Finans finansman çalışmalarının gizliliğinin dikkate alınmasını ve yatırım hesabı sahiplerinin kendileriyle imzaladıkları sözleşmelerde öngörülen menfaatlerinin korunmasını sağlamak. 3. Kurumun yatırım hesabı sahipleri için oluşturulan yatırım stratejisine uymasını sağlamak. 4. Yatırım hesabı sahiplerine yeterli sürede yeterli açıklamanın yapılmasını sağlamak.	1. İç Denetim Bölüm Başkanı, Katılım Finans denetimle ilgili konuları görüşmek üzere komite toplantılarına katılır. 2. Komite, Yönetim Kurulu'nun onayından sonra dış uzmanlardan yardım isteyebilir.

80 AAOIFI Yönetişim Standardı

3.3.1.2. Üst Yönetim

Kuruluşun üst yönetimi, aşağıdakilerin uygulanmasından sorumlu olduğundan denetim, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkelerinin bir kısmının gerçekleştirilmesine katkıda bulunur:

a) Danışma Komitesine tüm bilgileri zamanında sağlamak ve Danışma Komitesiyle olan ilişkilerinde şeffaf olmak.

b) Herhangi bir ürün veya faaliyeti Danışma Kurulu'na sunmak ve aldığı kararları uygulamak.

c) Katılım Finans gözetim yönetişim çerçevesini desteklemek için kurumun büyüklüğüne uygun olarak yeterli kaynak ve insan gücünü tahsis edin.

d) Yönetim Kurulu ve ilgili birimler gibi paydaşlara yönelik sürekli eğitim ve öğretim programlarının sağlanması.

e) Katılım Finans gözetim yönetişimiyle ilgili herkesin ilgili politika ve prosedürlere erişmesini sağlayacak yeterli araçların sağlanması.

f) Katılım Finans gözetim yönetimine ilişkin politika ve prosedürleri sürekli olarak gözden geçirip güncelleyin ve ilgili tüm departmanların bunlara uymasını sağlayın.

g) Uygun programlar aracılığıyla Katılım Finans finansmanın hüküm ve ilkelerine bağlılık kültürünün yerleştirilmesi.

3.3.1.3. Danışma Komitesi

Danışma komitesi Tebliğin 7. maddesine göre aşağıda yer alan görev ve yetkilere sahiptir:

1. Faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile bunların uygulanması hakkında bankaya münhasır kararlar almak.

2. Banka içi düzenlemeleri faizsiz finans ilke ve standartlarına uyum çerçevesinde incelemek.

3. Bankanın ürün ve hizmetlerine ilişkin standart sözleşmeleri ile eklerini faizsiz bankacılık ilke ve standartları açısından değerlendirmek ve onaylamak.

4. Aldığı kararları izleyen yılın Ocak ayı sonuna kadar yıllık periyotlarda Danışma Kuruluna raporlamak.

5. Bankaya ve konsolidasyona tabi ortaklıklarına hukuk, denetim ve ilgili diğer alanlarda hizmet sunan kişi ve kuruluşlara faizsiz bankacılık ilke ve standartları konusunda görüş bildirmek.

6. Bankanın yıllık faaliyet raporunda yer almak üzere, danışma komitesinin dönem içi faaliyetleri hakkında bilgi vermek ve banka faaliyetlerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygunluğuna ilişkin değerlendirmede bulunmak.

Bu Tebliğe göre bankalar, danışma komitesi üyelerinin görevlerini yerine getirmesi için ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelere erişimini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür ve Danışma komitesi, Danışma Kurulu tarafından belirlenen ilke ve standartlara ve alınan genel nitelikli kararlara aykırı kararlar alamaz.

3.3.2. Güvenilirlik

Kurumlar bütün faaliyetlerinde ve açıklamalarında doğruluk ve dürüstlük çerçevesinde hareket etmelidir.

Kurumlar paydaşları ve/veya piyasayı yanıltıcı, aldatıcı, yanlış yönlendirici davranışlarda bulunmamalı, maddi açıdan zarara neden olacak olsa bile doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamalıdır.

Kurumlar ilgili mevzuata ve/veya kurum içi kurallara aykırı uygulamalar hakkında ihbarda bulunmak isteyen çalışanlarının haklarının korunması, bilgi ve görüşlerinin değerlendirilmesi ve usulsüz uygulamaların giderilmesine yönelik iç politika ve prosedürlerin oluşturulmasını sağlamalıdır.

Söz konusu politika ve prosedürler:

(i) İhbarda bulanan kurum çalışanının ilgili aykırılığı/usulsüzlüğü nasıl raporlayacağına ilişkin prosedürleri,

(ii) Raporlama yapıldıktan sonra yönetim tarafından alınacak aksiyonları,

(iii) Kurumun gelecekteki aykırılıkları/usulsüzlükleri önlemek için tedbir alma yükümlülüklerini içermelidir.

Benzer şekilde müşteri şikâyetlerinin adalet ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasına yönelik politika ve prosedürler de mevcut olmalıdır.

Örneğin; yeni ürün veya hizmetlerin faizsiz finans ilke ve standartlarına uyumuna ilişkin onayın alınması süreci manipülasyona açıktır[81] ve manipülasyonun varlığı iş ahlakı açısından kabul edilemez bir durumdur.

3.3.3. Mesleki Özen

Kurumlar bütün faaliyetlerini mesleki özen çerçevesinde yürütmelidir.

Kurumlar bütün faaliyetlerine ilişkin bütün iş ve işlemleri (paydaşlarının menfaatlerini gözeten bir) özen ve titizlikle yürütmeli, özensizlik ve ihmali önleyecek koruyucu tedbirler geliştirmelidir. Bu tedbirler arasında en önemlisi kurum mensuplarının eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir.

Kurumlar fon toplama ve finansman sağlama başta olmak üzere bütün faaliyetlerini rutin iş ve işlemler olarak görmek yerine herbir iş veya işleme ilişkin bilgi alma, bilgi verme, dokümantasyon, analiz, değerlendirme, izleme, risk yönetimi vs. bütün unsurları azami dikkat ve özenle yerine getirmelidir. Bu tutum hem kurumunun hem de müşteriler başta olmak üzere bütün paydaşların menfaatlerinin gözetilmesine katkı sağlayacaktır.

Bununla birlikte gerekli dikkat ve özen gösterilmesine rağmen kurumnun ve paydaşlarının zarara uğrayabileceği durumların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu durumda kurumun paydaşlarının menfaatlerini azami derecede gözetmesi iş ahlakına uygun bir davranış olacaktır.

Örneğin, gerekli dikkat ve özen gösterilerek gerçekleştirilen bir fon kullandırma işleminde müşterinin suiistimal olmaksızın borcunu zamanında geri ödeyememesi durumu ortaya çıkabilir. Bu durumda kurum müşterisini sıkıntıya düşürecek uygulamalardan mümkün olduğunca kaçınmalı ve müşteri odaklı çözümler üretmelidir.[82]

---

81 Danışma komitesi üyelerinin görüşlerini etkileyecek önemli bilgilerin üyelere verilmemesi onay sürecinin manipüle edilmesine örnek teşkil etmektedir.

82 Banka müşteriden aldığı teminat üzerindeki haklarını hemen kullanmaktan kaçınmalı, borç yapılandırma vs. gibi çözümlere öncelik vermelidir.

Kurum faaliyetlerinin icracısı olan yönetici ve çalışanlar görevlerini yerine getirirken aşağıdaki kurallara uymalıdır:

- Yenilikçi ve yaratıcı olmak
- Daima en iyiye ulaşmaya çalışmak, kaliteli iş üretmek
- Görevini yerine getirirken gerektiğinde başkalarına danışmak, başkalarının fikir ve önerilerini almak
- Paydaşların ihtiyaçlarını karşılamaya ve onlara ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde hızlı bir şekilde hizmet vermeye çalışmak
- Kurumdan aldığı ücret ve menfaatlerin karşılığını hakkıyla verme gayreti içinde olmak
- Kurumun hak ve menfaatlerine aykırı olarak; kendi kişisel gelişimi için çalışmamak ve üçüncü taraflara hizmet vermemek

Kurumlar, müşterilerinin ihtiyaçlarını, mali durumlarını, beklentilerini vs. doğru tespit edebilmeli ve onlara faizsiz finans ilke ve standartlarına uygun ürün ve hizmetler sunabilmelidir. Kurumların "müşteriyi tanı" prensibi çerçevesinde müşterinin ihtiyaçlarına ve durumuna uygun ürün ve hizmet sunmak için müşterilerle ilgili gerekli bilgileri edinmesi gereklidir. Anket, görüşme vb. yollarla doğrudan müşteriden bilgi alınabileceği gibi ilgili mevzuat ve hukuk çerçevesinde üçüncü taraflardan da müşteri hakkında bilgi alınabilir.

3.3.4. Mesleki Yeterlilik ve Gelişim

Kurumlar bütün yönetici ve çalışanlarının görevlerini başarıyla yerine getirebilmeleri için mesleki yeterlilik ve yetkinliğe sahip olmasını sağlamalıdır.

Kurum için görev ifa eden bütün kişilerin mesleki yeterlilik ve yetkinliğe sahip olması iş ahlakının bir gereği olduğu gibi, kurum risklerinin özellikle operasyonel riskin yönetilmesine de katkı sağlayacak bir husustur.

Kurumlar, yönetici ve çalışanlarının görevlerinin gerektirdiği yeterlilik ve yetkinliğe sahip olmasını sağlamalı; işe alma, atama, terfi, görevlendirme vs. hususlarda ehliyet ve liyakati ön planda tutmalıdır. Bu çerçevede ehliyet ve liyakati temsil eden diploma/lisans/sertifika sahibi olma, sınav başarısı, eğitim almış olma vb. kriterlerin işe alma, atama, terfi, görevlendirme süreçlerinde

öncelikli kriterler arasında yer alması uygun olacaktır. Ayrıca yönetici ve çalışanların mesleki gelişimlerine ilişkin politika ve prosedürleri belirlemek ve eğitim imkânlarını sağlamak kurumun sorumluluğudur.

Kurum yönetici ve çalışanları mesleki anlamda kendilerini geliştirmek için azami istek ve gayret göstermek durumundadır. Yöneticiler ve çalışanların; görevlerinin gerektirdiği akademik yeterliliğe sahip olmanın yanı sıra ilgili mevzuat, güncel iktisadi/finansal gelişmeler ve faizsiz finans ilke ve standartları ile danışma komitesi kararları hakkında da yeterli bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Faizsiz finans ürün ve hizmetlerini (özelllikle karmaşık olanları) pazarlayan çalışanların söz konusu ürün ve hizmetleri müşterilere en doğru şekilde anlatması ve pazarlaması için ürün ve hizmetlerle ilgili bütün konulara detaylarıyla hâkim olması gerekmektedir. Kurumun ürün ve hizmetlerinin faizsiz finans ilke ve standartlarına uygunluğu konusunda müşterileri ve diğer paydaşları bilgilendirmek durumunda olan yönetici ve çalışanların faizsiz finans alanında azami derecede bilgi sahibi olması şarttır. Zira bu gibi konulardaki herhangi bir zafiyet müşterinin ürüne/hizmete, ilgili kuruma ve faizsiz finansa yönelik algısını olumsuz yönde etkileyecektir.

3.3.5. Menfaat ve Görev Çatışmasızlığı (Tarafsızlık)

Kurumlar, paydaşları ile olan menfaat çatışmalarını tespit etmeli ve bunları önlemek için azami gayret göstermelidir.

Kurumlar menfaat çatışmalarını önlemek için politika ve prosedürler geliştirmelidir. Çıkar çatışmalarının kaçınılmaz olduğu durumlarda ise bunların varlığı gizlenmemeli ve yönetilmesi sağlanmalıdır.

Kurumun yönetici ve çalışanları menfaat çatışmasından uzak durmaya çalışmalı, menfaat çatışmasının ortaya çıkması halinde durumu kurumun ilgili kademelerine iletmeli, gerektirdiği takdirde görevini bırakmalıdır.

Danışma komitesi üyeleri ile faizsiz finans uyum ve denetim faaliyetlerinde görev alanlar başta olmak üzere kurumda denetim, murakabe, kontrol, gözetim vb. görevleri icra eden personelin söz konusu görevleri yerine getirirken adil, bağımsız ve tarafsız hareket etmesi, mesleki muhakemede bulunurken hiçbir kişi veya grubun etkisi altında kalmaması şarttır.

3.3.6. Bağımsızlık

Danışma komitesinin bağımsızlığı konusuna Tebliğin 6. maddesinde yer verilmiştir.

Danışma komitesi, üst düzey yönetim ve ilgili bütün tarafların etkisinden uzak ve bağımsız şekilde karar alır. Bankalar, danışma komitesi üyelerinin görevlerinin icrasında menfaat çatışmalarından uzak olmalarını sağlayacak tedbirleri alır.

Danışma komitesi üyelerinin bağımsızlığı anlamında aşağıdaki nitelik ve şartları sağlaması şartı bulunmaktadır;

1. Görevlendirilme tarihinden önceki son bir yıl da dahil olmak üzere; bankanın ve/veya konsolidasyona tabi ortaklıklarının yönetim kurulu üyesi, yöneticisi veya çalışanı olmaması,

2. Bankada ve/veya konsolidasyona tabi ortaklıklarında nitelikli paya sahip olmaması,

3. Banka ve/veya konsolidasyona tabi ortaklıkları ile önemli oranda borç/alacak ilişkisi bulunan ticari kuruluşlarda nitelikli paya sahip olmaması, yönetim kurulu üyesi veya yönetici olarak görev almaması,

4. Bankanın hakim ortağının, yönetim kurulu üyelerinin veya genel müdürünün eşi veya ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan veya sıhrî hısımı olmaması,

5. Danışma komitesi üyeliği görevi karşılığında aldığı ücret dışında kendisine bankadan ve/veya konsolidasyona tabi ortaklıklardan, bunların kârlılığına dayalı olarak herhangi bir ad altında ücret veya benzeri bir gelir sağlanmaması,

6. Eş ve/veya çocuklarının bankada ve/veya konsolidasyona tabi ortaklıklarında genel müdür, genel müdür yardımcısı veya dengi pozisyonda yönetici olmaması ve (a), (b) ve (c) bentlerinde aranan nitelik ve şartları haiz olması.

3.3.7. Gizlilik

Katılım finans yönetişiminin ilkelerinden biri de gizliliktir. Yani katılım finans denetiminde yer alan kişilerden birinin iş ilişkileri sonucunda elde ettiği bilgilerin gizliliğinin korunması ve bu bilgilerin özel ve uygun yetki olmadan üçüncü bir tarafa ifşa edilmemesi esastır.

Gizli bilgiden kastedilen, danışma komitesi üyeleri tarafından elde edilen, kamuya açıklanmayan ve açıklanmasına izin verilmeyen bilgilerdir. Bankanın gizliliğini belirten mühür veya işaret taşıyan bilgileri içerir. Örnekler: bankanın sağlamak veya katılmak istediği ürünlerle ilgili bilgiler, iç yazışmalar, belirli bir kararın zamanlaması veya bir ticari işlemin durumu ve danışma komitesi üyeleri bu sırları saklamakla yükümlüdür.

Aşağıdaki tabloda yukarıda bahsedilenleri kapsayacak şekilde bir gösterim sunulmuştur:

<table>
<tr><th>İlke</th><th colspan="2">Uygulamadan Sorumlu Birim</th></tr>
<tr><td rowspan="5">Gözetim, Hesap Verilebilirlik ve Sorumluluk</td><td rowspan="4">Yönetim Kurulu</td><td>Aday Gösterme ve Ücret Komitesi</td></tr>
<tr><td>Risk Yönetim Komitesi</td></tr>
<tr><td>Denetim Komitesi</td></tr>
<tr><td>Yönetim Komitesi</td></tr>
<tr><td colspan="2">Uygulama Komitesi</td></tr>
<tr><td>Bağımsızlık</td><td colspan="2">Danışma Komitesi</td></tr>
<tr><td>Mesleki Yeterlilik</td><td colspan="2">Aday Gösterme ve Ücret Komitesi</td></tr>
<tr><td>Gizlilik</td><td colspan="2" rowspan="2">Danışma Komitesi</td></tr>
<tr><td>Koordinasyon</td></tr>
</table>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN VE MEVZUATLARININ KATILIM BANKALARINDAKİ YÖNETİŞİME İLİŞKİN DÜZENLEMELERİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KANUN VE MEVZUATLARININ KATILIM BANKALARINDAKİ YÖNETİŞİME İLİŞKİN DÜZENLEMELERİ

1. DANIŞMA KURULUNUN OLUŞUMU, GÖREV, ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI

BDDK Kurul Başkanlığı olarak 22.02.2018 tarihinde 7726 kararı gereği Katılım Bankacılığına ilişkin mesleki ilke ve standartlarını belirlemek üzere Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin bir komite oluşturmasına, oluşturulan bu komitenin kararlarına ve standartlarına katılım bankalarının uymasına ve Komitenin oluşumuna, çalışmasına, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasların doğrudan TKBB tarafından belirlenmesine karar verilmiştir.[83]

BDDK Kurul Kararına istinaden TKBB nezdinde Danışma Kurulunun Oluşumu, Görev, Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Tebliği üzerine çalışma başlatılmış ve nihai halini aldıktan sonra TKBB Yönetim Kurulu'nun 02.04.2018 tarih ve 253 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve 02.05.2018 tarihinde Danışma kurulu kurulmuştur. Ayrıca TKBB tarafından kısa süre sonra 27.06.2018 tarihinde Danışma Kurulunun Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında İç Yönerge de hazırlanmıştır.[84]

83 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/BDDK-Kurul-Karari.pdf

84 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf, s.1

1. Danışma Kurulunun Oluşumu ve Yapısı[85]

TKBB tarafından hazırlanan bu tebliğin 4. ve 5. maddelerde yer alan Danışma Kurulu oluşumu ve yapısı, çalışma usulü ve esaslarına aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

a) Danışma Kurulu, bu maddenin üçüncü fıkrası kapsamında Yönetim Kurulu tarafından dört yıllık süre için görevlendirilen yedi üyeden oluşur. Danışma Kurulu üyelerinin görevlendirilmesinde, Kurumun uygun görüşü alınır. Görev süresi biten üyeler tekrar görevlendirilebilir.

b) Danışma Kurulu, bu Tebliğ hükümleri kapsamında verilen görevleri düzenli şekilde yerine getirmek üzere kendi üyeleri arasından bir Başkan ve onun bulunmadığı hallerde görev yapmak üzere bir Başkan vekili seçer.

c) Danışma Kurulu üyelerinden; dört tanesinin İslami bilimler alanında doktora derecesine sahip olması, bir tanesinin Din İşleri Yüksek Kurulu üyeleri arasından Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından önerilen aday/adaylar arasından olması, bir tanesinin işletme, iktisat, maliye, bankacılık, hukuk ve dengi dallarda lisans veya lisansüstü diplomaya ve katılım bankacılığı alanında en az yedi yıl yönetici deneyimine sahip olması ve bir tanesinin de hukuk diplomasına sahip olması zorunludur.

d) Danışma Kurulu faaliyetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak için; araştırma faaliyetlerinde bulunmak, çalışma raporlarını hazırlamak, alınan kararların kayıt altına alınmasını, ilgili taraflara bildirilmesini ve takibini gerçekleştirmek ve Danışma Kurulunun vereceği diğer görevleri yerine getirmek üzere, Yönetim Kurulu tarafından tam veya yarı zamanlı olarak yeterli sayıda personel görevlendirilir ve Danışma Kurulunun Sekreteryası oluşturulur. Gerekli görülen hallerde danışmanlık hizmeti alınır.

2. Danışma Kurulu üyesi ve personeli olarak atananlarda aranan şartlar.[86]

(a) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

---

85 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 4- (1), (2), (3) ve (4) bendleri

86 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 4- (5) ve (6) bendleri

b) Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş veya affa uğramış olsa bile, kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmamak,

c) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

d) Hakkında güvenlik soruşturması veya arşiv araştırması yapılmış olmak.

e) Danışma Kurulu üyeleri ve personeli, Kurumun görev alanına giren kuruluşlarda nitelikli pay sahibi olamazlar, görev alamazlar ve bu kuruluşlara doğrudan veya dolaylı olarak hizmet veremezler.

3. Danışma Kurulu üyelerinin ve personelinin mali ve sosyal hakları

Danışma Kurulu üyelerinin ve personelinin mali ve sosyal hakları, Yönetim Kurulu tarafından her yıl için belirlenir. Danışma Kurulunun faaliyetleri için ihtiyaç duyulan giderler, Birliğin yıllık bütçesinden karşılanır.[87]

4. Danışma Kurulu üyelerinin Görev süreleri

Görev süreleri dolmadan Danışma Kurulu üyelerinin herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, ağır hastalık veya engellilik nedeniyle iş göremeyeceği, atanması için gerekli şartları taşımadığı veya kaybettiği tespit edilen veya bir yıl içerisinde mazeretsiz olarak üç toplantıya katılmayan veya işlediği suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen üyelerin görevlerine Yönetim Kurulu tarafından son verilir. Bu şekilde görevine son verilen veya istifa eden üye yerine, Yönetim Kurulu tarafından bu Tebliğ hükümlerine uygun olarak bir ay içerisinde görevlendirme yapılır.[88]

5. Danışma Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları[89]

a) Danışma Kurulu, asgari ayda bir kez olmak üzere gerekli görülen hallerde Başkanın çağrısı ile toplanır.

---

87 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 4- (7) bendi.

88 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 4- (8) bendi.

89 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 5- (1), (2), (3), (4), (5), (6) ve (7) bendleri.

b) Toplantı gündemi, yeri ve zamanı Başkan tarafından belirlenir ve toplantı tarihinden en az 3 iş günü öncesinde tüm üyelere bildirilir. En az iki üyenin teklifi ile toplantıya gündem maddesi ilave edilebilir.

c) Toplantının gündem maddesine göre, ilgili kuruluş temsilcisi veya alanında uzman kişiler Danışma Kurulu toplantılarına katılabilir. Ancak kararlar, yalnızca üyelerin hazır bulunduğu oturumda alınır.

d) Danışma Kurulu en az altı üyenin hazır bulunması ile toplanır ve en az beş üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. Kararlar gerekçeli olarak yazılır. Kararlarda, incelenen ve tartışılan konunun özeti, kararın gerekçesi ve dayanağı ile muhalif kalan üyelerin gerekçeleri yer alır. Kararlar toplantıya katılan üyeler tarafından imzalanır. Muhalif kalan üyeler muhalefet gerekçelerini toplantı tarihinden itibaren on beş gün içerisinde bildirir.

e) Toplantıya katıldığı halde kararları imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresinde bildirmeyen üyeler, toplantıya mazeretsiz olarak katılmamış sayılır.

f) Danışma Kurulu tarafından belirlenen meslek ilke ve standartları, alınan genel nitelikli kararları ve Yönetim Kurulu tarafından yayınlanması uygun görülen diğer Danışma Kurulu kararları, Birliğin internet sitesinde yayınlanır.

g) Danışma Kurulu, hukuki süreci devam eden veya mahkeme tarafından karara bağlanmış iş ve işlemler hakkında değerlendirmede bulunmaz.

6. Danışma Kurulunun Görevleri[90]

Danışma Kurulu aşağıda yer alan görevleri yerine getirir:

a) Katılım bankacılığı alanında uluslararası kuruluşlar tarafından yayınlanan standartları da takip etmek suretiyle katılım bankalarının uymaları gereken meslek ilke ve standartlarını belirlemek,

b) Gerekli gördüğü durumlarda, katılım bankaları arasındaki uygulama farklılıklarını gidermek üzere genel nitelikli kararlar almak,

---

90 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 6- (1), (2), (3), (4), (5), (6) ve (7) bendleri.

c) Katılım bankalarının iş ve işlemlerinin (a) bendi kapsamında belirlenen meslek ilke ve standartları ile (b) bendi kapsamında alınan genel nitelikli kararlara uygunluğuna ilişkin değerlendirme yapmak,

d) Başvurulması halinde, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu kurumu niteliğini haiz meslek kuruluşlarına ve diğer kuruluşlara faizsiz finans faaliyetleri kapsamında görüş bildirmek,

e) Yönetim Kurulu tarafından belirlenen esaslar ve Yönetim Kurulu Başkanının onayı çerçevesinde, katılım bankacılığı meslek ilke ve standartlarının tanıtımı veya eğitimi amaçlı programlar düzenlemek, yayınlar yapmak ve bu amaçla düzenlenen programlara iştirak etmek.

f) Birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri kapsamında alınan kararların ve belirlenen meslek ilke ve standartlarının uygulanmasından, uygulanmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasından ve Danışma Kurulu tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin sunulmasından katılım bankaları nezdindeki yönetim kurulları sorumludur. Katılım bankaları yönetim kurulları bu sorumluluğu iç sistemler kapsamında faaliyet gösteren birimler eliyle yerine getirir.

g) Birinci fıkranın (d) bendi kapsamındaki başvurular, yazılı olarak Birliğe yapılır. Başvuru sahiplerinin Danışma Kurulu tarafından verilen görüşlere aykırı hareket etmesi, Birlik ve Danışma Kurulu için herhangi bir yükümlülük oluşturmaz. Bu husus görüş metninde başvuru sahibine ve aykırı uygulama hallerinde Birliğin internet sitesinde kamuoyuna duyurulur. Görüş bildirme faaliyeti kapsamında ücret tahsil edilmesine ve tahsil edilecek ücretlere, Yönetim Kurulu karar verir.

h) Meslek ilke ve standartlarının kapsamına giren hususlarda katılım bankaları ile müşterileri arasındaki uyuşmazlıklar, ilgili katılım bankası tarafından çözüme kavuşturulur. Katılım bankalarının uyuşmazlık konusunda almış oldukları kararlar hakkında Birliğe başvurulabilir. Birlik, aynı nevideki uyuşmazlıkları Danışma Kurulu kararlarına dayalı olarak çözüme kavuşturabilir veya bir arada değerlendirilmek üzere Danışma Kuruluna sunabilir. Danışma Kurulu, katılım bankalarının uyuşmazlık kapsamında almış olduğu kararların aynen uygulanmasına, değiştirilmesine veya iptal edilmesine karar verebilir.

i) Danışma Kurulu, bu Tebliğ kapsamında icra ettiği tüm faaliyetleri yıllık faaliyet raporunda açıklar ve Yönetim Kuruluna sunar. Yönetim Kurulu bu raporu, her yıl Şubat ayı sonuna kadar Kuruma gönderir ve Birliğin internet sitesinde yayınlar. Bu madde hükümleri kapsamında hazırlanan yıllık faaliyet raporunun içeriğine ve hazırlanmasına ilişkin esaslar Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

j) Danışma Kurulu, bu Tebliğ kapsamında kendisine verilen görevleri kendi sorumluluğu altında tarafsız ve bağımsız olarak yerine getirir.

k) Birlik faaliyetleri kapsamında Danışma Kuruluna icrai veya idari nitelikte bir görev verilemez. İlgili yasal düzenlemeler çerçevesinde Birlik organlarına verilen görev ve yetkiler, herhangi bir kapsam veya surette Danışma Kuruluna devredilemez.

7. Banka ve müşteri sırrı

Danışma Kurulu üyeleri, personeli, Danışma Kurulu toplantılarına katılan kurum ve kuruluş temsilcileri, uzman kişiler ve Birlik personeli, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri banka ve müşterilerine ait sırları üçüncü şahıslara açıklayamazlar. Banka ve müşterilerine ait sırlar ile ticari sırları açıklayanlar hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.[91]

8. Uyumsuzlukların Tespiti ve Yaptırım

a) Bu Tebliğin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında alınan kararlara ve belirlenen meslek ilke ve standartlarına aykırı hareket ettiği tespit edilen katılım bankalarına, Yönetim Kurulu tarafından Kanunun 81 inci maddesi hükümleri kapsamında idari yaptırım uygulanır.

b) Birinci fıkra hükümleri kapsamında hakkında idari yaptırım uygulanan katılım bankaları, bildirimin yapıldığı tarihi izleyen üç işgünü içerisinde Kuruma bildirilir.[92]

---

91 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 7-

92 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-olusumu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-teblig-1.pdf , Madde 8- (1) ve (2) bendleri.

9. Toplantı Yeri, Zamanı, Süresi[93]

a) Danışma Kurulu, Birlik merkezinde kendisine tahsis edilmiş bölümde toplanır. Başkan gerekli hallerde, toplantının elektronik ortamda veya Birlik merkezi dışında yapılmasına karar verebilir.

b) Danışma Kurulu asgari ayda bir kez olağan olmak üzere gerekli hallerde Başkanın çağrısıyla ve çağrıyı müteakip en geç beş iş günü içerisinde toplanır. Toplantılar, gündemdeki konuların en kısa zamanda karara bağlanması amacına göre belirlenir. İlave inceleme ve araştırma gerektirmeyen veya inceleme ve araştırması tamamlanmış konular Danışma Kurulu tarafından ilk toplantıda gündeme alınır ve karara bağlanır. Şayet bu toplantıda karara bağlanamazsa, müteakip toplantının zamanı en geç bir haftayı geçmeyecek şekilde belirlenir.

c) Üyelerin bütün toplantılarda hazır bulunmaları esastır. Toplantıya katılamayacak üyenin mazeretini yazılı olarak Başkan ya da Başkan Vekiline bildirmesi gerekir. Başkan veya Başkan Vekili, toplantı ve karar yeter sayısı bakımından gerekli görmesi halinde mazeretli üyeyi toplantıya çağırabilir. Bu çağrıya rağmen toplantıya katılmayan üye, Tebliğ 4 üncü maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca toplantıya mazeretsiz katılmamış sayılır.

10. Toplantı Gündemi[94]

a) Danışma Kurulu Başkanı, Tebliğin 6 ncı maddesinde düzenlenen görevleri çerçevesinde bizzat veya ilgili tarafların Birliği muhatap başvurularına dayalı olarak gündemi belirler, Raportör tarafından hazırlanan raporla birlikte yeterli kapsam ve içerikte üyelere duyurur.

b) Yönetim Kurulu veya Kurum tarafından belirlenen acil konular, gündemle ilgili sayılır ve olağan ya da olağanüstü toplantılarda öncelikle görüşülür.

c) Sekreterlik, Danışma Kurulunda görüşülmek üzere Birliğe yapılan başvuruları inceler ve Tebliğin 6 ncı maddesinde Danışma Kuruluna verilen görevlerin kapsamına girmeyen veya mer'i mevzuata aykırı karar alınmasına yol açabilecek başvuruların iade edilmesine karar verebilir.

---

93 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 4- (1), (2) ve (3) bendleri.

94 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 5- (1). (2), (3), (4) ve (5) bendleri.

d) Danışma Kurulu, Tebliğin 6 ncı maddesinde kendisine verilen görevlerin kapsamına girmeyen hususları müzakere edemez, bu hususlarda görüş ve karar veremez.

(e) Danışma Kurulu, dördüncü fıkra kapsamındaki kararları, katılım bankaları için bağlayıcı değildir, ilgili taraflarca dikkate alınmaz.

11. Araştırma, İnceleme ve Raporlama Faaliyetleri[95]

a) Danışma Kurulu, müzakere edeceği gündem maddeleri hakkında ihtiyaç duyduğu araştırma ve inceleme faaliyetlerini, çalışma raporlarının hazırlanmasını, alınan kararların kayıt altına alınmasını, takibinin gerçekleştirilmesini ve bu nevi diğer görevleri Raportör ve Uzman personeli eliyle yerine getirir.

b) Danışma Kurulu Üyeleri ile Raportör ve Uzmanların, Tebliğin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi kapsamında mesleki gelişimlerini sürdürmeleri ve görevlerini etkin şekilde yerine getirilebilmeleri için her yıl Danışma Kurulu tarafından belirlenecek yurt içi ve/veya yurt dışında eğitim amaçlı profesyonel programlara katılmaları Birlik tarafından sağlanır.

c) Raportör ve uzman personel, gündemdeki konulara ilişkin hususlarda araştırma ve inceleme faaliyetlerini yürütmekle görevlidir. Araştırma ve inceleme faaliyetleri asgari olarak; faizsiz finans alanındaki birincil kaynaklarda ilgili hükümlerin belirlenmesi, akademik kaynaklar üzerinden farklı görüşlerin derlenmesi ve ilgili uluslararası standartlar ve uygulamaların gözden geçirilmesini içerir.

d) Hazırlanan raporlar üyelere sunulmadan önce Sekreterlik tarafından Danışma Kurulunun karar alma yetkisi ve mer'i mevzuat çerçevesinde incelenir ve uygun hale getirilir.

12. Toplantıların İcrası[96]

a) Toplantı çağrısı Başkan veya Başkanın yetkilendirmesiyle Başkan adına Sekretarya tarafından, e-posta, SMS, kayıtlı telefon veya sair herhangi bir iletişim aracı kullanılmak suretiyle gerçekleştirilir.

---

95 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 6- (1). (2), (3) ve (4) bendleri.

96 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 7- (1). (2), (3), (4) ve (5) bendleri.

b) En az altı üyenin katılımı ile fiziken veya elektronik ortamda gerçekleştirilebilen toplantılar, müzakere oturumu ve karar oturumu şeklinde iki ayrı oturumla gerçekleştirilir.

c) Müzakere oturumuna üyeler dışında yalnızca raportör ve toplantının gündem maddesine göre Danışma Kuruluna bildirilmesi ve/veya Başkanın uygun görmesi kaydıyla başvuru sahibi kuruluşun temsilcileri ile Kurum ve Birlik temsilcileri katılabilir. Gerekli görülmesi halinde Başkan veya Başkan Vekili tarafından, toplantının gündem maddesiyle ilişkili olarak bu alanda uzman kişiler müzakere oturumuna davet edilebilir.

d) Karar oturumu kapalıdır. Başkan ve üyeler ile görüşme ve karar tutanaklarını düzenlemekle görevli Raportör dışında hiç kimse karar oturumuna katılamaz.

e) Toplantılarda görüşülen konular, Raportör tarafından tutanağa geçirilir ve üyelerce imza altına alınır.

13. Danışma Kurulu Kararları[97]

a) Kararlar, en az beş üyenin aynı yöndeki oyuyla alınır.

b) Kararlarda, toplantı konusunun özeti, kararın gerekçesi ve dayanağı ile muhalif kalan üyelerin gerekçeleri yer alır.

c) Kararlar, kararın ilgili taraflarca anlaşılmasına ve uygulanmasına elverişli şekilde gerekçeli olmak zorundadır. Karar oturumunda kısa karar açıklanır ve kararın gerekçesi en geç on beş günlük süre içerisinde yazılarak tutanağa eklenir.

d) Karara muhalif olan veya farklı gerekçe ile kararı benimsemiş üyeler, muhalefet şerhlerini en geç on beş günlük süre içerisinde ayrıca yazıp tutanağa eklerler.

e) Sekretarya, Danışma Kurulu tarafından alınan kararı, mer'i mevzuat ve Tebliğ hükümleri kapsamında incelemek üzere Sekreterliğe ve Kuruma sunar. Birlik Hukuk Müşavirliği veya Kurum tarafından olumsuz görüş verilmeyen kararlar, Sekreterlik tarafından ilgili taraflara tebliğ edilir. Sekre-

97 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 8- (1). (2), (3), (4) ve (5) bendleri.

terlik Tebliğin 5 inci maddesinin altıncı fıkrası hükümleri çerçevesinde alınan kararı Yönetim Kurulunun onayını müteakip internet sitesinde yayınlar.

14. Kararların Tutulması ve Muhafaza Edilmesi[98]

a) Karar tutanakları, Danışma Kurulu üyeleri tarafından imzalanır.

b) Kararlara ilişkin tutanaklar, metnin sağlığından hiçbir şekilde şüpheyi gerektirmeyecek bir biçimde tarih ve numara sırasıyla fiziken veya elektronik ortamda dosyalanır. Karar dosyaları Sekreterlik tarafından arşivlenir ve güvenli olarak saklanır.

c) Gündem ve gündeme ilişkin başvurular, araştırma ve inceleme raporları, karara esas teşkil eden rapor, gerekçe, muhalefet şerhi ve gerekçesi ile diğer dokümanlar, karar dosyalarında ilgili oldukları karar tutanağı ile birlikte fiziken veya elektronik ortamda yer alır.

15. Bilgi, Belge İsteme ve Teminatlar[99]

a) Danışma Kurulunun katılım bankalarından talep ettikleri bilgi ve belgeler, kendilerine gecikmesiz olarak sunulur.

b) Danışma Kurulu üyeleri görevlerini yaparken mutlak surette bağımsızdır. Hiçbir makam, merci veya kişi her ne suret ve gerekçeyle olursa olsun kararlarını etkilemek amacıyla telkin veya istekte bulunamaz.

c) Birinci ve İkinci fıkra hükümlerine aykırı hareket eden kişi, üyelerden herhangi birine mensup ise, mensubu olduğu üye hakkında Yönetim Kurulu, Kanunun 81 inci maddesi ve/veya Birlik Statüsünün 13 üncü maddesinin (i) bendi ile 14 üncü maddesi hükümleri kapsamında idari yaptırım kararı alır. Birinci ve İkinci fıkra hükümlerine aykırı hareket eden Birlik mensubu veya personeli hakkında İş Sözleşmesi ve Personel Yönetmeliği uyarınca disiplin soruşturması yapılır ve eylemlerine uyan yaptırımlar uygulanır.

---

98 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 9- (1). (2) ve (3) bendleri.

99 https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf , Madde 10- (1). (2) ve (3) bendleri.

2. DANIŞMA KOMİTESİNİN ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI

Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ, 14 Eylül 2019 tarihinde 30888 Sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğ ile artık Katılım bankaları ve faizsiz yatırım ve kalkınma bankaları iç sistemlerinde faizsiz bankacılık ilke ve standartları noktasında uyum, kontrol, denetim ve danışma komitesi işleyişi anlamında resmi değişim ve dönüşüm sürecine girmişlerdir.[100]

1. Danışma Komitesi Oluşumu:

Danışma Komitesi oluşumu konusundan Tebliğin 4. maddesinde bahsedilmekte olup, aşağıda sıralanmıştır;[101]

1. Bankalar, faaliyetlerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygunluğunu sağlamak amacıyla bünyesinde bir danışma komitesi tesis etmekle yükümlüdür. Danışma komitesi yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet gösterir.

2. Danışma komitesi en az üç üyeden oluşur. Üyelerden en az üçte ikisinin yurt içinde yerleşik olması zorunludur. Üyeler, banka yönetim kurulu tarafından görevlendirilir ve ilk genel kurulun onayına sunulur.

3. Danışma komitesi üyelerinin görev süresi üç yıldır. Bir danışma komitesi üyesinin görevi, görev süresinin sona ermesi, ölüm, ağır hastalık, engellilik nedeniyle iş görememesi, görevlendirilmesi için gerekli şartları kaybetmesi, kendi isteğiyle görevden ayrılması veya banka yönetim kurulu üyelerinin en az üçte ikisinin aynı yöndeki kararı ile sona erer. Görev süresi sona eren üyeler tekrar görevlendirilebilir.

4. Danışma komitesi, bu Tebliğ hükümleri kapsamında verilen görevleri düzenli şekilde yerine getirmek üzere kendi üyeleri arasından bir başkan ve onun bulunmadığı hallerde görev yapmak üzere bir başkan vekili seçer.

5. Bankalar, danışma komitesi faaliyetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli hizmetleri yürütmek üzere yeterli sayıda personel istihdam etmek suretiyle danışma komitesine bağlı bir danışma komitesi sekretaryası oluşturur.

---

100 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm

101 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm

2. Danışma komitesi üyelerinin görevlendirilme şartları

Danışma komitesi üyelerinin görevlendirilmesi Tebliğin 5. maddesine göre aşağıda yer alan şartlardan müteşekkildir;

a. Danışma komitesi üyelerinin asgari üçte ikisinin, İlahiyat veya dengi alanlarda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş veya faizsiz finans alanında yüksek lisans ya da doktora derecesine sahip olmanın yanı sıra, faizsiz finans alanında en az üç yıl mesleki deneyime sahip olması zorunludur. Kurul, gerekli görmesi halinde üyelerin tamamı için bu şartları aramaya yetkilidir.

b. Danışma komitesi üyelerinin görevlerinin gerektirdiği yetkinlik, muhakeme yeteneği, dürüstlük ve itibara sahip olması gerekir.

c. 5411 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen şartları taşımayanlar danışma komitesi üyesi olarak görevlendirilemezler.

d. Danışma komitesi üyesi olarak görevlendirilecek kişiler bu maddede aranan şartları taşıdıklarını gösteren belgelerle birlikte Kuruma bildirilir. Bildirimden itibaren on beş iş günü içerisinde Kurumca olumsuz görüş bildirilmemesi durumunda ilgili kişilerin görevlendirmesi yapılabilir.

e. Bu Tebliğde yer alan şartları sağlaması koşuluyla bir kişi en fazla iki bankanın danışma komitesinde görev alabilir.

f.Bankalar, danışma komitesinin ve üyelerinin görevlerini etkin, verimli ve devamlı şekilde yerine getirip getirmediğini değerlendirmeye yönelik objektif kriterler ve bu kriterler çerçevesinde bir değerlendirme süreci belirler. Değerlendirme sürecinin sonuçları, danışma komitesi üyelerinin göreve devam edip etmemesine karar verme sürecinde dikkate alınır.[102]

3. Danışma komitesinin görev ve yetkileri

Danışma komitesi Tebliğin 7. maddesine göre aşağıda yer alan görev ve yetkilere sahiptir:

a) Faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile bunların uygulanması hakkında bankaya münhasır kararlar almak.

102 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm, Madde 5.

b) Banka içi düzenlemeleri faizsiz finans ilke ve standartlarına uyum çerçevesinde incelemek.

c) Bankanın ürün ve hizmetlerine ilişkin standart sözleşmeleri ile eklerini faizsiz bankacılık ilke ve standartları açısından değerlendirmek ve onaylamak.

d) Aldığı kararları içeren periyodik raporları Danışma Kuruluna sunmak.

e) Bankaya ve konsolidasyona tabi ortaklıklarına hukuk, denetim ve ilgili diğer alanlarda hizmet sunan kişi ve kuruluşlara faizsiz bankacılık ilke ve standartları konusunda görüş bildirmek.

f) Bankanın yıllık faaliyet raporunda yer almak üzere, danışma komitesinin dönem içi faaliyetleri hakkında bilgi vermek ve banka faaliyetlerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygunluğuna ilişkin değerlendirmede bulunmak.

Bu Tebliğe göre bankalar, danışma komitesi üyelerinin görevlerini yerine getirmesi için ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelere erişimini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür ve Danışma komitesi, Danışma Kurulu tarafından belirlenen ilke ve standartlara ve alınan genel nitelikli kararlara aykırı kararlar alamaz.[103]

4. Danışma komitesinin çalışma usul ve esasları

Danışma komitesinin çalışma usul ve esasları, Tebliğin 8. Maddesine göre aşağıdaki gibidir:

1) Danışma komitesi, ayda asgari iki kez olmak üzere gerekli görülen hallerde danışma komitesi başkanının çağrısı ile toplanır. Danışma komitesi toplantıları üyelerin fiziken mevcut bulunması ya da üyelerin bazılarının veya tamamının elektronik ortamda katılması yoluyla icra edilebilir.

2) Toplantı gündemi ve zamanı danışma komitesi başkanı tarafından belirlenir. Belirlenen gündem ve zaman, gündem konularına ilişkin bilgi ve belgelerle birlikte toplantı tarihinden en geç üç iş günü önce tüm üyelere bildirilir. En az iki üyenin teklifi ile toplantıya gündem maddesi ilave edilebilir.

103 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm, Madde 7.

3) Toplantının gündem maddesine göre, ilgili banka yönetici veya çalışanları ile alanında uzman diğer kişiler danışma komitesi toplantılarına katılabilir.

4) Danışma komitesi üye tam sayısının en az üçte ikisi ile toplanır. Danışma komitesinin karar yeter sayısı her koşulda, üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Kararlar üyeler tarafından imzalanır. Muhalif kalan üyeler muhalefet gerekçelerini karar tarihinden itibaren on beş gün içerisinde bildirir. Kararlar; incelenen ve tartışılan konunun özeti, kararın gerekçesi, dayanağı ve varsa muhalif üyelerin gerekçeleri ile kayıt altına alınır. Kararları imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresinde bildirmeyen üyeler toplantıya mazeretsiz olarak katılmamış sayılır.

5) Danışma komitesi kararlarının banka içinde ilgili kişi ve birimlere iletilmesine ve iç kontrol faaliyetlerinde dikkate alınmasına yönelik gerekli iş süreçleri oluşturulur.

6) Danışma komitesi, yargılama süreci devam eden veya tamamlanmış iş ve işlemler hakkında değerlendirmede bulunmaz.[104]

5. Danışma Komitesi Üyelerinin Görevinin Son Ermesi

1) Danışma komitesi üyelerinin görev süresi üç yıldır. Bir danışma komitesi üyesinin görevi, görev süresinin sona ermesi, ölüm, ağır hastalık, engellilik nedeniyle iş görememesi, görevlendirilmesi için gerekli şartları kaybetmesi, kendi isteğiyle görevden ayrılması veya banka yönetim kurulu üyelerinin en az üçte ikisinin aynı yöndeki kararı ile sona erer. Görev süresi sona eren üyeler tekrar görevlendirilebilir.

2) Danışma komitesi, bu Tebliğ hükümleri kapsamında verilen görevleri düzenli şekilde yerine getirmek üzere kendi üyeleri arasından bir başkan ve onun bulunmadığı hallerde görev yapmak üzere bir başkan vekili seçer.

6. Danışma komitesi yıllık raporu

Danışma komitesi yıllık raporu, okuyucunun anlamasını ve farklı dönem raporlarının mukayesesini kolaylaştırmak için aşağıdaki yer aldığı şekliyle standart bir içeriğe sahip olmalıdır:

104 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm, Madde 8.

1) Başlık

2) Raporun muhatabı

3) Takdim ve giriş paragrafı: Raporun amacı ve konusu ifade edilecektir.

4) Yönetimin sorumluluğu paragrafı: Faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumdan nihai olarak banka yönetiminin/yönetim kurulunun sorumlu olduğu ifade edilecektir.

5) İnceleme paragrafı: Danışma komitesinin gerçekleştirdiği inceleme ve değerlendirme çalışmalarının yöntemi ve mahiyeti belirtilecektir. Bu çerçevede aşağıdaki hususlar net bir şekilde ifade edilmelidir:

- Banka karının/zararının banka (hissedarlar) ile katılma hesabı sahipleri arasında faizsiz bankacılık ilke ve standartları ve danışma komitesi kararlarına uygun şekilde paylaşılıp paylaşılmadığının kontrol edildiği
- Bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına göre uygun görülmeyen gelirlerinin bağış olarak verilip verilmediğinin kontrol edildiği

6) Düşünce/Sonuç Paragrafı: Bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyum düzeyine ilişkin düşünceler ifade edilecektir.

7) Rapor tarihi: Raporun kapsadığı dönem belirtilmeli ve incelemenin bitiş tarihi rapor tarihi olarak verilmelidir. Rapor tarihi finansal tabloların banka üst yönetimi tarafından onaylandığı/imzalandığı tarihten önceki bir tarih olamaz.

8) Danışma komitesi üyelerinin imzaları

Danışma komitesi yıllık raporunun özeti bankanın yıllık faaliyet raporu içinde yer almalıdır.

7. Danışma Komitesine ve Üyesine İlişkin Performans Değerlendirme[105]

Uyum Tebliğinin 5 inci maddesinin altıncı fıkrası gereğince bankaların danışma komitesinin ve üyelerinin görevlerini etkin, verimli ve devamlı şekilde yerine

105 IFSB, İslami finansal hizmetler sunan kurumlar için şeriat kontrol sistemi için yol gösterici ilkeler, Aralık 2009, S. 50;

getirip getirmediğini değerlendirmeye yönelik objektif kriterler ve bu kriterler çerçevesinde bir değerlendirme süreci belirlemesi gerekmektedir. Değerlendirme süreci tarafsızlık ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde yürütülmelidir. Burada objektif değerlendirme kriterlerine genel olarak danışma komitesinin performansı ve bireysel olarak bir üyenin performansı olmak üzere iki farklı açıdan bakmak gerekmektedir. Bu çerçevede söz konusu değerlendirme kriterlerinin asgari olarak aşağıda sayılanları kapsamak üzere banka tarafından belirlenmesi gerekir.

a) ***Danışma Komitesine İlişkin Performans Değerlendirme Kriterlerine Örnekler***

1) Hesap verebilir şekilde faaliyet gösterdi mi?

2) Yönetim organı, yönetim ve denetçiler de dâhil olmak üzere bankanın diğer organlarıyla etkin bir iletişim kurabildi mi?

3) Bankanın faizsiz bankacılık ilke ve kurallarına uyumsuzluk riskine ve itibar riskine maruziyetini doğru bir şekilde tespit etti ve değerlendirdi mi, bu risk bilgilerini bankanın ilgili organlarına etkin bir biçimde aktardı mı?

4) Kurum içinde etik değerlerin gözetilmesine katkı sağladı mı?

5) Bankanın faizsiz bankacılık kontrol süreçlerinin iyileştirilmesine katkı sağladı mı?

b) ***Danışma Komitesi Üyesine İlişkin Performans Değerlendirme Kriterlerine Örnekler***

1) Danışma komitesi toplantılarında gündem konularına ilişkin müzakerelere bilgi ve yeteneğiyle katkı sağladı mı?

2) Doğruluk ve dürüstlük sergiledi mi?

3) Sürekli kendini geliştirmeye çalıştı mı?

4) Sorumluluklarını özenle ve dikkatle yerine getirdi mi?

5) Kültürel farklılıklara karşı anlayışlı ve duyarlı olmaya çalıştı mı?

6) Karar vermeden önce konunun genel bağlamını gözetmeye çalıştı mı?

7) Akılcı ve mantıksal akıl yürütme yaptı mı?

8) Başkalarından birşeyler öğrenme noktasında isteklilik gösterdi mi?

9) Mantıklı ve ilgili sorular sorma konusunda yeteneğini gösterdi mi?

Söz konusu değerlendirme kriterleri ve süreci danışma komitesi üyeleri ile müzakere edilerek belirlenmelidir. Kriterler ancak sağlam bir gerekçeye dayanmak suretiyle ve yönetim kurulu kararıyla değiştirilebilmelidir.

8. Danışma komitesi sekretaryası görevleri[106]

Bankalar, danışma komitesi faaliyetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli hizmetleri yürütmek üzere yeterli sayıda personel istihdam etmek suretiyle danışma komitesine bağlı bir danışma komitesi sekretaryası oluşturur.

Danışma komitesi sekretaryası asgari olarak 4. Maddenin 6. Bendine göre aşağıdaki görevleri yerine getirir:[107]

1) Danışma komitesi toplantılarının gündemi ve zamanını üyelere bildirmek ve gündem konularına ilişkin bilgi ve belgeleri üyelere iletmek.

2) Danışma komitesi toplantılarının tutanaklarını düzenlemek ve tutanakların danışma komitesi üyeleri tarafından imzalanması sürecini yürütmek.

3) Danışma komitesi kararları hakkında faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri ile görevli birim veya personele bilgi vermek.

4) Banka içinden ve dışından gelen başvurular üzerine faizsiz bankacılık ilke ve standartlarının kapsamına giren konularda danışma komitesi görüşünün oluşturulması ve ilgililere ve faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri ile görevli birim veya personele tebliğ edilmesi sürecini yönetmek.

Danışma komitesi sekretarya işlevi 9. maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen birim veya personel tarafından yerine getirilebilir.

---

106 AAOIFI, Yönetişim Standardı (06),

107 BDDK, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına İlişkin Tebliğ, 2019.

Bu görevler ayrıca aşağıdaki gibi daha ayrıntılı olarak formüle edilebilir:

Birincisi: Danışma Komitesine soru gönderme prosedürleri:

1. Sekreterin, Danışma Komitesi tarafından onaylanmış, kurumdaki her departmanın Danışma Komitesine bir soru sunmak istemesi halinde bağlı kalacağı bir Danışma Komitesi görüşü talep formu olması gerekir.

2. Kuruluşun departmanlarından birinin danışma komitesine bir soru yöneltmesi durumunda sekreter, soruyla ilgili tüm eklerin mevcut olmasını sağlamakla yükümlüdür.

3. Soru, bir sözleşme, anlaşma veya model için önerilen bir form üzerinde çalışmaya ilişkin hukuki görüş bildirme talebi ile ilgili ise, sözleşme formunun danışmana sunulmadan önce ilgili makamlar tarafından onaylanması sağlanmalıdır.

4. Danışma Komitesine soru gelmesi ve sorunun danışma komitesinin daha önce kararlaştırdığı bir sözleşme veya faaliyetle ilgili olması halinde; Sekreter, danışma komitesinin aldığı karar doğrultusunda soruyu yanıtlamakla yükümlüdür.

5. Danışma Komitesinin gündeme getirilen soruna ilişkin yeterli bir karara sahip olmaması durumunda Sekreter, icracı üyenin kendisine verilen yetkiler ışığında, varsa soruyu İcracı Üyeye sunma olanağını değerlendirecektir.

6. İcra Komitesi üyelerinden birinin soruyu yanıtlaması durumunda Sekreter, soruyu talep eden idareye yanıtı gönderecektir.

7. Sekreter, İcracı Üye tarafından verilen soru ve cevabı, İcracı Üye tarafından verilen görüşü tartışmak üzere sonraki ilk toplantıda Danışma Komitesine sunulmak üzere saklayacaktır.

8. Sekreterin soruyu İcracı Üyeye sunamaması durumunda, konuyu Danışma Komitesine sunmakla yükümlüdür.

9. Kurumun belirli bir zamanda danışma komitesinin cevabını almak istemesi ve bunu icracı üyeye sunamaması halinde, danışma komitesi başkanı ile sorunun tüm organ üyelerine sunulması için danışma komitesi

başkanı ile düzenleme yapılacaktır. sirkülasyon veya acil toplantı yapılacak, kararın danışma kurulu tarafından verilmiş olması halinde sirkülasyon yoluyla Kararın Kurum tarafından yapılan ilk toplantı tutanağına kaydedilmesi zorunludur.

10. Sekreter, soruyu, ilgili tüm eklerle birlikte danışma komitesinin gündemine dahil edecektir: (belgeler, sözleşmeler, anlaşmalar).

İkincisi: Danışma komitesi toplantısına hazırlık prosedürleri

Danışma Komitesi Sekreteri, Kurum toplantısına aşağıdaki şekilde hazırlanır:

1. Komisyonun toplantı tarihi Danışma Komitesi Başkanı ve diğer üyelerle koordineli olarak belirlenir.

2. Danışma Kurulu Başkanı ile koordineli olarak Danışma Kurulu toplantısı gündemini hazırlamak.

3. Danışma Kurulu üyelerine ve toplantıda bulunması gereken kişilere en az üç gün içinde davet mektubu göndermek.

4. Gündem ve tüm ekleri organizasyona uygun şekilde gönderilir.

5. Gündemin ve tüm eklerin alındığından emin olmak için organ üyeleriyle iletişime geçin.

6. Toplantının yedek dosyalarını hazırlayın.

7. Toplantı için belirlenen salonu rezerve edin ve toplantıya uygunluğunu sağlayın.

8. Toplantı için gerekli bilgisayar, yazıcı vb. ekipmanların hazırlanması için Bilgi Sistemleri Departmanı ile anlaşın.

9. Toplantı için gerekli kırtasiye malzemelerinin hazır olduğundan emin olun.

10. Toplantıyı hatırlatmak için toplantıdan önce kurul üyeleriyle iletişime geçin.

11. Merkezi Danışma Kurulu kararları, ilgi alanı dışında kalan standartlar, içtihat kurullarının kararları, Danışma Kurulunun önceki kararları gibi toplantının yapılabilmesi için gerekli tüm bilimsel materyallerin sağlanması.

12. Toplantının kaydedilmesi için ses kayıt cihazı sağlanması.

13. Danışma Kurulu üyelerinden birinin toplantıya modern teknolojilerle (işitsel veya görsel) katılacak olması halinde, üyenin uygun katılımı konusunda bilgi sistemi yönetimi ile gerekli düzenlemeleri yapacaktır.

14. Sekreter, Danışma Kurulu toplantısına katılmak ve Danışma Kurulu tarafından verilen kararları Danışma Kurulu tarafından onaylanan formatta kaydetmekle yükümlüdür.

15. Toplantı sonrasında Sekreter, toplantı tutanaklarını hazırlayacak ve bunları Danışma Kurulu Başkanı veya İcra Kurulu Üyesi'nin ön onayına sunacaktır.

16. Toplantı tutanakları ilk olarak Danışma Komitesi Başkanı veya İcra Üyesi tarafından onaylandıktan sonra Sekreter, Danışma Komitesi tarafından verilen kararları şeriat görüşü isteyen bölümlere gönderir.

17. Toplantı tutanakları bir sonraki toplantıda Danışma Kurulu üyeleri tarafından onaylanır.

Üçüncüsü: Komite Sekreterinin diğer çalışmaları

1. Kurum tarafından belirlenen Danışma komitesi çalışmalarının gerektirdiği bilimsel araştırma çalışmalarını yürütmek.

2. Danışma Komitesinin çalışmaları ile ilgili gerekli tüm raporları üst düzey yönetime ve Yönetim Kuruluna sunmak.

3. Danışma Komitesi toplantı tutanaklarının kurumun uygulamasına göre arşivlenmesi.

4. Danışma Komitesi tarafından onaylanan sözleşmeleri kurumun kullandığı en iyi arşivleme yöntemlerine göre kaydedin ve arşivleyin.

5. Danışma Komitesi üyelerinin yıllık raporlarının kurumda uygulanan en iyi arşivleme yöntemlerine göre muhafaza edilmesi ve arşivlenmesi.

6. Danışma komitesi kararlarının hazırlanarak üst yönetimin onayına sunulması.

Katılım Bankalarındaki Danışma Komitesinin Şematik Gösterimi:

Verilen bilgiler çerçevesinde Danışma Komitesinin örnek şematik gösterimi aşağıdaki gibidir:[108]

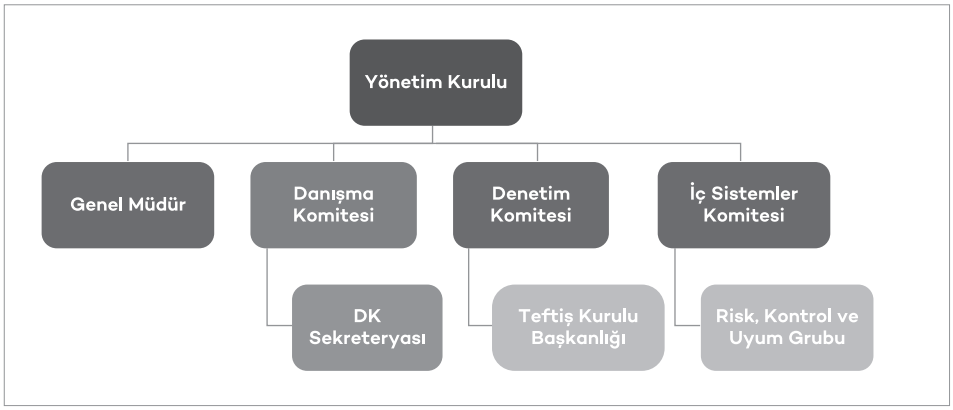

108 İlgili şema, sektörde faaliyet gösteren katılım bankalarının organizasyon şemalarından örnek olarak hazırlanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KATILIM FİNANS ESASLARI ÇERÇEVESİNDE FAALİYET GÖSTEREN SİGORTACILIK VE BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNİN YAPISI

KATILIM FİNANS ESASLARI ÇERÇEVESİNDE FAALİYET GÖSTEREN SİGORTACILIK VE BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNİN YAPISI

Katılım finans denetimin yapısı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan katılım bankaları ilke ve standartlarına uyumun düzenlenmesine ilişkin talimatlar ışığında katılım bankacılığı sektörünü ilgilendirmektedir. Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından denetlenen tekafül sigortacılığı ve bireysel emeklilik sektörü ise bankacılık sektöründen ayrıdır. Kurum, denetlediği faaliyetlerde katılım finans denetimine ilişkin bazı gereklilikleri içeren kendi idari düzenlemelerini çıkarmıştır. BWirçok açıdan bankalardaki katılım bankalarındaki denetim yapısına benzemekle birlikte önemli noktalarda farklılık göstermektedir. Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun gereklilikleri uyarınca denetim konusunda bağımsız bir çalışma yapması gerekmektedir.

19 Aralık 2020 Cumartesi tarihli ve 31339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan bireysel sigorta ve Katılım Finans emeklilik şirketlerinin ilke ve standartlarına uyum sağlanmasına ilişkin yönetmeliktir. Bu yönetmeliğin amacı, sigortacılık ve bireysel Katılım Finans emeklilik ilke ve standartlarına uygun faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla sigortacılık ve bireysel Katılım Finans emeklilik şirketlerinde

oluşturulacak adım ve yapılara ilişkin temel ve esasları düzenlemektir. Söz konusu şirketler, 07/03/2007 tarihli ve 5648 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sigortacılık Kanunu'nun 1'inci maddesi ve Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Kanunu ve Yatırım Sistemi'nin 26'ncı maddesi kapsamında müşterilerine hizmet vermektedir.

5.1. Uygulamaya İlişkin Esaslar[109]

Madde No	Madde Metni
MADDE 2 – (1)	**Kapsam** Bu Yönetmelik, Türkiye'de katılım esasları çerçevesinde faaliyet gösteren sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerini, sigorta kooperatiflerini ve özel kanunları uyarınca sigorta sözleşmesi yapan kuruluşları; katılım esaslı faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere birlik, birim, büro, merkez, komite, hesap ve havuzlar, aracılar, eksperler ve aktüerleri kapsar.
MADDE 5 –	**Uygulamaya ilişkin genel esaslar** (1) Şirket, faaliyetlerinin katılım esaslarına uygunluğunun sağlanması ve takibi maksadıyla bünyesinde danışma komitesi oluşturur. (2) Şirketçe sunulacak ürün ve hizmetler ile düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinleri danışma komitesinin onayına tabidir. Danışma komitesince uygun görülmeyen ürün ve hizmetler satılamaz, konu ve riskler teminat altına alınamaz ve bu konu ve risklerden fayda temin edilemez. (3) Şirkete intikal eden ödemelerde, şirketçe yapılan ödemelerde, yatırım yapılacak varlıkların seçimi, değerlendirilmesi ile nakit yönetiminde ve şirketin ilgili diğer finansal faaliyetlerinde katılım esasları çerçevesinde hareket edilir
MADDE 6 –	**Uygulamaya ilişkin özel esaslar** (1) Şirket; dayanışma, yardımlaşma, fon veya hesapların ayırımı gibi esaslara dayalı farklı bir faaliyet modeli uygulayabilir. Söz konusu modelin danışma komitesince onaylanması ve bu Yönetmelik hükümlerine aykırılık oluşturmayacak şekilde uygulanması zorunludur. (2) Katılım esasları çerçevesinde faaliyet gösteren şirketler ile reasürans, koasürans ve retrosesyon faaliyetleri yürütülmesi esastır. Söz konusu faaliyetlere ilişkin ihtiyaç duyulan işbirliği, ürün ve hizmetin bulunamaması durumunda, danışma komitesinin onayı alınmak şartıyla ve belirli süre ve alanlar ile sınırlı olmak üzere diğer şirketlerle bu faaliyetler yürütülebilir. (3) Şirketlerin katılım faaliyetleri ile doğrudan ilgili birimlerinde bu Yönetmelik hükümlerini uygulayabilecek gerekli eğitim ve donanıma sahip olan şirket personeli çalıştırılması zorunludur. Katılım birimi haricindeki ilgili diğer birim personelinin katılım finans alanında lisans veya lisansüstü programlardan birinden mezun olması veya Kurumca uygun görülecek ulusal veya uluslararası sertifika sahibi olması zorunludur. (4 Teknik personel unvanına sahip aracıların ve bireysel emeklilik aracılarının bu Yönetmelik kapsamında faaliyet gösteren şirket ve kuruluşlarla çalışabilmesi, Sigortacılık Eğitim Merkezi ve Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından yapılacak ilgili eğitim ve sınavlara katılmaları ile mümkündür. Katılım esasları ve uygulamasına ilişkin konular teknik personel eğitimine ve sınavına, bireysel emeklilik aracıları sınavına ve tamamlayıcı eğitim programına dâhil edilir.

109 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201219-2.htm , Madde 5 ve 6

MADDE 6 – (5)	Kuruluşlar, katılım sigortacılığı faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere aşağıda belirtilen hususları yerine getirmekle yükümlüdür: a) Bünyesinde danışma komitesi oluşturmak veya danışma komitesi fonksiyonunu dışarıdan hizmet alımı ile gerçekleştirmek. b) Varsa katılım esasları çerçevesinde sunulması planlanan ürün veya hizmetlerde, düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinlerinde, havuz, fon ve hesapların yönetiminde danışma komitesinin onayını almak. c) Bünyesinde katılım uyum birimi kurmak veya katılım uyum birimi faaliyetlerinden sorumlu olmak üzere katılım finans alanında lisans veya lisansüstü programlardan birinden mezun olan veya Kurumca uygun görülecek ulusal veya uluslararası sertifika sahibi yeterli sayıda personel tahsis etmek. ç) Katılım esaslı faaliyet gösteren şirketlerden gelen finansal varlıkları ayrı fon, havuz veya hesaplar üzerinden katılım esasları çerçevesinde yönetmek. d) Katılım esaslı faaliyet gösteren şirketlerin aracılığıyla satılan ürün ve hizmet bedellerinin yönetiminde, yatırım yapılacak varlıkların seçimi, değerlendirilmesi ile nakit yönetiminde, kuruluşça bu ürün ve hizmetlere ilişkin yapılan ödemelerde ve kuruluşun bu kapsamdaki diğer finansal faaliyetlerinde katılım esasları çerçevesinde hareket etmek. e) Bu fon, havuz veya hesaplara ait giriş, yatırım ve çıkışların katılım sigortacılığı dışındaki faaliyetlere ait fon, havuz ve hesaplar ile karışmaması için gerekli tedbirleri almak. f) Katılım iç denetim raporunu 12 nci maddede yer alan hükümler çerçevesinde düzenlemek.
MADDE 6 – (6)	Emeklilik şirketinin katılım esaslı faaliyette bulunabilmesi için unvanında katılım ibaresi bulunan emeklilik planı kurması zorunludur. Katılım emeklilik planına sadece katılım emeklilik fonları dâhil edilebilir.
MADDE 6 – (7)	Katılım esaslarına uygunluğu danışma komitesince onaylanması gereken bireysel emeklilik faaliyetleri aşağıda sayılmıştır: a) Katılım emeklilik fonlarının kurulması. b) Portföylere alınan varlıkların seçimi. c) Kesinti yapısı, sunulan ek faydalar ve plan kapsamındaki diğer hususlar. ç) Katkı payı tahsilatı, cayma, ayrılma, aktarım ve emeklilik işlemlerinde nakit olarak yönetilen tutarların işlem gördüğü hesapların seçimi.
MADDE 6 – (8)	Yedinci fıkrada sayılan faaliyetlerin danışma komitesince onaylandığı şekliyle uygulanmasından şirket yönetim kurulu sorumludur.
MADDE 6 – (9)	Katılım esaslı hayat sigortacılığı faaliyetinde bulunmayan ve emeklilik fonlarının tamamı katılım emeklilik fonlarından oluşmayan şirket, danışma komitesi fonksiyonunu dışarıdan hizmet alımı ile gerçekleştirebilir. Söz konusu şirket, bünyesinde katılım uyum birimi kurar veya katılım uyum biriminin faaliyetlerinden sorumlu yeterli sayıda personel görevlendirir

5.2. Danışma Komitesine İlişkin Esaslar[110]

Danışma komitesinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

(1) Katılım esasları çerçevesinde ürün ve hizmet geliştirme ve sistem iyileştirme süreçlerine, politika ve prosedürlerin oluşturulmasına katkıda bulunmak.

110 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201219-2.htm , 7,8,9 ve 10 Maddeleri.

(2) Sunulacak ürün ve hizmetler ile düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinlerine onay vermek.

(3) Şirket faaliyetlerinin katılım esaslarına uyumuna ilişkin soruları cevaplamak, gerekirse alternatif çözümler sunmak.

(4) Katılım esaslarının uygulanması ve katılım finans alanında Ülkemiz ve dünyadaki gelişmeler hususunda yönetim kuruluna ve ilgili birimlere danışmanlık yapmak.

(5) Sunulan ürün ve hizmetler ile faaliyetlerin katılım esasları ile uyumlu yürütülüp yürütülmediğine ilişkin yılda en az bir defa olmak üzere uygunluk görüşü vermek.

(6) Yılda en az bir kez olmak üzere şirket ve kuruluş nezdinde katılım esaslarına ilişkin eğitim vermek.

a. Danışma komitesi üyelerinin görevlendirilme şartları

(1) Danışma komitesi asgari üç üyeden oluşur. Üyelerin görev süresi azami üç yıldır. Görev süresi biten üye tekrar seçilebilir. Görev süresinin bitmesi, görevinin sonlandırılması, istifa gibi nedenlerle boşalan üye yerine en geç iki ay içerisinde yenisi seçilir. Üyelerden en az üçte ikisinin yurt içinde yerleşik olması zorunludur.

(2) Danışma komitesi üyelerinin asgari üçte ikisinin, İslami ilimler veya dengi alanlarda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması, diğer üyelerin ise katılım finans alanında lisans ya da lisansüstü derecesine sahip olmanın yanı sıra, finans alanında en az beş yıl mesleki deneyime sahip olması zorunludur.

(3) Danışma komitesi üyelerinin; görevlendirilme tarihinden önceki son bir yıl içerisinde şirkette veya kuruluşta çalışmamış olması, eş ve/veya çocuklarının şirket veya kuruluşta yönetici pozisyonunda olmaması, şirket veya kuruluşun hâkim ortağının, yönetim kurulu üyelerinin veya genel müdürünün eşi veya ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) kan veya sıhrî hısımı olmaması gerekir.

(4) Yönetim kurulunca danışma komitesi üyesi olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimine ve mesleki deneyimine ilişkin bilgi ve belgeler ile birinci ve

ikinci fıkralarda belirtilen hususlara ilişkin beyanı Kuruma bildirilir. Bildirimin Kuruma ulaştığı tarihten itibaren on iş günü içerisinde Kurumca olumsuz görüş bildirilmemesi durumunda ilgili kişilerin görevlendirmesi yapılabilir.

(5) Üyelerin görevlerine veya dışarıdan alınan danışma komitesi hizmetine yönetim kurulunun oy birliğiyle alınan kararı ile son verilebilir. Oy birliğiyle alınan kararın Kuruma bildiriminden itibaren on iş günü içerisinde Kurumca olumsuz görüş bildirilmemesi durumunda ilgili kişilerin görevlerine veya dışarıdan alınan hizmete son verilmiş sayılır.

b. Danışma komitesinin çalışma esasları

(1) Danışma komitesi, kendi üyeleri arasından bir başkan ve başkanın bulunmadığı hallerde görev yapmak üzere bir başkan vekili seçer. Danışma komitesi, ayda asgari bir kez olmak üzere gerekli görülen hallerde danışma komitesi başkanı veya vekilinin çağrısı ile toplanır.

(2) Danışma komitesi üye tam sayısının en az üçte ikisi ile toplanır. Danışma komitesi toplantıları üyelerin bazılarının veya tamamının elektronik ortamda katılması yoluyla da icra edilebilir.

(3) Danışma komitesinin karar yeter sayısı her koşulda, üye tam sayısının çoğunluğudur. Kararlar üyeler tarafından imzalanır. Muhalif kalan üyeler muhalefet gerekçelerini karar tarihinden itibaren yedi gün içerisinde katılım uyum birimine bildirir. Kararlar; incelenen ve tartışılan konunun özeti, kararın gerekçesi, dayanağı ve varsa muhalif üyelerin gerekçeleri ile kayıt altına alınır. Kararları imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresinde bildirmeyen üyeler toplantıya katılmamış sayılır.

(4) Bir kişi aynı anda en fazla iki şirketin danışma komitesinde görev alabilir. Kuruluşlar ve faaliyetlerinin tamamı katılım esaslı olmayan emeklilik şirketleri için bu şart aranmaz. Kurul görev alınabilecek şirket veya kuruluş sayısını artırmaya veya azaltmaya yetkilidir.

(5) Birden fazla şirket ve/veya kuruluşta görev yapan ya da birden fazla şirket veya kuruluşa hizmet sunan danışma komitesi üyeleri görev yaptığı şirket ve/veya kuruluşla ilgili bilgileri diğer şirket ve/veya kuruluş ile paylaşamaz.

(6) Yönetim kurulu, danışma komitesi üyelerinin görevlerinin icrasında şirket yönetimi de dâhil olmak üzere tüm paydaşların etkisinden uzak ve bağımsız şekilde karar alabilmelerini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

(7) Danışma komitesi üyesi, bağımsızlığını ve tarafsızlığını zedeleyici nitelikte hususların bulunması halinde bu durumu yönetim kuruluna ve Kuruma gerekçesiyle birlikte bildirir.

(8) Danışma komitesinin üyelerine ilişkin şartlar ve çalışma usul ve esaslarına ilişkin yükümlülükler dışarıdan alınan danışma komitesi fonksiyonu için de geçerlidir. Söz konusu hizmeti verebilecek kişi veya firmalar Kurum onayına tabidir.

(9) Danışma komitesi üyelerinin; görev yaptığı şirket veya kuruluşlarla ilgili arabuluculuk veya hakemlik görevi yapması, şirket veya kuruluşlar ile önemli oranda borç/alacak ilişkisi bulunan ticari kuruluşlarda paya sahip olması, şirket veya kuruluşlar ile önemli oranda borç/alacak ilişkisi bulunan ticari kuruluşlarda yönetim kurulu üyesi/yönetici olarak görev alması ve danışma komitesi üyeliği görevi karşılığında aldığı ücret dışında görev aldığı şirket veya kuruluşlardan bunların kârlılığına dayalı olarak herhangi bir ad altında ücret veya benzeri bir gelir sağlaması yasaktır.

5.3. Katılım Esaslı Faaliyet Gösteren Sigorta ve Emeklilik Şirketlerinin Denetim Organizasyon Yapısı

5.3.1. Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş.[111]

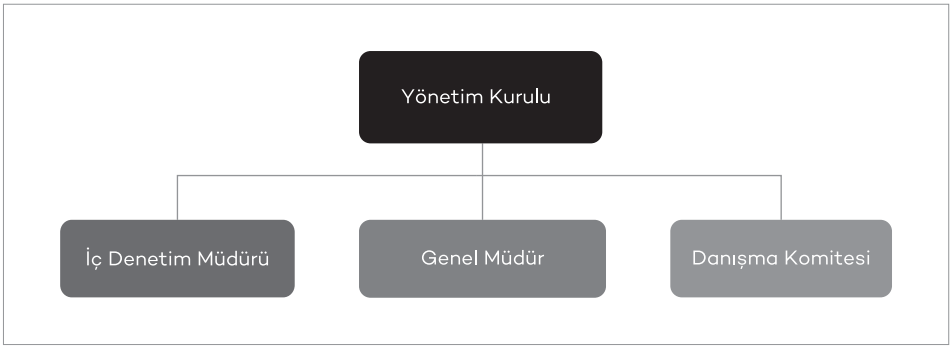

111 b73ea022e2d7c8fdbb0783c34b053c89-1658751862937.pdf (katilimemeklilik.com.tr) 20.08.2024

5.3.2. Neova Sigorta[112]

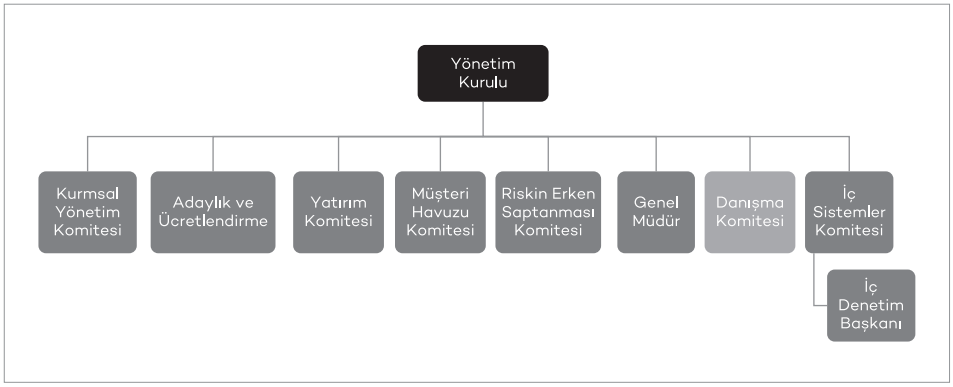

112 organizasyon-semasi-2023.png (10459×4000) (neova.com.tr) 20.08.2024

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ DÜZENLEYİCİ OTORİTELERİN GEREKSİNİMLERİNE GÖRE KATILIM FİNANS UYUM VE KATILIM FİNANS İÇ DENETİM

TÜRKİYE'DEKİ DÜZENLEYİCİ OTORİTELERİN GEREKSİNİMLERİNE GÖRE KATILIM FİNANS UYUM VE KATILIM FİNANS İÇ DENETİM

Katılım finans denetiminin tanımından bahsederken kurumun katılım finans ilkelerine uyumunu sağlamaya yönelik entegre bir sistem olduğundan bahsetmiştik. Katılım finans denetimi (iç veya dış) bu sistemin bir parçasıdır. Bu bölümde katılım finans uyum ve katılım finans denetim teorik açıdan tanıtılacak, ardından uygulamalı örnekler ve denetim modelleriyle birlikte pratik ve uygulamalı yönünü ele alacağız.

6.1. Katılım Finans Uyum Kontrol

Katılım finans uyum işlevi, herhangi bir katılım finans kurumunun en önde gelen yönetişim organlarından biridir. Bu yeni fonksiyon, katılım esaslı finansal kuruluşların ilgili fonksiyonlarında katılım bankacılığı ilke ve standartlarına uyumu sağlamak amacıyla strateji, operasyon, insan kaynakları ve teknik açıdan ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda yönetişim ve gözetim yapısının ayrılmaz bir parçasıdır ve kurumun katılım finans ilkelerine, etik kurallarına ve hükümlerine bağlılığıyla ilgili önemli bir dizi hedefini karşılar. Bu nedenle, Katılım finans uyum departmanı'nın kuruluşu ve faaliyet kapsamı, yönetimin sorumluluklarından biri olduğundan, katılım finans ilke

ve standartlarına bağlı kalmak ve ortak çabaları aynı hedefe yönlendirmek gibi daha geniş bir hedefe ulaşmayı amaçlamıştır.

6.1.1. Katılım Finans Uyum Tanıtımı

Katılım finans standartlarının yanı sıra, Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları doğrultusunda katılım finans ilke ve değerlerine bağlı kalmakla görevli bir departman ve uzman çalışma ekibini içeren idari birimdir.

6.1.2. Katılım Finans Denetim Tanımı

Çağdaş araştırmacılar, katılım finans denetim konusunda uzmanlaşmış birçok çalışmada "katılım finans denetim" teriminin tanımına değinmişlerdir. Bu tanımları sınırlamak zor olabilir ancak yazar, İslami Finansal Kurumlar Muhasebe ve Denetleme Kurumu tarafından seçilen ve katılım finans denetiminin şu olduğunu ifade eden tanıma yönelmektedir: "Kurumun işlemlerinde ve faaliyetlerinde katılım finans hükümlerine ve ilkelerine bağlılığının doğrulanmasıdır." Bununla kastedilenin "kurumun tüm faaliyetlerinde katılım finans hüküm ve ilkelerine bağlılığının boyutunun incelenmesi" olduğunu düşünen Ahmed Assem'in tanımı da buna yakındır.

AAOIFI tarafından yayımlanmış 2 numaralı Yönetişim standartında Şer'i Kontrol başlığı altında faizsiz finans prensiplerine katılım denetimi tarif edilmiştir. Bu standardı Faizsiz Finans Kuruluşlar (FFK) için yorumlarsak, faizsiz finans prensiplerine katılım denetimi; Faizsiz Finans Kuruluşların bütün faaliyetlerinde faizsiz bankacılık uygulama, ilke ve prensiplerine uyum düzeyi konusunda yapılan değerlendirme olarak tarif edilmiştir. İlgili standarda göre bu değerlendirme faizsiz kuruluşun bütün sözleşmelerini, politikalarını, ürünlerini, işlemlerini, finansal raporlarını, sirkülerlerini ve iç raporlarını içerir. Aynı standarda göre faizsiz finans prensiplerine uyum denetiminin amacı da faizsiz kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin faizsiz bankacılık ilke ve kurallarına aykırı olmamasını sağlamaktır. [113]

6.1.3. Katılım Finans Kontrol Tanımı

Finans kuruluşunun tüm faaliyetlerinde katılım finans hüküm ve ilkelerine uyumunun boyutunun incelenmesi ve katılım finans faaliyetlerini inceleme sürecinin yürütülmesi sorumluluğu Katılım Finans Uyum birimine aittir.

113 AAOIFI, Yönetişim Standartlar No. 2, s. 2

6.1.4. Önleyici Kontrol ve Keşif Kontrolüne Yaklaşım

Katılım finans yönetişim ve denetim yapısı, kuruluşun faaliyetlerinde katılım finansa uyumun doğrulanması sürecinin önceki ve sonraki çalışmalarını içerir. Katılım finans uyum işlevi, çalışma aşamalarından önce gelen önleyici denetim kontrollerinin hayati bir parçası olarak kabul edilir ve esas olarak önceki ve sonraki aşamalarla ilgilidir.

6.2. BDDK Tebliği Çerçevesinde Katılım Bankalarında Uyum ve Denetim Fonksiyonları

6.2.1. Faizsiz Bankacılık Uyum

a) Faizsiz Bankacılık Uyum fonksiyonu tesis etmelidir:

Faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyum bankanın üst yönetimi de dahil olmak üzere her çalışanının sorumluluğudur. Dolayısıyla çalışanların kararlarına bağımlılık azaltıldıkça rutin konularda faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumun görece daha yüksek seviyede olacağı kabulüyle bankanın teknolojideki gelişmeleri iş süreçlerine yansıtmaları ve rutin birçok işlemi faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uygun şekilde otomatize etmesi beklenmektedir. Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerinin etkinliği için faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumsuzlukların ortaya çıkışı ve sıklığı analiz edilmeli ve uyumsuzluğun nedeni olan davranış kalıpları tanımlanmalıdır. Bu çerçevede, uyumsuzluğun temel nedenlerini belirlemek ve ortadan kaldırmak üzerine odaklanılmalıdır.[114]

b) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerinin amacı:

Bankanın gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmeyi planladığı faaliyetlerin ve yeni işlemler ile ürünlerin faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına ve danışma komitesi tarafından alınan kararlara uyumunun sağlanmasıdır.

Bankalar faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerini yürütmek üzere yeterli sayıda ve nitelikte personel istihdam etmeli, söz konusu personelin eğitimi ve mesleki gelişimi için gerekli programları oluşturmalı ve uygulamalıdır. Faizsiz bankacılık

114 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, s.10;

uyum personeli görev ve sorumluluklarını bağımsızlık ilkesi çerçevesinde potansiyel çıkar çatışmalarından uzak şekilde yerine getirebilmelidir.[115]

c) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri[116]:

Tebliğin 9. Maddesi kapsamında faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri aşağıdaki gibidir;

(1) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerinin amacı, bankanın gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmeyi planladığı faaliyetlerin ve yeni işlemler ile ürünlerin gerekli uyum çalışmalarını ve bu uyuma yönelik kontrol ve izleme faaliyetlerini,

- BDDK Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ,
- TKBB Danışma Kurulu Standartları,
- TKBB Danışma Kurulu Kararları,
- Banka Danışma Komitesinin Kararları,

çerçevesinde yerine getirir.

(2) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri asgari olarak; sunulan hizmetlerin, yapılan yatırımların, müşterilerle, hizmet sağlayıcılarla ve üçüncü taraflarla imzalanan sözleşmelerin ve gerçekleştirilen işlemlerin, hazırlanan politika, prosedür ve diğer kurum içi düzenlemelerin, finansal tablolar, faaliyet raporları ve kamuya yapılan diğer açıklamaların, tanıtım ve reklamların, finansal ve finansal olmayan kurum içi raporlamaların, yetkili organlar tarafından alınan kararların, banka ana sözleşmesi ile pay sahipleri ve personelle ilişkilerin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumunu sağlamaya yönelik kontrolleri içerir.

(3) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri çerçevesinde, faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararları ve bunların muhtemel etkileri hakkında yönetim kurulu ve ilgili birim ve personel en kısa sürede bilgilendirilir.

---

115 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Uyum Standardı No: 9, s.14; 1

116 BDDK, faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına Uyum İlişkin Tebliği, S.9 . Bknz. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm; AAOIFI, Yönetişim Standartlar, s.10

(4) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri, Yönetmelik çerçevesinde uyum kontrolleri ile görevli birim, personel veya münhasıran faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyum sağlama amacıyla teşkil edilen birim veya görevlendirilen personel tarafından yerine getirilir.

(5) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerini yürüten birim veya personel, icra ettiği çalışmalara ilişkin olarak asgari üç ayda bir denetim komitesine rapor sunar.

(6) Bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyum faaliyetlerini düzenleyen politika ve prosedürleri, danışma komitesinin görüşü alındıktan sonra yönetim kurulunun onayına sunulur.

Eğer Danışma Komitesi sekretaryasını görevleri Uyum Birime bağlanırsa aşağıdki görevleri ek olarak da yapar:[117]

- Uyum programları geliştirme ve oluşturulmuş bir plan çerçevesinde uyum incelemeleri yapma,
- Özellikle kararların dokümantasyonu, iletilmesi ve uygulanması noktasında danışma komitesine destek olma,
- İlgili dokümanları (örneğin tanıtım/pazarlama dokümanları) inceleme ve dış paydaşlara iletme,
- Faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyuma ilişkin konular hakkında dış paydaşlarla (Kurum başta olmak üzere) iletişim sağlama noktasında bankanın operasyonel birimlerine yardım ve girdi sağlama,
- Bilgi paylaşımı dâhil olmak üzere her operasyon aşamasında faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerini yürüten personel ve bağımsız denetçiler ile işbirliği içinde olma,
- Faaliyetlere ilişkin işlemleri gerçekleştirilmeden önce rutin incelemeye tabi tutma,
- Faizsiz bankacılık ilke ve standartları konusunda sürekli eğitim ve mesleki gelişim mekanizması geliştirilmesi noktasında yönetime yardımcı olma,

117 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Uyum Standardı No: 9, S. 15-16

- Yeni ürün ve uygulamalarla ilgili konularda danışma komitesine araştırma desteği sağlama,
- Danışma komitesinden yetki almak kaydıyla faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına ve danışma komitesi kararlarına uyuma ilişkin danışma fonksiyonu için ilk başvuru noktası olma,
- Danışma komitesinden yetki almak kaydıyla ticari işlemlere ilişkin ön onay verme
- Faizsiz bankacılık iç denetim raporlarını izleme ve uygulama
- Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerini yürüten birim/personel görevlerini icra ederken kaynakların elverdiği ölçüde teknolojiyi kullanmalı, iş süreçlerine entegre etmeli ve böylece zaman tasarrufu ve standardizasyon sağlamaya odaklanmalıdır.

d) Uyum İncelemeleri/Kontrolleri[118]

(1) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri ile görevli birim/personel bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına genel uyum durumunun sürekli ve düzenli incelemesini/kontrolünü yapmalıdır. Bu incelemeler/kontroller, seçilmiş işlemlere (potansiyel olarak uyumsuzluk riskinin yüksek olduğu) ilişkin ön onayların verilmesi yanında işlemlerin rutin, örneklem yöntemiyle ve gerektiğinde işlem esnasında kontrol edilmesi şeklinde olabilir.

(2) Rutin uyum inceleme sürecine ilişkin planlar; potansiyel olarak faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluk riski yüksek olan işlemlerin önceden tespit edilmesi suretiyle faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerinin sağlıklı yürütülmesini sağlamak ve işlem süreçlerinde gereksiz gecikmeleri önlemek için önceden ilgili birimlerle paylaşılmalıdır.

(3) Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleriyle görevli birim/personel rutin uyum kontrollerini/ incelemelerini yaparken aşağıdaki adımları takip etmelidir:

- Faizsiz bankacılık uyum birimi/personeli için faizsiz bankacılık uyum rehberleri ve standart operasyon prosedürleri geliştirme ve bunları bankanın ilgili iç düzenlemelerine entegre etme.

118 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Uyum Standardı No: 9, S. 17-20

- Faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluk riskinin objektif şekilde ölçülmesine ve risk azaltım aksiyonlarının etkinliğinin değerlendirilmesine imkân sağlayabilecek rehber, süreç ve teknikler geliştirme.
- Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerinin sorunsuz ve kesintisiz bir şekilde yürütülmesine ilişkin iş süreçleri ve ilgili birimlerle koordinasyon ve iletişim araçları oluşturma.
- Faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluk riski açısından önemlilik düzeyini periyodik olarak değerlendirmek için tanım ve tolerans seviyelerini oluşturma ve bankanın ilgili birimlerine/kademelerine iletme.

(4) Faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluklar, oluşum sıklığına göre kategorize edilmeli ve bunların bankadaki yönetim kademelerine iletim süreci belirlenmelidir. Bu bağlamda uyum faaliyetleriyle görevli birim/personel uyuma ilişkin zayıflıkların envanterini ve takip mekanizmasını oluşturmalıdır. Uyum faaliyetleriyle görevli birim/personel, uyuma ilişkin sorunların çözümüne yönelik eylem planları geliştirmek için bankanın ilgili birimleri/kademeleri/organları ve yönetimi ile koordineli çalışmalıdır.

e) Katılım Bankacılığı Uyum Raporu[119]

Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleriyle görevli birim/personel Uyum Tebliği'nin 9 uncu maddesinin beşinci fıkrası çerçevesinde, denetim komitesine ilgili dönem zarfında tespit edilen riskler ve sorunlar ile bunların azaltılması ve çözülmesi dâhil olmak üzere faaliyetlerinin özetini içeren periyodik (3 aylık ve yıllık) raporlar hazırlamalıdır. Söz konusu raporlar nihai hale getirilmeden önce görüşleri alınmak üzere danışma komitesine iletilmelidir.

Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerine ilişkin yıllık raporun önerilen içeriği şu şekildedir:

a. Kapsamın tanımı
b. Sorumlulukların tanımı
c. Gerçekleştirilen rutin faaliyetler ve spesifik incelemeler

119 AAOIFI, Uyum Standardı No: 9, S. 20-21;

d. Tespit edilen önemli risklerin özeti ile tavsiye edilen risk azaltım kontrolleri ve bunların uygulanma durumu

e. Tespit edilen önemli sorunların özeti ile bunlara ilişkin çözümler ve söz konusu çözümlerin uygulanma durumu

f. Önceki döneme ait takip konularının özeti

g. Bankanın diğer organları tarafından tespit edilen hususlara ilişkin uygulama raporunun özeti

h. İyileştirme önerileri

Denetim komitesi, faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerine ilişkin yıllık raporu gözden geçirmeli ve özellikle önemli olduğu tespit edilen riskler ve konularla ilgili olarak danışma komitesi ile iletişim kurmalı ve eşgüdüm halinde olmalıdır. Danışma komitesi, (kendisinin) yıllık inceleme raporuna nihai halini vermeden önce uyum biriminin/personelinin raporunu/raporlarını dikkate almalıdır.

Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleriyle görevli birim/personel raporunda faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluk notu açıklayabilir. Kantitatif bir uyumsuzluk derecelendirmesi yapılması, üst yönetimin bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyum durumu hakkında sağlıklı değerlendirme yapabilmesini ve yeterli düzeyde düzeltici tedbirler alabilmesini sağlayacaktır.

Faizsiz Bankacılık Uyum Raporlama Süreci

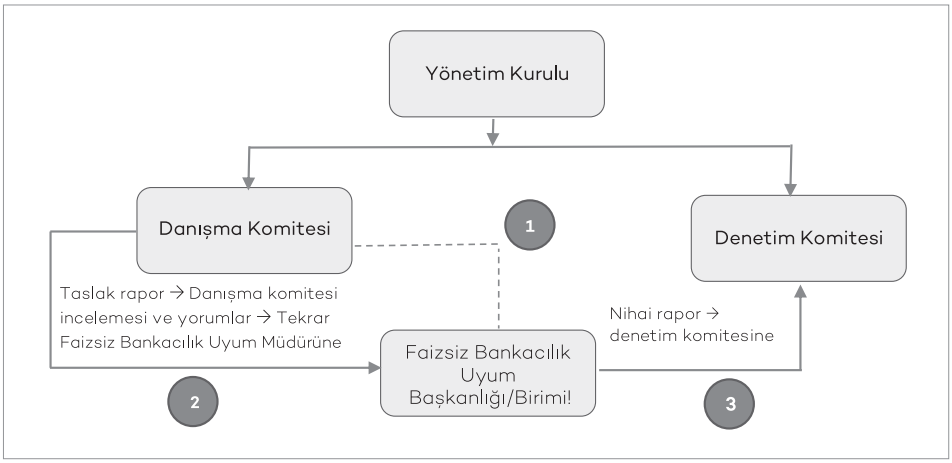

f) Danışma Komitesi İle İlişkiler[120]

Danışma komitesi faizsiz bankacılık uyum faaliyetleriyle görevli birimi/personeli ile yakın iletişimde olmalıdır. Diğer taraftan üst yönetimin banka içinde faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına genel uyumluluk durumu hakkındaki görüşlerini alma noktasında danışma komitesi ile sıkı bir etkileşim/iletişim içinde olması gerekmektedir.

Faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri/fonksiyonu bankanın türüne ve yapısına uygun şekilde, bankanın bütün paydaşlarının ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak tesis edilmelidir.

Faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerine yönelik belirlenen kontroller, prosedürler ve metodoloji danışma komitesinin görüşü alınarak hazırlanankapsamlı bir faizsiz bankacılık uyum dokümanın parçası olmalıdır.

g) Yönetimin Sorumlulukları[121]

Banka faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyum konusunda kapsamlı bir uyum politikasına sahip olmalıdır. Bu bağlamda;

(1) faizsiz bankacılık ilke standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumu teşvik etmeli, uyumun etkin şekilde kontrolünü sağlamalı, bunun için gerekli raporlama ve bilgi sistemlerini kurmalıdır.

(2) Banka; uyuma ilişkin riskler, kontroller, süreçler ve değerlendirmeler için her çalışan ve yönetim kademesinde açık ve şeffaf bir iletişim sistemi kurmalıdır. Bu bağlamda banka içi ve banka dışı olmak üzere iletişim protokolleri geliştirilmelidir. İç iletişim protokolleri paylaşılması gereken dokümanlar, paylaşımların detay düzeyi, iletişim şekli, erişim izinleri vb. hususları; dış iletişim protokolleri ise bilgilerin mahiyeti, detay düzeyi ve bilgilerin paylaşılmasından önce ilgili yönetici ile birlikte gözden geçirilmesi sürecini belirlemelidir.

(3) Banka üst yönetimi faizsiz bankacılık konusunda iyi bilgi sahibi olmalı, bunun için banka asgari yılda bir defa olmak üzere üst yönetime yönelik bilgilendirme programları organize etmelidir.

---

120 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Uyum Standardı No: 9, S. 17

121 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Uyum Standardı No: 9, S. 12-15

(4) Banka; ürün ve hizmetler, politikalar, prosedürler, düzenlemeler ve rehberler çerçevesinde faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile ilgili olarak hem genel bağlamda hem de ilgili çalışma alanlarına dair detay bilgiler bağlamında çalışanlarını periyodik değerlendirmeye tabi tutmalıdır. Söz konusu değerlendirmeler, eğitimlerin şekillendirilmesi ve faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına ilişkin daha fazla bilgi ve uzmanlık gerektiren çalışma alanlarına odaklanılması noktasında eğitim birimine (faizsiz bankacılık uyum faaliyetleri ile görevli birim/personel ile koordineli şekilde) rehberlik edecektir.

(5) Banka faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluklara tolerans göstermemeli ve sorumluluk alanında söz konusu ilke ve standartlara uymakta başarılı olamayan çalışanlara karşı gerekli aksiyonları almalıdır. Söz konusu aksiyonlar, uyum konusunda başarısız olan çalışanın performans değerlendirmesi, ücret zammı, prim, terfi gibi hususlarda alınmalıdır. Diğer taraftan sorumluluk alanlarında faizsiz bankacılık ilke ve stanadartlarına uyum konusunda sürekli olarak yüksek başarı sergileyen çalışanlar da ödüllendirilmelidir.

6.2.2. Faizsiz Bankacılık İç Denetim[122]

Faizsiz bankacılık denetim, faizsiz yönetişim çerçevesinin kilit bir parçasıdır. Söz konusu denetim, Katılım Bankalar bünyesinde faizsiz bankacılık ilke ve standartlara uygunluk sağlanmasının incelenmesi ve güvence verilmesini amaçlayan bağımsız bir denetim işidir. Bağımsız ve kapsamlı bir Faizsiz Bankacılık İç Denetim, Bankaların dürüstlüğünü, itibarını ve sürdürülebilirliğini korumak açısından gereklidir.

a) Bankalar faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumunu bağımsız bir bakış açısıyla iç denetime tabi tutmalıdır.

Bankalar faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumunu bağımsız bir bakış açısıyla iç denetime tabi tutmalıdır.

Faizsiz bankacılık iç denetim fonksiyonunun temel amacı, bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına ve danışma komitesi kararlarına uyumu konusunda banka yönetimine ve danışma komitesine görüş vermek suretiyle aşağıdaki hususlarda güvence sağlamaktır:

122 BDDK, Faizsiz Bankacılık İlke Ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ, S.3; AAOIFI, AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Uyum Standardı No:6,

- Bankanın faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararları doğrultusunda işleyen yeterli bir yönetişim çerçevesi olduğu,
- Faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumu sağlamak için banka yönetimi tarafından gerekli iç kontrollerin tasarlandığı ve uygulandığı,
- Banka yönetimi tarafından, faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumu sağlamak ve faizsiz bankacılığa özgü riskleri yönetmek için yeterli risk değerlendirme kriterleri ve risk yönetim mekanizması oluşturulduğu.

Bankanın iç denetim biriminin faizsiz bankacılık (iç) denetim fonksiyonunu da icra edebilmesi için Tebliğin 10 uncu maddesindeki amaç ve faaliyetleri gerçekleştirecek kapasiteye sahip olması, iç denetim birimi yöneticisinin asgari olarak Tebliğin 11 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen kriterleri karşılaması ve buna ilaveten faizsiz bankacılık iç denetimine ilişkin görevlerini yerine getirebilmek için faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına mümkün olduğunca vakıf olması gerekmektedir.

Bankanın üst yönetimi, denetim komitesi ve danışma komitesi, faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerinin icrası noktasında iç denetim birimine gerekli desteği sağlamak durumundadır. Bu çerçevede iç denetim biriminin bankanın bütün yönetim kademeleri, danışma komitesi ve bağımsız denetçilerle doğrudan ve düzenli iletişim halinde olması gerekmektedir.

Faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetleri çerçevesinde danışma komitesi iç denetim birimi ile birlikte çalışmalıdır. Bu bağlamda danışma komitesi gerekli denetimlerin kapsamına ilişkin olarak iç denetim birimine tavsiyelerde bulunabilir. Faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerini yürüten personele söz konusu denetimleri yerine getirecek yeterlilikte olmaları için gerekli eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.

Banka içi düzenlemelerle faizsiz bankacılık uyum ve denetim fonksiyonlarının süreç ve prosedürlerinin net bir şekilde ayrılması gerekmektedir.

b) Faizsiz bankacılık denetim faaliyetleri[123]:

1) Faizsiz bankacılık denetim faaliyetlerinin amacı, banka faaliyetlerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uygun olarak yürütüldüğü ve uyum fonksiyonunun etkinliği ve yeterliliği hususunda üst düzey yönetime, ortaklara ve bankanın diğer paydaşlarına güvence sağlamaktır.

2) Faizsiz bankacılık denetim faaliyetleriyle; faizsiz bankacılık uyum faaliyetlerinin yeterliği ve etkinliği değerlendirilir, bankanın faaliyetlerinin ve işlemlerinin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uygunluğu denetlenir.

3) Faizsiz bankacılık denetim faaliyetleri; Yönetmeliğin 22 nci maddesi çerçevesinde iç denetim birimi tarafından yerine getirilir.

4) Faizsiz bankacılık denetim faaliyetlerine ilişkin olarak denetim komitesine asgari üç ayda bir rapor sunulur. Söz konusu raporlama yükümlülüğü, Yönetmeliğin 31 inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen rapor kapsamında da yerine getirilebilir. Denetim komitesi gelen raporu, mütalaası ile birlikte en geç on iş günü içinde yönetim kuruluna sunar.

c) İnsan Kaynağı

Faizsiz bankacılık iç denetimi personelinin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına vakıf olması gerekir. Bu çerçevede faizsiz bankacılık iç denetimi personelinin belirlenmesi ve görevlendirilmesi sürecinde danışma komitesinin faizsiz bankacılık alanında eğitim, bilgi, donanım, sertifikasyon gibi kalibrasyonlarda bir rol alması önem arz eder.

İç denetim birimi yöneticisi İç Sistemler Yönetmeliğinin 22 nci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen görevlerini faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerini de kapsayacak şekilde yerine getirir.

d) Katılım Finans Denetim Süreç Akışı[124]:

Faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetleri kapsamında İç Sistemler Yönetmeliğinin 26 ncı maddesi çerçevesinde faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyumsuzluk riskine ilişkin risk değerlendirmesi de yapılır.

---

123 BDDK, Faizsiz Bankacılık İlke Ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ, Madde 10

124 BDDK, Yönetişim Taslağı, S.18; AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Denetim Standardı No:11,

Bankanın iç denetim planında faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerine ilişkin bölümlere de yer verilir ve söz konusu bölümler hakkında yönetim kurulunun onayından önce danışma komitesinin görüşünün alınması gerekir. Faizsiz bankacılık iç denetiminin prosedürleri aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Faizsiz Bankacılık İç Denetim Prosedürleri[125]

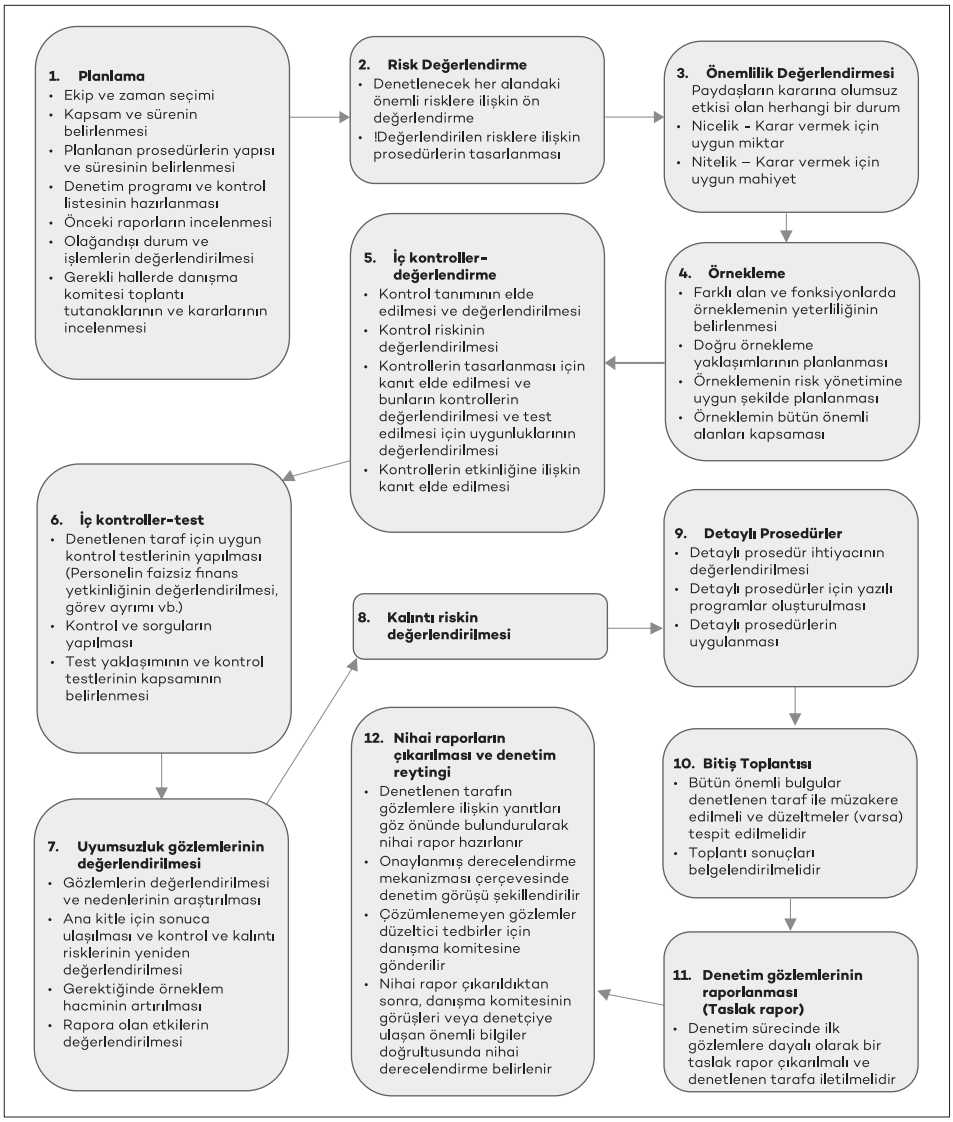

125 AAOIFI, Yönetişim Standartlar, Denetim Standardı No:11,

e) Raporlama

Faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetleriyle ilişkin olarak Uyum Tebliği'nin 10 uncu maddesinin dördüncü fıkrası çerçevesinde, denetim komitesine asgari üç ayda bir rapor sunulur. Söz konusu raporlama yükümlülüğü, Yönetmeliğin 31 inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen rapor kapsamında da yerine getirilebilir. Denetim komitesi gelen raporu, mütalaası ile birlikte en geç on iş günü içinde yönetim kuruluna sunar. Faizsiz bankacılık iç denetim raporu veya iç denetim raporunun faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerine ilişkin bölümü, denetim komitesine sunulmadan önce görüşü alınmak üzere danışma komitesine iletilir. Bu çerçevede iç denetim biriminin danışma komitesi ile yoğun bir iletişim halinde olması, gözlemlerini danışma komitesi ile paylaşması beklenmektedir. Ayrıca faizsiz bankacılık iç denetim ekibi ve/veya iç denetim birimi ilgili konularda danışma komitesinden karar/görüş talep edebilmelidir.

Raporlama süreci aşağıdaki şekildedir:

Şekil 2: Faizsiz Bankacılık İç Denetim Raporlama Süreci[126]

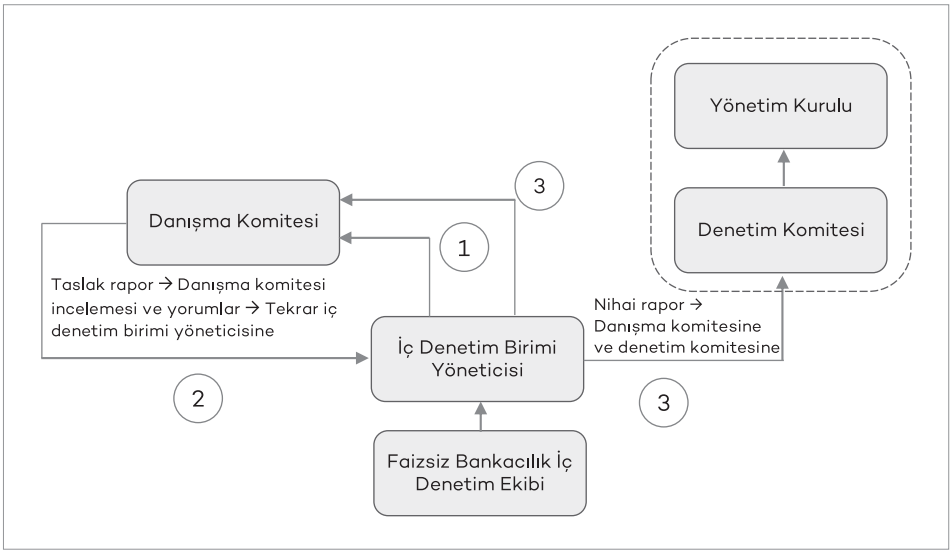

Faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetleri çerçevesinde periyodik denetimlerin yanı sıra özel nitelikli (birime/yapıya/işleme/faaliyete/sürece özgü) denetimler de gerçekleştirilebilir. Denetime tabi birime/yapıya/işleme/faaliyete/sürece

126 AAOIFI, Faizsiz Finans Denetim Standardı 11, s. 14;

özgü olan (özel nitelikli) denetim raporlarının temel içeriği aşağıdaki şekilde olmalıdır:

a) Başlık

b) Raporun muhatabı

c) Denetimin kapsamı, denetim dönemi ve yürütülen temel prosedürler

d) Raporlama döneminde ilgili birimin/yapının/işlemin/faaliyetin/sürecin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile danışma komitesi kararlarına uyumuna ilişkin durumu hakkında denetçilerin görüşü ve derecelendirmesi

e) Denetçilerin görüşünün dayandığı gözlemlerin özeti ve bunlara ilişkin olarak banka üst yönetimin düşünceleri

İç denetim birimi faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerini yürütürken ve raporunu hazırlarken danışma komitesi ilke sıkı bir iletişim içinde olmalı ve gerektiğinde komiteden yardım almalıdır.

İç denetim birimleri periyodik olarak hazırladıkları faaliyet raporlarında faizsiz bankacılık iç denetim faaliyetlerine mutlaka yer vermelidirler.

6.3. SEDDK'ya Göre Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Sigortacılığında ve Bireysel Emeklilik Şirketlerinde Katılım Finans Uyum ve İç Denetim Faaliyetleri

6.3.1. Katılım Sigortacılığı Uyum Birimi ve Katılım Sigortacılığı İç Denetim Raporuna İlişkin Esaslar:

6.3.1.1. Katılım Uyum Birimi

Katılım Uyum Birimine İlişkin Genel Hususlar[127]

MADDE 1 –

(1) Katılım uyum birimi idari açıdan genel müdüre bağlı olarak faaliyet gösterir. Genel müdür, katılım uyum biriminde gerekli nitelikleri haiz ve yeterli sayıda personelin görevlendirilmesinden, işlerin aksatılmadan yürütülmesinden ve katılım uyum birimi tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin il-

127 Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge (2021/3)

gili diğer birimlerce zamanında ve eksiksiz olarak karşılanmasından sorumludur.

(2) Katılım uyum birimi sorumlusu, birim faaliyetlerinin aksamadan yürütülmesi amacıyla gerekli tedbirleri alır.

(3) Katılım uyum birimi, görev ve sorumlulukları kapsamında yönetim kuruluna ve danışma komitesine asgari üç ayda bir raporlama yapar.

(4) Emeklilik fonlarının tamamı katılım emeklilik fonlarından oluşmayan şirketlerde söz konusu raporlama altı ayda bir yapılır.

(5) Yönetim Kurulu, katılım uyum birimi tarafından hazırlanan raporlarda yer alan uyumsuzluk ve eksikliklerin giderilmesinden sorumludur.

(6) Katılım uyum birimi görevini icra ederken tespit ettiği uyumsuzlukları üçüncü veya dördüncü fıkra kapsamında yapılan raporlamadan bağımsız olarak yedi iş günü içerisinde danışma komitesine ve yönetim kuruluna ayrıca bildirmekle yükümlüdür. Söz konusu bildirimin yöntemi şirket veya kuruluş tarafından belirlenir.

(7) Danışma komitesince ihtiyaç duyulan tüm bilgi ve belgeler katılım uyum birimi tarafından eksiksiz olarak karşılanır.

Katılım uyum biriminin yapılanmasına ilişkin hususlar

MADDE 2 –

(1) Katılım uyum birimi Yönetmelikle belirlenen görev ve sorumluluklarını ifa ederken aşağıda belirtilen fonksiyonlar çerçevesinde görevini icra eder.

a) Katılım Risk Yönetimi Fonksiyonu; faaliyetlerin katılım esasları ile uyumlu olmamasından veya yanlış algılanmasından kaynaklanan, itibar ve müşteri kaybı gibi olumsuz sonuçlara yol açan durumları önlemek amacıyla aşağıda yer alan faaliyetler icra edilir.

i) Katılım risk stratejisinin belirlenmesi,

ii) Katılım risklerinin tespit edilmesi ve değerlendirmesi,

iii) Katılım risklerinin yönetilmesi ve varsa kaybı telafi edici önerilerde bulunulması,

b) Katılım Gözetim Fonksiyonu; faaliyetlerin katılım esasları ile uyumlu olmasını sağlamak amacıyla aşağıda yer alan faaliyetler icra edilir.

i) Katılım esaslı ürün ve hizmetleri izlemek,

ii) Faaliyetlerin danışma komitesi kararları ile uyumluluğunu gözetmek,

iii) Denetim, talep ve şikâyet sonucu oluşan tespitleri değerlendirmek,

iv) Veri paylaşımı ve raporlama süreçlerine katkı sağlamak.

c) Katılım Araştırma ve Geliştirme Fonksiyonu; faaliyetlerin sürekliliğini ve geliştirilmesi sağlamak amacıyla aşağıda yer alan faaliyetler icra edilir.

i) Danışma komitesi sekretaryasını yürütmek,

ii) Danışma komitesine arz edilecek konulara ilişkin gerekli araştırmayı yapmak, bilgi ve belgeleri toparlamak, kararları muhafaza etmek ve ilgili birimlerle paylaşmak,

iii) Ürün ve hizmet geliştirme süreçlerine katkı sunmak,

iv) Ulusal ve uluslararası alandaki ilgili şer'i kararları ve standartları takip etmek.

Katılım uyum biriminin kurulmasına ilişkin hususlar

MADDE 3 –

(1) Fonlarının tamamı katılım emeklilik fonundan oluşan emeklilik şirketinin veya katılım esaslı faaliyet gösteren sigorta veya reasürans şirketinin bünyesinde katılım uyum birimi kurması zorunludur.

(2) Kuruluşun veya fonlarının tamamı katılım emeklilik fonundan oluşmayan emeklilik şirketinin bünyesinde katılım uyum birimi kurması zorunlu değildir.

(3) Bünyesinde müstakil katılım uyum birimi kurmak zorunda olmayan şirket veya kuruluş, söz konusu birimin görev ve sorumluluklarını yürütecek en az bir sorumlu personel görevlendirmekle yükümlüdür. Söz konusu şirket veya kuruluşta görev alacak sorumlu personelin katılım finans alanında lisans veya lisansüstü programların birinden mezun olması veya Kurumca uygun görülecek ulusal veya uluslararası sertifika sahibi olması yeterlidir.

(4) Sorumlu personel katılım uyum biriminin görev ve sorumlulukları kapsamında doğrudan şirket, kuruluş veya kuruluş bünyesindeki havuzu işleten şirketin genel müdürüne bağlı olarak görevini icra eder.

(5) Katılım uyum birimi personelinin şirket veya kuruluş nezdindeki varsa diğer görev ve sorumluluklarının, katılım uyum birimi kapsamındaki görev ve sorumluluklarını aksatır nitelikte olmaması zorunludur.

6.3.1.2. Katılım finans İç Denetim

Katılım iç denetim raporunu düzenleyecek kişi veya firmaya ilişkin hususlar[128]

MADDE 1 –

(1) Katılım iç denetim raporu, katılım uyum birimi sorumlusunda aranan şartları haiz iç denetim birimi personelince düzenlenir. Bu yükümlülük, kuruluş veya fonlarının tamamı katılım emeklilik fonundan oluşmayan emeklilik şirketi için de geçerlidir.

(2) Katılım iç denetim raporu şirket veya kuruluş bünyesinde şartları haiz iç denetim personeli bulunmaması durumunda, katılım uyum birimi sorumlusunda aranan şartları haiz personeli bulunan bağımsız denetim firması tarafından düzenlenebilir.

(3) Bağımsız denetim firmasına ve raporu düzenleyecek personelin yetkinliğine ilişkin, şirket veya kuruluşça söz konusu firma ile anlaşmayı müteakip on iş günü içerisinde Kuruma bilgilendirme yapılır.

(4) Şirket veya kuruluşun ilgili birimleri, katılım iç denetim raporu kapsamında istenilen bilgi ve belgeleri zamanında ve eksiksiz olarak karşılamakla yükümlüdür.

Katılım iç denetim raporunun içeriğine ilişkin hususlar

MADDE 2 –

(1) Katılım iç denetim raporu diğer iç denetim raporlarından ayrı ve müstakil olarak düzenlenir.

128 Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge (2021/3)

(2) Katılım iç denetim raporu içeriğinde, katılım denetim rehberinde yer alan hususlara ilişkin tespit ve değerlendirmelerin yanında;

a) Sunulan ürün ve hizmetlerin,

b) Yatırım ve nakit yönetimi faaliyetlerinin,

c) Aktüerya, muhasebe ve raporlama işlemlerinin,

ç) Reklam, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin,

d) Hasar ve tazminat yönetim işlemlerinin danışma komitesi kararları ile uyumuna ve katılım esaslarına uygun yürütülüp yürütülmediğine ilişkin tespit ve değerlendirmelere yer verilmesi zorunludur.

6.3.2. Katılım Finans Dış Denetim Faaliyeti

Katılım Finans Dış Denetimi ise, İslami Finansal Kurumlar Muhasebe ve Denetleme Kurumu'nun tanımladığı şekliyle: "Kurumun faaliyet ve işlemlerine ilişkin kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi ile bunların katılım finans ilke ve standartlarına uygunluğunun kapsamının belirlenmesi ve bu konuda rapor hazırlanmasıdır." Abdul Bari Mishal ise dış denetimi şu şekilde tanımlamıştır: "Kurumun gerçekleştirdiği işlemlerde İslam Hukuk ilkelerine uyma görevini yerine getirdiğine dair kurum dışındaki bağımsız bir taraftan makul teyit sağlanmasıdır. Makul teyit, kurumun yaptığı işlemlerde niceliksel olarak değil, gerçekleştirilen tipik işlemlerin bir örneği üzerinde denetim faaliyeti oluşturulmasıdır."[129]

Her iki denetim de (iç ve dış) bazı yönlerde mutabakata varırken bazı yönlerde farklılık gösterir. Ortak yönlerine gelince, bunlar şunları içerir:

Kurumun gerçekleştirdiği işlemlerde Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerine uyum sağlamasına yardımcı olur ve aynı zamanda kurumun merkezi danışma organı ve danışma kurulu tarafından alınan kararlarda da referans olarak temsil edilir. Aralarında mutabakata varılan hususlar, standart dışı operasyonlara ilişkin denetim oranının kurum tarafından yürütülen operasyonların %100'ü olmasıdır. Kurum nezdindeki farklar şunlardır:

129 Abdulbari Mishal, Şeriat Denetimi be Denetim Teknikleri, İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi, 2014

Açıklama	Katılım Finans İç Denetim	Katılım Finans Dış Denetim
Hedefler	Katılım finans kontrol hedefine ulaşmada sisteminin (denetim ve uyumluluk) uygunluğunu, yeterliliğini ve etkinliğini sağlamaktır. Kurumun tüm faaliyetlerinde Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerine uyumun sağlanması, herhangi bir sapmanın derhal tespit edilmesi ve yönetime raporlanarak düzeltici önlemlerin alınması ve bir daha yaşanmamasının sağlanmasından oluşur.	Kurumun katılım finans hükümlerine bağlılığı konusunda bağımsız görüş oluşturmak.
Kontrol Sisteminin İncelenmesi	Sistemi incelemek, kurum yönetimini zayıf alanlar konusunda uyarmak ve hedefine ulaşmak için seçtiği tipik operasyonlardaki örneklem büyüklüğünün daha büyük, daha geniş ve daha doğru olmasını sağlayıp sistemin zayıf yönünü güçlendirecek uygun çözümler sunmak temel amaçtır.	İkincil bir amaç olarak dış denetim şuna öncülük eder: Seçtiği tipik süreçlerdeki örneklem büyüklüğü, iç denetçinin seçtiği örneklemden daha azdır, çünkü iç denetçinin kurum yönetimini zayıf alanlar konusunda uyarması ve güçlendirmek için uygun çözümler sunması gerekir.
İdari Seviye	İç Denetim ve İç Kontrol Başkanlığı seviyesinden az olmamak üzere	Genellikle harici bir taraf: harici bir Katılım Finans denetim firması.
İdari bağımlılık ve atama, işten çıkarma, ödüllendirme, hesap verme sorumluluğu ve raporlamada bunun üzerine inşa edilenler.	Şirket Yönetim Kurulu Denetim Komitesi	Genel Kurul
Düzenlediği raporları görüntüleme yetkisi	Hazırladığı raporlar Danışma Komitesi'ne sunulduktan sonra Üst Yönetim ve Denetim Komitesi'ne sunulur.	Denetim Komitesi bu raporun bankanın yıllık raporunda yayınlanmasını şart koşmaktadır.
Hata Tespiti	Temel amaç	İkincil amaç
Çalışma Kapsamı	Detaylı inceleme	Örneklem tarzı inceleme
Zaman	Mali yıl boyunca	Mali yıl sonu

İç denetim ile dış denetim arasındaki profesyonel açıdan temel farklardan biri, denetim testlerinin derinliğidir. Çoğu durumda, iç denetim testleri, kuruluş yönetiminin, denetimin güvence altına alınması ihtiyacını karşılayacak ölçüde

ayrıntılı ve kapsamlıdır. Yürütülen Faaliyetlerde Katılım Finans İlke ve Esaslarına uyumun sağlanması yönünde görev yürütmektedir.

Dış denetim testleri daha az derinlemesine olup, kurumun gerçekleştirdiği işlemlerde katılım finans hüküm ve ilkelerine uyumun sağlanması yönündeki görevini yerine getirmesini sağlamak amacıyla rastgele örneklem seçilerek gerçekleştirilmektedir.

İki denetim türünü birbirinden ayırırken vurgulanması gereken husus, kurumun karar ve fetvalarını uygulama veya genel olarak katılım finans ilkelerine bağlı kalma sorumluluğu meselesidir. Hiç şüphe yok ki bu sorumluluk kurum yönetimine düşmektedir ve kurumun düzenleyici otoriteler önünde sağlam göstergeler için yapması gereken şey, katılım finans denetimin de bileşenlerinden biri olduğu iç kontrol sistemini güçlendirmektir.

6.3.2.1. Katılım Finans Dış Denetim Faaliyetleri ve Çalışmaları:

Taraf	Katılım Finans Dış Denetime İlişkin Faaliyetler
Danışma Kurulu Sekretaryası	1. Dönem içindeki danışma komitesi toplantılarının tutanaklarını gözden geçirilmesi. 2. Danışma Komitesi tarafından verilen kararları gözden geçirmek. 3. Danışma Komitesi Sekretaryası'nın prosedürler kılavuzunu gözden geçirin ve ilgili makamlar tarafından onaylandığından emin olunması 4. İştiraklerin danışma komitesinin raporlarını incelenmesi 5. Kurumun, çalışanlarının Danışma Komitesi tarafından verilen kararları görüntülemesine olanak sağlayan politikasını gözden geçirilmesi. 6. Kurumun, danışma komitesinin tutanaklarını mesleki açıdan kabul edilebilir şekillerde tutmaya kararlı olduğundan emin olunması.
Katılım Finans İç Denetim ve İç Kontrol Yönetimi	1. Katılım Finans İç Denetim Departmanı ile Katılım Finans Uyum Departmanının, kurum içi denetim, uyum ve kurumun çalışmalarının kontrolü için bir plan hazırlama taahhüdünü sağlamak ve bu planı Danışma Komitesine sunduktan sonra Denetim Komitesine onaylatmak. 2. Rehberlik amacıyla Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi tarafından onaylanan yönetim politikaları ve prosedürleri kılavuzunu gözden geçirmek. 3. Denetim Komitesi tarafından onaylanan ve denetlenen döneme ilişkin katılım finans iç denetim raporları ile katılım finans uyum ve kontrol raporlarını incelemek. 4. Danışma Komitesi tarafından onaylanan gözlemlerin ve ihlallerin düzeltilmesine yönelik takip kılavuzu. 5. Fonla desteklenen projelerin Danışma Kurulu'nun ilgili kararıyla onaylanmasının kontrolü

Bireyler ve şirketler için ticari finansman	1. İdarenin sunduğu ürün ve hizmetleri listeleyin ve danışma kurulu tarafından onaylanmasını sağlayın. 2. İlgili politika ve prosedürlere ilişkin kılavuzları gözden geçirin ve bunların Danışma Komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın. 3. Kurumun danışma kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda bölümün her bir ürünü için belge döngüsünün uygulanmasına yönelik mekanizmanın incelenmesi. 4. Kurumun onaylanmış politika ve prosedür kılavuzlarına bağlı kalmasını sağlayın. 5. Teminatlara ilişkin yönetim politikasını gözden geçirerek Danışma Komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın. 6. Geçerli ücret ve komisyonları gözden geçirin ve danışma komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın. 7. İdarenin kredi onaylarında kullandığı kredi koşullarının kanıtlanması ve danışma kurulu tarafından onaylanmasının sağlanması.
Bireysel bankacılık sektörü	1. İlgili politika ve prosedürlere ilişkin rehberler ve bunların Danışma Komitesi tarafından onaylanmasının sağlanması. 2. Sektörün sunduğu ürün ve hizmetleri listeleyin ve danışma komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın. 3. Kurumun danışma kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda bölümün her bir ürünü için belge döngüsünün uygulanmasına yönelik mekanizmanın incelenmesi. 4. Sonuçlandırılmış sözleşme dokümanlarının danışma komitesi tarafından onaylanmasını sağlamak üzere incelenmesi. 5. Kurumun onaylanmış politika ve prosedür kılavuzlarına bağlı kalmasını sağlayın. 6. Geçerli ücret ve komisyonları listeleyin ve danışma komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın.
Yatırım ve sendikasyon bankacılığı finansmanı.	1. Politika ve prosedür kılavuzlarının oluşturulması ve Danışma Komitesi tarafından onaylanmasının sağlanması. 2. Şirketin iştirak ve menkul kıymet yatırımlarının yapılması ve Danışma Kurulu tarafından onaylanması. 3. Kurumun yönettiği sendikasyon finansmanı işlemlerinin Danışma Kurulu tarafından onaylanması. 4. Kurumun onaylanmış politika ve prosedür kılavuzlarına bağlı kalmasını sağlayın. 5. Sukuk ihraç süreçlerinin kurum tarafından yürütülmesi ve Danışma Kurulu tarafından onaylanmasının sağlanması.
Hazine Yönetimi	1. İdarede uygulanan politika ve prosedürlere ilişkin kılavuzların hazırlanması ve Danışma Kurulu tarafından onaylanmasının sağlanması. 2. Kurumun danışma kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda idarenin her bir ürünü için belge döngüsünün uygulanmasına ilişkin mekanizmanın incelenmesi. 3. Kurumun onaylanmış politika ve prosedür kılavuzlarına bağlı kalmasını sağlayın 4. Şirketin yerli ve yabancı hesaplarını, hesabın niteliği (cari hesap, tasarruf hesabı) ile birlikte listeleyin ve danışma kurulunun aldığı kararlara aykırı olmadığından emin olun. 5. Hazine ile yürürlükte olan anlaşma ve sözleşmelerin envanterinin çıkarılması ve danışma komitesi tarafından onaylanmasının sağlanması.

Ürünler	1. İdarede uygulanan politika ve prosedürlere ilişkin rehberlik sağlamak ve bunların Danışma Kurulu tarafından onaylanmasını sağlamak. 2. Kurumun onaylanmış politika ve prosedür kılavuzlarına bağlı kalmasını sağlayın. 3. Dönem içerisinde onaylanan ürünleri inceleyerek Danışma Kurulu tarafından onaylanmasını sağlayın.
Kredi kartı operasyon yönetimi	1. İdarede uygulanan politika ve prosedürlere ilişkin rehberlik sağlamak ve bunların Danışma Kurulu tarafından onaylanmasını sağlamak. 2. Geçerli ücret ve komisyonları listeleyin ve danışma komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın.
Mali Kontrol	1. Yönetimin, hissedarlar ve yatırım hesabı sahipleri için kâr hesaplama prosedürlerine ilişkin Danışma Komitesi tarafından belirlenen prosedürlere bağlı kalmasını sağlayın. 2. Zekât hesaplama işlemlerinin yapılması ve Danışma Kurulu tarafından onaylanmasının sağlanması. 3. Masrafların bankanın genel havuzuna yansıtılmasına ilişkin prosedürler. 4. Geçerli politika ve prosedürlere ilişkin kılavuzları gözden geçirin ve bunların Danışma Komitesi tarafından onaylanmasını sağlayın. 5. Kurumun onaylanmış politika ve prosedür kılavuzlarına bağlı kalmasını sağlayın.
Bilgi Sistemi	1. Danışma Komitesi tarafından onaylanan sözleşmelerin kuruluşun otomatik sistemine kurulmasına ilişkin idarenin politikasını ve prosedürlerini gözden geçirin. 2. Danışma komitesi tarafından kararlaştırıldığı şekilde, kuruluşun ürün ve hizmetlerinin otomatik olarak düzenlenmesine yönelik yönetim politikasını ve prosedürlerini gözden geçirin.
Halkla ilişkiler, medya ve pazarlama	1. Politika ve prosedür kılavuzlarının oluşturulması ve Danışma Komitesi tarafından onaylanmasının sağlanması. 2. Verdiği ödüller, pazarlama kampanyaları ve ticari reklamların Danışma Kurulu'nun bunlarla ilgili aldığı kararı ihlal etmemesini sağlamak.
İnsan Kaynakları ve Hizmetler	1 Politika ve prosedür kılavuzlarının oluşturulması ve Danışma Komitesi tarafından onaylanmasının sağlanması. 2. Dönem içinde yapılan hizmet sözleşmelerinin Danışma Kurulu tarafından onaylanması
Yasal Düzenlemeler	1. İdarede uygulanan politika ve prosedürlere rehberlik etmek ve bunların Danışma Komitesi tarafından onaylanmasını sağlamak. 2. Dönem içinde yapılan tahsilat ofisleri ile yapılan sözleşmelerin Danışma Kurulu tarafından onaylanması. 3. Kurumun müşterileri ile gerçekleştirilen mali uzlaştırma işlemlerine ilişkin yönetim mekanizması ve Danışma Kurulu kararlarına aykırı davranmamalarının sağlanması.

6.3.3. Katılım Finans Denetçisi ve Meslek Etiği

Meslek Etiği: Bir dizi etik ilkeler, mesleki davranış kuralları ve değerler bütünüdür. Bu ilkelerin sonuçları, kurumdaki tüm paydaşlarla bağlantılı olduğundan kurumlardaki Katılım Finans gözetim yönetişimi çerçevesinin bir parçası olarak kabul edilir. Pay sahipleri, Yönetim Kurulu, üst düzey yönetim ve çalışanlar,

denetleyici otoriteler, denetim ve gözetim alanında çalışanlar açısından kontrolör ve denetçinin uyması gereken en önemli etik kurallar arasında şunlar yer alır:

A. Dürüstlük:

Katılım Finans denetimde gözlemci ve denetçinin dürüstlük niteliğine sahip olması ve bunu tüm eylemlerinde yönlendirmesi gerekir çünkü bu, diğerlerinin kendisine güven duymasına yol açar.

a) Danışma Kurulu kararları ışığında Katılım Finans finansman ilke ve hükümlerine bağlı kalmak ve genel olarak kurumların, özel olarak ise çalıştığı kurumun itibarını olumsuz etkileyecek her türlü davranış veya davranıştan kaçınmak.

b) Kendisinden beklenen görevleri titizlikle ve sorumlulukla yerine getirmek.

c) Bilgilerin ilgili makamlara azami şeffaflıkla sunulması.

d) Katılım Finans finansman hüküm ve ilkelerinin uygulanmasına ilişkin kuruluş amaçlarına ulaşılmasını sağlamak.

B. Objektiflik:

a) Adil, tarafsız, tarafsız olmalı ve hiçbir partiye veya partiye karşı ön yargılı olmamalıdır.

b) Kendi çıkarları ile hizmet sunduğu kişilerin çıkarlarının çatışacağı bir duruma düşmekten kaçınmak.

c) Yaptığı iş ve mesleki görev ve hizmetleri başkalarının etkisine tabi değildir.

d) Mesleki statüsünün tarafsızlığını zedeleyecek hiçbir hediye, hediye veya hizmeti kabul etmeyecektir.

e) Olumlu veya olumsuz bilgileri dürüst, doğru ve şeffaf bir şekilde görüntülemek ve sunmak.

f) Çalışmalarını denetlediği kurumda nüfuz sahibi pay sahibi olması veya Katılım Finans denetime konu faaliyetlerle ilgili belirli mali çıkarları olması gibi bağımsızlığının tehdit altında olduğu bir durumda olmamalıdır.

g) Ücret ve ödüllerini Katılım Finans denetimde belirli bir sonuca bağlamamak.

C. Güvenilirlik:

a) Yasal veya düzenleyici nedenlerden dolayı gizli bilgileri açıklamasının zorunlu olduğu durumlar dışında, işini ve mesleki görevlerini yerine getirirken erişebildiği gizli bilgileri açıklamaktan kaçınmak.

b) Çalışması sırasında ulaştığı bilgileri kişisel amaçlarla veya hukuka aykırı amaçlarla kullanmaktan kaçınmak.

D. Mesleki yeterlilik

a) Yüksek düzeyde akademik ve pratik niteliklere ve işlem içtihatlarına sahip olmak ve gerekli hukuki ve mesleki yeteneklerini geliştirmeye devam etmek.

b) İlgili bazı muhasebe ve hukuk uygulamaları ile ticari gelenekler gibi ilgili uzmanlıklara aşina olmak ve bu konularda yeteneklerini geliştirmeye devam etmek.

c) Danışma Kurulunun aldığı kararları, Merkezi Danışma Kurulunun çıkardığı standartları ve İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumunun yayınladığı faizsiz finans standartlarını veya bu alandaki benzer standartları tam olarak bilmesi gerekir.

d) İlgili düzenleyici otoriteler tarafından verilen kararlar hakkında tam bilgi sahibi olmak.

e) Yürütebilecek bilimsel yeterliliğe, beceriye ve deneyime sahip olduğu faaliyetleri gözden geçirmek.

f) Elde ettiği sonuçların yeterli delillere dayanmasını sağlamalıdır.

E. Profesyonel davranış:

Bunun yolu da ilgili kural, yönetmelik ve standartlara uymak ve mesleğin onurunu zedeleyecek davranışlarda bulunmamaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

KATILIM FİNANS DENETİM, UYUM VE KONTROL PROSEDÜRLERİ VE ARAÇLARI

KATILIM FİNANS DENETİM, UYUM VE KONTROL PROSEDÜRLERİ VE ARAÇLARI

7.1. Katılım Bankacılığı Uyum Birimi Uyum Kontrol ve İzleme Süreçleri

7.1.1. Katılım Bankacılığı Uyum Süreci

Katılım Bankacılığı Uyum Faaliyeti: Danışma Kurulu ve Komitesi'nin kararları açıklandıktan sonra, kararlarla ilgili olan birimler ile irtibata geçilerek, ilgili departmanların alınan kararlara uyumlu olup olmadığı sorgulanır. Departmanın beyanı dikkate alınarak, uyum çalışması tamamlanır. Daha sonra uyumu yapılan kararlar uyum faaliyeti olarak raporlanır. Süreç maddeler halinde aşağıdaki gibidir:

- Danışma Komitesi Sekretaryası, Danışma Kurulu ve Komitesi kararlarını Katılım Bankacılığı Uyum Birimine bildirir.
- Katılım Bankacılığı Uyum Birimi tarafından her karar için uyum formu hazırlanır.
- Hazırlanan uyum formu ilgili birimlere iletilerek karara uyum derecesi (Uyumlu-Kısmen Uyumlu- Uyumsuz) birimden talep edilir.

- İlgili birimlerden gelen cevaplar toplanır.
- Yapılan uyum çalışmaları Çeyrek Faaliyet Raporu içerisine dâhil edilir.

Uyum Takip Tablosu (Örnektir)

DÜZENLEME TÜRÜ	DÜZENLEME/ KARAR TARİHİ	KARAR NO	DÜZENLEME/KARAR KONUSU	DÜZENLEME/KARAR	KARARA GÖRE DÜZELTME TALEP EDİLEN SÖZLEŞMELERİN İSİMLERİ ve MADDE NUMARALARI	BANKA UYGULAMASINA İLİŞKİN BİLGİ
Danışma Kurulu Katılım Finansı Standartları	06.07.2020	1	PAY SENEDİ İHRACI VE ALIM-SATIMI	Bu standart, pay senedi (hisse senedi) ihracı ve ihraç edilmiş pay senetlerinin konu olduğu alım satım ve diğer işlemlerle ilgili fıkhi hükümleri ihtiva etmektedir. Pay senedi, anonim şirketin sermayesinde, varlıklarında ve sermayenin mal, menfaat ya da alacağa dönüşmesi hâlinde doğan haklardaki ortaklığı temsil eden kıymetli evraktır. Pay senedi yerine geçen belgeler de aynı hükmü taşır. Standart metni **Ek 1**		

UYUM DURUMU	UYUMLAŞTIRMA İÇİN ALINACAK AKSİYONLAR	UYUMLAŞTIRMA TAAHHÜT TARİHİ	İLGİLİ BİRİM	UYUM İZLEME TARİHİ	MAİL GÖNDERİM TARİHİ	UYUM MAİLİNE DÖNÜŞ YAPILAN TARİH
UYUMLU						

Bu tablo gönderirken şu yazı veya benzeri ile ilgili birime gönderilebilir:

Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ kapsamında;

TKBB Danışma Kurulu ve bankamız Danışma Komitesi'nin almış olduğu kararlara uyumluluk durumunu her çeyrek dönemde Denetim Komitesi'ne sunmaktayız.

Bu çerçevede;

Ekte verilen Danışma Komitesi kararlarının uygulanmasına yönelik bir aksiyonunuz var mıdır? Var ise alınan bu karara uyumluluk durumunuzu lütfen ekteki Excel formunda belirtiniz.

Uygulama seviyelerinizi "Uyumlu", "Kısmen Uyumlu", "Uyumsuz" şeklinde belirtebilirsiniz." "Kısmen Uyumlu" veya "Uyumsuz" seçenekleri için açıklama yazarak, bu karara uyum için bir aksiyon planı hazırlayıp tamamlanma taahhüt tarihini belirterek cevaplarınızı en geç .../.../20.. ..... günü mesai bitimine kadar tarafımıza iletmenizi rica ederiz.]

7.1.2. Katılım Bankacılığı Uyum Kontrol Süreci

Merkezden ve yerinden olmak üzere 2 şekilde yapılan kontrol faaliyetleri kısaca şu şekilde açıklanabilir:

Merkezden Yapılan Kontrol Faaliyetleri; Bu kapsamdaki çalışmalar, Banka'nın büyüklüğü, organizasyon yapısı ve faaliyetleri ile uyumlu olacak şekilde Birim tarafından gerçekleştirilir. Bu çerçevede, Genel Müdürlükteki iş birimlerinin faaliyetleri, süreçleri, yeni ürün ve hizmetleri Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartları, Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararlarına göre kontrol edilir, incelenir ve izlenir.

Yerinden Yapılan Kontrol Faaliyetleri; Banka'nın organizasyon yapısı ve faaliyetleri ile uyumlu bir şekilde, bölge müdürlüklerine bağlı şubeler, yurt dışı şube ve iştirakler, çeşitli ürün, hizmet, işlem ve süreçler Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartları, Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları açısından kontrol edilir, incelenir ve izlenir. Bu kapsamdaki çalışmalar, Birim tarafından belirlenen plan çerçevesinde yürütülür.

- Kararların Katılım Bankacılığı Uyum süreci tamamlandıktan sonra kontrol süreci başlar.
- Kararların kontrol noktaları oluşturulur.
- Kontrol faaliyetinin başlatıldığına dair hangi kararın kontrolünün yapılacağını içeren mail ilgililere gönderilir.
- Kontrol sürecinin başlayacağına dair bilgilendirme için ilgili birimlerle toplantı düzenlenir.
- Kontrolü yapılan karar ile ilgili belgeler, dokümanlar, ürün süreçleri, veriler vs. talep edilir.
- Gelen işlemle ilgili tüm belgeler ve veriler önceden oluşturulmuş olan karar kontrol noktalarına göre incelenir.
- Yapılan incelemede çıkan bulgu ve notlar ilgili birimler ile paylaşılır.
- İlgili birim bulgu ve notlar için cevabını Katılım Bankacılığı Uyum birimine gönderir.

- İlgili birimler ile mutabık kalındıktan sonra karara aykırı bir durum varsa birimden düzeltme için aksiyon tarihi talep edilir.
- Nihai olarak, tüm yapılan kontrol çalışmalarını içeren Uyum Kontrol Raporu ve Faaliyet Raporu hazırlanır.

Kontrol Çalışma Kağıdı Tablosu (örnektir)

DÜZENLEME TÜRÜ	DÜZENLEME /KARAR TARİHİ	KARAR NO	İLGİ BİRİM	DÜZENLEME/KARAR KONUSU	DÜZENLEME/KARAR METNİ	RİSK TANIMI	RİSK AÇIKLAMASI	RİSK DERECESİ	KONTROL KODU	KONTROL NOKTASI

BİRİM CEVAPLAR	KONTROL PROSEDÜRÜ	TEST TEKNİĞİ	İNCELENDİ Mİ?	TESPİT KODU	TESPİT	NOT	ÇK REFERANS KODU

7.1.3. Katılım Bankacılığı Uyum İzleme Süreci

İzleme Faaliyeti: Katılım Bankacılığı Uyum birimi tarafından Yapılan kontrol çalışması neticesinde ortaya çıkan bulguların çözümlenip tamamlanana kadar takip edilmesidir.

- Katılım Bankacılığı Uyum Kontrol sonucunda uyumsuzluk bulunduğunda bulgu düzenlenir.
- Bulguda ilgili birimin çözüm için belirtmiş olduğu aksiyon tarihi esas alınarak İzleme takvimi oluşturulur.
- İzleme takviminde aksiyon tarihi gelen bulguların izlemesi için ilgili birime son durumu belirtmesi için izleme dokümanı mail ile iletilir.
- Bulgu için alınan aksiyona göre;

  a. Bulgu için aksiyon alınmış ve ilgili uyumsuzluk giderilmiş ise bulgu tamamlanmış ve izleme çalışması da tamamlanmış olur.

  b. Bulgu için aksiyon alınmamış veya yeterli aksiyon alınmamış ise gönderilen mailde ilgili birimden güncel aksiyon tarihi alınır.

- Uyumsuzluğun tamamen veya kısmen devam ettiği bulgular için ilgili birim tarafından belirtilen güncel aksiyon tarihi ikinci izleme için takvime alınır.

- İzleme takvimi takibi ile süreç bulgular tamamlanana kadar aynı düzen ile devam eder.

İzleme Takip Tablosu (Örnektir)

İZLEME TAKİP ÇİZELGESİ									
Bulgu Kodu	İzleme Konusu	İzleme Durumu	Yönetim Cevabı	Güncel Aksiyon Tarihi		Renk Anlamları			
						İzleme Tamamlandı Bulgu Kapandı	Dönemlik İzleme Tamamlandı Bulgu Devam Ediyor	İzleme Süreci Devam Ediyor	İzleme Başlamadı

7.1.4. Katılım Bankacılığı Uyum Tarafından Hazırlanan Rapor Çeşitleri

Katılım Bankacılığı Uyum Personeli, çalışmalarının sonuçları hakkında tespit edilen hususun niteliğine göre, Katılım Bankacılığı Uyum Kontrol Raporu, Katılım Bankacılığı Uyum Faaliyet Raporu, Katılım Bankacılığı Uyum İzleme Raporu ve diğer raporları düzenlemektedir.

a) **Katılım Bankacılığı Uyum Kontrol Raporu:** Katılım Bankacılığı uyum kontrol raporu, bankamızın gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmeyi planladığı faaliyetlerin ve yeni işlemler ile ürünlerin faizsiz bankacılık ilke ve standartları ile Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi tarafından alınan kararlara uyumunun sağlanması ve bu uyumu sağlamaya yönelik uyum kontrol faaliyetlerini içerir. Uyum kontrol faaliyetleri sonrasında hazırlanır ve Üst Düzey Yönetim'e sunulur.

b) **Katılım Bankacılığı Uyum Faaliyet Raporu:** Katılım Bankacılığı Uyum Faaliyet raporu, danışmanlık faaliyetlerini, eğitim faaliyetlerini ve uyum kontrol raporunda yer alan önemli hususları içerir. 3 ayda bir hazırlanır ve Danışma Komitesi'ne arz edildikten sonra Denetim Komitesine sunulur.

c) **Katılım Bankacılığı Uyum İzleme Raporu:** Katılım Bankacılığı Uyum Kontrol raporunda belirtilen tespitlerle ilgili olarak, yönetim kademesi tarafından alınan aksiyonların ve sonuçlarının takip çalışmasıdır. Rapor, ilgili Üst Düzey Yönetim'e sunulur.

d) **Diğer raporlar:** Şekil ve içeriği Başkanlık/Birim tarafından belirlenen ve ilgili yönetim kademelerine sunulan raporlardır.

7.2. Katılım Finans Denetim ve Uyum Kontrol Planları

Kurumlarda katılım finans denetim ve uyum kontrol faaliyetlerinin yeni olması nedeniyle, Katılım Finans denetim, uyum ve kontrol bölümlerinin yıllık denetim ve kontrol planını oluşturma yöntemleri farklılık göstermektedir. Bazı birimler, denetim kapsamında yer alacak faaliyetler için o kurumdaki denetim biriminin veya kontrol birimlerinin usullerine bağlı olarak kuruluş içindeki faaliyetler ve farklı iş birimleri hakkında denetim ve kontrol programlar hazırlayarak yıllık denetim ve uyum kontrol planını oluştururken geleneksel yöntemlere başvururlar. Her bir iş birimini ya da faaliyeti yılda birkaç kez ziyaret ederek belli bir metodolojiye ve bu yöntemleri destekleyen profesyonel standartlara dayanmadan denetim ve kontrol faaliyetlerini gerçekleştirirler.

Diğer birimler ise, onaylanmış iç denetim standartlarını izleyerek yıllık denetim ve kontrol planını oluştururken profesyonel bir yaklaşım benimser, böylece denetim ve kontrol planı, kurumdaki faaliyetlerin veya iş birimlerinin maruz kalabileceği katılım finans risklerinin (katılım finans risk) değerlendirilmesi temelinde oluşturulur. Her bir faaliyet veya iş birimi için katılım finans riskinin derecesi ve sınıflandırılması gerçekleştirilir. Bu değerlendirmeye göre, her biri için katılım finans riskleri çerçevesinde denetim veya kontrol ziyaretlerinin periyodu (sayı) belirlenir. Ziyaretlerin periyodikliği, bu ziyaretlerin süresi ve incelenen örneklerin boyutu ne kadar yüksekse iş birimi üzerinde katılım finans risklerinin daha yüksek olduğu anlamına gelir. Bunun tersi de geçerlidir. Katılım finans riski ne kadar az olursa, ziyaretler ve iş birimi ile ilgili denetim faaliyetleri de o kadar az olur. Risklere dayalı denetim metodolojisi ve kontrolünün yalnızca ziyaretlerin periyodikliği ile sınırlı olmadığı, aynı zamanda katılım finans denetim programlarının hazırlanması, denetim örneklerinin seçim oranı, bulguların sınıflandırılması ve diğer hususları barındırdığı da açıkça anlaşılmıştır. Bunları aşağıda açıklayacağız:

7.2.1. Denetim ve Uyum Kontrol Planlarının Hazırlanması

Doğru planlama, organizasyonların önceliklerinden biridir, hatta onun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle açık bir metodolojiye göre hazırlanmış, profesyonel bir plan olmadığı sürece katılım finans denetim sürecinin yönetilmesi istenilen neticeyi vermeyecektir. Katılım finans denetim birimi başta danışma kurulu/komitesi ve kurum yönetiminin arzu ettiği amaçlar ve hedefler doğrultusunda hizmet eder. Bunlardan biri de Danışma Kurulu/komitesi kararlarına uygunluğun teyit edilmesidir.

7.2.2. Planlama Düzeyleri

Katılım finans denetim faaliyetinde üç ana planlama düzeyi arasında ayrım yapmak önemlidir ve genel anlamda üç planlama düzeyi şu şekilde tanımlanabilir:

Birincisi: Yıllık denetim ve kontrol planı düzeyinde	Katılım Finans İç Denetimi Yıllık Planı
İkincisi: Denetim planının önemi düzeyinde	Taahhüt Planı
Üçüncüsü : Misyonun çalışma programı düzeyinde	Misyon Çalışma Programı

7.2.3. Katılım Finans Risklerine Dayalı Denetim Faaliyetlerinin Yıllık Planı

Katılım finansta riske dayalı yıllık denetim planı ve uyum kontrol faaliyetlerinin katılım finans risklerine en çok maruz kalan ve kurumun katılım finans ilkelerine uyma hedefine ulaşmasını etkileyebilecek tüm yönleri kapsamayı amaçlamaktadır. Danışma kurulu ve komitesi kararları ışığında, kurumda katılım finans denetimine tabi olan birimlerin değerlendirilmesi yoluyla tüm organizasyondaki katılım finans risklerini değerlendirir.

Katılım Finans Yıllık Denetim Planı aşağıdaki adımlar izlenerek hazırlanır:

a) Katılım Finans Denetim biriminin amaçlarının belirlenmesi.

b) Katılım Finans Denetim Birimi için yıllık planın oluşturulmasında kullanılan metodolojinin belirlenmesi

c) Denetimin kapsamının belirlenmesi.

d) Denetim ziyaretleri için zaman çizelgesinin belirlenmesi (Denetim Takviminin Oluşturulması).

e) Katılım Finans denetim planlarının uygulanması için gerekli kaynakların ve teçhizatların belirlenmesi.

7.2.4. Katılım Finans Denetim Biriminin Amaçlarının Belirlenmesi

a) Banka danışma komitesinin kararları çerçevesinde bankanın katılım finans ilkelerine uygunluğunu sağlamak. (İnceleme faaliyeti)

b) Bankanın tüm işlemlerinde katılım finans ilkelerine uygunluğun sağlanması amacına ulaşmada denetim sisteminin uygunluğunu, yeterliliğini, etkinliğini sağlamak ve katılım finans ilkelerinden sapmaları derhal tespit edip yönetime raporlamak, tespit edilen bulguları düzeltmek için gerekli önlemleri almak ve bir daha olmamasını sağlamak. (İnceleme ve danışmanlık faaliyeti)

Bu amaçlara şunlar da eklenebilir;

c) Kuruluşa değer katmak. (İnceleme ve danışmanlık faaliyeti)

d) Kurumun faaliyetlerini iyileştirmek.

e) Kurumun Katılım finans ilkelerine uyma hedefine yardımcı olmak. (Danışmanlık faaliyeti)

Sözü edilen hedeflerden açıkça görülmektedir ki, katılım finans denetim faaliyeti, kurumun diğer faaliyetlerini tamamlayıcı ve destekleyici bir faaliyettir ve kurumun diğer faaliyetleri ile çelişmez. Kurumun Danışma Kurulu standartları ve kararları ile danışma komitesi kararlarına uyum hedefine ulaşmasına yardımcı olmayı amaçlar.

Katılım finans denetim birimi, inceleme ve danışmanlık faaliyeti içermesi bakımından iç denetim biriminden farklı değildir. Faaliyetlerin denetlenmesi ve gerekli raporların düzenlenmesi suretiyle faizsiz finans ilke ve standartlarına uygunluğun sağlanması inceleme faaliyeti kapsamındayken; bulguların düzeltilmesi veya çalışma prosedürlerinin geliştirilmesi ile ilgili Katılım Finans denetim raporlarında yer alan tavsiyeler, danışmanlık faaliyeti olarak kabul edilir.

7.2.5. Planın Tasarlandığı Metodolojinin Belirlenmesi

Planın tutarlı ve karar verici mercileri ikna edici nitelikte olması için, genel manada oluşumunda net bir metodoloji izlenmesi gerekir. Her bir iş birimi veya departman için mevcut veya beklenen katılım finans risklerinin incelenip ardından katılım finans risklerinin derecesini (yüksek - orta - düşük) belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Örneğin operasyonların hacmi, operasyon sözleşmeleri, finansal etki, personel verimliliği gibi katılım finans denetimin her bir ürün ve faaliyet konusu için katılım finans risklerinin değerlendirilmesinin bir sonucu olarak denetim programının hazırlanması ve denetim örnekleminin

belirlenmesine ilişkin mekanizmanın yanı sıra, yıl içinde periyodik ziyaretlerin nasıl gerçekleşeceğinin de belirlenmesi önemlidir. Bu kitabın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacak olan mevcut veya beklenen katılım finans risklerini ölçen formül ise şu şekildedir:

- **(Riskin Oluşma olasılığı x Katılım Finans Faaliyetlerine Etkisi = Katılım Finans Riski Derecesi)**

7.2.6. Katılım Finans Denetim Kapsamı

İç denetim biriminin denetim alanı şu anlama gelir: Bir kuruluşta gerçekleştirilebilecek muhtemel denetim görevlerinin toplamıdır. Yıllık planda katılım finans denetim kapsamının belirlenmesi için şu iki husus önem arz etmektedir: Birincisi, katılım finans kuruluşunda incelemeye tabi olan bölüm ve birimlerin listelendiği kurumun organizasyon yapısıdır. İkincisi, kuruluştaki tüm iş birimlerinin, faaliyetlerin ve operasyonel süreçlerin gözden geçirilmesidir. Denetim görevlisi, denetim başkanına danışmanın yanı sıra, önceki denetim planlarını ve raporlarını gözden geçirerek bunları belirleyebilir.

Denetim kapsamını daha doğru tanımlamak için yukarıdakilere ilaveten şunlar eklenebilir:

a) Denetlenen departmanların ve çalışma birimlerinin politika, prosedür ve uygulamalarına ilişkin kaynaklarına vakıf olmak.

b) Her bölümün hazırladığı iş planlarını gelecek dönemler için gözden geçirmek.

c) Katılım finansı ilgilendiren işlemlerin uygulanmasına ilişkin olanlar özelinde bilgi sistemlerinin altyapısını ve bu işlemlerden elde edilen kazançların hesaplanmasına dair bilgi sahibi olmak.

Yukarıdakilere dayanarak, yıllık planda katılım finans denetim kapsamının belirlenmesi iki şeye dayanmaktadır:

- Birincisi: İncelemeye tabi kuruluşların envanteri.
- İkincisi: İncelemeye tabi faaliyet, iş ve operasyonların envanteri.

Katılım finans denetim ziyaretleri (denetim değerlendirmesi) programı, yukarıda (birinci)'de belirtilen sıraya göre hazırlanır. katılım finans denetim görevle-

rine gelince, bunların alanları (İkinci)'de belirtilenlere göre belirlenir ve katılım finans denetçisi, katılım finans denetim başkanının onayından sonra öneride bulunabilir ve denetim alanına bazı noktalar ekleyebilir.

7.2.7. Denetim Takvimini Belirleyen Faktörler

Katılım finans iç denetim alanında çalışanlar için, kurum içinde denetime tabi bölümlere yapılan periyodik saha ziyaretlerinin önemini bilmemek mümkün değildir. Çünkü bu ziyaretler, denetçiye meydana gelen değişikliklerin net bir resmini verir. Bu departmanlar, bu değişikliklerin faaliyetler, idari yapısı veya bir planı ile ilgili olup olmadığı, çalışması ve o departmandaki yetkililer ve uzmanlarla görüşür ve çalışma programına ve belirli bir alana göre denetlemek istediği ayrıntıları onlarla müzakere eder. Denetçiye bu departmanlarda işlerin nasıl gittiğine ve bunlardan sorumlu olanların verimliliğine ilişkin göstergeler veren denetim, iş programının geliştirilmesine ve her departman için başka güncellemeler hazırlanmasına yardımcı olabilir.

Bu ziyaretlerden en iyi şekilde yararlanmak ve yıl içinde katılım finans denetim faaliyeti için ayrılan süreyi kurum birimlerine verimli ve kaliteli bir şekilde dağıtmak için bir takvimin - yıllık planda - belirlenmesi gerekmektedir. Katılım finans denetçisi kurumdaki her bir departmana veya çalışma birimine yapılan ziyaretlerin zamanlarını ve periyodikliğini belirler. Buna göre, yıllık planda katılım finans denetim görevlerinin uygulanmasına ilişkin takvim iki ana unsura göre belirlenir: birincisi kurumun organizasyon yapısı, ikincisi ise kurumun yürüttüğü faaliyetler, çalışmalar ve uygulamalardır. Bu aşamada bizi ilgilendiren, bölümlerin/çalışma birimlerinin en son onaylanmış organizasyon yapısına göre sıralanması ve bu birimlerin her biri için risk derecelerinin belirlenmesi ve bu birimler için yıl içinde ziyaret sayının planlanmasıdır.

Her bir birim için katılım finans risk seviyesini, önemine göre şu şekilde sıralayabiliriz:

Hacim	Volume
Kompleks İşlemler	Operations Complicated
Finansal Etki	Financial Effect
Personel Yetkinliği	Staff Efficiency

a) Hacim:

İş biriminin operasyon hacminin veya kurumun faaliyetlerinin artması, o birimin veya o faaliyetin maruz kalabileceği katılım finans risklerinde, dolayısıyla çok sayıda işlem gerçekleştiren iş biriminde katılım finans riski oranında artışa sebep olmaktadır. Örneğin; hazine departmanlarındaki işlemlerde katılım finans riski hazineye göre küçük iş birimlerine kıyasla daha yüksektir.

b) Kompleks İşlemler:

Operasyonların uygulanmasında karmaşık veya hassas sistemlerle uğraşan çalışanların belirli tekniklerin varlığını gerektiren iş birimindeki operasyonların karmaşıklığının artması, katılım finans risklerinin artmasına neden olacaktır. Örneğin bankalarda hazine işlemleri biriminin yürüttüğü uluslararası emtia ve döviz işlemlerinde operasyon prosedürlerini uygulaması diğer birimlerin gerçekleştirdiği operasyonlardan daha karmaşıktır. Bu nedenle, risklerinin ağırlığı diğer birimlere nazaran daha yüksek olmalıdır.

c) Finansal Etki:

Finansal işlemler, içlerinde bulunan yüksek risklerle karakterize edilir. Bu nedenle, finansal değeri yüksek işlem yapan iş birimleri diğer birimlere kıyasla daha fazla risk barındırırlar. Bu birimlerde gerçekleştirilen işlemler danışma kurulu/komitesi kararlarına aykırı ise katılım finans risklerinin ağırlığı artmakta ve bu bulgulerin sonuçları değerlendirilmektedir. Eğer böyle bir risk söz konusuysa finansal işlemden elde edilen işlem karları bağışlanır ve bunun sonucunda kurumun maruz kalabileceği zararlar büyük olabilir.

d) Personel Yetkinliği:

İnsan unsuru üretimin en önemli unsurlarından biri olduğu için nitelikli çalışanların yer aldığı iş birimleri gerçekleştirdikleri işlem ve faaliyetlerdeki katılım finans gerekliliklerinin ve bunlarla ilgili teknik yönlerin farkında olmaları açısından, daha az riske sahip birimler olmaları ile karakterize edilirler. Diğerlerine göre, risklerinin ağırlığı daha azdır. Aksi takdirde, bir ekibin nitelik eksikliği, o birimin değerlendirmesini olumsuz yönde etkiler ve bu da hata olasılığını arttırır ve dolayısıyla risk derecesini arttırır.

Yukarıda sayılan unsurlardan hareketle, katılım finans denetimine tabi her bir departman için Katılım finans risk değerlendirmesi gerçekleştirilir. Buna göre;

katılım finans denetiminde yıllık ziyaret sayısı açısından katılım finans risk ağırlığı yüksek olan bölümler daha fazla önem taşımaktadır. Örneğin: katılım finans riski yüksek olan bölümlere periyodik ziyaretler yapılabilir; Katılım finans riski yüksekse dört ayda bir, orta ise altı ayda bir ve düşük ise on iki ayda bir olmak üzere denetim yapılmalıdır. Bu denetim takvimi kurumun büyüklüğüne ve katılım finans denetim bölümündeki denetçi sayısına bağlıdır.

Aşağıdaki tablo, birimlerin katılım finans risk değerlendirmelerine göre sınıflandırılmasını göstermektedir:

Birim Riskleri	Tanım	Ziyaretlerin Periyodikliği
Yüksek (H)	Danışma komitesinin kararlarına uyulmaması durumunda önemli mali kayıplara neden olabilecek departman faaliyetleri veya bu departmanlarda mevcut olan kontrol faaliyetinin etkisizliği veya riskleri azaltmanın eksikliği. Örneğin hazine operasyonlarını yönetmek gibi.	Her 4 ayda bir
Orta (M)	Danışma komitesi kararlarına uyulmaması ve kontrollere uyulmaması durumunda kurumun itibarına veya maddi kayıplara/zararlara yol açabilecek operasyonlar. Pazarlama ve reklam yönetimi gibi prosedürler.	Her 6 ayda bir
Düşük (L)	Danışma Kurulu veya Kontrol kararlarına uyulmaması durumunda bankanın hedeflerine ulaşmasını doğrudan etkilemeyen birim operasyonları Hizmet yönetimi İdaresi ve bakımı gibi prosedürler.	Her 12 ayda bir
Not	Önceki katılım finans denetim raporları, risk düzeyinin (yüksek, orta, düşük) sınıflandırması ve içerdiği bulgulerin sayısına göre yeniden değerlendirilmesini ve bu bulgulerin düzeltilmesine yönelik birimlerin aksiyonunu etkilemektedir.	

7.2.8. Katılım Finans Denetim Planlarının Uygulanması İçin Gerekli Kaynakların Belirlenmesi

Katılım Finans iç denetim ekibinin ziyaret takvimine göre yürüteceği denetim görevlerini ayarladıktan ve seçtikten sonra, iç denetim başkanı, onaylanmış planları gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulan kaynakları belirler. Bu kaynaklar;

- Çalışanların katılım finans denetim konusundaki becerileri ve gerekli çalışma saatleri.
- Katılım finans denetim araçları ve teknolojileri.

- Denetimi gerçekleştirmek için tahsis edilmiş zaman dilimi.
- Denetim için gerekli bütçe.

Bundan sonra, Katılım finans İç Denetim Başkanı, mevcut kaynakları gerekli niteliklerle ve katılım finans denetim planı görevlerinin tam zamanlamasını karşılaştırır. Katılım finans İç Denetim Başkanı, belirlenen boşlukları doldurur ve bu karşılaştırmanın sonuçları, kaynak sınırlamalarının herhangi bir etkisinin belirlenmesi için bir temel olarak kullanılabilir.

Katılım finans denetim kadrosundaki boşlukları, niteliklerini ve yeterliliklerini doldurmak için Katılım Finans Denetim Başkanı, yönetim kuruluna bağlı olan denetim komitesi ile iletişime geçebilir. Yıllık katılım finans denetim planının hazırlanması tamamlandıktan sonra Danışma komitesi bilgilendirilerek Denetim Komitesi'nin görüşüne ve onayına sunulur.

7.2.9. Katılım Finans Denetim Süreçlerinin Hazırlık Aşamaları

Yukarıda planın hazırlanması maddesinde bahsettiğimiz gibi, hazırlık açısından Katılım Finans denetim süreci üç planlama aşamasından geçer; bunlardan ilki, yukarıda açıklandığı gibi katılım finans denetim için yıllık planın hazırlanması, ikincisi: katılım finans denetim görevi için plan hazırlama aşaması, üçüncüsü ise: çalışma programı hazırlama aşamasıdır.

7.2.10. Katılım Finans Denetim Misyonunun Hazırlanması

İç denetçi (Katılım Finans Denetimleri Müfettişi) gerçekleştireceği katılım finans denetim görevlerinin her biri için bir çalışma planı geliştirir. Bu plan, misyonun kapsayacağı alanda katılım finans risklerinin ayrıntılı bir değerlendirmesine dayanır ve misyon hedeflerini belirler.

Katılım Finans denetim misyonunun planlanması aşağıdaki adımları içerir:

- Denetim misyonunun hedeflerinin tanımlanması.
- Görev çalışma yordamlarının tanımlanması
- Görevin kapsamının tanımlaması.
- Denetim misyonu çerçevesinde çalışma programının belirlenmesi
- Görev için gerekli kaynakların ayırılması. (Denetçilerin belirlenmesi).

Denetçi, Katılım Finans denetimini planlarken yukarıdaki beş unsuru dikkate almalıdır. Görevin istenen hedeflerini tanımlayarak başlar ve daha sonra görevi yerine getirirken izlenecek prosedürleri tanımlar.

Katılım finans denetim görevlerinin uygulanmasına ilişkin prosedürlerin, denetçiler için ana referans olması açısından katılım finans denetim yönetmeliğine dahil edilmesi gerekir. Doğasına göre, her bir misyona özel bazı faaliyetlerin eklenmesinde de sakınca yoktur. Bununla birlikte denetim misyonu oluşturulurken katılım finans risk dereceleri ve birim faaliyetleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca önceki katılım finans iç denetim raporları ve normal denetim raporları da gözden geçirilmelidir. Zira bu raporlar denetçiye kapsamı belirleme bakımından yardımcı olur. Bunun yanında misyon çerçevesinde bir çalışma planı hazırlanması gerekir. Bu program misyonun izin verdiği ölçüde toplama, inceleme, değerlendirme ve raporlama aşamalarından müteşekkildir. Misyonun tam olarak hazır hale gelmesi ise katılım finans denetim faaliyetini yürüten denetçi atanmasına bağlıdır. Bütün bunlarında sonunda da iç denetçi başkanının da onayı ile misyon geçerli hale gelmektedir.

7.2.11. Katılım Finans Denetim Misyonu Çalışma Programının Hazırlanması

Katılım Finans denetim misyonu çalışma programı şöyle tanımlanmaktadır: Görev planının gerçekleştirilmesi için uygulama esnasında izlenecek prosedürleri gösteren bir dokümandır.

Katılım Finans denetim misyonu için bir çalışma programı hazırlanırken şunlar dikkate alınmalıdır:

a) Katılım finans denetimi görevini yerine getirmek için izlenecek adımlar:

- Görevin uygulanması sırasında iletişime geçilecek sorumlu kişinin belirlenmesi (örneğin, birim başkanı veya yardımcısı).
- Denetim sürecini bilgilendirmek için iletişim süresinin belirlenmesi, örneğin (görevin başlamasından bir hafta önce).
- İnceleme ve incelemeye konu olacak denetim gerekliliklerinin belirlenmesi.
- Denetime tabi organizasyonla iletişim mekanizmasının belirlenmesi (örneğin yazılı bildirim veya e-posta yoluyla)

- Denetlenen faaliyet ve faaliyetlere ilişkin verilerin toplanması, analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve belgelenmesinde izlenen prosedürlerin belirlenmesi.
- Bulgunun belgelenmesi ve denetlenen birimle müzakere aşamaları.
- Katılım finans denetimi için taslak raporun hazırlanması ve ilgili taraflarla (denetlenen kurum / katılım finans iç denetim başkanı) görüşülmesi ve onaylanması aşamaları.

b) Katılım finans denetim misyonunun uygulanması sırasında izlenecek değerlendirme kriterlerinin ve inceleme prosedürlerinin belirlenmesi:

Birincisi: Değerlendirme kriterleri[130]

Denetçinin verileri değerlendirirken ve görüş ifade etmesi gerektiği yerlerde baz alacağı kriterler belirlenmelidir:

- Danışma Kurulu kararları .
- Kabul Edilen Katılım finans Denetim Formu (Kontrol listesi)
- Denetlenen birimin onaylanmış politika ve prosedürleri.

İkincisi: İnceleme prosedürleri

- Bunlar, denetçinin görevin uygulanması sırasında izlediği prosedürlerdir. Örneğin;
- Denetim faaliyeti için onaylanmış katılım finans denetim formu gibi denetim sırasında kullanılan çalışma kağıtlarının belirlenmesi, denetime tabi ürünler/faaliyetler, yazışma örnekleri ve taslak rapor örnekleri
- Denetim örneklerinin seçiminde, ister rastgele seçim yoluyla olsun ister katılım finans risklerinin değerlendirilmesi yoluyla olsun belirli bir mekanizmaya bağlı kalınması (yıllık katılım finans denetim planında onaylanan mekanizmaya bağlı kalmak tercih edilir).

130 Denetçinin, (objektiflik) yönünü destekleyen şeyleri gözlemlerken görüşünü ifade ederken dayanacağı kriterlerin belirlenmesi, ona görevlerini yerine getirirken yanlış görüş bildirme olanağı bırakmaz.

- Belirli bir denetim alanı ile ilgili veri ve bilgilerin gözden geçirilmesi ve bunların danışma kurulu/ komitesi kararları ile incelenen birimin onaylanmış politika ve prosedürlerle tutarlı olmasının sağlanması,
- Denetim bulguları hakkında iç denetçinin görüşünü desteklemek için gerekli kanıtların toplanması
- Bulgular için rapor hazırlayıp ve yönetim cevabı almak için ilgili çalışanla görüşülmesi.
- Bulguların taslak raporunun sunulması ve Katılım finans İç Denetim Başkanı ile müzakere edilmesi.
- Taslak raporun Katılım finans Denetim Başkanı tarafından onaylanmasından sonra denetim yapılan birime gönderilmesi ve yönetim cevabının alınması.
- Danışma komitesine sunulmak üzere katılım finans denetim faaliyetinin nihai raporunun hazırlanması.
- Hazırlanan raporun denetim komitesine arz edilmesi.

7.3. Katılım Finans İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamı[131]

Denetimin sorumluluğunu tanımlayan, temel amacını yansıtan bir çerçeve şeklinde Katılım finans denetim kapsamı, "Kurumun katılım finans ilke ve standartlarına uyma yükümlülüğünü yerine getirdiğini doğrulamak ve yürüttüğü faaliyetlerde ve işlemlerde danışma kurulu ve danışma komitesinin aldığı kararlar ışığında katılım finans ilkelerinin uygulanmasına yardımcı olmak."

Katılım finans denetim faaliyetlerinin iki ana işlevi vardır:

a) Kuruluştaki katılım finans iç denetim sistemini, (çalışanlar, referans, görevlerin ayrılması, politika ve prosedürler, katılım finans denetim fonksiyonları, faaliyetler için otomatik sistemler) içerdiği bileşenleri ile incelemek ve değerlendirmek. Bu, "kurumun tüm işlemlerinde katılım finans hüküm ve ilkelerine uyumun sağlanması, herhangi bir sapmanın derhal tespit edilmesi ve yönetime raporlanması" şeklindeki iç denetim amacı-

131 Bkz. İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Sertifikalı Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı, Yedinci Ünite (uyarlanmış).

nın gerçekleştirilmesine ilişkin makul güvence sağlanabilmesi ve gerekli önlemleri almak ve gelecekte tekrarlanmamasını sağlamak amacıyladır.

b) Yürütülen süreçlerin ürünler, prosedürler, sözleşmeler, formlar ve ilgili belgeler açısından detaylı bir şekilde gözden geçirilerek danışma kurulu ve komitesi kararları ışığında, organizasyon yapısında yer alan faaliyetlerinin niteliğine tabi tüm birim ve departmanların periyodik olarak incelemeye tabi tutulması.

7.4. Katılım Finans Denetim Faaliyetlerinin Nitelikleri

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü›nün (IIA) iç denetim kavramına ilişkin tanımına göre, iç denetim faaliyetinin özelliklerinden biri "Hem inceleme hem de danışmanlık niteliğindeki görevleri yerine getiren bir faaliyettir".[132] Bu aynı zamanda Katılım Finans iç denetim faaliyeti için de geçerlidir. Bu nedenle, çalışmalarının doğası gereği, katılım finans iç denetiminin ana faaliyetleri iki ana özellik taşır:

I. İnceleme Faaliyeti:

Katılım Finans denetimi, Katılım finans ilkeleri çerçevesinde bağımsız bir değerlendirme sağlamak amacıyla kanıtların objektif olarak incelenmesi ve belirli bir birim veya faaliyetin ya da kurum genelinin performansı ile ilgili bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi ve iletilmesi sürecidir.

II. Danışmanlık Faaliyeti:

Katılım finans iç denetimin danışmanlık faaliyeti ile şu kastedilmektedir: Katılım finans denetim tarafından yapılan, danışma kurulu/komitesi kararlarıyla uyumlu olan tavsiye ve öneriler, katılım finans hükümlerine ilişkin hataların ve bulgulerin düzeltilmesine ilişkin tavsiyeler, danışma kurulu/komitesi kararları ışığında çalışma prosedürlerinin ve ilgili yönetmeliklerin geliştirilmesine ilişkin olanlar.

III. Bulguların Temellendirmesi:

Bulgunun Kanıtı: Bulguların belgelenmesi için temel oluşturan, denetim görevinin uygulanması sırasında iç denetçi tarafından yürütülen prosedürlerin da-

132 Zaher Al Ramahi, Uluslararası Standartlara Göre İç Denetimde Modern Eğilimler, Birinci Bölüm

yanak oluşturduğu belgelerdir. Bulgunun kanıtı, denetçinin katılım finans hükümleri çerçevesinde bulgularını kanıtlama ve belgeleme konusunda dayandığı önemli veri ve belgelerden biri olarak kabul edilir ve bu nedenle görüşlerini etkin ve inandırıcılık taşıyan kanıtlara göre oluşturmalıdır. Kanıtlar, katılım finans denetim bulgusunu destekler niteliktedir.

Kanıtların Dayanakları:

Denetçi, bulgusunu kanıtlamak için kanıt elde etmede, bulguya işaret eden belgelerin (örneklerin) kopyalarını tutarak, Danışma Komitesi kararlarından veya tutanaklarından veya kurumda kabul edilen politika ve prosedürlerin kanıtlarına dayanarak ve bu metinleri incelenen faaliyetin pratik gerçekliği ile karşılaştırarak mesleki prosedürleri izler. Katılım finans denetim sürecinde kurum yönetiminden alınan açıklamalar delil elde etmek için prosedür olarak kabul edilir. Ancak bunlar, kanıt oluşturmak için tek başına yeterli değildir. Bazı denetim faaliyetlerinde, çağrı merkezindeki (müşteri hizmetleri) kaydedilen aramalar denetim faaliyetlerinde kanıt olarak kabul edilebilir.

IV. Katılım Finans Denetim Çalışma Kağıtları:

Çalışma kağıtları: katılım finans denetim ekibi tarafından izlenen prosedürleri, toplanan bilgileri, denetim sürecinde ulaşılan gözlemleri ve sonuçları açıklayan kağıtlardır. Çalışma kağıtları, Katılım Finans denetim bildirimlerine esas teşkil ettiğinden, aşağıdaki gibi karakterize edilmeleri gerekir:

Doğru, **objektif**, **açık**, **özlü**, **yapıcı**, **eksiksiz** ve **zamanında.**

Bir bütün olarak, çalışma kağıtları denetçinin görüşünü oluşturmanın temelidir.

Çalışma kağıtlarının belgelerin niteliğine göre arşivlenmesi[133]

Kalıcı Dosya: Kalıcı dosya, denetçi için sürekli olarak referans olarak kabul edilen ve ilgisinin belirli bir süre üzerinde olmasıyla sınırlı olmayan veri ve bilgileri içerir, sonraki yıllara ait denetimlerde yararlıdır. Örnekleri şunlardır:

- Danışma kurulunun kararları ve danışma komitesinin kararları.
- Katılım Finans Denetim Yönetmeliği

133 *Bkz. İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Sertifikalı Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programı, Yedinci Ünite.*

- Ürünler Kılavuzu (Ürün Belgesel Döngüsü).
- Kurumun organizasyon yapısı.
- Politika, prosedür ve yönetmelikler (elektronik kopyalar yeterli olabilir).
- Danışma komitesinin çalışma yönetmeliği ve komitenin yürütücü üyesi.
- Katılım finans denetim formları.
- Yazışma notları ve bildirimlerin formları.
- Katılım finans risk matrisi.

Aktif Dosya: Denetim kapsamına giren her bir departmana atanan dosyadır ve her yıl için denetim çalışma sayfaları ve ilgili belgeleri her denetimde güncellenecek şekilde içerir. Bu dosyadaki belgelere örnekler:

- Denetlenen birim için denetim çalışma programı.
- Denetlenen birim ile yazışmalar.
- Denetlenen numunelerin niteliklerini ve numaralarını içeren fişler.
- Seçilen örnekler için katılım finans denetim formları.
- Katılım finans denetim taslak raporları.
- Bulgunun kanıtları
- Önceki bulgular için takip raporu.

V. Dokümantasyon:

Denetçiler, görevlerini yerine getirirken tespit edilen denetim bulgularını belgelemek zorundadır. Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) tarafından yayınlanan mesleki standartlardan yararlanmak için denetçinin yaptığı kağıtlar içindeki belgelerin gerekliliği, hazırlama prosedürü ve kriterlerin öne çıkan noktaları şunlardır:

- 2300 sayılı Uluslararası İç Denetim Standardı: İç denetçiler, hedeflere ulaşmak için yeterli bilgiyi tanımlamalı, analiz etmeli, değerlendirmeli ve belgelemelidir.

- 2310 sayılı Uluslararası İç Denetim Standardı, iç denetçilerin misyon hedeflerine ulaşmak için yeterli, güvenilir ve ilgili bilgileri ve yararlı bilgileri tanımlamaları gerekmektedir.

- 2300 sayılı Uluslararası İç Denetim Standardı, iç denetçilerin sonuçları ve görev sonuçlarını desteklemek için yeterli, güvenilir ve ilgili bilgileri belgelemeleri ve faydalı olmaları gerekmektedir.

Yukarıdakilerden hareketle, iç denetçilerin çalışmalarının sonuçlarını temsil eden çalışma kağıtlarını belgeleyerek işlerinde geçerli olan uluslararası mesleki standartları uygulamasının önemi anlaşılmaktadır.

Çalışma kağıtlarının hazırlanması önemli olmasına ve fazla zaman almasına rağmen, bu kağıtların dokümantasyonu aşağıdaki nedenlerle de büyük önem taşımaktadır:

- Katılım finans denetim bulgularını destekler nitelikte olmasıdır.
- Çalışma kağıtları, Katılım finans Denetim ekibine atanan misyon hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığını belgelemek için bir temel oluşturur.
- Kalite Geliştirme Programına uygun olarak katılım finans iç denetim faaliyetinin kalitesini değerlendirmek için bir temel sağlar.
- İç denetçilerin mesleki yeterliliğinin değerlendirilmesi için bir temel oluşturur.
- Sonraki denetimler için referanstır.

Dokümantasyonun anlamını daha net tanımlamak gerekirse dokümantasyonun iki formu olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan birincisi, yukarıda kalıcı dosya ve aktif dosyadan bahsettiğimizde değindiğimiz çalışma kağıtlarının dokümantasyonudur. İkincisi: Kanıtları ve ilgili belgeleri, katılım finans denetim programına paralel olacak şekilde düzenleyerek belgelemek ve istenen belgeye kolayca başvurabilmek için kağıtlarını sayı veya sembollerle endekslemek ve numaralandırmak.

Örneklem:

Örneklem konusu istatistik konularından biridir ve bu bilimden iç denetim biliminde çok yararlanılmıştır ve kısaca örneklerin bazı temellerine değinebilir ve daha sonra onlardan bilim alanında yararlanma olasılığını düşünebiliriz.

Örneklemin tanımı:

Denetçi tarafından gerçekleştirilen testlerin temelini oluşturan ve ana kütle hakkında hüküm vermek için onun içinden bir kümenin seçilmesidir. Örneklem, ana kütleyi tümüyle yansıtır. Bu nedenle ulaşılan yargı genelleştirilebilir.

Örneklemin Temsil Gücü: Örneklemin ana kütleyi ne derece temsil ettiğinin test edilmesidir. Denetçi, örneklem seçerken ana kütlenin özelliklerini seçilen örneklemde en iyi şekilde yansıtmalıdır.[134] Bazı örneklem test metotları şunlardır:

Yargısal örnekleme: Örneklemin belirlenmesi ve seçilmesinde denetçinin deneyimine ve kişisel yargısına dayanılır. Denetçinin takdirine göre belirli tarihlere göre veya faaliyetin istikrarsız olduğu bir dönemde gerçekleştirilen numunelerin seçilmesi gibi.

İstatistiksel örnekleme: Numunenin ve bileşenlerinin istatistiksel temelde seçilmesidir.

Katılım finans risk metodolojisine göre örnekleme: Örneklem büyüklüğünün, ana kütle büyüklüğüne göre örneklem oranlarının belirlendiği bir tablo aracılığıyla, denetlenen faaliyet için risk değerlendirme denklemine dayalı olarak seçilmesidir.

Risklere dayalı katılım finans denetim faaliyetinde, örneklem seçimi için, denetim planının dayandırıldığı metodoloji ile tutarlı bir metodoloji kullanılarak yapıldığından, son yöntemin uygun olduğuna şüphe yoktur.

Örnek:

Hazine Biriminde uluslararası emtia Murabaha ürününe (Teverruk) ilişkin katılım finans denetim görevi gerçekleştirilecektir. Denetçi tarafından onaylanmış değerlendirme formu aracılığıyla yapılan risk değerlendirmesine göre, değerlendirme sonucu - yüksek riskler - ve numune sayısı (işlemler) denetlenen dönemde 1000 örnekten oluşmaktadır ve denetçi, örnekleme seçim tablosuna atıfta bulunarak aşağıdaki denklemi kurmuştur: Gerçekleştirilen işlem sayısı: 500 ila 1000 ise ve risk yüksek ise = örnek popülasyonun %15›i bu ürün için incelenir, bu durumda 150 örneğe eşittir.

---

134 *İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu Sertifikalı Şeriat Denetçisi ve Denetçi Programının Gözden Geçirilmesi, Ünite Yedi.*

Öneri: Yukarıdaki örneğe binaen, her bir faaliyet açısından risk değerlendirmesine göre örneklem seçimi için bir tablo tasarlanmalıdır.

Örneklem Hatası:[135]

Herhangi bir örneklem süreci, örneklem riski olarak isimlendirilen bir riske maruz kalır. Örneklemin ana kütle hakkında yanlış sonuçlara yol açma olasılığının derecesidir. Denetim sürecinde seçilen örneklem sayısı arttıkça bu risk azalmaktadır.

7.5. Katılım Finans Denetim Prosedürleri

Birinci bölümde denetçinin, genel olarak katılım finans kontrol organının ve özel olarak katılım finans denetim yönetiminin arzu edilen hedeflerine ulaşması ve görevlerini profesyonel bir şekilde yerine getirebilmesi için sahip olması gereken araçları açıkladık. Bu başlıkta ayıracağımız kısım ise Katılım Finans denetim prosedürleri olacaktır.

- Katılım finans Yönetişim Yönergesi açısından Katılım Finans Uyum ve Denetim Birimi, kurumun çalışmalarını, tüm iç ve dış finansman ve yatırım faaliyetlerini, danışma kurulu/komitesi kararları çerçevesinde aşağıdaki noktalar ışığında incelemektedir:
- Bankada uygulanmakta olan herhangi bir faaliyet, ürün, hizmet veya sözleşmenin danışma komitesi tarafından onaylandığını doğrulamak.
- Faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin formları, sözleşmeleri, anlaşmaları ve prosedürleri gözden geçirmek, bunlar hakkında verilen kararlara uygunluklarını ve anlaşmalarını sağlamak.
- Bankanın şubeleri, iç ve dış birimleri ile iştiraklerinin danışma kurulu ve komitesi kararlarına danışma kurulu tarafından onaylanan form, sözleşme ve çalışma usullerine uygun hareket etmesini sağlamak.
- Danışma komitesi kararları ışığında kurum birimlerince çıkarılan talimat kılavuzları ve çalışma usullerinin gözden geçirilmesi.
- Katılım finans iç kontrol sisteminin (denetim ve uyum) bütünlüğünün, etkinliğinin ve değerlendirilmesinin sağlanması ve kurumun katılım finans hükümleri politikasına bağlılığının sağlanması.

135 İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu için Sertifikalı Şeriat Denetçisi ve Kontrolör Programı, Yedinci Ünite.

- Kurumun birimlerine ve şubelerine (varsa) dahili ve harici olarak periyodik saha denetim ziyaretleri yapmak.
- Katılım finans denetim el kitabının hazırlanması ve periyodik olarak güncellenmesi.

Katılım Finans denetim kılavuzunun şunları da içermesi gerekmektedir: Katılım Finans iç denetim prosedürleri, herhangi bir çalışmanın disipline edilmesi ve hazırlık, uygulama ve takip aşamaları için açık prosedürlere sahip olması gerekir.

7.5.1. Hazırlık Aşaması

Birinci başlık 2.2'de belirtilene göre, katılım finans denetim misyonu programının hazırlanması, katılım finans denetim sürecinde uygulanan belirli prosedürlere uygun olmalıdır ve bunlara özet olarak değinildikten sonra aşağıda detaylarına yer verilmiştir.

Önemli not	**Katılım finans denetim programı hazırlanırken aşağıdaki prosedürler çok önemlidir:** - Denetim yapılan birimin faaliyetleri hakkında bilgi toplamak. - Denetlenen faaliyete ilişkin önceki katılım finans denetim raporları incelemek - Danışma kurulunun/komitesinin ilgili kararlarını gözden geçirmek.

Yukarıdaki not dikkate alındığında, katılım finans denetiminden sorumlu kimse için çalışma programının özelliklerinden bazıları şunlardır:

- Denetim misyonunda ulaşılacak hedeflerin tanımlanması.
- Denetlenen kuruluşla iletişimden başlayarak ve taslak raporun yazılmasıyla biten aşamalarda, görevin uygulanması için zaman kapsamının belirlenmesi.
- Görevi gerçekleştirmek için gereken kaynakların belirlenmesi - Denetçi sayısı
- Denetimin kapsamının belirlenmesi, örneğin: 1 Ocak ile 31 Aralık arasındaki dönemde gerçekleşen faaliyetler ve işlemler.
- Uygulama aşamasında izlenecek prosedürlerinin belirlenmesi.

7.5.2. Uygulama Prosedürleri

Denetçi, denetim görevi için çalışma evraklarını gereken süre içinde hazırlar ve bu evraklar aşağıdaki gibidir:

- Denetlenen departman için Katılım Finans denetim bilgilendirme formlarının hazırlanması.
- Denetlenen departman için denetim evraklarının birim tarafından hazırlanması
- Görev için belirlenen kapsama göre gerekli denetim formlarını hazırlamak.
- Denetlenen departman için katılım finans taslak denetim raporu örneği hazırlanması.

7.5.3. Denetim Başlangıcı

- Denetçi, denetlenen departmandaki koordinatör ile iletişime geçer ve ona denetim çalışma programını sunar.
- Denetlenen faaliyetle ilgili gelişmeler hakkında bilgi almak için ilgili departman müdürü veya sorumlu çalışan ile bir ön görüşme yapar
- Önceki katılım finans denetim bulgularının giderildiğinden emin olur; belgeler ve otomatik sistemler aracılığıyla bunun kanıtını kontrol eder.
- Denetçi, katılım finans denetim iş programında tanımlanan denetim kapsamına göre çalışmaya başlar.
- Denetçi, denetimde ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin listelerini ilgili birime göndereceği bir tutanakla ister.
- Kullanılan örneklem seçim mekanizmasına göre belirli işlem örnekleri seçilir.
- Denetçi, denetlenen faaliyetin Danışma Komitesi kararlarına ve işlem süreçlerine uygun olup olmadığını detaylıca inceler.
- Denetçi, işlem belgelerinin danışma komitesi tarafından alınan kararlara aykırı olmamasını sağlar ve ayrıca bu işlemlerin uygulama basamaklarının doğru uygulanmasından emin olur.
- İşlemlerin ve yürütülen faaliyetlerin prosedürlerinin danışma komitesi kararlarına ne ölçüde uygun olduğu, ürüne ve üzerinde denetlenen faaliyete göre hazırlanan katılım finans denetim formları (Kontrol Listesi) ile ölçülür.

- Denetçi, danışma komitesi tarafından onaylanan nüshalara uygunluğunu belirlemek için sözleşmelerin kullanılmış nüshalarını da inceler.
- İnceleme sürecini tamamladıktan sonra denetçi tüm çalışma kağıtlarını hazırlar ve varsa bulguları kaydeder ve denetim sonuçlarına ilişkin değerlendirme ve görüşlerini ve taslak raporunu İç Denetim Departmanı Başkanına sunar.

7.5.4. Denetim Sonrası Prosedürler

Takip, müzakere ve raporun son hali:

I. Katılım finans Denetim Dairesi Başkanı taslak raporu inceler ve içinde yer alan bulguların doğruluğunu teyit eder. Bu bulguları görüşmek üzere ilgili birim müdürü ile görüşme talep edilir.

II. Katılım finans veya usule dayalı finansman hükümlerinin bulgu edildiğinin tespit edilmesi halinde, denetçi, taslak raporun son halini hazırlayarak ilgili birime göndermeden önce Katılım Finans Denetim Başkanı tarafından onaylanır. Rapor aşağıdakileri içermelidir:[136]

- Gerçekleri objektif olarak belirterek bulguların kanıtlanması.
- Bulgunun nedeni hakkında birimden bir açıklama talep edilmesi ve bulgu hakkında yönetim cevabının alınması
- Birimden bulguyu düzeltmek için bir eylem planı geliştirmesinin istenmesi (bulgunun düzeltilmesi için sorumlu kimse tayin edilmesi ve bulgunun giderilmesine dair aksiyon tarihi belirlenmesi)

III. Katılım finans denetim birim başkanı, ilgili birimin yanıtlarını aldıktan sonra, bu bulgunun kurum üst yönetimine bildirilmesini sağlayarak, bulgunun hızla düzeltilmesine katkı sağlar.

IV. Taslak denetim raporu aşamasında bulgular düzeltilirse, yalnızca taslak denetim raporunda tutulur ve Katılım finans Denetim Birim Başkanının takdirine göre bu bulgunun mali bir etkisi olmadıkça nihai denetim rapo-

136 Birim müdürünün sorulara ve bulgunun kanıtlarına üç gün içinde cevap vermemesi durumunda, bulgu bağlı grubun müdürüne iletilir. Eğer yanıt vermezse, Genel Müdür Yardımcısına bulgu iletilir. *** Not : Dahili** katılım finans uyum/ Denetim kılavuzu, yanıt vermeme durumları için net adımlar ve idari düzeyler için yükselme dereceleri içermelidir Gerektiğinde, buna eskalasyon politikası denir .

runda gündeme getirilmeyebilir. Aksi takdirde, gerekli iyileştirmeyi değerlendirmek ve görüş bildirmek için Denetim Komitesi'ne sunulmalıdır.

V. Katılım finans ilkelerine aykırı kapatılmamış veya kurum üzerinde finansal etkisi olabilecek ve kurum itibarını zedeleyecek bulgular ise her denetimden sonra nihai katılım finans denetim raporunda sunulacaktır.

VI. Periyodik denetim raporları kapsamında, önceki bulguların durumu ve ilgili birimlerin aksiyon boyutu Denetim komitesine bildirilir.

Aşağıdaki tabloda katılım finans iç denetim sürecinin ana aşamaları gösterilmektedir:

Hazırlık aşaması	**1**	Yıllık katılım finans denetim planının hazırlanması
	2	Planın onaylanması. Onaylama şu şekildedir: 1. Danışma Komitesininin Görüşüne Sunmak 2. Denetim Komitesinden Onay Almak
	3	Katılım finans denetim sürecine dair aşağıdaki aşamaları hazırlamak: 1. Denetim kapsamının belirlenmesi 2. Katılım finans denetim bilgilendirmesini hazırlamak. 3. Katılım finans denetim gerekliliklerini belirlemek 4. Gerekli çalışma kağıtlarının hazırlanması
Uygulama aşaması	**4**	Katılım finans denetimlerinin uygulanmaya başlanması: 1. Denetim kapsamında birimle yapılan ilk görüşme. 2. Belgelerin birimden istenmesi 3. Belgelerin denetim formları kullanılarak incelenmesi.
	5	Bulguların izlenmesi ve değerlendirilmesi ve yanıtlanması için ilgili birime yönlendirilmesi: Bir bulgu tespit edildiğinde ve birim bu bulguyu düzelterek cevap verdiğinde, şu şekilde değerlendirilir: 1. Bulgunun finansal bir etkisi yoksa kapatılır ve bu bulgu Katılım finans Denetim Başkanlığı'nın takdirine bağlı olarak birime ait rapora kaydedilir. 2. Bulgunun düzeltilmemesi veya finansal bir etkiyle sonuçlanması durumunda, Denetim Komitesine sunulan katılım finans denetim raporunda yer verilir.
	6	Her departman için taslak raporların hazırlanması ve Katılım finans Denetim Başkanı ile görüşülmesi.
	7	Birim denetimlerinin sonuçlarının, Denetim Komitesine sunulan nihai periyodik raporda derlenmesi.

Onaylanma Aşaması	**8**	Katılım finans denetim raporu aşağıdaki unsurları içerdiği şekliyle Denetim Komitesine sunulur: • Katılım finans denetim kapsamı • Katılım finans denetim alanı. • Katılım finans ilkelerine ilişkin bulgular • Yönetim cevapları. • Denetçi önerileri
	9	• Raporun iç denetim başkanı tarafından onaylanması. • Raporun onaylandıktan sonra bilgilendirme, inceleme ve takip için Yönetim Kuruluna bağlı Denetim Komitesi'ne sunulması.

7.6. Katılım Finans İç Denetim Raporları

Katılım finans iç denetim raporlarının türleri ve her bir türdeki kalite unsurları hakkında konuşmaya başlamadan önce, katılım finans iç denetim raporunun nihai olarak hazırlanmasından önce gelen önemli bir hususa dikkat çekmek gerekir. Bu da Katılım finans ilkeleri çerçevesinde tespit edilen bulgular hakkında denetim yapılan birimle toplantı organize edilmesidir. Bu toplantı iki ana nedenden dolayı büyük önem taşımaktadır: Birincisi bu bulgular için düzeltici faaliyetler hakkında onları bilgilendirmek ve onlardan beklenen düzeltme tarihinde onay almak. İkincisi katılım finans denetim birimi ile denetlenen birim arasındaki ilişkinin sürekliliğini sağlamak. Katılım finans iç denetim ile organizasyondaki diğer departmanlar arasında Katılım finans eğitim ve müteakip katılım finans denetim görevlerinin tamamlanması gibi daha sonra birçok alana olumlu yansıyacak iyi bir ilişki sürdürmek verimli olduğu için bu toplantılar önem arz etmektedir. Toplantıya genellikle katılım finans denetim departmanının saha çalışmasını yapan denetçiden daha yüksek bir pozisyonda olan üyeleri katılır. Bu toplantılara denetim sürecinin yöneticisi veya denetim başkanının da katılması tercih edilir. Katılım finans denetim görevinin ilerlemesini izledikleri için bu toplantıya katkıları faydalı olabilir.

Kapanış toplantısının amacı**:**

- Nihai raporu yayınlamadan önce görevlerle ilgili bulguların ve önerilerin müzakere edilmesi.
- Denetçilerin kullandığı dayanak ve bilgilerin doğruluğunun sağlanması.
- İki birim arasındaki anlaşmazlık konularını çözmek.

- Birimin aksiyonlarını ve denetçinin bulgu ve önerilerine verdiği yanıtları incelemek.

Katılım finans İç Denetim tarafından hazırlanan raporlar, kurumun görevlerini yerine getirdikten sonra içerdiği sonuçlarla Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları çerçevesinde Katılım Finans İlke ve Standartlarına ne kadar bağlı olduğunun ölçülmesinde temel gösterge olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır.

Katılım finans denetim faaliyetinin temel amacı, hazırlanan raporlar ve bu raporlar aracılığıyla Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları ışığında kuruma değer katmak ve katılım finans ilke ve standartlarına uyum konusunda kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olmaktır. İçerdikleri bulgular ve tavsiyeler bu konuda kuruma değer katacak niteliktedir.

İç denetçilerin raporlarını ele alan meslek standartları:

Bu çalışmanın bazı yerlerinde, katılım finans denetimi ve iç denetimin paylaştığı çalışma mekanizmalarında Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) tarafından yayınlanan mesleki standartlardan yararlanmanın önemini, bu nedenle yüksek profesyonellik ve öncüler arasında uluslararası kabul gören standartları belirtmiştik. Bu mesleğin yanı sıra meslek kuruluşlarında da bu konuda yararlanabileceğimiz bazı kriterlerden bahsetmek istedik:

İç Denetim Standart No. (2400) Sonuçların Raporlanması

İç denetçiler, görev sonuçlarını raporlamak zorundadır

İç Denetim Standart No. (2410) Raporlama Kıstasları:

Standart, iç denetçi raporunda yer alması gereken bilgilerin önemini gösterir ve bunlardan en önemlileri şunlardır:

- Misyon hedefleri.
- Görevin kapsamı.
- Sonuçlar.
- Öneriler.
- İ ç denetçinin görüşü.

İç Denetim Standart No. (2420) Raporların Kalitesi

Raporlamalar, doğru, objektif, açık, özlü, yapıcı, tam olmak ve zamanında sunulmak zorundadır.

7.6.1. Katılım Finans İç Denetim Raporlarında Bulunması Gereken Nitelikler[137]

Yukarıdaki 2420 sayılı standartta daha önce bahsedilenlere göre, profesyonel bir şekilde çıktı elde edilmesini sağlayan denetim raporunun hazırlanması, yedi özelliğin mevcudiyetini gerektirir, bunlar:

1) Doğruluk:

Katılım finans denetim raporları, doğru ve hatasız olmalı ve danışma kurulu kararları, kurumun danışma komitesi tarafından onaylanan politika ve prosedürleri gibi doğru kriterlere dayanması için gerçekleri dürüstçe sunmalıdır. Katılım finans denetim raporlarının mümkün olduğu kadar doğru olması, özellikle Danışma Kurulu tarafından verilen bazı kararların uyum kontrol raporuna dayalı olarak verilmesi nedeniyle, sonuçları dikkate alındığında en yüksek doğrulukla ve hatasız olarak yayınlanmalıdır. Raporlar hatalıysa, bunlara dayalı kararlar da hatalı olacaktır. Bu durum da denetim birimini zor duruma düşürecektir.

2) Objektiflik:

Objektiflik, raporların önyargısız olduğu ve raporların bulgularının ilgili gerçeklerin dengeli bir şekilde değerlendirilmesinden kaynaklandığı anlamına gelir.

Objektiflik, denetçinin belirli düşünceleri için gerçek boyutundan daha büyük göstermek için abartı kullanmadan gerçek durumunda formüle etmelerini gerektirir. Gerçekler bir genellemeye işaret etmedikçe, sonuçlarda genelleme yapmaktan da kaçınılmalıdır. Bu, denetim sürecinde ele alınan örneklemdeki hataların yüzdesine dayanmaktadır.

Rapordaki tarafsızlık, denetçinin başkalarına karşı saldırgan ifadeler kullanmamasını da gerektirir.

Katılım Finans Denetim Başkanı veya görevlendirdiği kişi, raporu incelerken raporun tarafsızlığını doğrulayacaktır.

137 Zaher Al Ramahi , Uluslararası Standartlara Göre İç Denetimde Modern Eğilimler , p . 338.

3) Açıklık:

Raporun içeriği, okuyanlar için açık, mantıklı ve kolay anlaşılır olmalı ve rapora aşina olan kişiye istenen anlamı ileten konuyla ilgili tüm gerekli bilgileri içermelidir.

4) Özlü:

Bu, denetçinin, konunun özüne odaklanarak ve aşırı belirsizlikten kaçınarak gözlemleri formüle etme becerilerini kullanmasını, başka bir deyişle, istenen amaca ulaşmada raporu gereksiz bir biçimde kısaltmadan, sonuçları en az sayıda kelimeyle iletmesini gerektirir.

5) Yapıcı:

Raporun, kurumun faaliyetlerini geliştirmesine ve katılım finans hüküm ve ilkelerine uyum hedefine ulaşmasına yardımcı olacak katılım finans denetim ekibinin tavsiyelerini içermesidir.

6) Bütünlük:

Raporun, sonuçların iletilmesi için gerekli tüm bilgileri içermesi, böylece raporun bir bütün olarak, bulguların detaylarıyla birlikte sunulmasıdır.

7) Raporun zamanında yayınlanması:

Zaman unsuru, katılım finans iç denetim raporundaki önemli unsurlardan biridir. Katılım finans iç denetim departmanı, raporda bulgular içeriyorsa, denetim süreçleri tamamlandıktan hemen sonra raporu düzenlemelidir.

7.6.2. Katılım Finans Denetim Raporunun Ana Bölümleri

Daha önce Uluslararası Denetim Standardı No: (2410) ve uygulama kılavuzlarında belirtildiği gibi, Katılım Finans iç denetim raporu beş ana bölümden oluşur:

Birinci Bölüm: Katılım finans denetimine tabi faaliyet veya iş birimi hakkında bilgi: Bu bölüm, rapor edenin raporun içeriğini okumasına ve değerlendirmesine yardımcı olduğundan, denetlenen iş birimi veya faaliyetlere özet mahiyetinde genel bir bakış içerir. Bu bilgilerin örnekleri şunlardır:

- İş birimi / faaliyet hakkında tarihsel arka plan.
- Denetime konu olan birimin/faaliyetin çalışmalarının niteliği.
- Faaliyetlerin akış/uygulama mekanizması üzerinde etkisi olan iş biriminde veya faaliyetin niteliğindeki herhangi bir maddi değişiklik.
- Bu birim/faaliyetle ilgili gerçekleştirilen son Katılım Finans kontrol ve denetim faaliyeti

İkinci Bölüm: Gerçekleştirilen Katılım Finans denetim misyonuna ilişkin bilgiler.

Bu bölüm, denetimin niteliği ve denetim planının gidişatı ile nasıl ilişkili olduğu veya belirli bir nedenle plana nasıl eklendiği bakımından katılım finans denetim misyonuna özgü bilgileri içerir. Örneğin: 2021'in ilk çeyreği, 01/01/2021 ile 01/04/2021 arasındaki dönem Murabaha ve leasing işlemlerinin denetimi buna örnektir.

Üçüncü bölüm: *Raporun yönetici özeti*

Raporun girişinde denetçi, bulguların ayrıntılı bir açıklamasına başlamadan önce bulguları, tavsiyeleri, bulguların birim özelinde yol açacağı riskleri ve eylem planını kısa bir metin halinde özetlemeden önce raporun bir özetini sunar.

Bu özet, kontrol/denetim misyonunun ve kuruluşun faaliyeti için teşkil ettiği risklerin kapsamlı bir görünümünü sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu bölüm sadece uygulamadaki sorunları vurgulamamalı, aynı zamanda katılım finans denetim altındaki sürecin olumlu noktalarını da içermelidir. Denetlenen kurumla denetim sırasındaki kapsamla ilgili herhangi bir sınırlama veya anlaşmazlık da açıkça belirtilmelidir. Ve bu özet, genel bir görüşün ifadesiyle sona erebilir.

Dördüncü Bölüm: Denetim Faaliyeti Sonucu Ortaya Çıkan Sonuçlar

Bu bölüm, Katılım Finans denetim raporunun omurgasıdır ve aşağıdakileri içerir:

- İç Denetçiler Enstitüsü IIA'nın mesleki standartları ve pratik yönergelerine uygun olacak şekilde katılım finans denetim sürecinin uygulanması sırasında tespit edilen katılım finans ilke ve standartları veya prosedürel finansman hükümlerinin bulgularinin ayrıntılı gözlemleri.

- Katılım finans denetim ekibinin sonuçları ve tavsiyeleri.
- Katılım finans kontrole veya katılım finans denetime tabi birimin görüşü (yönetim cevabı) ve bunun denetçi tarafından kaydedilmesi
- Denetçinin denetime tabi birim için önerileri ve görüşleri
- Bulguların, katılım finansın içerdiği risk derecesine göre kategorize edilerek sunulması.

Beşinci Bölüm: *Denetçinin Görüşü*

Bu bölüm, denetim gerçekleştirilen birimin performansının katılım finans kontrol sisteminin gücü ve uyumunun kapsamı açısından değerlendirilmesi ile ilgili olup, katılım finans ilke ve standartları ile katılım finans finansman prosedürlerinin anlaşılmasındaki etkinliğin kapsamı ile ilgilidir. Denetim ekibinin, genel değerlendirme **için** genellikle **üç** seviyesi vardır: Uyumlu, kısmen uyumlu, uyumsuz.

7.6.3. Katılım Finans Denetim Raporlarının Çeşitleri

Birinci Tür: *Periyodik Raporlar (Çeyrek Raporlar)**:***

Bu raporlar, katılım finans uyum ve katılım finans iç denetimin yıllık planına göre üçer aylık dönemlerde (üç ayda bir) gerçekleştirilen katılım finans uyum/denetim çalışmalarının sonuçlarını kapsar ve katılım finans uyum/denetim çalışmalarının bir özeti niteliğindedir. Bu raporlar, katılım finans denetim görevleri ve sonuçları, denetim faaliyetleri, ilgili bulgular, geçmiş bulguların izleme faaliyetlerinden müteşekkildir.

İkinci tür: *Katılım Finans Uyum ve Katılım Finans Denetim yıllık raporu*

Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi'ne sunulan kapsamlı bir rapordur. Raporun içeriğinde şunlar yer almaktadır:

- Katılım finans Uyum Birimi ve Katılım finans İç Denetim Biriminin yıl boyunca yapmış olduğu çalışmalar gerek uyum ve denetim faaliyetleri gerekse yıl içinde gerçekleştirilen izleme sonuçları,
- Katılım finans Uyum ve Denetim Birimi tarafından organize edilen eğitim faaliyetleri

- Katılım finans uyum ekibi tarafından yapılan danışmanlık faaliyetleri
- Birim personelinin aldığı sertifikalar.

Kurumun denetim döneminde yürütülen çalışmalara ilişkin Danışma Kurulu Standart ve Kararlarına ve Danışma Komitesi kararlarına uygunluğunun derecesi hakkında katılım finans denetimin görüşü (görüş paragrafı) belirtilir. Danışma Kurulu Standartları ve Kararları ve Danışma Komitesi kararları doğrultusunda önceki bulguların düzeltilmesinin izlemesi için kısa bir açıklama yapılır.

Rapor onay sorumluluğu ve raporun kime yönlendirildiği:

Katılım finans uyumun ve katılım finans iç denetim raporlarının danışma komitesine sunulmadan önce nihai olarak gözden geçirilmesinin sorumluluğu, ilgili mevzuata göre Katılım finans Uyum Müdürü ve Katılım finans İç Denetim Bölüm Başkanı'na aittir. Katılım finans kontrol yönetişim talimatlarına göre; Katılım finans uyum/denetim raporları Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi'ne sunulur. Raporların birer nüshası da kurum CEO'su ve üst yönetimine bilgi için gönderilmelidir.

7.7. Bulgular ve Bunların Danışma Komitesi Raporlarına Yansıması

Katılım finans uyum raporlarından ve katılım finans denetim raporlarından, bunların özellikleri ve bölümlerinden bahsettikten sonra, bu bölümde bulguların içeriği, ana bölümleri veya sütunları, türleri ve yöntemleri ve bunların hazırlanma ve sunma yöntemleri açısından ayrıntılı bir açıklamasını yapmakta fayda vardır. Zira, bulgular, Katılım Finans Uyum ve Denetim raporlarının hem en önemli bölümüdür hem de Danışma Komitesinin vereceği kararlara etki etmektedir.

Bulguların profesyonel bir bakış açısıyla tamamlanabilmesi için beş ana hususu içermesi gerekir:[138]

1) Vaka: Bir eksikliği, bir kusuru veya bir bulguyu olabildiğince açık ve öz bir şekilde belirtmektir.

138 Zaher Al Ramahi, İç Denetimde Modern Eğilimler, s.347.

2) Kriter: Bulgunun isnad edildiği dayanaktır. Danışma kurulu kararları veya katılım finans kontrol veya katılım finans denetimi için onaylanmış prosedürler, el kitabı vs. buna örnektir.

3) Sebep: Bulgunun nedenini içerir. Sebep, açıksa doğrudan katılım finans uyum/denetim ekibi tarafından belirlenir ve bazen de ilgili personelle yapılan görüşmeler ve yönetimin yanıtları yoluyla belirlenir.

4) Sonuç: Bulgu kapsamındaki işlem veya faaliyeti etkiler. Bu bulgu sonucunda kurumun maruz kaldığı kar mahrumiyeti gibi finansal zararlara veya itibar kaybına da atıfta bulunulabilir.

5) Tavsiye veya Düzeltici Aksiyon: Katılım finans Uyum veya Katılım finans Denetim Ekibi tarafından hata veya bulgunun ele alınarak uygun tavsiyenin yapılması veya Danışma Komitesinin önceki kararlarından hareketle düzeltici aksiyonların alınmasıdır.

7.8. Katılım Finans İlkeleri Çerçevesinde Bulgu Türleri

Operasyonel deneyimler neticesinde, katılım finans kuruluşlarındaki Katılım Finans uyum ve denetim raporları genellikle terminolojik olarak bulgu ve ihlal kavramları arasında çeşitlilik gösterir. Bazı kurumlarda, ihlaller bıraktığı etkiye göre hükmi ve icrai olarak ayrılır.

Bulguyu şu şekilde tanımlayabiliriz: Denetçiden belirli bir işlem veya faaliyet hakkında alınan beyandır. Denetçi, komite kararlarından bu bulgu hakkında görüş bildirmeyi destekleyen bir belgeye sahip değilse, danışma komitesinin görüşünü almak için bu bulguyu ekleyebilir.

İhlal ise:

- Hükmi: Danışma Komitesi kararları ışığında Katılım Finans ilke ve standartlarına aykırılıktır. Örneğin akdi oluşturan temel prensiplere aykılık.
- İcrai: Katılım Finans ilke ve standartlarına doğrudan aykırı olmayıp danışma komitesi tavsiye ve yönlendirmelerine aykırılıktır. Örneğin personeller için hazırlanan katılım finans eğitim planına uyulmaması

7.8.1. Bulguların Düzeni ve Sunum Yolları[139]

Bazı pratik deneyimlere göre, bulguların sunumu iki yoldan biriyle yapılır:

Birincisi: Bir bütünleşik paragraf içinde beş kısım olacak şekilde bulguyu hazırlamak.

İkincisi: Her kısmına bir başlık verilmesi ve bulgunun her kısmı için alt başlıklar düzenlenmesi ardından açıklamasının karşısında yer alması ve bunların bir tablo şeklinde yerleştirilmesi.

Bulguların Sunum Yollarının Pratik Örnekleri:

Örnek (1): Bir paragraf içinde taslak hazırlama:

Kurumun malı tedarikçi firmadan satın almadan önce müşteri ile murabaha satış sözleşmesini imzaladığı tespit edilmiştir. Bu durum, Murabaha işlemlerinde katılım finans hüküm ve ilkelerine aykırıdır. Bunun nedeni, Murabaha satışına yönelik özel kontroller ve murabaha sürecinin belgesel döngüsünü kontrol eden otomatik bir sistemin olmaması ve çalışanlar arasında görev ayrılığının olmamasıdır. Tedarikçiden sipariş formunu onaylayan kişi, Müşteriler ile yapılan satış sözleşmesini onaylayan ile aynı çalışandır ve bunun etkisi Murabaha satış sözleşmesini geçersiz kılar ve aynı mekanizma ile yapılan tüm sözleşmelerin karlarının ceza havuzuna atılmasını gerektirmektedir.

Buna göre; Murabaha satış prosedürlerini uygulamak için otomatik bir sistemin benimsenmesini ve personel görev tanımlarının net bir şekilde belirlenip özel kontroller ekleyerek satış yönetimi prosedürlerini değiştirmenizi öneririz. Ayrıca görüş almak bulguyu danışma kuruluna göndermenizi tavsiye ederiz.

139 *Zaher Al Ramahi, İç Denetimde Modern Eğilimler, s.348.*

Örnek (2): Alt başlıklar içinde taslak hazırlama:

MADDE 1	Yüksek
Bulgu Kodu	Bulgunun yazıldığı çeyreğe ve rapora sayısına göre numarası
Bulgu Özeti	Tespit Edilen Bulgunun Bir Cümlede Özet Olarak Yazılması
Danışma Kurulu /Komitesi Kararı	Tespit edilen bulgunun dayandırıldığı düzenlemedir. (Danışma Kurulu Standartları, Kararları ve Danışma Komitesi Kararları)
Bulgu	Denetim sonucu tespit edilen bulgunun detaylıca yazılmasıdır.
Risk Derecesi	Bulgunun Katılım Finans İlkelerine göre etkisidir.
İş Riski	Bulgunun kurum operasyonuna etkisidir.
Öneri	Bulguya yönelik nasıl aksiyon alınacağı hususunda denetime tabi birime tavsiye verilmesidir.
Yönetimin Cevabı	Bulguya yönelik alınacak aksiyonlara ilişkin denetime tabi birimin cevabıdır.
Nihai Görüş	Bulgu durumuna ilişkin denetim biriminin son görüşünün yer alması
Aksiyon Tarihi	Bulgunun düzeltilmesine ilişkin belirlenen tarihtir.
Bulgu Durumu	Bulgunun devam etme durumunun belirtilmesidir.

7.8.2. Bulgular ve İhlaller İçin Risk Değerlendirme Metodolojisi

A) Kurumdaki katılım finans riskleri kavramı: "Katılım finans riskleri" kavramı, kamu otoritelerinin tecrübe ettiği gelişme sonrasında yakın zamanda ortaya çıkan, katılım finans kontrol ve katılım finans denetim ile ilgili yeni geliştirilen kavramlardan biridir.

B) Katılım finans hüküm ve ilkelerini bulgu etme risklerinin tanımlanması: Katılım finans finansın hüküm ve ilkelerini bulgu eden bir olayın finansal kayıplara, itibarın zedelenmesine veya kurumun amacına ulaşamamasına neden olacak olumsuz etkilere yol açma olasılığıdır. Katılım finans hüküm ve ilkelerine uyulmasını sağlamak şu şekilde tanımlanabilir: Katılım finans ilkelerine aykırı olarak gerçekleştiren kurum çalışanlarının faaliyetleri, finansal işlemler, sözleşmeler veya faaliyetler bulgularda bulunur ve daha sonra bu işlemlerden doğan kazançlardan mahrum kalmalarına neden olur.

C) Gözlenen bulguların katılım finansa ilişkin hüküm ve ilkelerin risklerini değerlendirme mekanizması: Gözlenen bulgu için riskler, iki gösterge ışığında üç değerlendirmeli risk göstergesine (yüksek - orta - düşük) göre değerlendirilir: İhlalin veya hatanın kaç kez meydana geldiğini belirlemek için kılavuz olarak kullanılan hacim göstergesi ve ağırlık göstergesi. Bu bulgunun meydana geldiğinde etkisini belirlemek için bir kılavuz olarak kullanılır ve her gösterge üçe dağıtılmış kriterleri içerir. Risk seviyeleri: yüksek = 5 derece, orta = 3 derece ve düşük = 1 derece.

Örnek: Denetçi, kurumun malları satıcıdan satın almadan önce müşteriye satmasıyla ilgili bir Şer'i bulgu gözlemledi. Katılım finans kurumun otomatik sistemindeki bir arıza nedeniyle bu bulgunun yıl içinde 100 kez tekrarlandığını fark etti, peki denetçi bu bulgunun risk derecesini nasıl değerlendiriyor?

Cevap: Denetçi, bu bulgunun hangi maddeye dahil olduğunu belirlemek için aşağıdaki tabloya (hacim endeksi) bakar ve buna göre "Yıl içinde beş defadan fazla tekrarlanmıştır" kriterini seçer. Boyut (tekrar) derecesini 5 dereceye ayarlar çünkü bulgu yukarıda belirtildiği gibi 100 kez tekrarlanmıştır, bu nedenle yüksek derecede tekrarlama olarak sınıflandırılır, ardından hangi kriterin altında olduğunu belirlemek için tabloya (ağırlık göstergesi) bakar. Bulgu düzeyine göre **işlemlerin katılım finans finansmanı hükümlerini etkileyerek "onaylanan prosedürlerin bulgu" kriterini seçer. Ağırlık** derecesi (etki), yüksek derecede etki olarak kategorize edilen 5 derece ile belirlenir. İhlalin tehlike derecesinin belirlenmesi aşağıdaki gibidir:

(Yüksek Frekans) 5 puan x (Yüksek Etki) 5 puan = Toplam Tehlike puanı 25.
Sonuç: yüksek riskli bir not.

İlk gösterge: aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi hacim ölçüm göstergesi:

Derece	Nüksetme sayısını veya oluşma beklentisini değerlendirme kriterleri
5 yüksek	Yıl boyunca beş defadan fazla tekrarlandı.
3 orta boy	Yıl boyunca iki ila beş kez tekrarlandı.
1 düşük	Yıl boyunca bir kez oldu ya da daha önce olmadı.

İkinci gösterge: Ağırlık ölçüm göstergesi, aşağıda gösterildiği gibi, meydana gelirse potansiyel bulgunun etkisinin kapsamı anlamına gelir :

Derece	Gözlemlenen bulguin etkisi
5 yüksek	Değerlendirme kriterleri : 1. Katılım finans hüküm ve esaslarının çerçevesinde tespit edilen bulgu sonucu kurum tarafından elde edilen kar gelirleri ceza havuzuna atılması. 2. Katılım finans işlemlerinin hükümlerini etkileyen onaylanmış prosedürlerin ihlali. 3. Katılım finans finans hüküm ve ilkelerine aykırı sözleşme veya işlemler sonucunda çok sayıda işlemden dolayı kurumun kazanç hakkını kaybetmesi. 4. Katılım finans hüküm ve ilkelerine aykırı faaliyetlerde bulunması sonucunda kurumun itibarının ciddi şekilde zedelenmesi. 5. Yeni ürün ve komisyonların işlem görmeden danışma kurulundan onay alınması politikasına aykırı davranılması, ürün ve komisyonların katılım finans hükümlerine aykırı olması. 6. Kurumun yeni veya değiştirilmiş sözleşmeleri danışma kuruluna sunma politikasına aykırılık ve sözleşme veya değişiklikleri katılım finans hükümlerine aykırı olması. 7. 6 aydan fazla bir süre boyunca "orta riskli" bir bulgu düzeltmeden devam etmek.
3 orta	Değerlendirme kriterleri: 1. Uygulamadaki bir hata nedeniyle bazı işlemlerin kârları üzerinde sınırlı bir etki. 2. Katılım finans finansman işlemlerine ilişkin hüküm ve esasları etkilemeksizin onaylanmış prosedürleri ihlal etmek. 3. Finansal etkisi olmaksızın katılım finans finansman hüküm ve ilkelerine aykırı faaliyetlerde bulunmasının kurumun itibarına etkisinin sınırlı olması. 4. Kurumun yeni veya değiştirilmiş sözleşmeleri danışma kuruluna sunma politikasına aykırılık ve sözleşme veya değişiklikleri ihlal etmesi, ancak bunların katılım finans hüküm ve ilkelerine tam anlamıyla aykırı olmaması. 5. Katılım finans finansman ilke ve hükümleri ihlal edilmeden, yeni ürünler ve komisyonlar üzerinde işlem yapılmadan önce danışma kurulundan onay alınması politikasının ihlali. 6. İç katılım finans denetimde reklam broşürlerinin görüntülenmesi politikasının, bu broşürlerdeki katılım finans finansman hükümlerinin ihlali ile ihlali. 7. "Düşük riskli" bir suç için 6 aydan fazla düzeltme yapılmadan gitmek.
1 düşük	Değerlendirme kriterleri: 1. Kurumun mali durumunu veya itibarını etkilemeyecek şekilde danışma kurulu kararlarına aykırı hareket etmek. 2. Katılım finans finansman hükümlerini etkilemeden Danışma Komitesinin iyileştirme tavsiyelerine uyumun ihlali. 3. Katılım finans taahhüt ve katılım finans iç denetime ilişkin reklam broşürlerinin asılması politikasını, bu broşürlerdeki katılım finans finansman hükümlerini ihlal etmeksizin ihlal etmek. 4. Katılım finans finansman hükümlerine ilişkin anlaşmalarını etkilemeden düzeltilebilecek işlemlerin usule ilişkin ihlalleri.

Tespit edilen ihlal risklerinin derecesi için değerlendirme göstergelerinin kullanım amacı

Hacim göstergesini, ağırlık göstergesini ve her bir göstergeye ilişkin yol gösterici değerlendirme kriterlerini yukarıdaki tablolarda olduğu gibi sunduktan sonra, bu iki göstergenin amacının katılım finans finansmanı değerlendirirken gözlemci ve denetçinin tarafsızlığını teyit etmek olduğunu not edilir. Disiplinli standartlar benimseyerek, kontrol veya denetim sürecinde tespit edilen ihlal risklerini tekrarlanma sayısına ve bunlardan kaynaklanan etkinin boyutuna göre katılım finans finansman hükümlerinin ihlal derecesi değerlendirilir. Bu mekanizmanın onaylanıp yürürlüğe girebilmesi için, bu iki göstergenin hem Katılım finans Uyum hem de Katılım finans Denetim Danışma Kurulu'na sunulup Denetim Komitesi tarafından onaylandıktan sonra kılavuzlarda yer alması gerekmektedir.

7.8.3. Katılım Finans İlke ve Hükümlerini Bulgu Eden Gözlemlerin Ele Alınmasına İlişkin Mekanizmalar

Katılım finans hüküm ve ilkelerine aykırı olan bulguların ele alınması, elbette, katılım finans uyum, katılım finans denetim ve danışma kurulunun tavsiyelerine uygundur. Bu nedenle, ilgili birime bildirilen bulgulara ilişkin alınan aksiyonların takibi için net bir mekanizma veya sistem bulunmalıdır. Bu sistemi geliştirme sorumluluğu Uyum Başkanı ve Denetim Başkanına aittir. İşleme mekanizması, Katılım finans Uyum Kılavuzunda ve Katılım finans Denetim Kılavuzunda da yer almalıdır. Uyum ve Denetim Ekibinin takdirine bağlı olarak, her bulgunun o bulgunun niteliğine göre özel bir işleme mekanizması olduğundan, bu konuda bizim için önemli olan, hem Katılım finans Uyum Departmanı hem de Katılım finans Denetim Departmanı her türlü işlemleri ve gerekli izleme mekanizmasını takip etmelidir.

7.8.4. Katılım Finans Hükümlerinin Gözlemlenmesi ve Bulgularına Yönelik Adımlar

Katılım finans hükümlerinin bulgusunu ve ihlalini ele alma adımları, denetçinin veya iç denetleyicinin bulguyu değerlendirirken dayandığı belgeye göre farklılık gösterir:

1) Danışma Kurulu'nun açık ve net kararına aykırı hareket edilmesi halinde, düzenleme sürecinin doğrudan uygulanmaya başlanması için ilgili birime gerekli işlemler yapılır.

2) Denetçinin veya gözlemcinin, Danışma Kurulu tarafından yönlendirilen katılım finans ilke ve hükümlerine aykırı olduğu değerlendirmesi sonucunda veya bu bulgunun, Danışma Kurulu'nun aşağıdakileri teyit etmede açık ve doğrudan olmayan kararına karşı ölçüldüğü; bu bir gözlemdir. Bulgu daha sonra önce Danışma Komitesi tarafından onaylanmalı ve düzeltici eylem için tavsiyeler kabul edilmeli veya yayınlanmalıdır. Ardından düzeltme işlemlerinin yürütülmesi için ilgili birim yönlendirilir.

Bu nedenle katılım finansa ilişkin hüküm ve esaslara aykırı bulgunun takip tablosunda yer alması gerekmektedir.

- Bulgu, danışma komitesinin kararına dayanmalıdır.
- İlgili birimin o bulguya ilişkin düzeltme prosedürlerini açıkça anladığından emin olmak.
- Düzeltmenin tamamlanması için beklenen tarih belirtilir.
- İlgili birimin prosedürlerinin bu düzeltmeye göre güncellenmesi.

7.8.5. Katılım Finans Hükümlerine İlişkin Bulguların/İhlallerin Düzeltilmesini İzleme Mekanizması - Takip Programı:

Bulguların izlenmesi ve düzeltilmesine yönelik bir mekanizmanın varlığı büyük önem taşımaktadır, çünkü bu mekanizma katılım finans uyum ekibine ve katılım finans denetim ekibine, daha önce de belirttiğimiz gibi, gelecekteki yönetim risklerini değerlendirme konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca katılım finans uyum ve katılım iç denetim için yıllık plan hazırlanmasında, Danışma Kurulu ve Denetim Komitesi'ne kurum birimlerinin kararlara ne ölçüde uyduğunu belirlemede ve düzeltici prosedürlerin düzgün ilerlememesi durumunda gerekli önlemleri almada yardımcı olur. Kontrol ve denetim sürecinde ihlalin kanıtlanması durumunda, ihlal için katılım finans finansman risklerinin sınıflandırılması aşağıdaki gibi ise ihlalin ağırlığı (katılım finans finansman risk matrisi) dikkate alınır:

Yüksek: İhlalin derhal düzeltilmesi için ilgili departman üst yönetime bildirilir.

Orta: İhlalin belirli bir süre (örneğin yirmi iş günü) içinde üst yönetime bildirilerek düzeltilmesi için ilgili birime yönlendirilir.

Düşük: İhlalin belirli bir süre içinde (örneğin kırk iş günü) düzeltilmesi için ilgili departman üst yönetime bildirilir.

Katılım finans finansman ihlallerinin düzeltilmesi takip tablosu aracılığıyla izlenir ve Katılım finans Uyum Departmanı ve Katılım finans İç Denetim Departmanı'ndaki yönetici asistanı gibi ilgili departmanlarla iletişimden sorumlu belirli bir çalışan atanmalıdır. Bu, takip için zaman planına göre yapılır, örneğin (iletişim haftalık veya aylık olarak gerçekleşir) Buna göre takip çizelgesi mevcut duruma göre güncellenir.

Takip programı şablonu aşağıdaki öğeleri içerir:

- İhlal ve düzeltme yöntemine ilişkin danışma kurulu tarafından verilen karar.
- İdare tarafından alınan tedbirin durumu.
- Sorumlu çalışanı belirleyin.
- Beklenen tamamlanma tarihi.
- Denetçi veya gözlemcinin yorumu.

İhlallerin düzeltilmesine kadar yapılan takip sonuçları hem katılım finans uyum raporlarında hem de katılım finans iç denetim raporlarında danışma kuruluna ve denetim komitesine sunulur.

7.8.6. Nihai Raporda Katılım Finans Bulguları Açıklama Politikası

a) Genel Görüş

Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi'ne sunulan Katılım finans Uyum ve Katılım finans İç Denetim'in nihai raporundaki görüş paragrafında Katılım finans Uyum Başkanı ve Katılım finans İç Denetim Başkanı tarafından sunulan sonuçların bir sonucu veya açıklamasıdır.

b) Makul güvence (şüphenin baskınlığı):

%100 mutlak güvenceye ulaşmak, katılım finans uyum/denetim sürecinin bir hedefi değildir. Uyum/denetim süreci, kurumun gerçekleştirdiği tüm işlemleri

kapsayamayacağından, kurumun yıl içinde gerçekleştirdiği işlem ve faaliyetlerin katılım finans ilkelerinin herhangi bir maddi ihlalinden arınmış olduğuna dair makul güvence sağlamaktır.

Makul güvence kavramı, denetçinin, katılım finans ilkelerinin temelden ihlal edilmediği kanaatine varmasını sağlayan gerekli kanıtların toplanmasıyla ilgilidir.

Hem uyum hem de katılım finans denetim sürecinde makul güvencenin kabul edilmesinin nedeni, denetçinin veya kontrolörün, işlemlerin hüküm ve ilkelere uyumunu etkileyen tüm ihlalleri veya önemli hataları keşfetme kabiliyetini etkileyen sınır ve kısıtlamaların varlığından kaynaklanmaktadır. Katılım finans ve bu kısıtlamalardan bazılarına değiniyoruz:

I. Testleri Kullanma (Örnekler) %100 Denetim Değil

II. Çalışanların sistemi dolaşmasını sağlayan katılım finans kontrol sisteminde eksikliklerin olabileceğini varsaymak.

III. Kurumun yürüttüğü faaliyet ve çalışmaların hacmine göre denetim ve gözetim için ayrılan sınırlı süre.

Katılım finans uyum/denetimdeki sınırlı sayıda çalışan, makul güvenceyi kabul etmek için kabul edilebilir bir neden değildir (katılım finans uyum/denetim ekibinin sayısının olmaması, yıllık plandaki kontrol/denetim kapsamının veya kapsamının azaltılmasına izin vermesine rağmen). Uyum, iç kontrol ve katılım finans iç denetim başkanı, Danışma Komitesine ve Denetim Komitesine sunulan bir çalışma aracılığıyla yıllık katılım finans uyum/denetim planında bunu belirtmelidir. Çünkü insan kadrolarının eksikliğini raporlama sorumluluğu kendisine ait olup, uygun bütçeyi onaylayarak uygun denetçi ve kontrolör kadrosunu sağlama sorumluluğu ise Yönetim Kurulu ve Üst Yönetim'in sorumluluğundadır.

7.9. Katılım Finans Kontrol ve Denetim Riskleri

Kurumlar genellikle birden fazla risk türüne maruz kalmaktadır ve bu bağlamda kastettiğimiz risk kavramını, kurumun görevlerini yerine getirme veya hedeflerine ulaşma kabiliyetini etkileyen veya sınırlayan olay olarak basitleştirebiliriz. Katılım finans İç Denetim Departmanı, Risk Departmanı ile işbirliği içinde doğrudan organizasyonel faaliyetleri değerlendirmekle ilgilenmektedir.

Ancak, katılım finans denetim faaliyeti bazen bazı riskler içerir. Katılım finans denetim, kurumdaki üçüncü savunma hattı olarak kabul edildiğinden, bu hatta karşılaşılabilecek herhangi bir aksaklık, kurum için çok vahim sonuçlar doğuracaktır. Ancak bu konu, katılım finans denetim tartışmalarında nadiren tartışılır veya üzerinde durulur. Bu risklere kısaca değinebilir ve bazı uygulamaların pratik gözlemlerinden hareketle ve profesyonel risk ayrımına göre katılım finans denetim risklerini tanımlayabiliriz.

7.10. Katılım Finans Uyum Kontrol ve Katılım Finans Denetim Risklerinin Çeşitlendirilmesinde Dikkat Edilen Hususlar:

Genel olarak herhangi bir mesleki faaliyete baktığımızda iki temel unsurdan oluştuğunu görürüz:

Birincisi: O faaliyete ilişkin prosedürler,

İkincisi: Bu prosedürleri yürüten insan unsuru (personel).

Her faaliyetin prosedürlerle ilgili riskleri ve bu faaliyette çalışan insan unsuru veya çalışanlarla ilgili diğer riskleri olduğu gibi, aynı durum katılım finans uyum ve katılım finans denetim faaliyeti için de geçerlidir.

Bu düşünceden hareketle, katılım finans uyum ve katılım finans denetim risklerinin iki kısma ayrıldığını söyleyebiliriz:

Birinci bölüm: Prosedürlerle ilgili operasyonel riskler.

İkinci Bölüm: İnsan Unsurunun Riskleri (Denetçiler).

Birincisi: Prosedürlere ilişkin katılım finans riskleri;

-Operasyonel riskler: Katılım finans uyum ve katılım finans denetime ilişkin yıllık planın kısmen veya tamamen uygulanmaması ve katılım finans uyum/denetim prosedürlerinin yanlış uygulanması gibi riskler, uyum/denetim sürecinin sonuçlarına, dolayısıyla katılım finans uyum/denetim raporlarının doğruluğuna ve bu raporlardan kaynaklanan danışma kurulu kararlarına etki eder.

-Dokümantasyon olmaması riskleri: Bunlar, -katılım finans denetim kılavuzu, çalışma kağıtları ve katılım finans uyum/denetim raporları- politika ve prosedürler gibi, kurum içi katılım finans uyum/denetim faaliyetleri için gerekli dokümantasyon eksikliğinden kaynaklanan risklerdir.

a) Katılım finans uyum ve denetim için operasyonel riskler:

Bunlar, katılım finans uyum/denetim prosedürlerinin teknik bütünlüğü ile ilgili süreçlerin verimsizliğinden veya başarısızlığından ve bunların katılım finans uyum/denetim hedefine ulaşma derecesinden kaynaklanan risklerdir. Katılım finans uyum/denetim görevlerinin rastgele ve profesyonel ve onaylanmış prosedürler olmadan uygulanması, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli risklerle sonuçlanabilir:

Net bir metodolojiye göre katılım finans uyum/denetim süreçlerinde tutarsızlık olması ve kontrol sonuçlarının net olmayan sonuçlar doğurması, Katılım finans ilke ve standartlarına uyum noktasındaki risklerin artmasına ve itibar riskine yol açabilir.

Burada net olmayan değerlendirmeden kastettiğimiz: Bulgunun yazılmasındaki hatadır: Örneğin doğru bir işlem için bulgu yazılması veya yanlış bir işlem için bulgu yazılmaması. Bulgunun yazılması veya yanlış görüş bildirme konusu doğrudan denetçileri ilgilendirmektedir. İkinci bölümde denetim ekibinden bahsederken insan unsurunun risklerinde detaylandırılacaktır.

Açık, profesyonel ve onaylanmış prosedürler ile şunlar kastedilmektedir:

1. Prosedürel adımlar şeklinde mantıksal olarak sıralanması ve belgelenmesi.

2. Uyum/denetim görevi için plan hazırlamanın başlangıcından raporun yazılmasına kadar, katılım finans uyum/denetim sürecinin tüm aşamaları için kapsamlı olması.

3. Katılım finans denetim faaliyetine dair mesleki standartları sağlaması anlamında profesyonel olması. Katılım finans denetimiyle ilgili hususlarda iç denetimin uluslararası standartlarından yararlanmanın bir sakıncası yoktur. Bu, bir yaklaşım olarak profesyonel düzeyde ve bir uygulama olarak pratik düzeyde katılım finans denetim verimliliğini artırır ve güçlendirir.

4. İdari ve yasal açıdan yürürlüğe girmek üzere yayınlanması için Danışma Komitesi ve Yönetim Kurulu tarafından onaylanarak Katılım finans Denetim El Kitabında yer alması

b) Katılım finans denetim faaliyetlerinin belgelenmeme riskleri:

Prosedürler ne kadar sağlam olursa olsun, Katılım finans Denetim El Kitabında belgelenmedikçe ve Danışma Komitesine sunulup Denetim Komitesinde onaylanmadıkça istenilen sonucu vermeyecektir. Ayrıca belgelerin saklanması için bir arşivleme sistemi yoksa belgelendirme tek başına yeterli olmayacaktır.

Dokümantasyon ve arşivleme için hangi belgeler gereklidir?

Operasyonel tecrübeler ışığında, katılım finans denetim faaliyetinde belgelenmesi ve arşivlenmesi için gerekenler asgari düzeyde şunlar olmalıdır:

- Katılım finans İç Denetim El Kitabı.
- Katılım finans iç denetim planları
- Katılım finans iç denetim raporları (taslak / nihai).
- Katılım finans iç denetim çalışma programları.
- Kontrol ve denetim görevleri için çalışma kağıtları, özellikle örnek veri sayfaları.
- Katılım finans risk değerlendirme programları.
- Katılım finans denetim formları.

Not	Tüm belgeler, bu belgelerin onaylandığını teyit etmek ve sahte belge riskinden kaçınmak için gerek denetçi gerekse katılım finans denetim başkanı olsun, paydaşlar tarafından imzalanmalıdır.

Katılım finans iç denetiminin prosedürlerinin ve belgelerinin kaydedilmesi gerekliliği, yalnızca katılım finans denetiminin riskleri ile ilgili değil, aynı zamanda katılım finans iç denetim kuruluşunun performansının değerlendirildiği kalite güvence ve iyileştirme programı ile de ilgilidir.

İç Denetim Enstitüsü - IIA Kalite İyileştirme Programı - tarafından yayınlanan Standart 1300, nitelik standartlarından biri olarak belirlenmiş ve iç denetim faaliyetinin etkinliğini doğrulamak amacıyla tasarlanmıştır. (Bu, katılım finans

iç denetim için de geçerlidir). Programın ilgilendiği değerlendirme unsurlarından biri de şudur:

- İç denetim prosedürleri ve çalışma kağıtları İç denetim faaliyet yönetmeliği, planları, politikaları, prosedürleri ve uygulamalarının yeterliliği ve uygunluğu ile bunlara uyum derecesi. Bu nedenle belgeler kaydedilmeden bir kalite güvence ve iyileştirme programının uygulanması mümkün değildir.

İkincisi: İnsan unsuruna ilişkin riskler:

İnsan unsuru riskleri veya personel riskler, katılım finans denetçileri veya katılım finans denetim başkanının, genel olarak katılım finans ilke ve standartlarına ilişkin denetim faaliyetini uygulamak adına gerekli bilgi, beceri veya yetkinliğe sahip olmaması, özel olarak ise kurum içi deneyime sahip olmaması durumunda ortaya çıkar. Bu durum, katılım finans iç denetimin, kurumun tüm işlemlerinde katılım finans hüküm ve ilkelerine uyum sağlanması amacına ulaşmasını olumsuz etkileyebilir.

Bu tür risklere örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

1. Hazine birimindeki uluslararası murabaha anlaşmaları gibi bazı işlemlerde, katılım finans denetim becerilerine aşina olunmaması nedeniyle birim tarafından gerçekleştirilen katılım finans ilkelerine aykırı ihlallerinin veya suiistimallerinin tespit edilmemesi.

2. Bazı işlem veya faaliyetlerde yanlış değerlendirme yapılması. Bu durum danışma komitesinin yanlış yönlendirilmesine yol açabilir. Denetçinin yaptığı bu yanlış değerlendirme, danışma komitesinin doğru bir işlem veya faaliyetin kazancının ceza havuzuna atılması gibi yanlış bir karar vermesine ve bu işlemin hatalı sayılmasına sebebiyet verir.

7.11. Katılım Finans İç Denetim Riskinden Doğan Sonuçlar

A) Mali Kayıplar:

Katılım finans denetim riskleri kurumun finansal kayıplar yaşamasına sebep olabilir. Uzun yıllar Danışma Komitesi kararlarına aykırı olarak yapılan işlemlerin denetçiler tarafından fark edilmemesi neticesinde elde edilen kazançlardan ceza havuzuna atılması ve bu kazançlardan mahrum kalınması buna ör-

nektir. Bu, katılım finans denetim ekibinin söz konusu ihlali tespit edememesi durumunda geçerlidir.

Ancak, katılım finans denetim ekibinin kontrolü sırasında gerçekleri gizlemek ve tahrif etmek kurumun kendi sorumluluğundaysa ve bazı çalışanlar üst yönetimle suç ortaklığı yapıyorsa, bunun sorumluluğu üst yönetimindir. (her durumda, danışma komitesi kararlarına uyulmamasının sorumluluğu kurum üst yönetimine aittir).

Merkez Bankası, SEDDK ve BDDK gibi Düzenleyici makamlar tarafından uygulanan cezalar da yine mali kayıp olarak kabul edilir.

Danışma Komitesi kararlarına veya Danışma Kurulu karar ve standartlarına aykırılığın BDDK ve SEDDK müfettişleri tarafından tespit edilmesi ve daha önce katılım finans denetimi tarafından tespit edilmemesi durumları buna örnektir.

B) İtibar Riski:

Bu, katılım finans denetimi ile tespit edilebilecek ihlallerin artması sonucunda, kurumun katılım finans hüküm ve ilkelerine uymadığına dair haberlerin yayılması durumunda ortaya çıkar. Ayrıca katılım finans denetim ekibinin ihmali veya yetkinsizliği nedeniyle ihlallerin ortaya çıkarılamaması da kuruma olan güvenin sarsılmasına neden olabilir.

Örneğin, sosyal medya ve gazetelerde, kurumun katılım finans hükümlerini birden çok kez ihlal ettiği ve bunun bazı müşterilerin tepkisine ve kurumdaki bir takım büyük müşterilerin mevduatlarını geri çekmesine yol açması ve kurumun itibarının bozulması nedeniyle bu müşteri segmentini kaybetmesi.

C) Katılım Finans İç Denetiminin Risklerini Azaltma Yolları:

Katılım finans denetim risklerini yönetme süreci, yönetimin bu risklerden kaynaklanan olumsuz etkileri en aza indirgemek için aldığı önlemlerden oluşmaktadır.

Katılım finans denetimin riskleri ve bu risklerden kaynaklanan etkiler ortaya konulduktan sonra, bu riskleri sınırlayan araçlardan bazılarını maddeler halinde şu şekilde belirtmekte yarar vardır:

- Profesyonel yöntemlere göre ve yönetim politikaları ve prosedürleri için ayrıntılı kılavuzlar içeren, katılım finans denetim rehberi hazırlamak.
- Rehberin genel olarak iç denetim ve özel olarak da katılım finans denetim alanındaki en son gelişmelere ve mesleki standartlara göre yıllık olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi.
- Katılım finans denetim departmanı için bir kalite geliştirme programı benimsemek ve periyodik olarak, örneğin her üç yılda bir, departmanın performansının iç ve dış değerlendirmelerini yapmak.
- Uygun yıllık eğitim planı geliştirerek ve alanında gerekli mesleki sertifikaları alarak katılım finans denetim ekibinin sürekli gelişimini sağlamak.
- Çalıştıkları kurumun mal varlığı ve işinin büyüklüğüne uygun sayıda katılım finans denetçisi ile verimli insan kaynağı sağlamak.
- Bilgi teknolojisi veya bazı muhasebe sistemleri gibi görüş bildirmenin uzmanların onayına bağlı olduğu katılım finans denetiminde birtakım zorluklarla karşılaşıldığında alanında uzman kişilere danışmak.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK ÜRÜNLERİNDE KATILIM FİNANS UYUM VE DENETİM/KONTROL UYGULAMALARI

BANKACILIK ÜRÜNLERİNDE KATILIM FİNANS UYUM VE DENETİM/ KONTROL UYGULAMALARI

Türkiye'deki denetleyici otoritelerin yayımladığı talimatlar ışığında kurumlarda katılım finans uyum ve denetim kavramlarını ortaya koyan bu kitabın ilk bölümünde verilen detaylar ve ikinci bölümde katılım finans denetim/kontrol araçlarına ilişkin bilgiler verildikten sonra prosedürlerin anlatıldığı kitabın bu bölümünde uyulması gereken bazı katılım finans denetimleri/kontrolleri açıklanmakta ve kurumların bütün faaliyetlerinde katılım finans denetimi/kontrolü için önerilen bir model sunulmaktadır.

Bu bölümde yer alan katılım finans denetimleri/kontrolleri hakkındaki hususlar ve katılım finans denetim/kontrol sorularının belirli bir tarafın bakış açısını temsil etmemektedir. Bu bölümde ele alınan hususlar daha ziyade istifade edilmesi, üzerine çeşitli geliştirilmeler yapılarak bir modelin ortaya koyulması ve kurumların bazı ürünleri için bu bölümde anlatılacaklara benzer bir model oluşturması amacıyla katılım finans denetimleri/kontrolleri hazırlanarak müfettiş ve denetçilere katılım finans denetim, uyum ve kontrol konularında yardımcı olmak amacında olduğumuzu vurgulamakta fayda vardır. Bu bölüm aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır:

8.1. Bankacılık Hizmetlerinde Katılım Finans Denetim/Kontrol Uygulamaları

8.1.1. Cari Hesap Ürünü

a. Tanım: Müşterinin bankaya vermiş olduğu karşılıksız borç olmakla birlikte müşteri istediği her an herhangi bir şart ya da kayıt olmaksızın bankaya yatırdığı parayı geri alabilmektedir.

b. Cari Hesap Ürünü için Katılım Finans Kuralları:

- Cari hesap sahiplerine, yalnızca bu hesaplardan kaynaklanıyorsa, ayni hediye veya maddi menfaat sağlanamaz.
- Kurum talep edilmesi halinde müşterinin parasının ödenmesini geciktiremez.
- Kurum tarafından verilen ATM kartının müşteriye verilmesi sırasında ücret uygulanabilmektedir.

c. Cari Hesap Açmanın Adımları:

- Müşteri, kurumun sağladığı her türlü cari hesaba şube veya doğrudan satış kanalıyla cari hesap açılması talebini kuruma iletir.
- Kurum, hesap açmak için gerekli resmi evrak ve belgeleri talep ederek işe başlar.
- Kurumun kabul etmesi ve hesap açılması halinde müşteri cari hesabına bağlı olarak banka kartı ve çek defteri almaya hakkı kazanır.

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim/Şube Kapsamı		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Cari hesap açılış modelinin Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
2	Kurum müşteriye sadece cari hesaptan dolayı herhangi bir kazanç veya hediye sunmakta mıdır?	( )
3	Otomatik para çekme makinesi (ATM) aracılığıyla cari hesaptan nakit çekmek için alınan ücret maktu bir meblağ mıdır?	( )
4	Hesap açmak için herhangi bir ücret alınmakta mıdır?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Yönetimin/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.1.2. Mudarebe Ürünü

a. Tanım: Taraflardan birinin diğerine çalıştırarak kâr elde etmesi için sermaye vermesi sonucu; kârın başlangıçta taraflar arasında kararlaştırılan oranlarda dağıtılması zararın ise, karşı tarafın ihmali veya kastı olmaması şartıyla, yalnızca sermayedara ait olacağı esasına dayalı sözleşme türüdür. Para sahibine sermayedar, parayı çalıştıran tarafa ise emek sahibi ya da mudarib denir.

b. Mudarebe Akdinin Türleri:

- **Mutlak Mudarebe:** Para sahibinin, mudaribi herhangi bir kısıtlama ile sınırlamadan, mudarebe işlemlerini yönetmesi için yetkilendirdiği, böylece mudaribin yatırım türlerini istediği zaman ve yerde seçme konusunda tam özgürlüğe sahip olduğu mudarebe türüdür.
- **Mukayyet Mudarebe:** Sermayedarın, yatırımın türü, yeri veya zamanı gibi kendisinin yararına olduğunu düşündüğü diğer hususlarda emek sahibini kısıtladığı mudarebe türüdür.

c. Kurumlarda Mudarebe Uygulamaları için Katılım Finans Esasları:

- Mudarebe akdinin katılım finans esaslarına ve ilkelerine uygun olarak yapılması.
- Mudarebe konusunun katılım finans esaslarına ve ilkelerine uygun olması gerekir, bu hüküm ve ilkelere aykırı olmaması gerekmektedir.
- Mudarebe sözleşmesi Danışma Komitesi tarafından onaylanmalıdır.
- Mudarebe sermayesi fiziki bir mal olmalı, zimmette tahakkuk etmiş borç olmamalıdır.

- Sözleşme yapılırken sermayenin bilinmesi gerekir.
- Sermayenin emek sahibine teslim edilmesi gerekmektedir. Bir başka ifade ile emek sahibinin mudarebe sermayesi üzerinde tasarrufta bulunabilmesine imkân sağlanmalıdır.
- Mudarebe sermayesi mudaribin nezdinde emanet hükmündedir. Bundan dolayı herhangi bir kasıt, kusur veya ihmal olmadığı sürece mudaribin sermayeyi tazmin yükümlülüğü yoktur.
- Kar dağıtım yüzdeleri her iki tarafça da bilinmelidir.
- Kurum ile müşteri arasındaki kâr dağıtımı maktu bir bedel veya sermayenin belli bir yüzdesi esasına göre değil, elde edilen karın belirli bir yüzdesi esasına göre olmalıdır.
- Mudarebenin zamanlaması konusunda iki taraf anlaşırsa, tarafların anlaşması dışında, mudarebenin kararlaştırılan süreden önce sona erdirilmesi caiz değildir.
- Mudarebe, iki tarafın karşılıklı olarak anlaşması, belirlenen mudarebe süresinin dolması, mudarebe parasının helak olması veya kaybedilmesi ile sona erer.
- Kurum, şayet mümkünse, mevduatın %100'ü ile yatırım yapmalıdır.

d. Mudarebe Ürün Süreci (Katılma Hesabı ve Yatırım Hesabı)

İki taraf arasında Danışma Komitesi tarafından onaylanan mudarebe sözleşmesi (katılma hesabı ve yatırım hesabı) imzalanarak müşteri sermayedar, kurum ise mudarib konumunda olmaktadır. Kurumun sermayedar, müşterinin mudarib olması halinde ise mudarebe finansmanı konusunda iki taraf arasında mutabakat zaptı içeren, belirli koşul ve kontrollere sahip sözleşmeler yoluyla akit gerçekleştirilir.

e. Mudarebe Ürününe ilişkin Katılım Finans Denetim/Kontrol Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim/Şube Kapsamı		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Mudarebe şartları ve hükümlerinin yer aldığı modelin Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
2	Sermayenin sözleşme yapıldığı anda belli midir?	( )
3	İki taraf arasında kar paylaşım oranların belli midir?	( )
4	Mudarebe sermayesinin hakiki ya da hükmi nakitleştirme uygulamaları Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
5	Müşterinin kuruma mudarebe yatırımı yapma talebinin tarihi, tutarların kuruma yatırılmasından sonraki bir tarihte midir?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Yönetimin/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.1.3. Kredi Kartı Ürünü

a. Tanım: Alanında uzmanlaşmış finansal kuruluşlar tarafından verilen ve hamilinin, kredi kartı vermeye yetkili bir bankanın garantisiyle, mal veya hizmetin bedelini ödenmesi suretiyle nakit borçlanmasına olanak tanıyan bir kart türüdür.

b. Türleri: Kredi kartının iki ana türü vardır;

- **Sınırlı (Mahdud) Kredi Kartı:** Müşterinin vadesi geldiğinde borcunu tek seferde ödemekle yükümlü olması, borç taksitlendirmesi yapılamıyor olması ve katılım finans kurumları tarafından verildiğinde katılım finans esaslarına ve ilkelerine uygun olması gibi özellikleri ile öne çıkan kredi kartı türüdür.

- **Sınırsız (Meftuh) Kredi Kartı**: Kart sahibinin, vadesi geldiğinde borcunu tek seferde veya kredilendirme yöntemine göre ödeme seçeneğine sahip olduğu kartlardır. En meşhur ve yaygın kredi kartı türü olmakla birlikte kredi kartı denildiğinde bu tür kartlar akla gelir.

c. Kredi Kartına ilişkin Katılım Finans Kuralları:

- Müşterinin kart çıkarma ve yenileme ücretlerini ödemekle yükümlü olması caizdir.
- Kredi kartı ile "taksit olmaksızın" altın, gümüş ve nakit satın almak caizdir.
- Müşterinin, borcunu ödemede gecikmesi halinde, faiz ödemeye mecbur bırakılması caiz değildir.
- Kurum, kartı elinde bulunduran müşterisinin, Katılım Finans finansman ilkelerine aykırı işlem yapmaması gerektiği hususunda şart sunmalı; müşterinin bu kuralı ihlal etmesi durumunda kartına göre muamele edilmelidir.
- Müşterinin ATM'den nakit çekmek istemesi durumunda ücret alınması caizdir.
- Karta ilişkin yıllık ücretin kredi limiti değil, kartı veren bankanın sunduğu hizmet karşılığında olması gerekmektedir.

d. Kredi Kartı Ürününe ilişkin Katılım Finans Denetim/Kontrol Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim/Şube Kapsamı		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Kredi kartı ile alakalı dokümanları (akitler) Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
2	Kart sahibinden kartın kullanımı nedeniyle gerçek olmayan herhangi bir masraf tahsil edilmekte midir?	( )
3	Nakit çekme ücretleri Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
4	Kurumun kart sahibine sunduğu hizmetler Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
5	Kurum, sözleşmede kart sahibinin kartı katılım finansı ilkelerine aykırı işlemlerde kullanmaması gerektiği şart koşulmakta mıdır?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Yönetimin/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.1.4. Teminat Mektubu Ürünü

Teminat mektubunda temel prensip, üç taraf arasında olması ve genellikle bankalar tarafından müşterilerinin devlet ve diğer ihalelere girebilmeleri için düzenlenmesidir. Tarafları aşağıdaki gibidir:

Birinci Taraf: Muhatap (Garanti Verilen Taraf),

İkinci Taraf: Kurum (Garanti Veren Taraf),

Üçüncü Taraf: Lehtar.

a. Tanım: Dönüşü olmayan, bir zamanla kayıtlı, müşterinin yararlanması amacıyla ve müşteri talebi üzerine, kurum tarafından üçüncü bir tarafın lehine belirli bir miktar ödemeyi taahhüt ettiği kesin bir sözleşmedir. Bu sözleşme müşterinin ödemeyi geciktirmesi ya da eksik yapması durumlarına karşı lehtarın bu taahhütten yararlanması suretiyle bir ihaleye ya da projeye en güvenilir şekilde katılım sağlanmasını tesis etmektedir. Kurum ödediği tutarı tekrardan müşteriden tahsil etmektedir.[140]

b. Teminat Mektubu Ürünü için Katılım Finans Kuralları:

- Fiili masrafları aşmamak kaydıyla kapsamlı olsun ya da olmasın çalışma ve emek gerektiren teminat mektubu üzerinden ücret alınabilmektedir. Müşteriye istifade edeceği çalışmanın bir nüshasının sunulması karşılığında teminat mektubunun değerinin belirli bir oranı kadar komisyon alınmasında sakınca yoktur.
- Katılım finans ilkelerine uymayan bir faaliyeti gerçekleştirmek amacıyla talepte bulunan kimseye teminat mektubu verilmesi caiz değildir.

140 Bekr Ebu Zeyd, *Mecelletü Mecme'ul Fıkhi'l İslami,* Teminat Mektubu, 2/123.

c. Teminat Mektubu Ürünü Süreci

- Müşteri, teminat mektubu gerektiren proje veya ihaleyi belirterek kuruma teminat mektubu talebinde bulunur.
- Kurum, operasyonun fizibilite çalışmasını ve müşterinin finansman durumunu inceler.
- Kurum, müşterinin kredibilitesinden emin olur.

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Teminat mektubu ile alakalı sözleşmeler ve dokümanlar Danışma Komitesi tarafından onaylanmış mıdır?	( )
2	Müşteri tüzel kişilik ise, teminat mektubu düzenleme formlarını imzalayan kişi şirket adına imzalamaya yetkili midir?	( )
3	Teminat mektubu ücretlerinin Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
4	Teminat mektubu ücretleri fiili masrafları aşmakta mıdır?	( )
5	Teminat mektubuna konu faaliyet katılım finans ilke ve standartlarına aykırı mıdır?	( )

İşlem Detayları	
Teminat Amacı	
Teminat Mektubu Ücretleri	
Diğer Ücretlendirmeler	

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birimin/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.1.5. Akreditif Ürünü

Akreditif genellikle dört taraftan oluşmaktadır ve çoğunlukla yurt dışından ithal edilen mallarda kullanılmaktadır. Tarafları aşağıdaki gibidir:[141]

- **Amir-İthalatçı:** İhracatçı ile anlaştıktan sonra, Akreditif işlemini başlatmak üzere bankasına başvuran taraftır.
- **Amir Banka:** Amirin talimatları doğrultusunda akreditifi açan ve ödeme taahhüdünde bulunan bankadır. Akreditif şartlarının yerine getirilmesi kaydıyla, kesin ödeme taahhüdüne girmektedir.
- **Lehtar:** Lehine Akreditif açılan satıcıdır. Akreditif şartlarında belirlenen koşullara uyması halinde, Akreditif kapsamında kendisine ödeme yapılır veya ödeme taahhüdü altına girilir.
- **Lehtar Bankası:** Açılan Akreditif'i lehdara ihbar eden banka, ihracatçının bankasıdır. İhracatçının talep ettiği durumlarda Akreditif'e teyit ekleyebilir.

a. Tanım: Akreditif; alıcının (amir/ithalatçı) talimatıyla bir bankanın (amir banka) belli bir tutar ve vade ile Akreditif'te öngörülen şartlara uygun belgelerin ibrazı karşılığında, satıcıya (lehdar/ihracatçı) ödeme yapacağını taahhüt etmesidir. Kısaca Akreditif, şartlı bir banka garantisidir.[142]

b. Vesikalı Akreditif Ürünü için Katılım Finans Kuralları:

- Akreditif konusu malın katılım finans ilkelerine aykırı olması (haram olması) veya sözleşme metninin katılım finans hükümlerine uygun olmaması (caiz olmaması) durumunda kurumun akreditifi açması caiz değildir.
- Kurum, fiili masrafların değerini geçmeyecek kadar müşteriyi yükümlü kılabilir.
- Kurum, gerekli hizmetlerin yerine getirilmesi karşılığında maktu olarak veya finansman tutarının belirli bir yüzdesi şeklinde ücret talep edebilir.
- Kurumun, kredi süresini uzatmak karşılığında ücret talep etmesi caiz değildir. Fiili masraflar talep edilebilir ancak bu masraflar yüzde şeklinde değil, maktu olmalıdır.

141 Dış Ticaret Akreditif | VakıfBank (vakifbank.com.tr)

142 Dipnot eklenecek

- Akreditif fonlu ise (murabaha) alıcı malı satıcıdan teslim alsa da almasa da alıcı (birinci taraf) ile satıcı (üçüncü taraf) arasında aynı mal üzerinde önceden bir satış akdinin bulunmaması, kurumun (ikinci taraf) malı satıcıdan (üçüncü taraf) satın alması ve daha sonra murabaha karşılığında alıcıya (birinci taraf) satması gerekmektedir.

c. Akreditif Ürün Süreci:

- **Birinci Aşama: Sözleşmenin Akreditifle Belgelendirildiği Aşama**: Müşteri ile satıcı arasında olup, satıcının alıcıdan bedelini akreditif yoluyla ödemesini talep ettiği bir satış sözleşmesidir.

- **İkinci Aşama: Talep Edilen Finansman Türünün (Kapalı Ya Da Açık) Belirtilmesi Aşaması:** Vesikalı kredi açık ya da kapalı olabilir. Açık akreditif müşterinin finansman tutarını kuruma yatırdığı türdür. Kapalı akreditif ise satın alma emrini verenin murabaha sözleşmesi ile müşteriye finansman sağlanmasıdır, buna murabaha akreditifi de denir.

- **Üçüncü Aşama: Kredinin Açılmasını Talep Etme Aşaması:** Müşteri (birinci taraf) satıcıya (üçünü taraf) gönderilmek üzere ithal edilen mala ve ithalatçıya dair tüm bilgilerin hazırlanması suretiyle kurumdan (ikinci taraf) akreditif açılması talimatında bulunur.

- **Dördüncü Aşama: Akreditif Açma Aşaması:** Eğer kurum (ikinci taraf) alıcının (birinci taraf) talebini onaylarsa bu aşamada akreditif vesikası düzenlenerek doğrudan veya aracı kurum (dördüncü taraf) vasıtasıyla satıcıya (üçüncü taraf) gönderilir.

- **Beşinci Aşama: Uygulama Aşaması:** Satıcı (üçüncü taraf) istenilen belgeleri kuruma (ikinci taraf) teslim etmektedir. Bu aşamada kurum iki adımı takip eder:

  1. Kurum (ikinci taraf) alınan belgeleri inceleyerek akreditasyon koşullarıyla eşleştirir; uygunluk halinde akreditasyon uygulanacaktır.

  2. Kurum, peşin ödemeli akreditif ise akreditif bedelini tahsil ettikten sonra belgeleri müşteriye teslim eder. Vadeli akreditifte ise müşteriden vadesinde ödeyeceğine dair taahhüdünü alır.

d. Akreditif Ürününün Denetim/Uyum Şekli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı/Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Akreditif ile alakalı sözleşmeler ve dokümanların Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
2	Müşteri Tüzel kişilik ise, akreditif düzenleme formlarını imzalayan kişi, şirket adına imzalamaya yetkili midir?	( )
3	Akreditif ücretlerinin Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
4	Akreditif ücretleri fiili masrafları aşmakta mıdır?	( )
5	Akreditif verilecek faaliyet katılım finans ilke ve standartlarına aykırı mıdır?	( )
6	Fonlu akreditif olması durumunda murabaha kontrolüne ilişkin prosedürler fonlu akreditif için de geçerlidir.	( )
7	Malın sigortalanması Danışma Komitesinin onay verdiği şekilde mi sağlanmıştır?	( )
8	Fonlu akreditif olması durumunda, müşteri murabaha aracılığıyla kendisine satılana kadar malın riskinden sorumlu olmamalıdır.	( )

İşlem Detayları	
Akreditif Amacı	
Ürün Maliyeti	
Akreditif Açma Ücretleri	
Diğer Ücretlendirmeler	

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.2. Finansman Ürünlerinin Katılım Finans Denetim/Kontrol Uygulamaları

8.2.1. Murabaha [143]

a) Murâbahanın Tanımı:

Murâbaha terim olarak bir malın alış fiyatı veya maliyeti üzerine belirli bir kâr konarak satılmasını ifade eder. [144]

Murâbaha, bir malın alış fiyatının veya maliyetinin müşteriye belirtilmesi suretiyle üzerine belirli bir kâr konularak peşin veya vadeli olarak satılmasıdır. Katılım bankacılığında uygulanan şekliyle murâbaha, müşterinin talimatı ve satın alma vaadi ile bir malın katılım bankası tarafından ilk satıcıdan genellikle peşin alınıp alış fiyatı veya maliyetinin üzerine belirli bir kâr ilave edilerek nihaî müşteriye vadeli olarak satılmasından oluşan bir işlem setidir. Bu işlem setine günümüz literatüründe "murâbaha" yanında, "finansal murâbaha", "banka murâbahası", "çağdaş murâbaha" veya "satın alma vaadinde bulunana murâbahalı satış" (بيع المرابحة للآمر بالشراء) da denilmektedir.[145]

b) Murâbaha İşlemleri ile İlgili Hükümler:

a) Genel hükümler

- Satım sözleşmesinin kurulması ve geçerliliği için aranan genel şartlar, murâbaha işlem setindeki her iki satış sözleşmesinde de bulunmalıdır.
- Malın alış fiyatı veya maliyeti ile bunlara eklenen kâr, katılım bankası tarafından nihaî müşteriye beyan edilmiş olmalıdır.
- Malın alış fiyatının veya maliyetinin objektif olarak bilinebilmesi açısından ilk sözleşmedeki satış bedeli (semen), mislî mallardan (para veya standart mallar) olmalıdır.

---

143 TKBB, Murabaha Standardı, s. 4-9

144 İBRAHİM KÂFİ DÖNMEZ, «MURÂBAHA», TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/murabaha (05.10.2023).

145 Servet Bayındır, *Faizsiz Bankacılık İşlemlerinin İslâm Fıkhı'ndaki Yeri* (doktora tezi, 2004), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 48-65.

b) Taraflar ile ilgili hükümler

- Murâbahada ilk satıcı ile katılım bankası arasında ve sonrasında ise katılım bankası ile nihaî müşteri arasında yapılan satış sözleşmeleri birbirinden ayrı ve bağımsız olmalıdır.
- Murâbaha işleminin yapıldığı sırada ilk satıcı ile nihaî müşteri arasında aynı mal üzerinde önceden yapılmış bir satış sözleşmesi mevcut olmamalıdır. Böyle bir sözleşmenin bulunması halinde katılım bankasıyla murâbaha işlemi yapılamaz. Bunun yapılabilmesi için mevcut satış sözleşmesinin, yapıldığı usul ve şekille ikâle yoluyla sonlandırılması ve bunun belgelenmesi gerekir. İlk satıcı ile nihaî müşterinin, alım satıma ilişkin bir takım ön görüşmeler yapması ve tekliflerini netleştirmesi, bir satış sözleşmesini kesin olarak kuran icap ve kabul mahiyeti taşımadığı sürece sözleşme olarak değerlendirilemez.
- Murâbaha işleminde, ilk satıcı ile nihaî müşteri aynı kişi (gerçek veya tüzel) olmamalıdır. Murâbaha, hâkim ortakları aynı olan tüzel kişiler arasında ise katılım bankası işlemde muvazaa olmadığını araştırıp belirlemelidir.
- İlk satıcı ile nihaî müşteri arasında evlilik, hısımlık, akrabalık, ortaklık vb. yakın ilişki varsa, bu satışın muvazaalı olmadığı katılım bankası tarafından araştırılıp kesinleştirilmelidir.

c) Vaat ile ilgili hükümler

- Nihaî müşterinin, muayyen veya nitelikleri belirli bir malı katılım bankasının satın alması durumunda ondan satın alacağını ifade eden sözlü veya yazılı beyanı, vaat olarak değerlendirilir. Vaat, tarafları bağlayan bir sözleşme olarak anlaşılabilecek ifadeler içeremez ve daha sonra sözleşmeyi kurma borcu doğurmaz.
- Müşteri, satın almayı vadettiği malı satın almak zorunda değildir. Ancak malı satın almaktan vazgeçen müşteri, katılım bankasının bu sebeple uğramış olduğu fiilî zararların tamamını gidermekle yükümlüdür.

d) Murâbaha işleminin konusu ile ilgili hükümler

- Satış sözleşmesine konu olan malda aranan genel şartlar, murâbaha işlemine konu olan malda da bulunmalıdır.

- Mal, vadeli satışa uygun olmalı yani altın, gümüş veya para olmamalıdır.
- Yapım aşamasındaki varlıklar, tamamlanacak hali esas alınarak murâbaha işlemine konu yapılamaz. Yapımı kısmen tamamlanmış olan varlıklar, mevcut durumdaki somut halleriyle murâbahaya konu edilebilir.
- Birden çok mal, tek bir murâbaha işleminin konusu olabilir.

e) Murâbaha işleminin yapılışı ile ilgili hükümler

- Murâbaha işlem seti içinde, katılım bankası ile müşterisi arasındaki nihaî satış sözleşmesinin yapılabilmesi için murâbaha konusu malın, katılım bankası tarafından satın alınmış ve hakikaten ya da hükmen kabz edilmiş olması gerekir. Bu alım-satımın, gerektiğinde ispat vasıtası olarak kullanılabilecek araç ve yöntemlerle yapılması daha uygundur. Katılım bankasının satın alma işlemini vekil vasıtasıyla yapması durumunda murabaha standardının 2.8.1. maddesindeki hüküm dikkate alınır.
- Sözleşme, taraflar arasında yapılan icap ve kabul ile gerçekleşir. Bu irade beyanları, ispatlanabilir olmak şartıyla sözlü veya yazılı yapılabileceği gibi sesli ve/veya görüntülü iletişim araçları ya da elektronik iletişim sağlayan SMS, e-posta gibi sistemler aracılığı ile de yapılabilir.
- Katılım bankası, murâbaha işleminde nihaî müşteri ile gerçekleştireceği satış sözleşmesini, söz konusu malı satın aldıktan sonra yapmalı ve malı bu sözleşme sonrasında nihaî müşteriye veya vekiline teslim etmelidir.
- Murâbaha işlemindeki nihaî müşteri ile satış sözleşmesi yapılırken, sözleşmenin resmiyet kazanması için tescil vb. işlemlere ihtiyaç duyulan hallerde katılım bankası nihaî müşteriden kapora alabilir.
- Nihaî satış sözleşmesinde malın alış fiyatına veya maliyetine katılım bankası tarafından eklenen kârın miktarı veya türü konusunda nihaî müşteri açıkça bilgilendirilmelidir. Söz konusu kâr, belirli bir tutar olabileceği gibi katılım bankasının malı edinme maliyetinin belli bir yüzdesi olarak da belirlenebilir.
- Nihaî satış sözleşmesindeki satış bedeli, ileri bir tarihte oluşacak bir endekse bağlanmamalı, sözleşmenin yapıldığı anda kesinleştirilmelidir.

- Murâbaha işleminin tamamlanmasından sonra ilk satışa bağlı olan maliyet fiyatında azalma veya yükselme yönünde bir değişiklik meydana gelirse bu değişiklik nihaî müşteri ile yapılan satış sözleşmedeki bedele yansıtılır. Taraflar fiyat değişikliğinden kaynaklanan haklarından feragat edebilecekleri gibi fiyat değişikliğine razı olmayan taraf akdi fesih de edebilir.

f) Ayıp muhayyerliği ile ilgili hükümler

- Müşteri, satın aldığı malda sözleşme öncesine ait bir ayıp tespit ederse bu durumda ayıp muhayyerliğinden kaynaklanan haklarını kullanabilir. Müşterinin sözleşme öncesinde veya sonrasında malın herhangi bir ayıbına muttali olduğu halde buna rıza göstermesi ayıp muhayyerliği hakkını düşürür.

- Katılım bankası ile nihaî müşteri arasında yapılan sözleşmeye, katılım bankasının ayıptan sorumlu olmayacağı kaydı derç edilebilir. Müşterinin ayıp sebebiyle ilk satıcıya müracaat etmek istemesi halinde, bankanın müşteriye vekalet vereceği ve bunun gerektirdiği masrafların müşteriye ait olacağı hususları da sözleşmeye eklenebilir.

g) Ödeme ile ilgili hükümler

- Ödemelerin vadesinde yapılması esastır. Katılım bankası ile müşteri arasında, vade uzatma karşılığında borç miktarını arttıran bir sözleşme yapılamaz.

- Nihaî satış sözleşmesine, borçların belirlenen tarihlerde ödenmemesi durumunda katılım bankasının belirli bir tutarı gecikme cezası olarak alacağına dair bir madde konulabilir. Ancak katılım bankası, gecikme cezası olarak aldığı bu tutarın, enflasyon oranının ve alacağının tahsili için zorunlu olarak yaptığı masrafların üzerindeki kısmından yararlanamaz.

- Müşterinin, borçlarını vadesinden önce ödemesi halinde, katılım bankası vadesi gelmeden ödenen bu taksitler için makul bir indirim yapabilir. Bu indirimde katılım bankasının söz konusu taksitler için dikkate aldığı kâr miktarı göz önünde bulundurulur. Katılım bankası alacaklı sıfatıyla, herhangi bir şarta bağlı olmaksızın da indirim yapabilir.

- Katılım bankası, müşterinin vade tarihi üzerinden muayyen bir süre geçtiği halde makbul bir mazereti olmaksızın taksitlerden herhangi birini ödememesi veya geciktirmesi durumunda tüm taksitlerin muaccel hâle geleceğini şart koşabilir. Ancak bu şarta istinaden muaccel hale getirilen alacaklarda, henüz vadesi gelmemiş taksitlerin kârları indirilir. Katılım bankasının, müşterinin temerrüdünden kaynaklanan zararları talep hakkı ise saklıdır.

h) Vekalet ile ilgili hükümler

- Katılım bankasının murâbaha konusu malı bizzat kendisinin satın alması ve eğer vekili vasıtasıyla alacaksa bu vekilin, katılım bankasının o malı daha sonra satacağı nihaî müşteri dışında üçüncü bir kişi olması asıldır. Bu hükmün uygulanma imkanı olmadığı durumlarda müşteriye sadece alım vekaleti verilebilir. Her iki halde de malın nihaî müşteriye satışı banka tarafından yapılmalı ve mal bedeli de ilk satıcıya yine banka tarafından ödenmelidir.

i) Teminatlar ile ilgili hükümler

- Katılım bankası, murâbaha işlemi sebebiyle doğacak alacaklarını güvence altına almak için katılım bankacılığı ilke ve standartlarına aykırı olmayan her türlü teminatı müşterisinden alabilir.

- Katılım bankası, müşterisinin satın alma vaadini yerine getirmekten imtina etmesi halinde uğrayacağı zararın tazmininde kullanılmak üzere güvence bedeli alabilir. Bu maksatla müşterinin katılım bankasında var olan özel cari veya katılma hesabında belli bir miktar bloke edilebileceği gibi yeni bir hesap açılarak bloke işlemi bu yeni hesap üzerinde de yapılabilir. Güvence bedeli sadece, müşterinin katılım bankasından malı satın almaması durumunda ortaya çıkan zararı tazmin etmek için kullanılır; mahrum kalındığı düşünülen kârın tazmini için kullanılmaz (bk. 2.3.2. md). Zararın karşılanmasından sonra güvence bedelinin artan kısmı müşteriye iade edilir. Müşterinin vaadini yerine getirip murâbaha işlemini tamamlaması halinde güvence bedeli, satış bedelinden düşülebilir.

j) Komisyon ve masraflar ile ilgili hükümler

- Katılım bankası murâbaha işleminde maliyeti tespit ederken, satın aldığı mala ödediği bedele sadece o malla ilgili doğrudan yaptığı masrafları

ekleyebilir. Müşterinin güvenilirliği ve malın mahiyetine yönelik araştırma masrafları ile operasyon giderleri, bu çerçevede malın toplam satış maliyetine eklenebilir. Bunun dışında masraf ya da maliyet adı altında müşteriden herhangi bir komisyon ya da ücret alınamaz.

k) Sigorta ile ilgili hükümler

- Katılım bankası, satın aldığı malın müşteriye teslimine kadar geçen sürede meydana gelebilecek hasardan sorumludur. Katılım bankası bu malı sigortalamak isterse bunu öncelikle katılım sigortacılığı yoluyla yapmalıdır.
- Murâbaha işlemine konu olan mal sigortalanacaksa bunun, malın o andaki sahibi tarafından yapılması esastır. Buna bağlı olarak nihaî müşteriye satışı yapılmadan önce murâbaha konusu malın sigorta sorumluluğu ve masrafları katılım bankasına aittir.
- Katılım bankasının, bir malı müşterinin taahhüdü üzerine fıkhî kurallara uygun olarak satın aldığı, ancak mevzuat gereği resmen mülkiyetine geçiremediği ve dolayısıyla kendi adına sigortalayamadığı durumlarda malın sigortalama işlemi, masrafları katılım bankasına ait olmak üzere müşteri tarafından vekaleten yapılabilir.
- Katılım bankası tarafından yapılan sigorta masrafları, malın maliyetine eklenebilir.

l) Murâbahanın feshi ile ilgili hükümler

- Murâbaha, tarafların karşılıklı rızasıyla ortadan kaldırılabilir. Ayrıca taraflardan birine sözleşmeyi feshetme yetkisi veren bir muhayyerliğin veya şartın bulunması halinde de yetkili taraf, fesih hakkını kullanabilir.

a. Murabaha İşlem Süreci

- Müşteri, satın almak istediği malı seçer ve satış bedelini etkileyen özellikleri belirterek kuruma bildirir.
- Kurum, sürecin fizibilite çalışmasını yapar, müşterinin kredi durumunu inceler. Müşterinin güvenilirliği ile alakalı çeşitli kontroller yapılır. Ardından talep edilen malın çeşitli şekillerde kontrolü sağlanır (doğrudan satıcıyla iletişime geçerek veya satıcı ile direkt iletişime geçmek mümkün olmadığı durumlarda vekalet aracılığıyla).

- Müşteri satın alma vaadini imzalar. Şayet müşterinin vaadi bağlayıcı bir vaat ise kurumun satış vaadinin bağlayıcı olmaması gerekir. Zira iki tarafı bağlayıcı bir akit yapmak caiz değildir.
- Kurumun müşteriyi kendi adına ödeme yapması için vekil tayin etmesi caizdir. Ancak bunun, satış bedelinin kurum tarafından ödendiğine veya müşteri tarafından kurum adına vekaleten satıcıya ödendiğine dair bir karine olması ve kurum adına bir makbuz düzenlenmesi gerekmektedir.[146]
- Kurum talep edilen malın satıcıdan satın alınmasına ve hakiki ya da hükmi olarak teslim alınmasına yönelik bir sözleşme imzalar. Ancak, bazı durumlarda kurumun talebi üzerine (sipariş formu) satıcının imzalamasıyla satış işlemi gerçekleştirilir.
- Son olarak kurum satış konusu mal üzerinde müşteri ile murabaha akdi yapmaktadır.

d. Murabaha Ürünü için Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Murabaha sözleşmesi Danışma Komitesi tarafından onaylandı mı?	( )
2	Satım sözleşmesinin kurulması ve geçerliliği için aranan genel şartlar murabaha işlem setindeki her iki satış sözleşmesinde de bulunmakta mıdır?	( )
3	Malın alış fiyatı veya maliyeti ile bunlara eklenen kâr, katılım bankası tarafından nihaî müşteriye beyan edilmekte midir?	( )
4	İki satış sözleşmesinde de satış bedeli misli mallardan (para veya standart mallar) mıdır?	( )
5	Murâbahada ilk satıcı ile katılım bankası arasında ve sonrasında ise katılım bankası ile nihaî müşteri arasında yapılan satış sözleşmeleri birbirinden ayrı ve bağımsız mıdır?	( )
6	Murâbaha işleminin yapıldığı sırada ilk satıcı ile nihaî müşteri arasında aynı mal üzerinde önceden yapılmış bir satış sözleşmesi mevcut mudur?	( )

146 Türkiye'de halihazırdaki hukuki düzen ve konjonktür gereği banka adına makbuz ve fatura düzenlemesi uygulanmamaktadır. Müşterii vekil tayin edilerek murabaha finansmanı işlemleri gerçekleşmektedir.

7	Murâbaha işleminin yapıldığı sırada ilk satıcı ile nihaî müşteri arasında aynı mal üzerinde önceden yapılmış bir satış sözleşmesi mevcutsa bu sözleşme ikale yöntemi ile sona erdirilmekte midir ve durum belgelendirilmekte midir?	( )
8	Murâbaha işleminde, ilk satıcı ile nihaî müşterinin aynı kişi ya da aynı tüzel kişi olma durumu söz konusu mudur?	( )
9	İlk satıcı ile nihai müşteri (grup şirketleri) arasında murabahadan kaynaklı muvazaalı bir işlem olup olmadığı Katılım Bankası tarafından araştırılıp belirlenmekte midir?	( )
10	İlk satıcı ile nihai müşteri arasında evlilik, hısımlık, akrabalık, ortaklık vb. yakın ilişki varsa, bu satışın muvazaalı olmadığı katılım bankası tarafından araştırılıp belirlenmekte midir?	( )
11	Murabaha işleminde müşterinin murabahaya konu olan malı Katılım Bankasından satın alacağına yönelik vaadi müşteriyi bağlayıcı mıdır?	( )
12	Malı satın almaktan vazgeçen müşteri, katılım bankasının bu sebeple uğramış olduğu fiilî zararlardan başka herhangi bir tazminle yükümlü müdür?	( )
13	Satış sözleşmesine konu olan malda aranan genel şartlar, murâbaha işlemine konu olan malda da bulunmakta mıdır?	( )
14	Altın, gümüş veya para gibi vadeli satışa uygun olmayan mallar murabahaya konu edilmekte midir?	( )
15	Murabaha işleminde kurum, nihai müşteriye malı satmadan önce malı satın almakta mıdır?	( )
16	Yapım aşamasındaki varlıklar tamamlanacak hali esas alınarak murâbaha işlemine konu edilmekte midir?	( )
17	Yapımı kısmen tamamlanmış olan varlıklar, mevcut durumdaki somut halleriyle murâbahaya konu edilmekte midir?	( )
18	Bir murâbaha işlemi konusu birden çok maldan oluşuyorsa malların birim fiyat ve mal nitelikleri belirtilmekte midir?	( )
19	Murabaha konusu mal kurum tarafından hakikaten ya da hükmen kabz edilmekte midir?	( )
20	Bu alım-satım, gerektiğinde ispat vasıtası olarak kullanılabilecek araç ve yöntemlerle mi yapılmaktadır?	( )
21	Murabaha sözleşmesindeki irade beyanları, ispatlanabilir olmak şartıyla sözlü veya yazılı; sesli ve/veya görüntülü iletişim araçları ya da elektronik iletişim sağlayan SMS, e-posta gibi sistemler aracılığı ile mi yapılmaktadır?	( )
22	Kurum, murâbaha işleminde nihaî müşteri ile gerçekleştireceği satış sözleşmesini, söz konusu malı satın aldıktan sonra mı yapmaktadır?	( )
23	Satışı yapılan mal sözleşme sonrasında nihai müşteriye ya da vekiline teslim edilmekte midir?	( )
24	İhtiyaç duyulan hallerde Kurum nihai müşteriden kapora almakta mıdır?	( )
25	Kurum tarafından malın alış fiyatına veya maliyetine eklenen kârın miktarı veya türü konusunda nihaî müşteri açıkça bilgilendirilmekte midir?	( )

26	Murabaha işleminde kâr belli bir tutar olarak mı yoksa malı edinme maliyetinin belli bir yüzdesi olarak mı belirlenmektedir?	( )
27	Nihaî satış sözleşmelerindeki satış bedeli sözleşmenin yapıldığı anda kesinleştirilmekte midir? Yoksa ileri bir tarihte oluşacak bir endekse bağlanmakta mıdır?	( )
28	Murâbaha işleminin tamamlanmasından sonra ilk satıştaki maliyet fiyatında bir değişiklik meydana gelirse bu değişiklik nihaî müşteri ile yapılan satış sözleşmesindeki bedele yansıtılıyor mu?	( )
29	Taraflar fiyat değişikliğinden kaynaklanan haklarından feragat edebilmekte midir?	( )
30	Fiyat değişikliğine razı olmayan taraf akdi fesih edebilmekte midir?	( )
31	Müşteri, satın aldığı malda sözleşme öncesine ait bir ayıp tespit ederse bu durumda ayıp muhayyerliğinden kaynaklanan haklarını kullanabilmekte midir?	( )
32	Sözleşmede, müşterinin sözleşme öncesinde veya sonrasında malın herhangi bir ayıbına muttali olduğu halde buna rıza göstererek ayıp muhayyerliği hakkını düşürdüğünü gösterdiğine dair bir madde var mıdır?	( )
33	Kurum nihai müşteriyle yaptığı murabaha sözleşmesine kendisinin ayıptan sorumlu olmayacağına dair bir madde var mıdır?	( )
34	Müşterinin ayıp sebebiyle ilk satıcıya müracaat etmek istemesi halinde, bankanın müşteriye vekâlet vereceğine ve bunun gerektirdiği masrafların müşteriye ait olacağına dair sözleşmede bir madde var mıdırr?	( )
35	Kurum ile müşteri arasında yapılan sözleşmede vade uzatma karşılığında borç miktarının artacağına dair bir madde yer almakta mıdır ya da bununla alakalı yeni bir sözleşme yapılmakta mıdır?	( )
36	Kurum, ödemesini vaktinde yapmaması nedeniyle müşteriden gecikme cezası almakta mıdır?	( )
37	Kurum, gecikme cezası olarak aldığı tutarların, enflasyon oranının ve fiili masrafların üzerindeki kısmından yararlanmakta mıdır?	( )
38	Şayet yararlanmıyorsa kurum, gecikme cezası tutarından enflasyon oranını ve fiili masrafları çıkardıktan sonra kalan tutarı nasıl kullanmaktadır?	( )
39	Kurum, ödeme güçlüğü içerisinde olduğu tespit edilen müşteri için Teverruk ile yapılandırmaya başvurmakta mıdır?	( )
40	Kurum, vadesi gelmeden önce ödenen taksitler için müşteriye bir indirim yapmakta mıdır?	( )
41	Kurum, vadesi gelmeden önce ödenen taksitler için indirim yapıyorsa söz konusu taksitler için kâr miktarı göz önünde bulundurmakta mıdır?	( )
42	Kurum, müşterinin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi, vade tarihi üzerinden muayyen bir süre geçtiği halde geçerli bir mazereti olmaksızın taksitlerden herhangi birini ödememesi veya geciktirmesi ya da somut verilere bağlı olarak finansal durumunun bozulacağının ve taksitleri ödemeyi geciktireceğinin anlaşılması durumunda tüm taksitlerin muaccel hâle geleceğini şart koşmakta mıdır?	( )

43	Müşterinin finansal sıkıntılarından kaynaklı muaccel hale gelmiş olan borçları haricinde kalan diğer (ödenmemiş) taksitlerin kârları da alınmakta mıdır?	( )
44	Kurum, müşterinin borçlarını muaccel hale getirme noktasında müşterinin durumunu göz önünde bulundurmakta mıdır?	( )
45	Sözleşmede kurumun, müşterinin temerrüdünden kaynaklanan zararları talep hakkını gösteren bir madde var mıdır?	( )
46	Murabaha konusu mal ilk satıcıdan satın alınırken kurum bizzat satıcı ile muhatap olarak satın alma işlemini gerçekleştirmekte midir?	( )
47	Murabaha konusu mal vekil vasıtasıyla satın alınıyorsa, vekil nihai müşteri dışında üçüncü bir kişi midir?	( )
48	Kurumun üçüncü bir kişiye vekalet vermesinin mümkün olmadığı durumlarda nihai müşteriye verilen vekalet sadece alım vekaleti midir?	( )
49	Kurumun murabahaya konu olan malı bizzat kendisinin aldığı ya da vekalet vasıtasıyla aldığı durumlarda nihai müşteriye satış işlemi bizzat kurum tarafından mı gerçekleştirilmektedir?	( )
50	Kurumun murabahaya konu olan malı bizzat kendisinin aldığı ya da vekalet vasıtasıyla aldığı durumlarda mal bedeli ilk satıcıya bizzat kurum tarafından mı ödenmektedir?	( )
51	Murâbaha işlem setinde banka adına yapılacak ilk satın alma işlemlerinin bazen çok sayıda satıcı ve/veya ürünle ilgili yapılması ve bunun zorluk taşımasından dolayı nihaî müşteriye banka adına ödeme vekâleti verilmekte midir?	( )
52	Kurum, müşteriye hem malı ilk satıcıdan satın alması hem de banka adına satın alınmış bu malı kendisine satması için vekâlet vererek çifte vekâlet yoluyla işlem yapmakta mıdır?	( )
53	Kurumun, murâbaha işlemi sebebiyle doğacak alacaklarını güvence altına almak için, müşteriden istediği teminatlar katılım bankacılığı ilke ve standartlarına uygun mudur?	( )
54	Kurum, müşterisinin satın alma vaadini yerine getirmekten imtina etmesi halinde uğrayacağı zararın tazmininde kullanılmak üzere güvence bedeli almakta mıdır?	( )
55	Güvence bedeli alınıyorsa müşterinin kurumda var olan özel cari veya katılma hesabında belli bir miktar bloke edilmekte midir? yahut yeni bir hesap açılarak bloke işlemi bu yeni hesap üzerinden mi yapılmakta mıdır?	( )
56	Güvence bedeli alınıyorsa bu miktar yalnızca müşterinin kurumdan malı satın almaması durumda ortaya çıkan zararı (*Zarardan kasıt: Kurum, vaat üzerine aldığı malı, vaat edenin satın almaktan vazgeçmesi halinde kolaylıkla bir başkasına satamayacağı gibi aldığı fiyattan daha düşük bir fiyata satmak zorunda da kalabilir.*) tazmin etmek için mi kullanılmaktadır?	( )
57	Müşterinin satın alma vaadini yerine getirmekten imtina etmesinden kaynaklı oluşan zarar tazmin edildikten sonra güvence bedelinden artan kısım müşteriye iade edilmekte midir?	( )

58	Müşterinin vaadini yerine getirip murâbaha işlemini tamamlaması halinde güvence bedeli, satış bedelinden düşülmekte midir?	( )
59	Murabaha işleminin gerektirdiği fiili masrafların (araştırma masrafları, operasyon giderleri, mala doğrudan yapılan masraflar) dışında müşteriden masraf ya da maliyet adı altında herhangi bir komisyon ya da ücret alınmakta mıdır?	( )
60	Kurum murâbaha işleminde maliyeti tespit ederken, satın aldığı mala ödediği bedele sadece o malla ilgili doğrudan yaptığı masrafları ekleyebilir. Müşterinin güvenilirliği ve malın mahiyetine yönelik araştırma masrafları ile operasyon giderleri, bu çerçevede malın toplam satış maliyetine eklenmekte midir?	( )
61	Kurum nihai müşteriye murabaha konusu malı satarken üzerine eklediği kar miktarını ya da maliyetleri açıkça belirtmekte midir?	( )
62	Maliyet fiyatına eklenebilecek masraflar, (*Kurumun murâbahaya konu olan malın mahiyeti ile ilgili olarak yaptığı masraflar, müşterinin kurumsal niteliğinin, güvenilirliğinin, ödeme gücünün vb. tespiti ile ilgili yaptığı araştırma masrafları ve işlemlerin tamamlanması sırasında gerçekleşen operasyonel masraflar bu kapsamdadır.*) murâbaha işlemi ile doğrudan ilgili olan masraflar mıdır?	( )
63	Murâbaha işlemi gerçekleşmediği takdirde kurum müşteriden herhangi bir komisyon veya ücret tahsil etmekte midir?	( )
64	Katılım bankası, satın aldığı malın müşteriye teslimine kadar geçen sürede meydana gelebilecek hasardan sorumlu mudur?	( )
65	Murabahaya konu olan malın sigortalama işlemi öncelikle katılım sigortacılığı yoluyla mı yapılmaktadır?	( )
66	Murâbaha işlemine konu olan mal sigortalanacaksa nihaî müşteriye satışı yapılmadan önce murâbaha konusu malın sigorta sorumluluğu ve masrafları kuruma mı aittir?	( )
67	Kurumun, bir malı müşterinin taahhüdü üzerine fıkhî kurallara uygun olarak satın aldığı, ancak mevzuat gereği resmen mülkiyetine geçiremediği ve dolayısıyla kendi adına sigortalayamadığı durumlarda malın sigortalama işlemi, masrafları kuruma ait olmak üzere müşteri tarafından vekâleten yapılmakta mıdır?	( )
68	Katılım bankası tarafından yapılan sigorta masrafları, malın maliyetine eklenmekte midir?	( )
69	Murâbaha, tarafların karşılıklı rızasıyla feshedilebilmekte midir?	( )
70	Karşılık rıza ile gerçekleşen fesih işlemi yeni bir (ikale akdi) sözleşme çerçevesinde mi gerçekleşmektedir.	( )
71	Taraflardan birine sözleşmeyi feshetme yetkisi veren bir muhayyerlik veya şart bulunmakta mıdır?	( )

Denetim/Kontrol Süreci		
Denetim/Kontrol Faaliyeti	**Tarih**	**Zaman**
Müracaat Tarihi		
Ürünün satın alındığı tarih (satın alma siparişi)		
Müşteri ile murabaha sözleşmesinin imzalanma tarihi		
Müşterinin malı teslim alma izninin (sevkiyat) teslim tarihi		

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.2.2. Sendikasyon Finansmanı

a) Tanım: Sendikasyon finansmanı katılım finans ilke ve standartlarını ihlal etmeyen bir biçimde, finansal kuruluşlardan oluşan bir grubun (Katılım finans ilkelerine uygun yahut geleneksel olabilir) belirli bir müşteri için ortak finansman sağlamasıdır.[147]

b) Müşterilere Sağlanan Sendikasyon Finansmanı Türleri:

Finansman müşterilere katılım finans ilkelerine uygun finansman türleri ile sağlanmalıdır. Aşağıdaki finansman sağlama türleri buna örnektir:

- Murabaha ya da müsaveme,
- İcare (kiralama) ya da leasing,
- Selem veya alt selem,
- İstisna' veya alt istisna'
- Mudarebe,
- Sabit veya azalan müşareke,
- Müzaraa', Müsakat veya müğarese.

147 AAOIFI, Faizsiz Finans Standartları, Standart No: 24, s. 637.

c) Sendikasyon Finansman Sürecinin Aşamaları:

- Ön müzakere aşaması, yetkilendirmeden önceki aşama: (müşterinin, finansman açısından neye ihtiyacı olduğunun doğru bir şekilde tanımlanması, finansman koşullarının hazırlanması ve müşteriye sunulması).
- Bankanın sendikasyon finansmanı havuzuna üye olması.
- Yönetim ekibinin oluşturulması
- Finansmana katılan diğer bankaların finansmanı gerçekleştirmesi için finansman yöneticisini (lider banka) yetkilendirmesi
- Lider banka ile müşteri arasındaki sözleşmelerin imzalanması.

d) Katılım Bankalarının Sendikasyon Finansmanlarında Uyması Gereken Katılım Finans Kuralları:

- Finansman, katılım finans ilkelerini ihlal etmemeli. Ayrıca faiz ya da faiz şüphesi içermemelidir.
- Sendikasyon finansmanının katılım finans hükümlerine uyan ve uymayan kurumların katılımı ile gerçekleştiği durumlarda, katılım finans kurumlarının ilgili sendikasyon finansmanıyla alakalı hususların katılım finans ilkelerine aykırı olmadığını teyit etmesi gerekir.
- Sendikasyon finansmanının katılım finans ilkelerine uygun bir yatırım faaliyeti olması, katılım finans ilkelerine aykırılık taşıyan bir faaliyet ya da hizmet olmaması gerekmektedir.
- Sendikasyon finansmanında konvansiyonel bir bankanın bu finansmanın yönetimi ve finansmanla alakalı katılım finans ilkelerine uygun birtakım kararların alınması konusunda tek başına hareket etmemesi gerekmektedir.
- Sendikasyon finansmanının, katılım finans ilkelerine göre hareket eden bankaların danışma komitelerinin gözetimi altında düzenlenmesi, uygulanması ve izlenmesi gerekmektedir.
- Finansmanı yöneten kurum (lider banka), yürüttüğü hazırlık çalışmaları karşılığında komisyon alabilir.

- Para ve borçların proje varlıklarına tabi olduğu durumlarda, sendikasyon finansmanına katılan bankalardan birisinin, üzerinde anlaşılan değerin tasfiye edilmesinden önce, çekilmesine izin verilebilir.
- Para ve borçların proje varlıklarına tabi sayılmayacak kadar çok olduğunda ise bankalardan birisinin çekilmesi caiz değildir. Ancak sarf akdi ve borç satımı ilkelerine riayet edilirse çekilmesinde bir beis yoktur.
- Sendikasyon finansmanını yöneten kuruma (lider banka) verilen sermaye emanet hükmündedir. İster mudarib ister müşarik isterse vekil olsun, kasıt, kusur ve şarta muhalefet olmadığı durumlarda sermayeyi tazminle yükümlü değildir.
- Sendikasyon finansmanını yöneten kurumun (lider banka), mudarebe veya müşareke akdi esaslarına göre, finansmana katılan ortakların veya sermaye sahiplerinin menfaati veya için borçlulara kefil olması caiz değildir. Bununla birlikte döviz kurlarındaki dalgalanmaların onların lehine olacağını garanti etmez.
- Tasfiye tarihine kadar çıkışa izin verilmeyen sendikasyon finansmanı kararlaştırılabilir.

d. Sendikasyon Finansmanı Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Sendikasyon finansmanı ile alakalı sözleşmeler ve dokümanların Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
2	Sendikasyon finansmanı yöneticisinin (lider bankanın) finansmanı inceleyen Danışma Komitesi var mı?	( )
3	Sendikasyon finansmanı müşterinin faaliyetleri katılım finans ilke ve standartlarına aykırı mıdır?	( )
4	Konvansiyonel yöntemlerle fonlanan sendikasyon finansman hesabı ile katılım finans esasına göre finanse edilen sendikasyon finansmanı hesabı arasında tam bir ayrım var mı?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.2.3. Banka Teverruku

a. Teverrukun Tanımı[148]

1) Bireysel Teverruk: Mecma'ul Fıkhi'l İslami, bireysel teverruku şu şekilde tanımlamıştır: "Nakit temin etmek amacıyla satıcının mülkünde ve zilyedinde olan malın vadeli olarak satın alınıp üçüncü bir şahsa peşin olarak satılmasıdır."[149]

2) Organize Teverruk: Organize teverruk ise, satıcının müteverrıkın nakit elde etmesi için düzenleme yapmasıdır. Bu da şu şekilde olmaktadır: satıcı malı müteverrıka vadeli olarak satar. Daha sonra malı müteverrıkın temsilcisi olarak başka birine peşin olarak satar. Peşin olarak aldığı semeni de müteverrıka teslim eder.[150]

3) Banka Teverruku: Banka Teverruku ise katılım bankasının nakit ihtiyacı olan müşterinin talebiyle, genellikle uluslararası bir piyasadan satın aldığı bir emtiayı müşterisine vadeli olarak ve kâr eklemek suretiyle satıp, sonra da müşterinin vekili olarak tekrar aynı piyasada bu emtiayı başka bir aracı vasıtası ile peşin olarak satması, sonrasında da nakdi nakit ihtiyacı olan müşteriye teslim etmesidir.[151]

---

148 TKBB, *Teverruk Standardı,* s. 5

149 İslam Fıkıh Akademisi, *Teverruk Tarifi,* 1419/1998; AAOIFI, *Teverruk Standardı* (Riyad: y.y., 2010), 767; TKBB, *Teverruk Standardı,* 5; İsmail Cebeci, "Teverruk", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2019), 2/594-595.

150 Sami b. İbrahim, *Teverruk ve Organize Teverruka Dair Çalışma* (Mekke: İslam Fıkıh Akademisi, 2003), 40.

151 İslam Fıkıh Akademisi, *17. Toplantı,* 1424/2003; TKBB, *Teverruk Standardı,* 5.

b. Teverruk İşleminin Geçerli Olması İçin Uyulması Gereken Kurallar:

Teverruk uygulamalarındaki kriterler hakkında Danışma Kurulunun kriterleri aşağıdaki gibidir:

Teverruk işlemin caiz olabilmesi ve "klasik teverruk" olarak adlandırılabilmesi için akitlerle ilgili genel meşruiyet şartlarına ilaveten aşağıdaki şartları da taşıması gerekir:[152]

- Emtia, vadeli satışa uygun olmalı yani altın, gümüş veya para olmamalıdır,
- Emtia, akit anında mevcut ve muayyen olmalıdır,
- Akitler, birbirinden bağımsız ve muvazaadan uzak olmalıdır,
- Emtia, müşteri tarafından hakiki veya hükmi olarak kabz edilmelidir,
- Emtia, muvazaalı işlemlerle ilk sahibine dönmemelidir.

AAOIFI tarafından teverruk uygulamalarında uyulması gereken şartlar ve ilkelerin ayrıntısını ifade eden kriterler aşağıdaki gibidir:[153]

m) İster müsaveme yoluyla olsun ister murâbaha yöntemiyle olsun vadeli bedelle emtia alınırken bütün fıkhî gereklilikler yerine getirilmelidir. Ayrıca şu noktalara da dikkat edilmelidir:

- Emtianın var olduğu tespit edilmelidir.
- Emtia üçüncü tarafa satılmadan evvel satıcının mülkiyetine geçirilmelidir.
- Eğer bağlayıcı bir taahhütte bulunulmuşsa bu vaat tek taraflı olmalıdır.
- Sözleşme konusu altın, gümüş veya döviz olmamalıdır.

n) Emtia, satıcının diğer varlıklarından tam olarak ayrılacak şekilde belirlenmelidir. Bu da ya malın bizzat teslim alınmasıyla ya da antrepo beyannamelerindeki numaralar gibi emtiayı belirleyen belgelerdeki numaraların tespitiyle olur.

---

152 TKBB, *Teverruk Standardı,* S. 5

153 AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları*, 744-746

o) Eğer emtia, sözleşme sırasında akit meclisinde mevcut değilse malın nitelikleri, numunesi, miktarı ve bulunduğu yer müşteriye bildirilmelidir. Böylece satışın göstermelik olmaması yani gerçek olması sağlanmalıdır. Teverruk işleminin yerel mallarla yapılması tercih edilir.

p) Emtia, hakiki ya da hakiki teslime imkân veren bir hükmi kabz ile teslim alınmalıdır. Malın teslim alınmasına engel hiçbir kayıt ve faaliyet bulunmamalıdır.

q) Haram kabul edilen îne satışından kaçınmak ve malın sözleşmede bulunan bir şarta, muvâzaaya ya da teamüle istinaden eski satıcısına geri dönmesini sağlayan her türlü muameleyi engellemek amacıyla teverruk konusu emtianın vadeli bedelle satın alındıktan sonra üçüncü tarafa satılması; eski sahibine geri satılmaması gerekir.

r) Teverruk alıcısının, malı teslim alma hakkını ihlal eden bir yol kullanılarak, emtianın vadeli bedelle alındığı sözleşme ile peşin bedelle satıldığı sözleşme arasında bir bağlantı kurulmamalıdır. Bu bağlantının belgelerdeki şartlara, örfe ya da işlemlerin tasarlanmasına dayanması arasında fark bulunmamaktadır.

s) Teverruk alıcısının kurumdan aldığı malı satmak üzere bizzat kurumu veya onun vekilini yetkilendirmemesi ya da kurumun böyle bir yetkilendirmeyi kabul etmemesi gerekir. Ancak doğrudan müşterinin malı satması hukuken mümkün değilse yani ancak kurumu vekil kılarak malı satabiliyorsa kuruma vekâlet vermesine engel bulunmamaktadır. Fakat bunun için müş-terinin emtiayı hakikaten ya da hükmen teslim almış olması şarttır.

t) Faizsiz finans kurumu, müşteriye sattığı malı, müşteri adına satacak üçüncü bir taraf için vekâletname düzenlememelidir.

u) Müşteri satın aldığı malı ya kendisi satmalı ya da kurum dışında başkasını vekil kılmalıdır.

v) Faizsiz finans kurumu, sattığı malın bizzat müşteri tarafından ya da onun tercih ettiği bir vekil tarafından satılabileceği konusunda müşterisini bilgilendirmelidir.

c. Banka Teverruku İşlem Süreci:

Banka teverruku işlem süreci aşağıdaki gibidir:

- Banka, malı uluslararası ya da yerel piyasadan peşin olarak alır.
- Sonrasında müşteriye vadeli olarak satar. (ki bu müşteri çoğunlukla bireysel müşteri olduğu gibi, bazı durumlarda başka bir banka, şirket ya da kurum da olabilir.)
- Sonrasında bankaya bu malı üçüncü kişiye peşin olarak satması için vekalet verilir. Ancak bu durumda mal üzerinde herhangi bir hareketlilik olmamaktadır.

d. Organize Teverruk Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Teverruk işleminde kullanılan sözleşme ve dokümanların Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
2	Teverruk işleminde kullanılan emtia vadeli satışa uygun cinsten midir? (Altın, gümüş veya para olmamalıdır.)	( )
3	Teverruk işleminde kulllanılan emtia, akit gerçekleştiği anda mevcut mudur?	( )
4	Teverruk işleminde kullanılan emtia akit sırasında belirlenmiş (muayyen) midir?	( )
5	Teverruk işlemleri sırasında kurulan akitler birbirinden bağımsız olarak mı kurulmaktadır.	( )
6	Teverruk işlemi sırasında taraflar arasında muvazaa var mıdır?	( )
7	Teverruk işleminde emtia müşteri tarafından kabzediliyor mu?	( )
8	Kabzediliyorsa bu kabz hakiki mi yoksa hükmi midir?	( )
9	Teverruk işleminde kullanılan emtia, yapılan işlemler sonucu ilk sahibine dönmekte midir?	( )
10	Teverruk işleminde vadeli olarak emtia alan kişi, aldığı bu emtiayı satın aldığı kişi ya da kurumu herhangi bir şekilde devreye sokmadan mı satmaktadır?	( )

11	Kurumun yaptığı klasik teverruk işlemi, organize teverruk işlemi ile aynı sonuçları doğuracak şekilde standart bir yatırım ve finansman yöntemi olarak kullanılıyor mu?	( )
12	Bu tarz bir klasik teverruk işleminin pazarlaması yapılıyor mu?	( )
13	Kurum, organize teverruk işlemine sadece fon kullandırma sonucu oluşup ödeme güçlüğü çekilen borçları yapılandırmak amacıyla mı müracaat etmektedir yoksa bu işlemi yapılandırma anlamında herkes için kullanmakta mıdır?	( )
14	Kurum, organize teverruk işlemine sadece kendi likidite ihtiyacını giderme amacıyla mı müracaat etmektedir?	( )
15	Kurum organize teverruk işlemine ödeme güçlüğü çekilen borçları yapılandırmak ve kendi likidite ihtiyacını gidermek haricinde başvurmakta mıdır?	( )
16	Kurum likidite ihtiyacını katılım bankalarınca sunulan diğer ürünler (katılma hesabı açma, sukuk vb.) yoluyla karşılamakta mıdır yoksa sadece teverruku mu kullanmaktadır?	( )
17	Kurum likidite ihtiyacını gidermek için teverruk yöntemine başvurduğu sırada bu işlemi diğer katılım bankalarıyla mı yapmaktadır?	( )
18	Kurum likidite ihtiyacını gidermek için kullandığı teverruk işlemini diğer katılım bankaları haricinde konvansiyonel bankalar ile yapmakta mıdır?	( )
19	Kurum, likidite fazlalılığı olduğu durumlarda organize teverruk işlemini likiditeyi yönetmek amacıyla kullanmakta mıdır?	( )
20	Kurum, Organize teverruk işlemini kurgusal bir şekilde aşamalara bölerek, onu, işlemin sadece bir kısmını tanımlayan "commodity murabaha: emtia murabahası", "murabaha" vb. isimlerle adlandırmakta mıdır?	( )
21	Kurum, Teverruk uygulamasını farklı işlemlerin süreçlerinin içine dahil ederek sistemi teverruk üzerinden yürütmekte midir?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.2.4. Leasing (Finansal Kiralama) Ürünü

a) Tanım: Kiraya verenin kiracıya, kiralama süresi sonunda veya kiralama süresi içerisinde, kiralanan varlığın sahibi olacağına ilişkin vaadini içeren bir kira sözleşmesidir. Mülkiyet, satış veya hibe yoluyla gerçekleşmektedir.

b) Leasing Türleri: Leasing işlemlerinde, kiralanana sahip olma yönteminin kira sözleşmesinden ayrı bir belgede belirtilmesi ve aşağıdaki yollardan biriyle olması gerekir:

- Nominal bir fiyattan, gerçek bir fiyattan veya piyasa fiyatından satış vaadi.
- Kiralanan mülkün kira süresinin bitiminden sonra hibe etme vaadi.

c) Leasing Ürünü ile Alakalı Katılım Finans Kuralları:

- Kurum, müşteriye yansıttığı bütün ücretleri akit gerçekleşmeden önce beyan etmelidir.
- Kiralanan malın katılım finans ilke ve standartlarına uygun olması ve kullanılabilir olması gerekmektedir.
- Mülkiyet edindirme vaadi bu vaadi vereni bağlayıcı nitelikte olmalı ve bağlayıcı vaat tek tarafla sınırlı olmalıdır.
- Kurumun müşterisi, finansman konusu malı tedarikçiden satın almamış, sözlü de olsa ondan kiralamamış veya tedarikçiye peşinat ödememiş olmalıdır.
- Müşteri, finansman konusu mal için tedarikçi tarafından verilen ve malın değerini etkileyen tüm özellikleri içeren fiyat teklifini (proforma) kuruma sunmalıdır.
- Kurumun malı tedarikçiden mal müşteriye kiralanmadan önce satın alması gerekmektedir.
- Müşterinin bir varlığı kuruma satması daha sonra leasing yöntemi ile tekrar kiralaması (sat-geri kirala) caizdir. Burada önemli olan husus mülkiyetin kiralama öncesinde tam ve kesin olarak kuruma geçmiş olması ve kurumun malla alakalı -müşteri tarafından kasıt veya ihmal hariç- her türlü riske katlanmasıdır.
- Müşteri ile kira sözleşmesi yapıldıktan sonra, kiralanan mülkün işletme ile alakalı tüm riskleri müşteri tarafından üstlenilir. Kiralanan mülkün fiziki varlığına dair riskler ise, müşterinin ihmali ya da kastı nedeniyle mülkün helak olması ya da zarar görmesi durumu hariç, kurum tarafından üstlenilir.

- Kiracının herhangi bir kastı veya kusuru olmaksızın kiralanan varlığın kullanılamayacak hale gelmesinin sorumluluğunu kiracıya yüklemek caiz değildir.
- Kurum, Danışma Komitesinin kararlarına uymak şartıyla, kurum tarafından belirlenen teminatların yerine getirmesi sorumluluğunu müşterisine yükleyebilir.
- Kira sözleşmesi yapılırken geleceğe izafe edilen bir satış akdi ile mülkiyetin temini caiz değildir.
- Kurum, kiracıya kiralanan aracın periyodik bakımını yaptırmayı ve bakım masraflarını üstlenmeyi zorunlu kılabilir.
- Kurumun mülkü tedarikçiden satın almasını veya kiralamasını takip eden süreçte ve müşteriye kiralamadan önceki süreçte malın fiziki varlığına ilişkin riskler müşterinin değil kurumun sorumluluğundadır.

d) Leasing Süreci:

- Kiracı (müşteri) kiralamak istediği malı seçer ve kuruma özellikleri ile birlikte bildirir.
- Kurum, malın özelliklerini sahibinden doğruladıktan sonra müşteriye ilgili finansmana dair onay ya da red cevabını bildirir.
- Kurum satış vaadi formunu imzalar.
- Kurum, malı mülkiyetine geçirdikten sonra müşteri ile kira taksitleri ve süreleri ile alakalı bir kira sözleşmesi imzalar.
- Müşteri anlaşılan kira taksitlerinin tamamını ödemesi durumunda kira sözleşmesi sona erer ve sözleşme tamamlanmış olur.

Malın mülkiyete geçirilmesi (satım akdi-hibe) kurum (satıcı) ve müşteri arasında gerçekleşmektedir.

e. Leasing Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Leasing ürünü ile alakalı sözleşmeler ve dokümanların Danışma Komitesi onayı var mı?	( )
2	Kiracının leasing ürününü kullanmaktaki amacı katılım finans ilkelerine uygun mu?	( )
3	Satıcının müşteriden bir ön ödeme yapmasını istemesi halinde, müşteri ödediği bu tutarı kurumun vekili olarak mı yapmaktadır?	( )
4	Kurum kiracı olan müşteriye malın aslının mülkiyetinin icare akdi sonucunda kendisine geçeceğini ifade eden bir vaat sunmakta mıdır?	( )
5	Müşteri, kiralanan varlığı satın almış mı, sahibinden kiralamış mı veya kira sözleşmesinin mülkiyetle sona ermesinden önce bir peşinat ödemiş mi?	( )
6	Kurum leasing konusu malın müşteri tarafından hakiki anlamda kullanılmasını mümkün kılmış mı?	( )
7	Kiralanan malın temel (periyodik olmayan) bakımları kiracı tarafından değil mülk sahibi tarafından mı karşılanmaktadır?	( )
8	Müşteri tüzel kişilik ise, kira sözleşmesini imzalayan kişi tüzel kişilik adına imza atmaya yetkili bir kimse midir?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.2.5. İstisna' (Eser Sözleşmesi) ve Alt İstisna' Ürünü

a) Tanımlar:

• Eser/İstisnâ' Sözleşmesi:

İstisna, bir satıcının, bir alıcıya, mutabık kalınan şartnameye uygun olarak, henüz inşa, imal veya bina edilmemiş bir varlığı, önceden belirlenmiş bir fiyatla,

belirlenen ileri bir tarihte teslim edilmek üzere sattığı bir sözleşmeyi ifade eder.[154]

Eser sözleşmesi, üretilmesi talep edilen ve henüz mevcut olmayıp nitelikleri zimmette belirlenmiş eserlerin satışı üzerine kurulan bir akittir.

• Alt Eser Sözleşmesi:

Günümüz finansman uygulamalarında alt eser sözleşmesi adı verilen işlem birbirinden bağımsız iki eser sözleşmesi kurulmak suretiyle tamamlanır:

(1) Faizsiz finans kurumunun müşterisiyle akdettiği eser sözleşmesi. Bu sözleşmede faizsiz finans kurumu yüklenici konumunda olur.

(2) Faizsiz finans kurumunun imalatçılarla veya yüklenicilerle akdettiği eser sözleşmesi. Bu sözleşmede faizsiz finans kurumu işveren konumunda olur.

Burada faizsiz finans kurumunun kârı, iki sözleşme arasındaki fiyat farkından kaynaklanmaktadır. Genellikle bu sözleşmelerden birincisinin (müşteriyle yapılan) bedeli vadeli, ikincisinin (imalatçı ve yüklenicilerle yapılan) bedeli ise peşin olur.[155]

b) İstisna' ve Alt İstisna' için Katılım Finans Kuralları

- Faizsiz finans kurumunun, sözleşme öncesinde satış konusu mala veya bu malın hammaddesi olan malzemeye malik olmasa bile, işveren (müstesni') ile eser sözleşmesi kurması caizdir.
- Faizsiz finans kurumunun, eser sözleşmesinde doğacak masrafların tutarını ve hedeflenen kârın miktarını hesaplarken baz alması maksadıyla, müşterinin farklı kurumlardan veya kişilerden aldığı fiyat tekliflerinden yararlanması caizdir.
- Faizsiz finans kurumu, yüklenici ile işveren arasında daha önceden kurulmuş bir eser (istisnâ') sözleşmesine –özellikle işverenin yükleniciye ait hak edişleri ödeyemeyecek hâle düşmesi durumunda– finansör olarak

154 Alauddin Ebubekir bin Mesud bin Ahmet El-Kasani El-Hanefi, Bedai'us-Sanai' fi Tertibiş Şerai, Darul Kütübül İlmiyye, Beyrut, 1986, 2/5 ; Malezya Merkez Bankası, Şer'i Standartlar ve Operasyonel Gereklilikler, s228.

155 AAIOFI, Faizsiz Finans Standartları, s 313.

dâhil olması caiz değildir. İşe başlanmış olsun veya olmasın bu hüküm değişmez.

- Şartları tam olarak gerçekleştiği takdirde eser sözleşmesi, sözleşmenin her iki tarafı için de bağlayıcıdır. Eser sözleşmesinde aranan şartlar şunlardır: "Sözleşmeye konu olan eserin/yapıtın cinsinin, türünün, miktarının, istenen özelliklerinin tam olarak açıklanması, akit bedelinin belirli olması ve eğer varsa vadenin tespit edilmesi." Eğer üretilen eser, işverenin şart koştuğu özelliklere uygun olmazsa, işveren bunu kabul edip etmeme konusunda muhayyerlik hakkına sahip olur.
- Gecikmenin olağanüstü ve beklenmeyen hâllerden kaynaklanmaması şartıyla, işverenin sözleşme konusu malın geç teslim edilmesi dolayısıyla uğradığı zararı tazmin etmek üzere, eser sözleşmesine tarafların üzerinde anlaşmış oldukları makul bir tutarda cezai şart ihtiva eden bir madde konması caizdir.
- Müşteri, mevcut olmayan tanımlanmış bir malı satın alması için kurumun kendisini finanse etmesini talep ettiğinde, malı üretebilecek kuruluşa aşağıdaki hususları içeren bir teklif sunar: malda aranan özellikler, adet, üretim maliyeti, teslim tarihi, teslim yeri. Fiyat teklifinin fonlayan kurum adına yapılması zorunlu değildir.
- Kurum, müşterinin satın almak istediği malın katılım finans ilkeleri tarafından yasaklanmadığından emin olur.
- Kurum, müşterisinin daha önceden tedarikçiden mal için bir satın alma sözleşmesi yapmadığından ve tedarikçiye peşinat ödemediğinden emin olur.
- Kurum, müşteri ile her bir tarafın tüm hak ve yükümlülüklerin belirtildiği bir İstisna sözleşmesi akdeder. Örnek olarak şu hususlar yer almaktadır: toplam finansman tutarı, malın anlaşıldığı vasıfları ile teslim tarihi, ödeme süresi ve ödeme yöntemi.
- Tarafların, mal üretildikten sonra geçerli olmak üzere, karşılıklı anlaşılacak bir süre boyunca üretilen malın kusur ve eksiklerinin giderilmesi veya yüklenicinin üzerinde anlaşılan süre boyunca malın bakım ve onarımına garanti vermesi için anlaşmaları caizdir.

- Eser bedelinin tamamının tek seferde vadeli olarak ödenmesi, belirlenmiş vadelerde ödenmek üzere belirli taksitlere bağlanması veya bir kısmının başlangıçta peşin avans olarak ödenip kalan kısmının üretilecek malın üretim ve teslim aşamalarıyla

- Faizsiz finans kurumunun istisnâ' sözleşmesine konu eseri üretmek için yapmış olduğu gerçek masraflar, tahminî maliyetin altında olursa veya faizsiz finans kurumu müşterisi ile akdettiği alt eser sözleşmesinde işi yapacak taraftan bir indirim almışsa; bu durumlarda yüklenici konumunda bulunan faizsiz finans kurumunun sözleşmede belirlenip üzerinde anlaşılan fiyatta indirim yapması gerekmez; işverenin de oluşan bu fark veya farkın bir kısmı üzerinde herhangi bir hakkı olamaz. Aynı hüküm, gerçek masrafların veya maliyetin, tahminî maliyetin üzerinde olması durumunda da geçerlidir.

- Yüklenici ile işverenin, eser sözleşmesini akdettikten sonra üretilecek eserle ilgili olarak belirlenen özelliklerde değişiklik yapmak veya akit konusu esere ek özellikler koymak üzere anlaşmaları caizdir. Ancak bu durumda ek özellikler için istenen bedelin tespit edilmesi ve bu yeni işleri yapmak için tanınan sürenin belirlenmesi gerekmektedir.

- Faizsiz finans kurumunun, yüklenici konumunda bulunduğu eser sözleşmelerinde, sözleşme konusu işin üzerinde anlaşılan özellik ve şartlarda yapılıp yapılmadığını denetlemek ve takip etmek üzere, eser sözleşmesinden bağımsız olarak kurulacak bir vekâlet sözleşmesi ile işvereni vekil tayin etmesi caizdir.

- İlk eser sözleşmesi ile alt eser sözleşmesinden doğan hak ve sorumlulukların birbirine bağlı olması caiz değildir. Dolayısıyla bu sözleşmelerden birisinde teslimin gerçekleşmemesini sebep göstererek diğer sözleşmeyle ilgili teslim sorumluluğundan kaçınmak caiz değildir.

c) İstisna' Akdinin Süreci:

- Müşteri, istisna akdinin kurulması için üretimde uzmanlaşmış taraflara teklifi sunar.

- Kurum, akit kurulmadan önce finansmanın fizibilite çalışmasını gerçekleştirir.

- Kurum müşteri ile istisna' akdini gerçekleştirir ve finansman bedeli vadelendirilir.
- Şayet kurum kabul ederse müşteri kuruma istisna akdine başlanması için bir kaparo ya da ön ödeme yapabilir.
- Kurum müşteri ile üzerinde mutabık kalınan özelliklere göre malın üretilmesi için üretici ile alt istisna akdi gerçekleştirir. Burada ücret peşinat olabileceği gibi anlaşmaya bağlı olarak taksitli şekilde de olabilir.
- Proje tamamlandıktan sonra kurum, üreticiden üretilen malın müşteriye teslim edilmesini talep eder.

d) İstisna' ve Alt İstisna Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	İstisna' ve Alt İstisna' ürünü ile alakalı sözleşmeler ve dokümanların Danışma Komitesi onayı var mı?	( )
2	İstisna' ve Alt İstisna' akitleri birbirine bağlı şekilde mi akdedilmektedir?	( )
3	Üretilen malın özellikleri fiyat teklifinde belirtilen malın özelliklerine mutabık mı?	( )
4	Kurumun üretilen malı üreticiden alma tarihi malın müşteriye teslim tarihinden önce mi?	( )
5	Müşterinin üreticiye gerçekleştirdiği ön Ödeme kurum adına vekaleten mi gerçekleştirilmiştir?	( )
6	Üretime konu mal kurum ve müşteri arasında akit kurulmadan önce mevcut muydu?	( )
7	İstisna akdinin taraflarından birisi tüzel kişi ise müşteri tüzel kişilik adına imza atma yetkisine sahip birisi mi?	( )

Denetim/Kontrol Süreci			
Denetim/Kontrol Faaliyeti		**Tarih**	**Zaman**
1	Akdin kurulmasından önceki fiyat teklif tarihi		
2	Kurum ve müşteri arasındaki istisna' akdinin imzalanma tarihi		
3	Yüklenici ile alt istisna' akdinin imzalanma tarihi		
4	Yüklenici istisna'ya konu malın teslim alınma tarihi		
5	Müşteriye teslim tarihi		

Tarih ve Saat Olarak İşlem Verileri			
1	Amaç		
2	Malın Türü		
3	Malın Fiyatı		
4	Kar Miktarı		

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.2.6. Azalan Müşareke (Müşareke-i Mütenakısa) Ürünü

İki veya daha fazla sayıda kişi, belli bir varlık veya girişim üzerinde ortaklardan birinin müşareke sözleşmesinin süresi boyunca kararlaştırılan bir itfa yöntemiyle diğer ortağın payını tedricen almasını sağlayan bir müşareke ortaklığına girebilirler.

a) Azalan Müşâreke Tanımı:

Azalan müşâreke, ortaklardan herhangi birinin diğer tarafın hisselerini peyderpey satın almayı taahhüt edip belirlenen süre boyunca bu hisseleri alarak ortaklık konusu projenin tamamına malik olmasını sağlayan ortaklıktır.[156]

156 TKBB, AAOİFİ, Faizsız Finans Standartları, S. 341

b) Azalan Müşâreke Çeşitleri:

Varlık edinimi gayesiyle yapılan azalan müşareke, leasing (icare), ileriye yönelik kiralama (icare mevsufe fi'z-zimme), satış (bey' müsaveme) ve eser (istisna) gibi diğer sözleşmelerle birlikte düzenlenebilir.

c) Azalan Müşâreke Ürünü Katılım Finans Kuralları:

- Azalan müşâreke tarzındaki ortaklığa başta inân şirketi olmak üzere şirketler hakkında geçerli olan genel hükümlerin uygulanması gerekir.
- Şirket sözleşmesinde taraflardan herhangi birine şirket sermayesindeki payını geri çekebilme hakkı veren herhangi bir maddenin konulması caiz değildir.
- Ortaklık konusunun neticede ortaklardan birine ait olacağı ileri sürülerek söz konusu ortağın tek başına sigorta veya bakım masraflarını üstlenmesi şartını ileri sürmek caiz değildir.
- Ortaklardan her birinin şirket varlıklarına bir hisse sunması gerekir. Bu hisse nakit para olabileceği gibi parasal değerlemesi yapılmış menkul veya gayrimenkul bir mal da olabilir. Böylesi bir ortaklıkta olası bir zarar durumunda taraflar, şirketteki hisseleri oranında zarara katlanırlar.
- Taraflardan her birinin (faizsiz finans kurumu ve müşteri) şirketin sağladığı kâr veya gelirden ne kadar pay alacağını başlangıçta belirlemek gerekir. Tarafların kâr payı oranını şirketin mülkiyetindeki hisselerinin oranından farklı olarak belirlemeleri, şirketin mülkiyetindeki hisse oranı değişse bile kâr payı oranının sabitlenmesi ve şirketin mülkiyetindeki hisse oranının değişmesine bağlı olarak kâr payı oranının da değiştirilmesinin kararlaştırılması caizdir. Ancak zarara katlanma oranının, şirketteki hisse oranında olacağı prensibi hiçbir şekilde ihlal edilemez.
- Ortaklardan herhangi biri lehine olmak üzere kârdan oransal olmayan belirli maktu bir tutar alma şartı ileri sürülmesi caiz değildir.
- Azalan müşârekede ortaklardan herhangi birinin hisselerini diğer tarafa peyderpey satıp bu hisselerin mülkiyetini devretme yönünde bağlayıcı vaat vermesi caizdir. Ancak hisselerin satışı ortaklıktan bağımsız bir satış akdi ile gerçekleştirilmelidir. Hisselerin satış bedeli ise ya işlemin gerçek-

leştirildiği anda geçerli piyasa fiyatı veya tarafların üzerinde anlaşmış oldukları tutar kadar olmalıdır. Satışın nominal değer ile olacağı şartını ileri sürmek caiz değildir.

- Faizsiz finans kurumuna ait hissenin, karşı tarafın mülkiyetine devrini sağlamak üzere tarafların maksadını gerçekleştiren herhangi bir yolun tercih edilmesi mümkündür. Örnek olarak şu iki yöntem verilebilir:

- Faizsiz finans kurumunun ortağı, finans kurumunun ortaklıktaki hissesine malik olmak amacıyla şirketin kâr veya gelirlerindeki payını finans kurumuna tahsis edeceğine dair bir taahhütte bulunabilir.

- Ortaklık konusu varlık hisselere bölünür ve faizsiz finans kurumunun ortağı belirlenen dönemlerde belirli miktarda hisseler satın alarak finans kurumuna ait hisselerin tamamına malik olur. Böylece karşı taraf dönem sonunda ortaklık konusu varlığın tamamının mülkiyetini tek başına edinmiş olur.

- Ortaklardan herhangi biri şirketteki hissesini diğer tarafa belirli bir ücret ve süresi ne kadar olursa olsun belirli bir dönem boyunca kiraya verebilir. Bu durumda ortaklardan her biri her dönemdeki kendi payı oranında ortaklık konusu varlığın temel bakım masraflarından sorumlu olur.

d) Azalan Müşareke Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Azalan müşareke ürününün sözleşme ve dokümanlarının Danışma Komitesi onayı var mı?	( )
2	Müşareke, münakasa, mükavele, icare ve satım akitleri birbirinden bağımsız olarak mı kurulmaktadır.	( )
3	Azalan müşareke akdinden önce müşteri ile yüklenici arasında bir anlaşma ya da peşinat ödemesi var mı?	( )
4	Satış bedeli her satış sözleşmesinde önce mi belirlenmektedir?	( )
5	Müşteri, kuruma malın hissesini nominal fiyat üzerinden satın alacağını sözleşmede taahhüt etmekte midir?	( )

6	Zarar halinde ortaklardan her biri kendi hissesine göre mi zarara katlanmaktadır?	( )
7	Kasıt ya da kusur olmadığı durumlar haricinde müşteri tazminle yükümlü müdür?	( )
8	Proje hesapları müşterilerin hesabından ayrı tutulmakta mıdır?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.3. Hazine ve Yatırım Sektörüne Yönelik Katılım Finans Denetim Uygulamaları

8.3.1. Döviz Ticareti Ürünü

a) Döviz Ticareti Tanımı: Kâr elde etmek amacıyla döviz alım satım işlemleri yapmaya döviz ticareti denir. Döviz ticareti, döviz satmaktan farklı bir işlemdir. Çünkü döviz ticaretinde döviz alınırken onu kârlı bir şekilde satma amacı bulunmaktadır. Bununla birlikte hem döviz ticareti hem de döviz satımı işlemlerinde sarf akdiyle ilgili hükümler uygulanır.[157]

b) Döviz Ticareti ile İlgili Katılım Finansı Hükümleri[158]

- Döviz ticareti yapan taraflar birbirinden ayrılmadan önce bedellerin karşılıklı olarak hakiki veya hükmi tesliminin gerçekleşmesi gerekir.
- Aynı cinsten olan bedeller arasında eşitlik/denklik bulunmalıdır. Buna göre aynı devletin çıkarmış olduğu kâğıt ve madenî paralar birbirleriyle değiştirilirken (para bozdurulurken) birbirine eşit miktarda (mütemasil) olması gerekir.
- Döviz alım satımına dayanan ticari işlemlerde şart muhayyerliği bulunmamalı veya bedellerden biri ya da ikisi vadeye bağlanmamalıdır.

157 AAOIFI, Faizsiz Finans Standartları, s.66.

158 AAOIFI, Faizsiz Finans Standartları, s.52-53.

- Döviz ticareti ihtikâr (karaborsa) amaçlı olmamalı veya kişilere veya topluma zarar verecek özellikler taşımamalıdır.
- Vadeli piyasalarda döviz alım satım işlemleri yapılmamalıdır.
- Vadeli piyasalarda döviz alım satım işlemleri yapmak kesinlikle yasaktır, haramdır. Bu bakımdan bedellerin karşılıklı olarak vadeli bir şekilde havale edildiği işlemler ile her iki bedelin de tesliminin gerçekleşmediği vadeli döviz alım satım sözleşmeleri arasında herhangi bir fark yoktur.
- Vadeli sarf işlemleri yapmak kesinlikle yasaktır, haramdır. Değer kaybına uğraması muhtemel para birimiyle yapılan ticaretten elde edilen kârın kaybedilmesi endişesine dayansa bile böyle bir işlem yapılamaz.
- Faizsiz finans kurumları, (murâbaha gibi) vadeli olarak yaptıkları fon kullandırma işlemlerinin taksit bedellerini tahsil ederken müşteri ile anlaşarak farklı bir para birimi alabilirler. Ancak burada ödeme günündeki kuru esas almaları gerekir.
- Döviz ticaretiyle ilgili olarak (ileri bir tarihte gerçekleştirmek üzere) her iki tarafı da bağlayan vaatleşme işlemleri kesinlikle yasaktır, haramdır. Böyle bir işlemin döviz kurlarındaki düşüşlerden korunma amacı taşıması bu hükmü değiştirmez. Ancak tek taraflı olarak verilen söz (vaat), söz veren kişiyi bağlayıcı olsa bile caizdir.
- Müşterinin vermiş olduğu para yine onun talebi doğrultusunda farklı bir para birimine çevrilerek havale edilebilir. Bu durumda yapılan havale işlemi aynı zamanda bir sarf akdi de içerir. Daha sonra da müşteri tarafından alınan para, havale edilmiştir. Kurumun yapmış olduğu bu havale işlemi karşılığında havale ücreti/komisyon almasında herhangi bir sakınca yoktur.
- Müşterinin malik olduğu paradan daha fazla hacim ve miktarda döviz/para ticareti yapması fıkha göre caiz değildir.
- Finans kurumunun, sadece kendisiyle para ticareti yapması şartıyla, müşterisine borç vermesi caiz değildir. Böyle bir şart ileri sürülmemiş ise söz konusu parayla kurum ile para ticarinin yapılmasında katılım finansı açısından bir sakınca yoktur.

c) Döviz Ticareti Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Döviz ticareti ile ilgili sözleşme ve dokümanların Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
2	Aynı cinsten olan bedeller arasında eşitlik/denklik bulunmakta mıdır?	( )
3	Müşteri ve kurum arasında iki para cinsi farklı olduğu durumlarda kabz şartı var mıdır?	( )
4	Vadeli piyasalarda döviz alım satım işlemleri yapılmakta mıdır?	( )
5	Farklı döviz türlerinin alım satımı ile alakalı ücretlendirmeler Danışma Komitesi tarafından onaylı mıdır?	( )
6	Kurum, döviz işlemlerinde hakiki ya da hükmi kabz olmadan işlem yapmış mıdır?	( )
7	Murâbaha gibi vadeli olarak yaptıkları fon kullandırma işlemlerinin taksit bedellerini tahsil ederken ödeme günündeki kuru esas alınmakta mıdır?	( )
8	Döviz ticaretinde her iki tarafı da bağlayıcı döviz ticareti işlemi yapılmakta mıdır?	( )
9	Belirli bir şarta bağlanmış döviz ticareti işlemi yapılmakta mıdır?	( )
10	Kurum, foreks (kaldıraçlı) işlemleri gerçekleştirmekte midir?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.3.2. Ters Teverruk Ürünü

a. Tanım: Kurumun nakit yönetimi amacıyla vekil olarak müşterilerinin sermayeleri ile yaptığı yatırım işlemidir. Şöyle ki; vekil olarak kurum, müşterinin yararına belirli bir mal ya da maden satın alınmakta, sonrasında bunlar müşteriden belirli bir kar oranı ile geri satın alınmaktadır.

b. Ters Teverruk İşlemi için Katılım Finans Kuralları:[159]

- Her iki tarafı da bağlayıcı bir vaat olmamalı; tek taraflı bağlayıcı vaat ise caizdir.
- Murabaha satışında malın fiyatı ve kârı, sözleşme imzalanırken her iki taraf için de belirli olmalıdır.
- Müşteri, ürünü kuruma satmadan önce ürünün mülkiyeti hükmi olsa dahi kendisine kesin olarak geçmiş olmalıdır.
- Müşteri malı hükmi olarak kabz etmeden önce kuruma satmamalıdır.
- Ürünün tesliminin gerçekleştirilmesi için müşterinin üçüncü bir şahsı vekil tayin etmesi caizdir.
- İne akdinden kaçınmak için kurum, malı ilk broker dışında başka bir brokera satması gerekmektedir.
- Kurum, malı satın almadan ya da usulüne uygun şekilde kabzetmeden önce satmamalıdır.
- İne akdinden kaçınmak için kurumun malı müşteriye, müşterinin vekiline ya da müşteriden satın almış birisine satmaması gerekmektedir.

c. Ters Teverruk Ürününün Süreci:

- Müşteri parasını kuruma yatırır.
- Müşteri kendi lehine mal alması için bankayı vekil tayin eder.
- Kurum müşteriye belirli bir bedel ile almış olduğu malı satın alacağına yönelik vaat verir.
- Kurum, müşteri adına malı brokerdan satın alır.
- Malın mülkiyeti müşteriye geçtikten sonra kurum, malı müşteriden satın alır. Bu satma işlemi ya müşteri tarafından direkt olarak yapılır ya da

159 TKBB Danışma Kurulu Teverruk Standardı çerçevesinde teverruk işlemi likidite ihtiyacı ve borç yapılandırması haricinde caiz görülmemiştir. Katılım Finans Kurumları likidite ihtiyacı ve yapılandırma amaçlı teverruk işlemi gerçekleştirdiği takdirde yukarıda belirtilen katılım finans kurallarına riayet etmelidir. *Bkz. TKBB Teverruk Standardı, md.2.4.*

müşterinin malı kendisine satması için kuruma vekalet vermesi şeklinde olur.

- Kurum müşteriye malı kendi için satın aldığını ifade eder. Sonrasında müşteri tarafların vaat aşamasında üzerinde anlaştıkları kar üzerinden alınan malı kuruma vadeli olarak satar.
- Kurum malı müşteriden satın aldıktan sonra malın satın alındığı brokerın dışında başka bir brokera satar.
- Aralarında anlaştıkları vade geldiğinde kurum malın satımından elde edilen bedeli müşteriye öder.

d. Ters Teverruk Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Kullanılan tüm sözleşme ve formların Danışma Komitesi onayı var mıdır?	( )
2	Teverruk işleminde kullanılan emtia vadeli satışa uygun cinsten midir? (Altın, gümüş veya para olmamalıdır.)	( )
3	Teverruk işleminde kulllanılan emtia, akit gerçekleştiği anda mevcut mudur?	( )
4	Teverruk işleminde kullanılan emtia akit sırasında belirlenmiş (muayyen) midir?	( )
5	Teverruk işlemleri sırasında kurulan akitler birbirinden bağımsız olarak mı kurulmaktadır.	( )
6	Teverruk işlemi sırasında taraflar arasında muvazaa var mıdır?	( )
7	Teverruk işleminde emtia müşteri tarafından kabzediliyor mu?	( )
8	Kabzediliyorsa bu kabz hakiki mi yoksa hükmi midir?	( )
9	Teverruk işleminde kullanılan emtia, yapılan işlemler sonucu ilk sahibine dönmekte midir?	( )
10	Şayet müşteri tüzel kişilik ise teverruk sözleşmesini imzalayan kişi tüzel kişilik adına imza atabilme yetkisine sahip midir?	( )

Denetim/Kontrol Süreci			
Denetim Faaliyeti		**Tarih**	**Saat**
1	Vekalet sözleşmesinin imza zamanı		
2	Kurumun ürünü Müşteri adına alma zamanı		
3	Kurumun ürünü müşteriden satin alma zamanı		
4	Kurumun ürünü ikinci brokera satış zamanı		

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.3.3. Yatırım Fonu Ürünü

a. Katılım Finans Denetimine/Kontrolüne İlişkin Önemli Faaliyetler:

- Fonun ana sözleşmesi ve izahnamesi,
- Fon yöneticisi, satış acenteleri, saklayıcılar denetçi ve danışmanlarla yapılan sözleşmeler.
- Fona iştirak, tasfiye ve geri ödeme ile alakalı formlar,
- Fonun muhasebe, pazarlama ve medya yönleriyle ilgili politikaları,
- Hükmi nakitleştirme, tasfiye, geri ödeme, katılım endeksi payları, ücretli vekalet ve mudarebe
- Hisse senetleri, sukuk ve diğer varlıklar da dahil olmak üzere fonun yatırımları

b. Yatırım Fonu Ürününün Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Kullanılan tüm sözleşme ve formlar Danışma Komitesi tarafından onaylanmış mıdır?	( )
2	Fon, Danışma Komitesi tarafından onaylanan katılma, geri ödeme ve tasfiye modellerine bağlı mıdır?	( )
3	Fon sermayesinin nakdi tutarı katılım finans ilkelerine uyan bankalar nezdinde mi tutulmaktadır?	( )
4	Fon sermayesinin nakdi tutarı katılım finans ilkelerine uymayan bankalarda tutuluyorsa; Danışma Komitesi onayı ile birlikte sonra cari hesaplarda mı tutulmaktadır?	( )
5	Fonun tüm yatırımları Danışma Komitesi kararlarına uyumlu mudur?	( )
6	Fon kârı ve zararı, Danışma Komitesi ve Danışma Kurulu'nun aldığı kararlar doğrultusunda onaylanmış politikaya uygun olarak mı paylaşılmaktadır?	( )
7	Fonun uğradığı zararlar fon yöneticisinin kasdı ya da kusuru sebebiyle mi olmuştur?	( )
8	Fonun pazarlama ve reklam politikası Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi tarafından alınan kararlara uygun mudur?	( )
9	Fon yöneticisi, danışma komitesi ve danışma kurulunun kararına göre önceki dönemlerden elde ettiği katılım finans ilkelerine aykırı karları arındırmakta mıdır?	( )
10	Fonun idari giderleri Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları doğrultusunda mı yapılmaktadır?	( )
11	Fon, zekatını Danışma Kurulu ve Danışma Komitesinin onayladığı zekat hesaplama prosedürlerine göre mi yapmaktadır?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.3.4. Karışık Faaliyet Gösteren Şirketlerin Hisse Senetlerinin Katılım Finans Denetimi

a. Karma Faaliyet Gösteren Anonim Şirketlerin Tanımı: Bu şirketler yatırım alanları katılım finans ilkelerine uyan ve uymayan faaliyetlerden oluşan şirketlerdir. Bu şirketler üç kısma ayrılır:

- Katılım finans ilkelerine uymayan yatırımların hakim olduğu karma şirketler; katılım finans ilkelerine uyan yatırımları daha azdır.
- Katılım finans ilkelerine uyan yatırımların hakim olduğu karma şirketler; katılım finans ilkelerine uymayan yatırımları daha azdır.
- Katılım finans ilkelerine uyan ve uymayan yatırımların eşit veya yakın olduğu karma şirketlerdir.

b. Katılım Endeksi Bağlamında Hisse Senetleri

I. Katılım Endeksine Dahil Hisse Senetleri

Katılım Endeksi hisse senedi listesi, TKBB Danışma Kurulunun standardı ve kararlarındaki kriterler dikkate alınarak BİST'de işlem gören hisse senetlerinden oluşmaktadır. Faizsiz finans kuruluşları ise bu belirlenen hisse senetlerine aracılık etmekte veya ürünlerine dahil etmektedir. Danışma Kurulunun yayınlamış olduğu Pay senedi standardında bahsi geçen hesaplamalarda aktif büyüklük veya piyasa değerinden büyük olan dikkate alınmaktadır.

II. Katılım Endeksi Dışı Hisse Senetleri

TKBB Danışma Kurulunun standardı ve kararlarındaki kriterler dikkate alınarak BİST'de işlem gören hisse senetlerinden oluşturulan katılım endeksi listesi dışında kalan hisse senetlerinin tümü bu kategoridedir. Bu hisse senetleri için faizsiz finans ilkeleri doğrultusunda hiçbir katılım bankası aracılık yapmamalı ve diğer faizsiz finans kuruluşları tarafından da (Portföy yönetim şirketleri vs.) ürünlerine dahil edilmemelidir.

c. Karma Faaliyet Gösteren Anonim Şirketlere Yatırım için Katılım Finans Kuralları:

TKBB Danışma Kurulu tarafından yayınlanan Pay Senedi İhracı Alım Satım Standardı, şirketlerin hisselerine yatırım yapmaya ve bunlarla ticaret yapmaya (yatırım veya ticaret) yalnızca aşağıdaki koşulların yerine getirilmesi durumunda izin verilebileceğini ifade etmektedir:[160]

160 TKBB Danışma Kurulu Pay Senedi İhracı Alım Satım Standardı, m.3.1.

a) Ana sözleşmede, şirketin faizli işlemlerde bulunacağına ve içki, domuz, kumar gibi fıkhî açıdan haram kabul edilen mal veya hizmetlerin üretim veya ticaretinin yapılacağına dair bir madde yer almamalıdır.

b) Söz konusu şirketlerin faizli borç almamaları ve faizli hesaplarda mevduat tutmamaları esastır. Buna rağmen şirketin varlığını devam ettirme zorunluluğundan kaynaklanan istisnai durumlar söz konusu olduğunda alınan faizli borçlar (kullandığı krediler ve ihraç ettiği tahvil vb. varlıklar) şirketin "toplam varlıkları" ve "piyasa değeri"nden daha büyük olanının %33'ünü; operasyonel zorunluluklarla faizli mevduat hesaplarında tutulan varlık ve hakları (faizli mevduat, tahvil vb.) şirketin "toplam varlıkları" ve "piyasa değeri"nden daha büyük olanının %33'ünü aşmamalıdır. Faizli mevduat hesaplarında yasal mevzuat gereği varlık tutma zorunluluğu bu oranın dışında ve zaruret hükümleri çerçevesinde değerlendirilir.

c) Şirketin mevzuat gereği veya varlığını ve faaliyetlerini devam ettirme zorunluluğundan kaynaklanan istisnai durumlar sebebiyle gerçekleştirdiği, fıkhın öngördüğü ilkelere uygun olmayan işlemlerden elde ettiği mahzurlu gelirler (faiz, gayrı meşru mal satışı vb.), toplam gelirinin %5'ini aşmamalıdır. İnsan haklarını ihlal eden, onurunu zedeleyen ve insanlık değerleriyle asla bağdaşmayan fuhuş, insan ve organ ticareti gibi faaliyetler hiçbir şekilde tecviz edilemez ve bu madde kapsamında değerlendirilemez.

d) Şirketin, yukarıdaki maddelerde belirtilen ilke ve oranlara uyup uymadığının tespitinde en son bilançosu esas alınır.

e) Standartta yer alan herhangi bir oranın şirketler tarafından aşılması durumunda, bu aşım miktarının söz konusu oranın %10'unu geçmemesi kaydıyla bir bilanço dönemi (6 ay) beklenir. Bir sonraki dönemde aşım devam ettiği takdirde pay senedi endeksten çıkarılır

f) Yukarıdaki maddeler çerçevesinde mahzurlu kazanç sağlayan şirketlerin pay senetlerine sahip olan gerçek veya tüzel kişilerin mali dönem sonunda kendi paylarına düşen mahzurlu kazançtan kurtularak gelirlerini arındırmaları gerekir.

g) Arındırılması gereken kazanç, şirketin mahzurlu gelirlerinden pay senedi başına düşen miktardır. Bu bakımdan temettülerin dağıtılmış olup olmaması ve şirketin kâr veya zarar etmiş olması arasında bir fark yoktur.

h) Arındırılması gereken faiz gelirlerinin hesaplanmasında enflasyon oranını aşan kısım esas alınır.

i) Arındırılması gereken miktar, hiçbir şekilde yararlanılmadan İslami ilkelere uygun eğitim, sağlık, bayındırlık, yoksullara yardım vb. hayır hizmetlerine sarf edilmelidir.

İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI) tarafından yayımlanan Menkul Kıymetler (Hisse Senetleri ve Tahviller) Standardında, aşağıdaki koşullar karşılanmadıkça karma şirketlerin hisselerine yatırım ve ticaret yapmanın izin verilmediğini belirtmektedir:[161]

- Şirketin ana sözleşmesinde faiz veya (içki ve domuz vs.) diğer mahzurlu mal veya hizmet ticareti gibi işlemlerde bulunacağını içeren bir madde yer almamalıdır.
- Şirketin aldığı faizli kredinin toplamı (kredi vadesi ister uzun ister kısa olsun fark etmez), tüm hisse senetlerinin toplam piyasa değerinin %30'unu aşmamalıdır. Burada önemle bilinmesi gereken nokta, miktarı ne kadar olursa olsun faizli kredi almanın kesinlikle haram olduğudur.
- Şirketin faiz geliri elde etmek için konvansiyonel bankalardaki faizli -vadeli hesaplara yatırdığı kısa, orta veya uzun vadeli paraların toplamı tüm hisse senetlerinin toplam piyasa değerinin %30'unu aşmamalıdır.
- Şirketin fıkhen meşru olmayan (faiz, mahzurlu mal satışı vs.) işlemlerden elde ettiği gelir, toplam gelirinin %5'ini aşmamalıdır. Bu gelirin haram işlemlerden kaynaklanmasıyla haram malı mülk edinmek yoluyla elde edilmesi arasında ilgili hüküm bakımından bir fark yoktur. Şirket bilançosunda kimi gelirlerin tam olarak belirlenememesi durumunda bunu öğrenmek için çaba sarf etmek ve öğrenilememesi durumunda ihtiyatlı davranarak bunun mahzurlu bir gelir olduğunu düşünmek gerekir.
- İster yatırım yapmak ister ticarette bulunmak yoluyla bu hisse senetlerine sahip olan kimselerin, mali dönem sonunda haram yollarla yapılan faaliyetlerden, haram mülk edinmekten veya faizli gelirden sağlanan mahzurlu kazançtan kurtulması, diğer gelirlerini mahzurlu gelir oranı kadar miktarı elinden çıkarmak suretiyle arındırması gerekir.

161 AAOIFI, Faizsiz Finans Standartları, 21 No.lu Standart, md.3-4.

- Arındırılması gereken kazanç, şirketin mahzurlu gelirlerinden hisse senedi başına düşen miktardır. Bu bakımdan kârların/temettüların dağıtılmış olup olmaması ve şirketin kâr veya zarar etmiş olması arasında bir fark yoktur.
- Elde edilen ve arındırılması gereken mahzurlu kazançtan hiçbir şekilde yararlanılamaz; bu tür kazançtan yararlanmak maksadıyla vergi ödemek için bile olsa hileli yöntemler uygulanamaz.

d. Karma Şirketlerin Hisse Senetlerinin Alınmasına Yönelik İç Denetim/Uyum Modeli:

Denetim/Kontrol Dönemi		Denetim/Kontrol Tarihi	
Denetçinin/Kontrolörün İsmi		İmza	
Denetim Kapsamı / Şube		İşlem Numarası	

Kontrol Noktaları		
1	Kullanılan tüm sözleşme ve formlar Danışma Komitesi tarafından onaylanmış mıdır?	( )
2	Şirketin ana sözleşmesinde, faizli işlemlerde bulunacağına ve içki, domuz, kumar gibi fıkhî açıdan haram kabul edilen mal veya hizmetlerin üretim veya ticaretinin yapılacağına dair bir madde yer almakta mıdır?	( )
3	Pay senedi ihrac eden şirketin faaliyet alanları İslam›ın öngördüğü ilke ve hükümlere uygun mudur? (Alkollü içki üretim ve ticareti, Tıbbi gayeler dışında uyuşturucu maddelerin üretim ve ticareti, Kumar ve kumar hükmündeki faaliyetler, Domuz ve mamullerinin üretim ve ticareti, Faizli finans işlemleri, Para ve/veya para hükmündeki varlıklar arasında yapılan vadeli işlemler, Ahlaka ve İslami değerlere aykırı yayıncılık, İslami değerlerle bağdaşmayan eğlence, otelcilik vb. faaliyetler, Çevreye ve canlılara büyük zararı olan faaliyetler, İnsan fıtratını değiştirmeye yönelik biyolojik/genetik faaliyetler, Sağlığa zararlı tütün ürünlerinin üretim ve ticareti.)	( )
4	Hisse senedine aracılık yaptığımız şirketin faizli işlemlerde bulunacağına ve içki, domuz, kumar gibi fıkhî açıdan haram kabul edilen mal veya hizmetlerin üretim veya ticaretinin yapılacağına dair madde/maddeler var mıdır?	( )
5	Şirketin fazli borçları (faizli krediler, ve ihraç ettiği tahvil vs.) piyasa değerinin % 33'unu aşıyor mu?	( )
6	Şirketin toplam faizli borçlarının en azami %33 oranı ile hesaplanması kriterinde piyasa değeri mi yoksa toplam varlıklar mı baz alınarak yapılmaktadır?	( )
7	Operasyonel zorunluluklarla faizli mevduat hesaplarında tutulan varlık ve hakları (faizli mevduat, tahvil vb.) şirketin piyasa değerinin % 33'unu aşıyor mu?	( )

8	Şirketin fazli borçları (fazli krediler, faizli mevduat ve ihraç ettiği tahvil vs.) piyasa değerinin %49'a kadar çıkarılıyor mu?	( )
9	Şirketlerin faizsiz bankacılık ilkelerine uygun olmayan işlemlerden elde ettiği mahzurlu gelirler (faiz, gayri meşru mal satışı vb.), toplam gelirinin %5'i veya altında mı?	( )
10	Şirketin, belirtilen ilke ve oranlara uyup uymadığının tespitinde hangi bilanço esas alınmaktadır?	( )
11	Kurum şirketin mahzurlu gelirlerini hesaplarken temettülerin dağıtılmış olup olmamasını ve şirketin kâr veya zarar edip etmediğini dikkate alıyor mu?	( )
12	Arındırılması gereken miktarın, hiçbir şekilde yararlanılmadan İslami ilkelere uygun eğitim, sağlık, bayındırlık, yoksullara yardım vb. hayır hizmetlerine sarf edilmesi gerektiği bilgisi müşterilere veriliyor mu?	( )
13	Üst Yönetim, Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi tarafından kararlaştırılan karma pay senetlerinin yatırım şartlarına uymakta mıdır?	( )
14	Üst Yönetim, Danışma Kurulu ve Danışma Komitesinin ilkeleri doğrultusunda mahzurlu gelirleri arındırmış mıdır?	( )
15	Kuruma ait Karma Şirket Paylarının Sınıflandırılması için Danışma Komitesi tarafından onaylanan bir endeks mevcut mudur?	( )
16	Danışma Komitesinin geçmiş dönemlerde belirli aralıklarla arındırılmasını zorunlu tuttuğu tüm gelirlerin arındırma işlemi tamamlandı mı?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.3.5. Uygun Olmayan Gelir ve Kazançların Kontrolü

Uygun olmayan gelir, esasen katılım finansı ilke ve standartlarına aykırı olduğu için katılım bankalarının sakınmaları gereken, bununla birlikte mevzuattan kaynaklanan gereklilikler, zaruret, yanılma veya ihmal gibi sebeplere bağlı olarak gerçekleşen iş ve işlemler sonucunda oluşan ve tasfiye edilmesi gereken gelirdir. [162]

162 TKBB, Katılım Finans İlkelerine Uygun Olmayan Gelirler ve Bunların Tasfiyesi Standardı

A. Ceza Havuzları

Bu havuzlar, katılım bankalarının faizsiz bankacılık ilkelerine uygun olmayan tutarları aktarması için açılan ve katılım bankalarında uygulamada birtakım farklılıklar barındırmakla birlikte Gecikme Havuzu ve Ceza Havuzu olmak üzere iki hesaptan oluşmaktadır.

1. Gecikme Havuzu

Katılım bankaları, müşterilerinin borçlarını zamanında ödememesi sebebiyle alacağın gecikmesinden kaynaklı geciken tutarın belli bir oranı ile gecikme cezası olarak fazlalık almaktadır. Burada amaç, alınan bu gecikme cezasından kurum adına faydalanmak, kâr havuzuna kâr yazmak değil, hem mudilerin mevduatlarını ve yatırımcıların paralarını muhafaza etmek, hem de oluşabilecek suiistimallerin önüne geçmektir. Bu sebeple katılım bankalarının almış oldukları gecikme cezaları faizsiz finans ilkeleri gereği kurum yararına kullanılamadığı gibi mevduat sahiplerine de kâr olarak dağıtılamaz.

2. Ceza Havuzu

Katılım bankalarının yaptığı işlemlerin sürecinde personel veya sistem kaynaklı hata sonucu faizsiz bankacılık ilkelerine uygun olmayan bir durum ortaya çıktığında yapılan bu işlem ve projelerden gelen kârlar, uygun olmayan komisyonlar ve gayri ihtiyari alınan nemalar Ceza Havuzuna aktarılmaktadır. Ceza havuzundaki tutarlar, kurum yararına değil, Kur'an basılması ve cami yaptırılması dışında başka hayır işlerinde kullanılmaktadır.

Ceza havuzundan yapılan harcamaların konusu TKBB Danışma Kurulu düzenlemeleri ve Danışma Komitesi kararları gereği gerçekten ihtiyaç olan durumlar için olmalı, Kur'an-ı Kerîm basımı, camii yapımı ve reklam, teşvik, müşteri artırma amacı, vb. niyetler ile bu havuzdaki meblağlar kullanılmamalıdır.

B. Denetim Hedefleri

Denetim ve kontrol faaliyetleri aşağıdaki hedefler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir:

- Gecikme ve Ceza Havuzlarındaki tutarların kullanımı konusunda İlgili birimlerin Danışma Kurulu standartları ile Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararlarına uygun çalıştığından emin olunması.

- Gecikme ve Ceza Havuzlarındaki tutarların kullanımı konusunda kurum tarafından akdedilen sözleşmelerin Danışma Komitesi kararlarına uygun olduğundan emin olunması.
- İlgili birimlerin Gecikme ve Ceza Havuzlarındaki tutarların kullanımının Danışma Kurulu standartları ile Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararlarına uygunluğunun sağlanması,
- İlgili birimlerde çalışan personellerin faizsiz bankacılık ilke ve standartları doğrultusunda çalıştığından emin olunması,
- Danışma Kurulu standartları ile Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları çerçevesinde sistemsel geliştirmeler yapılarak faizsiz bankacılık prensiplerine aykırılık riskinin minimize edilmesi,
- Danışma Kurulu standartları ile Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararlarının süreçlerinin sistemsel hale getirilmesini sağlamak.

C. Denetim ve Kontrol Faaliyetleri

Denetim ve kontrol faaliyetleri aşağıdaki hususlar kapsamında yapılmıştır:

Danışma Kurulu standartları ile Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi kararları esas alınarak yapılmıştır. Bu esaslar aşağıdaki gibidir:

- Gecikme ve Ceza Havuzlarındaki tutarların kullanımı ile ilgili sözleşmelerin incelenmesi
- Havuzlar tutarların kullanımı ile ilgili birimlerin uygulama ve işlemlerinin gözden geçirilmesi
- Konuyla alakalı bulgular hakkında tutanak tutulması ve ilgili birimlerle paylaşılması
- Birimin söz konusu bulguya dair cevabını Katılım Bankacılığı Denetim ve Kontrol Birimi ile müzakeresi

İlgili Denetim ve kontrol sonuçları ile alakalı gerekli düzeltmelerin sağlanması

D. Arındırılması Zorunlu Mahzurlu Gelir ve Kazançların Katılım Finans İç Denetim/Kontrol Modeli

Kontrol Noktaları		
1	Gecikme ve ceza havuzları için yazılı bir yönetmeliği, politika veya prosedür var mıdır? Bununla ilgili, danışma komitesi ve yönetim kurulu tarafından onaylanmış mıdır?	( )
2	Gecikme ve ceza havuzlarında biriken ceza tutarlarının sarf ve dağıtımı konusunda karar veren bir komisyon\heyet var mıdır?	( )
3	Mahzurlu kazançların tasfiyesini takip etmekle görevli komite ilgili gelirlerin hacmi ve tasfiyesi hakkında kurumun Danışma Komitesine üç ayda bir rapor sunuyor mu?	( )
4	Gecikme cezası ve ceza havuzlarındaki meblağ hayır işlerinde kullanılıyor mu?	( )
5	Mahzurlu kazançların harcandığı kalemler Danışma Kurulu standardı ve Danışma Komitesi kararlarına aykırı mıdır?	( )
6	Kurum, mahzurlu gelirlerin arındırılması için bir süre sınırı belirlemiş midir?	( )
7	Gecikme cezası ve ceza havuzlarındaki meblağ kurum yararına olan işlerde kullanılıyor mu?	( )
8	Gecikme cezası ve ceza havuzlarındaki meblağı kurum alacaklarının gecikmesi sonucu oluşan zararları karşılamak için kullanıyor mu?	( )
9	Gecikme cezası ve ceza havuzlarındaki meblağ diğer gecikmiş alacaklar sebebiyle ayrılmak zorunda olan karşılıklar giderleri için mahsup ediliyor mu?	( )
10	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna zorunlu olarak ödenen pirimler ceza havuzundan mı ödeniyor?	( )
11	Ceza Havuzundan kurumun reklam giderleri karşılanıyor mu?	( )
12	TCMB'den alınan faiz tutarından enflasyon farkı alınıyor mu? Enflasyon farkı alındıktan sonra kalan tutar ceza havuzuna atılıyor mu?	( )
13	Kurum, elde edilen mahzurlu gelirler için muhasebe uygulamaları ve mali açıklamalara ilişkin esasları belirlemiş midir?	( )
14	Kurum, önceki mali döneme ait mahzurlu gelirlerin tamamını arındırmış mıdır?	( )
15	Mahzurlu gelirler uzun süre kurumda tutulmayıp her mali yılda tasfiye edilmekte midir?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.4. Katılım Esaslı Sigortacılığının Denetimi/Kontrolü

2021/3 genelgesi çerçevesinde girizgah yazılacak.

8.4.1. Katılım Sigortacılığı Tanımı

Katılım sigortacılığı, belirli rizikolara maruz kalan şahısların bu rizikoların gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak zararların telafisi üzerinde anlaşmalarıdır.

Sistem şöyle işler: Şahıslar teberru (bağış) yükümlülüğünü üstlenerek katkı payı öderler. Bu ödemeler kendine has bir tüzel kişiliği ve bağımsız (müstakil) mali hukuki sorumluluğu (zimmeti) bulunan sigorta fonunu ortaya çıkarır. Bu fon, sigortalıların maruz kaldığı sigortaya konu rizikolardan kaynaklanan zararları karşılar. Bu işlemler tüzük ve belgelere uygun olarak yapılır. Fonun yönetimi sigortalılar arasından seçilmiş bir kurul ya da sigorta faaliyetlerini idare edecek ve fonun varlıklarını işletecek ücret karşılığı çalışan bir anonim şirket tarafından sağlanır.[163]

8.4.2. Katılım Sigortacılığı Çeşitleri

a) Mal katılım sigortası: Bu sigorta fiilî hasarların karşılanması esasına dayanır. Yangın, araç (kasko), uçak, sorumluluk, emaneti suistimal ve benzeri sigortaları kapsar.

b) Hayat katılım sigortası: Sakatlık ve vefat hâllerine karşı fertlerin sigortalanmasıdır.

c) Borçlar katılım sigortası.

163 AAOIFI, Faizsiz Finans Standartları, s. 667

8.4.3. Katılım Sigortacılığının İçerdiği Akit Türleri

a) Mudarebe: Katılım sigorta kuruluşu mudarib (emek sahibi) olup, katılımcılar para sahibidir (sermayedar). Kurum, mudarib sıfatıyla, katılımcılar adına hem yatırım hem de sigorta faaliyetlerine ilişkin riskleri genellikle sigorta poliçesinde açıkça belirtilen yatırım kârları veya ödenen sigorta priminin fazlasının belirli bir yüzdesi karşılığında yönetmektedir.

b) Vekalet: Katılım Sigorta Şirketi, tekafül katılımcıları ile bir vekil-asil ilişkisi kurar; burada katılım sigorta şirketi, katılımcılar adına hem yatırım faaliyetlerinde hem de katılım sigortacılığı faaliyetlerinde bulunan bir vekil olarak hareket eder. Katılım Sigorta şirketi, vekil sıfatıyla sunduğu hizmet karşılığında vekalet ücreti adı verilen idari ücretler almaktadır.

c) Mudarebe ile Birlikte Vekalet: Katılım sigorta şirketi, sigorta faaliyetleri için vekalet sözleşmesi kullanılırken, mudarebe sözleşmesi yatırım faaliyetleri için kullanılmaktadır**.**

8.4.4. Katılım Sigortacılığı Modelleri

Sigorta Şirketleri ve Bireysel Emeklilik Şirketleri Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) tarafından yayımlanan "Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu'nda (2021/6) Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel ile Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik'in "uygulamaya ilişkin genel esaslar" başlıklı 5 inci maddesi, katılım esaslı faaliyette bulunmak isteyen şirketlerin taşıması gereken asgari koşullar çerçevesinde katılım esaslı sigortacılık faaliyetinde bulunan kurumların "Türkiye Modeli" uygulamasını ifade etmektedir. [164]

2022/4 no.lu sektör duyurusunda ise "Türkiye Modeli", "Teysir Modeli"ne çevrilmiş[165] ancak en son yayımlanan Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu'nda her iki model de uygulamadan kaldırılmış ve katılım sigorta şirketlerinin hangi modeli uygulayacağı hususunda serbest bırakılmışlardır. [166]

---

164 SEDDK, Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu (2021/6)

165 SEDDK, Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu (2022/4)

166 SEDDK, Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu (2022/12)

Türkiyedeki bazı katılım sigorta şirketleri tarafından uygulanan uluslararası modelin özellikleri ise şu şekildedir:

a) Uluslararası Genel Model:

- Bağış yükümlülüğü üstlenmek: Sigortalı, katkı payı ve bunun gelirlerini, tazminatların ödenmesi amacıyla sigorta fonuna bağışlar. Sigortalı, yürürlükteki tüzüğe göre ödeme güçlüğüne düşülmesi durumunda bu açığı kapatmayı da yüklenebilir.
- Sigorta şirketi birbirinden ayrı iki hesaba sahip olmalıdır. Bunlardan biri hak ve sorumlulukları açısından bizzat şirkete, diğeri ise sigorta fonuna ait olmalıdır.
- Sigorta fonunda bir bakiye kalırsa bu bakiye prensip olarak şirkete ait değildir, fona aittir. Ancak ne şekilde tasarruf edileceği Danışma Komitesi görüşü doğrultusunda başlangıçta karara bağlanabilir.

8.4.5. Katılım Sigortacılığı İç Denetim/Kontrol Örneği

Kontrol Noktaları		
1	katılım sigortacılığına ilişkin sözleşmeler ve formlar Danışma Komitesi tarafından onaylanmış mıdır?	( )
2	Katılım sigorta şirketinin tekafül havuzu ve şirket havuzu şeklinde ayrı fon havuzları olmasına ilişkin açık prosedürleri var mıdır?	( )
3	Sigortalanarak teminat altına alınmış bütün faaliyetler katılım finans ilkelerine uygun mudur?	( )
4	Tüm hasar ödemeleri katılım finans ilkelerine uygun faaliyetlerini mi kapsamaktadır?	( )
5	Şirket havuzu ve Katılım sigortacılığı havuzunun varlıkları Danışma Komitesi tarafından onaylanan meşru faaliyetlere yatırılmakta mıdır?	( )
6	Reasürans anlaşmaları Danışma Komitesi tarafından onaylanmakta mıdır?	( )
7	Prim fazlası tutarlar Danışma Komitesinin onayladığı ilkelere göre dağıtılıyor mu?	( )
8	Şirket, hissedarların varlık tarafında katılım sigorta veya katılım reasürans şirketlerinden fon haklarını tanıyor mu?	( )
9	Şirket, hissedarlara karşı yükümlülükler açısından katılımcıların fonu üzerinde katılım sigorta veya katılım reasürans şirketleri lehine tahakkuk ediyor mu?	( )
10	Sigorta şirketleri katılımcılardan aldıkları primleri katılım finans ilkelerine uygun yerlere mi yatırıyor?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

8.5. Zekat Hesaplaması İçin Katılım Finans Denetimi/Kontrolü

Kurumların, hissedarlarının zekât hesaplamasını yapması gerekir. Bunun yanında müşterilerinin yatırım hesaplarının zekatlarını da hesaplayabilir. Bazı devletlerde zekât hesaplaması ve zekâtın verileceği yer birtakım denetleyici otoriteler tarafından belirlenmektedir. Zekât hesaplamasında kurumun Danışma Kurulu ve Danışma Komiteleri tarafından zekât hesaplamasına dair alınan kararlara uyması gerekmekte olup bu husus katılım finans denetim/kontrol faaliyeti için gereklidir. Bu bölümde zekât hesaplamasına dair katılım finans iç denetim/kontrol faaliyetine ek olarak Danışma Komitesinin zekât hesaplamasından sonra alacağı aksiyonlarla ilgili önemli hususlar paylaşılacaktır.

8.5.1. Zekât Hesaplamasında Katılım Finans İç Denetim/Kontrol Faaliyetleri

i. Katılım Finans Denetim/Kontrol Departmanı zekâta konu sermaye ve zekât havuzunu Danışma Kurulu veya Danışma Komitesi tarafından yayımlanan standartlar veya komite tarafından itimat edilen rehber standartlar ışığında denetlemektedir.

ii. Danışma Komitesi, yıllık raporunda kurumun zekatının Danışma Kurulu ve Danışma Komitesi standartları doğrultusunda hesapladığını belirtmekle yükümlüdür.

iii. Danışma Komitesi, şirketin mali tablolarına ilişkin notlarda aşağıdakileri belirtmektedir:

- Zekât havuzunun belirlenmesinde kullanılan yöntem ve bu havuzun belirlenmesinde yer alan maddeler.
- Kurumun her bir hissesine düşen zorunlu zekât miktarı.

- Kurum ana kuruluş ise bağlı ortaklıklarındaki payının zekatını verir, kurum zekât vermiyorsa bağlı ortaklık paylarının her bir hissesi üzerinden ödenmesi gereken zekât miktarını açıklar.

- İlave sermaye sukuku sahiplerine ödenmesi gereken zorunlu zekât miktarı.
- Yatırım fonu katılma payı ve yatırım portföyü sahiplerine, kurumun uygun göreceği şekillerde ödenmesi gereken zekât miktarı.
- Alım satım amacıyla kurum hisselerini alan kişi için zekât, piyasa değeri üzerinden hesaplanır.
- Devletin zekât topladığı durumlarda devlete verilen zekât miktarı toplam zekât miktarından düşüldükten sonra kalan tutar açıklanır.
- Kurum hissedarlar adına zekât ödeme işlemi gerçekleştiriyorsa, açıklanan zekat miktarı uzun vadeli yatırımcılar içindir. Alım satım amacıyla kurum hissesini elinde tutanlar içinse hisselerin piyasa değerleri hesaplanır ve kurumun hissedarlar adına ödediği zekat miktarı bu değerden düşülüp zekat o şekilde verilir.

iv. Kurumun hissedarlar adına zekat ödeyecek olması durumunda Danışma Komitesi, zekat ödenecek yerler ve ödeme ilkeleri hakkında karar alır. Buna örnek olarak mahzurlu gelirler ile zekat arasında karışıklık olmamasının sağlanması ve Danışma Komitesinin belirlediği bir süre içinde zekatın verilmesi gerektiği hususları verilebilir.

v. Kurumun hissedarlar adına zekât ödeyecek olması durumunda Danışma Komitesi bir sonraki mali yılın sonuna gelinmeden önce zekatın verildiğinden emin olmalıdır.

8.5.2. Zekat İçin İç Denetim/Kontrol Uygulama Modeli

Kontrol Noktaları		
1	Zekât havuzuna dahil edilen varlıkların tümü katılım finans ilkeleri açısından zekâta konu varlıklardan sayılır mı?	( )
2	Zekât havuzuna dahil edilen varlıkların tümü kurumun tam olarak mülkiyeti altında mıdır?	( )
3	Zekâta tabi varlıkların değerlendirilmesine ilişkin kıstaslar Danışma Komitesinin zekâta tabi varlıkların değerlendirilmesine ilişkin kararlarına aykırı mı?	( )
4	Zekat havuzu dışında kalan varlıkların tümü katılım finans açısından zekata tabi olmayan varlıklardan mıdır?	( )
5	Muhasebe departmanı, zekatı hesaplamak amacıyla zekata konu varlıkları nominal değeriyle mi piyasa değeriyle mi değerlendirmektedir?	( )
6	Kurum yönetimi tarafından zekatı hesaplanan varlıklar zekat havuzuna dahil edilmekte midir?	( )
7	Zekat yükümlülüklerinin değerlendirilmesine ilişkin kriter, Danışma Komitesinin zekat yükümlülüklerinin değerlendirilmesine ilişkin kararına aykırılık teşkil etmekte midir?	( )
8	Kurum, yatırımlarının zekatını her bir yatırım için mali tabloları inceledikten sonra mı hesaplamaktadır?	( )
9	Zekat havuzundaki miktar, mali tablolar hicri takvime göre değil miladi takvim esas alınarak oluşturulduğu için, ödenmesi zorunlu zekat miktarı olan %2,577 esas alınarak mı hesaplanmıştır?	( )
10	Zekât havuzundan düşülen miktarlar zekât havuzundan düşülmesine ilişkin Danışma Komitesinin aldığı kararlarla uyumlu mudur?	( )

Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Bulguları	
Birim/Şubenin Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün Görüşü	
Katılım Finans Uyum ve Denetim/ Kontrol Müdürünün İmzası	

DOKUZUNCU BÖLÜM

RİSKE ODAKLI KATILIM FİNANS DENETİMİ

RİSKE ODAKLI KATILIM FİNANS DENETİMİ

Katılım finans denetimi, iç ve dış tehditlere karşı koruyucu bir savunma hattı olduğu için kurum sistemlerinin temel yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Bu savunma hattı kurumların koruyucu gücünü artırmakla birlikte ulusal ve küresel ekonomiyi sağlamlaştırmaktadır. Bu durum haddi zatında çeşitli düzenleyici otoritelerin ulaşmak istediği en önemli koruyucu önlemler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte bu savunma hattı yatırımcı (hissedar ve mudiler) ve düzenleyici otoritelerin güvenini de arttırmaktadır. Bu koruyucu etki çeşitli denetim otoriteleri tarafından özellikle küresel çaptaki finansal krizler sonrasında paydaşların güvenini artırmak için aranan bir yaklaşım olmuştur. Böylece riske Odaklı katılım finans denetimi, kurumların gücünü ve paydaşların güvenini artırma noktasında son derece önemli yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Riske Odaklı katılım finans denetimine daha yakından bakıldığında bu hususun modern değişimlere ve gelişmelere uyum sağlayan, zamandan ve emekten tasarruf sağlayan, özellikle geleneksel iç denetim yöntemlerinin maliyetlerini azaltan oldukça yeni bir olgu olduğunu görmekteyiz.

Art arda gerçekleşen ve bazı ülke ekonomilerini etkisi altına alan finansal krizler ve bankacılık işlemlerinde gerçekleşen hacim artışının gölgelsinde kurumlarda katılım finans denetimi bir zorunluluk haline gelmiş olup birçok İslam ülkesinin ekonomisinde temel bir yapı taşı olmuştur. Katılım finans denetimi, modern araçların kurulumu ve kullanılması ile birlikte risk seviyesi yüksek bulguların kurum yönetimi nezdinde kabul edilebilir düşük bir seviyeye indirilmesi ve ilgili aykırılıkların daha iyi analiz edilmesi noktasında son derece yardımcı bir etkiye sahiptir.

BDDK ve SEDDK tarafından yayımlanan *Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma ilişkin Tebliğ* ile birlikte Türkiye'deki kurum faaliyetlerinde katılım finans denetiminin temel yapı taşı olmasının sağlanması amacıyla destekleyici adımlar atılmıştır.

Katılım finans denetimi *"Bir kurumun, Danışma Komitesi tarafından verilen fetva ve hükümlere uyduğunu doğrulanmasına sağlayan, ilgili kuruma değer katmak amacıyla güvence ve danışmanlık hizmeti veren bağımsız ve objektif bir faaliyet"* olarak tanımlanabilir. Bu tanıma ilaveten, katılım finans denetimi risk yönetimi süreçlerinin, katılım finans kontrol sisteminin ve katılım finans faaliyet yapılarının yönetişiminin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek için sistematik ve disiplinli bir yaklaşım benimseyerek kurumun hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

9.1. Riske Odaklı Denetimin Tanımı

Risk temelli iç denetim yönteminin birçok tanımı olmakla birlikte bu tanımların temelinde bazı farklılıklar yer almaktadır. Bu tanımlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

1. İngiliz İç Denetçiler Enstitüsü: *İç denetim risk yönetim metoduyla yakından ilgilidir. Riske Odaklı denetim, makul riskleri etkin bir şekilde yöneterek yönetim süreçlerinin güvenilir olduğuna dair yönetim kuruluna güvence sağlamasına olanak tanır.*

2. Avustralya ve Yeni Zelanda Muhasebeciler Enstitüsü: *Etkin bir şekilde, hata oranının fazla olma ihtimali yüksek olduğu alanlarda denetim prosedürlerinin niteliği, zamanlaması ve sınırlanmasına odaklanmayı amaçlayan ve iç denetim faaliyetinde kullanılmak üzere tasarlanan bir yaklaşımdır.*

3. Bir diğer tanım da şu şekildedir: *İç denetim departmanı tarafından, ister departmanlardan, şubelerden ve alt şirketlerden iş merkezleri düzeyinde, isterse de kurum düzeyinde denetim çalışmalarını organizasyondaki en tehlikeli alanlara yönlendirmek için faaliyetleri tek bir iş merkezinde takip edilen prosedürlerdir.*

Yukarıdaki tanımlardan hareketle bu yaklaşımın en önemli noktaları aşağıdaki gibidir:

1. İç denetim nüdürü ve/veya katılım finans denetim müdürü tarafından riske Odaklı olarak hazırlanan bir plandır.

2. Yüksek riskli çalışma alanlarına odaklanmaktır.

3. Yıllık denetim planında denetim periyotlarının sayısını ve zamanlamasını belirleyen bir mekanizmadır.

4. İç sistemlerin etkin şekilde yönetildiğine ve kalan risklerin kabul edilebilir olduğuna dair güvence sağlamanın bir yoludur.

9.2. Riske Odaklı Denetimin Basamakları

Riske Odaklı katılım finans denetim sürecinin adımları, faaliyetlerin büyüklük ve karmaşıklığına, Yönetim Kurulu ve Danışma Komitesinin yönelimlerine göre kurumdan, kuruma; yöntemden, yönteme farklılık gösterebilir. Ancak, kurumlarda riske Odaklı Katılım finans denetim programlarının oluşturulması ve uygulanmasında aşağıdaki adımlar bir rehber olarak kullanılabilir:

1. Çalışma Ortamına Adaptasyon: Çeşitli finansman ürünleri ve hizmetleri hakkında bilgi toplayarak; işlerin, hedeflerin ve operasyonların yapısının tam olarak anlaşıldığı aşamasıdır.

2. Risk Değerlendirme Aşaması: Operasyonel faaliyetlerden kaynaklanan risklerden oluşan, kurumun karşı karşıya kalabileceği katılım finans hükümlerine aykırı risklerin belirlendiği, tanımlandığı ve değerlendirildiği aşamadır.

3. Makul Risk Seviyelerinin Belirlenmesi Aşaması: Katılım finans denetim sürecine tabi tüm belge ve faaliyetlerin incelendiği ve makul risklerin sınırlarının belirlendiği aşamadır.

4. Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Planının Hazırlanma Aşaması: Bu aşamada, katılım finans denetim kaynakları yüksek etkiye sahip olması ve risk derece düzeyine göre ayrılır.

5. Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Fonksiyonunu Tanımlama Aşaması: Denetçinin, denetim ekibinin yetkinliklerini ve yeteneklerini dikkate alarak, denetim sırasındaki olası etkileri bilmek için incelenecek faaliyetlerdeki bilgileri toplaması gerektiği aşamadır.

6. Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Raporlama Aşaması: Denetimin amacı, işlevi, yetkileri ve sonuçları hakkında denetçi tarafından periyodik raporların hazırlandığı aşamadır.

9.3. Kurumlarda Riske Odaklı Katılım Finans Denetimi Basamakları

9.3.1. Kurumlarda Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Planının Temel Gereksinimleri

Kurumlarda katılım finans denetim planı hazırlamadan önce aşağıdaki gereksinimlerin karşılandığından emin olunmalıdır:

- Danışma Komitesinin bağımsızlığı.
- Katılım finans iç denetimin Denetim Komitesi'ne bağlı olması.
- Danışma Komitesi tarafından gözden geçirildikten sonra katılım finans denetim el kitabının Denetim Komitesi tarafından onaylanması.
- Danışma Komitesi tarafından gözden geçirdikten sonra Denetim Komitesi tarafından katılım finans denetim programının benimsenmesi.
- Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi arasında, katılım finans iç denetim müdürününde katıldığı periyodik toplantılar yapılması. BDDK tarafından çıkarılan düzenlemelerde yıl içinde iki toplantı yapılması öngörülmektedir.
- İç denetçilerin dürüstlük, doğruluk, tarafsızlık, yeterlilik, gizliliğe riayet gibi iyi niteliklere ve özelliklere sahip olması.

9.3.2. Kurumlarda Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Programı Mekanizması

Her bir süreç; girdiler, süreçler, çıktılar ve geri bildirim olmak üzere dört aşamadan oluşur.

1. Girdiler: Katılım finans denetim faaliyetinin bağımsızlık derecesinin ve yetkilerinin Katılım finans denetim el kitabından türetilmesi, tüm faaliyetlerin ve sözleşmelerin Danışma Komitesi ve Denetim Komitesi onayından geçtiğinin sağlamasının yapılması, uygun ve nitelikli personelin seçilmesi, yönetim kurulu ve üst yönetimin Katılım finans denetimin önemine kanaat getirmiş olmaları ve risk bazlı katılım finans denetim planının oluşturulmasıdır.

2. İşlemler: Bu aşamada katılım finans finansman hükümlerinin riskleri esas alınarak denetlenecek çalışma alanı veya faaliyetin uygulanması ve belirlenmesi plana göre gerçekleştirilir. İşlemin kapsamı tanımlanır, hazırlanan iş programı uygulanır, çalışma kağıtları kullanılır, sonuçlar belgelenir ve olası hatalardan kaçınmak için düzeltici önerilerde bulunulur.

3. Çıktılar: Çıktıların kalitesi denetçinin yetkinliğine, tarafsızlığına ve profesyonelliğine bağlıdır. Denetim sürecinin çıktıları, Danışma Komitesi ve üst yönetimin düzeltici tedbirleri ve tavsiyelerinden sonra denetim komitesine rapor olarak sunulmaktadır. Bir risk değerlendirme modeli oluşturmak için kontrol listesinin sonuçlarını ve katılım finans hükümlerinin kontrollerini tamamlama, ardından risk odaklı bir katılım finans denetim modeli oluşturmaktır.

4. Geri Bildirim: Risk odaklı katılım finans denetim programının performansının değerlendirilmesi, oluşan hatalardan yararlandıktan sonra denetim risklerini azaltarak katılım finans denetim faaliyetinin iyileştirilmesidir.

Aşağıdaki şekil bu süreci ve aşamalarını temsil etmektedir:

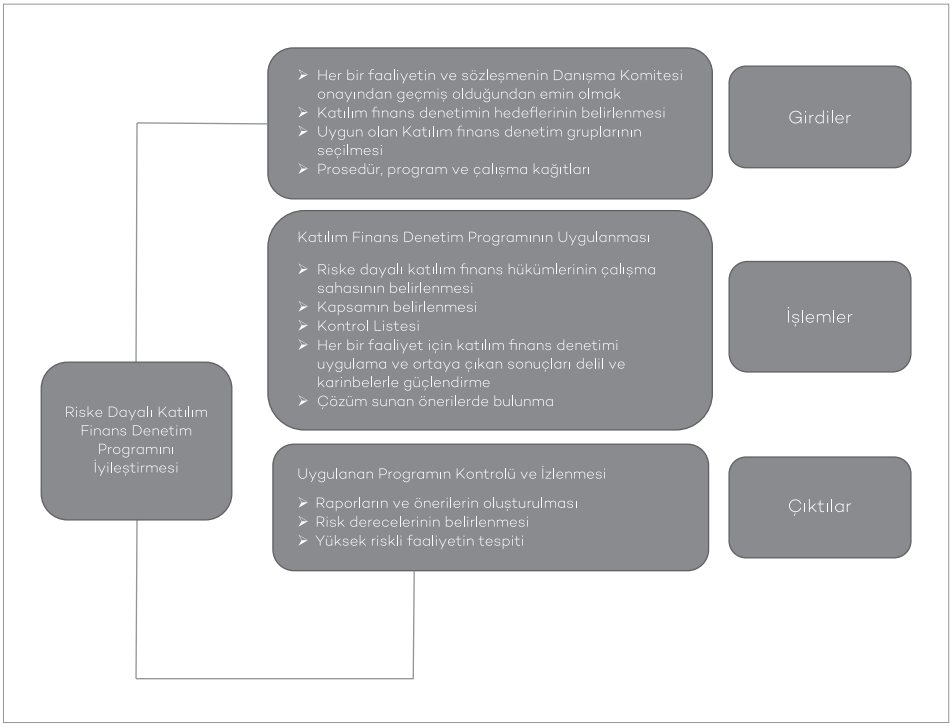

9.3.3. Risk Odaklı Katılım Finans Denetim Uygulamasının Faydaları

Bu yöntem yüksek derece riske sahip olan faaliyet ve iş sahalarının öğrenilmesi noktasında katılım finans denetim çabalarına odaklanılmasını sağlamaktadır. Buna ilaveten, genel risklerin azaltılmasını Yönetim Kurulu, Üst Yönetim ve Danışma Komitesinin bilgilendirilmesini sağlar. Ayrıca bu yaklaşım aşağıdaki avantajlarıda beraberinde getirmektedir:

- Kontrol noktalarının etkinliği ve yanıt verebilirliklik seviyesinin ölçülmesine yardımcı olur.
- Yüksek riskli faaliyetlerde ve alanlarda risklerin azaltılmasını sağlar. Bu durum bu alanlara yönelik çabalara odaklanarak kurumdaki genel risklerin azaltılmasına da yardımcı olur.
- Katılım finans denetim faaliyeti katılım finans risk yönetimi süreçleri hakkında Yönetim Kurulu'na güvence sağlanmasına yardımcı olur.

- Katılım finans denetim faaliyeti risklerin derecelendirilmesi ve riskler hakkında detaylı raporların oluşturulmasını sağlar.
- Katılım finans denetim faaliyeti kuruma katma değer eklenmesine, itibarının ve performansının iyileştirilmesine ve uyumun sağlanmasına yardımcı olur.
- Katılım finans risklerini minimuma (kabul edilebilir seviye) düşürmek veya önlemek için alınan önlemlerinin ve Risk Yönetiminin aksiyonlarının etkinliğinin belirlenmesine yardımcı olur.

9.4. Önerilen Modeller

9.4.1. Önerilen Aşamaların ve Programların Oluşturulması

Kurumlardaki finansman ürünlerinin kontrol noktalarının oluşturulması için pratik bir çözüm önerisinde bulunulacaktır. Bu öneri aynı zamanda bilgisayar sistemlerinde otomatik olarak yer alacak bir model şekline getirilebilir.

a) Örnek Varsayımlar

Katılım finans risklerini ölçmek için önerilen örnek varsayımlar aşağıdadır:

- Katılım finans denetim faaliyeti açısından katılım finans risklerinin değerlendirilmesi.
- Katılım finans kurallarının yıllık olarak ve gerektiğinde gözden geçirilmesi.
- Tüm faaliyetler için, Gözetim Kurulu tarafından yayımlanan muhasebe standartlarına uygun, sağlam bir muhasebe sisteminin varlığı ve İslami finans kurumlarının, Danışma Komitesi standartlarının ve Danışma Komitesi kararlarının gözden geçirilmesi.
- Tüm faaliyetlerin ve prosedürlerin kronolojisinin tam ve eksiksiz olması.
- Katılım finans riski = riskin ortaya çıkma sıklığı x riskin etkisi
- (7-5-3-1) gibi dörtlü, (9-7-5-3-1) gibi beşli sınıflandırmalar, faaliyetlerin niteliğine, büyüklüğüne ve katılım finans risklerine karşı hassasiyete göre diğer sınıflandırmalar mümkündür. Aynı şekilde kuruma uygun herhangi bir sınıflandırma seçilebilir ve bu sınıflandırma katılım finans denetimi esnasında herhangi bir hata tespit edilmediğinde tam uygunluk durumunu ayırt etme imkanına da sahiptir.

9.4.2. Katılım Finans Riski Gerçekleştiğinde Oluşan Etki

Riskin gerçekleşmesi durumunda kurumun ne ölçüde bu riskten etkilenebileceğini ve riskin değerlendirilmesinde önemli bazı unsurların kullanılabileceğini ifade eder. Bu unsurlardan başlıcaları: finansal etki, itibar, halk sağlığı ve güvenliği, çevre ve personeller.

Katılım finans riskinin önemi, kurum içinde uzman kişilerden oluşan bir komite tarafından, bu amaçla önceden belirlenmiş kriterlere göre, kurumların sunduğu finansman ürünleri ve bankacılık hizmetlerine ilişkin olası risklerin her birine ağırlık verilerek belirlenebilir. Finansal risklerin, uyum risklerinin, teknoloji riskinin, insan kaynakları riskinin, dolandırıcılık riskinin ve itibar risklerinin belirleme kriterleri buna örnek verilebilir.

Önerilen bu modellerin uygulama kolaylığı için aşağıdaki sınıflandırma benimsenecektir:

Tablo 1: Risk Dereceleri

Derece Rating	**Nitelik** Descriptor	**Tanım** Definition
1	Düşük Risk	1. Belirli bir miktarda ve kıymetli sayılamayacak mali kayıplar. 2. BDDK ve SEDDK gibi denetim kurumlarının raporlarının izlemesinin yapılmaması 3. Yönetimin talimatları çerçevesinde olması. 4. Katılım finans kontrol kurallarına ve katılım finans prensiplerine uyum. 5. Personelin işlemleri bilmesi. 6. Bilgisayarda işlemler için bir sistemin varlığı. 7. Dolandırıcılık ihtimalinin düşük olması. 8. An be an kurumun itibarın takibi.
3	Orta Risk	1. Belirli bir miktar ile sınırlı ve 1 no.lu sınıflandırmadan yüksek miktardaki mali kayıplar. 2. Denetim makamlarına raporların sunulması ve titiz bir şekilde izlemesinin sağlanması 3. Yönetimin talimatlarına tam olarak uyulmaması. 4. Katılım finans kontrol kurallarının ve katılım finans prensiplerinin belli oranda ihlali. 5. Bilgisayar sisteminin eksik olması. 6. Bazı çalışanların işlem hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması 7. Düşük bir dolandırıcılık olasılığının varlığı. 8. Kurum itibarına düşük derecede risk oluşumu

5	Yüksek Risk	1. Belirli bir miktar ile sınırlı ve 2 no.lu sınıflandırmadan yüksek miktardaki mali kayıplar. 2. BDDK ve SEDDK gibi denetim makamlarının raporlarının izlemesinin yapılmaması ve bu durumun para cezasına sebebiyet vermesi. 3. Yönetimin talimatlarına uyumsuzluk. 4. Katılım finans kontrol kuralları ve katılım finans prensiplerinin büyük ölçüde ihlal edilmesi. 5. Bilgisayarda herhangi bir sistemin olmaması veya çalışmaması. 6. Personellerin çoğunun işlem hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması. 7. Kurum itibarına yönelik önemli ölçüde risk oluşması. 8. Kurumun kanuni soruşturmaya maruz kalması. 9. Nitelikli personellerin sürekli olarak pozisyon değiştirmesi.

Buna göre, katılım finansa ilişkin risklerin önem dereceleri aşağıdaki gibidir:

5 = Çok Önemli

3 = Ortalama bir öneme sahip

1 = Düşük bir öneme sahip

Riskin meydana gelmesinin sıklığı ise seçilen örneklem üzerindeki denetim periyodunda çalışmanın tamamlamasına kadar geçen süre boyunca denetçi gözlemi sonucu oluşan yargıdır.

Aşağıdaki tablo riskin meydana gelme olasılığını ölçen bir sınıflandırmadır:

Tablo 2: Risk Oluşumu Sıklığı Periyodu[167]

Tanım Definition	**Sıfat** Descriptor	**Derece** Rating
Gerçekleşme İhtimali %5'ten düşük	Düşük	1
Gerçekleşme ihtimali %5 ile %20 arasında	Orta	3
Gerçekleşme ihtimali %20'den fazla	Yüksek	5

167 Gözlem sayısının örneklem büyüklüğüne bölünmesinin sonucudur.

Buna binaen, riskin tekrarı baz alınarak oluşturalan dereceler şöyledir:

5 = Çok tekrar

3 = Ortalama tekrar

1 = Birkaç tekrar

1. Örneklem sonucu için alt sınır (uyum kontrol sonucunun örneklem için en alt düzeyde olduğunu ifade etmektedir)[168] = En Az Tekrar X Önem

2. Örneklemin minimum düzeyde olması durumu (en az hata sıklığı), kontrollerin etkinliğine veya kontrol kurallarına uyumlu (optimum kontrol ortamı) olunduğunda ve tüm kontrollerin işlevsel ve etkili olduğundadır.

3. En alt sınırda riskin varlığı en az sıklık x önem şeklinde formülize edilebilir.

4. Hiç bir kontrol kuralına uyulmadığında örneklem sonucu (işlem riski) en yüksek dereceli olarak değerlendirilmektedir.

5. Örneklem sonucunun üst sınırı örneklemin en yüksek çıktısını temsil eder = en fazla tekrar x önem.

6. Minimum risk oranı = alt sınır ÷ üst sınır.

7. Toplam risk oranı (gerçek ortam) = örneklem sonucu ÷ üst sınır.

8. (önem X 1) çarpım formülünün ifade ettiği alt sınır örneklemden ortaya çıkan sonucu ifade etmektedir. Bu sonuç katılım finans riskleri için gerekli olan durumdur.

9. (önem X 5) çarpım formülünün ifade ettiği üst sınır örneklemden ortaya çıkan sonucu ifade etmektedir.

10. Kontrol boşluğu: gerçek kontrol ortamı ile örneklem ortamı arasındaki farkı ifade etmektedir. Bunun formulü: örneklem sonucu – alt sınırdır.

B) Faaliyetlerin kullanıcı kontrollerine ne ölçüde uyduğunu gösteren (uyumlu, ortalama uygunluk, uyumsuz) ve denetçiler tarafından kullanılan bir kontrol listesi hazırlamak.

---

168 Operasyonel bir kontrol ortamı için ideal bir durumdur.

C) Bulgunun yazılması ve aykırılık teşkil eden konuyla bağlantılı deliller ile birlikte çözüm sağlama ve bunu ifade etme amacıyla direkt olarak faaliyetten sorumlu kişiye sunulması.

D) Katılım finans denetim misyonunun uygulanması ve katılım finans hükümlerine ilişkin denetim kurallarına uyumluluk derecesi belirlendikten sonra aşağıdaki tabloya göre hareket edilir:

Tablo 3: Kurumlarda sunulan finansman araçları ve bankacılık hizmetleri için katılım finans hükümlerine ilişkin risklerin ve kontrollerin değerlendirilmesi

No	Faaliyet	Tekrar[169]	Önem Derecesi[170]	Sonuç[171]	Alt Sınır[172]	Üst Sınır[173]
1	**Murabaha (Kâr Beyanı İle Satım)**					
1/1	Murabaha malının satın alınması şeklindeki finansman talebi hakkında müşterinin imzasının kontrolünün yapılması		5		5	25
1/2	Finansman onayının, onayın yetkili merciler tarafından yapıldığının, sağlanan teminatların yeterli olduğunun ve katılım finans hükümlerine uygunluğunun kontrolünün yapılması		3		3	15
1/3	Satıcı tarafından ibraz edilen kurum (veya vekil) adına bir proforma fatura olduğunun kontrolünün yapılması		5		5	25
1/4	Müşterinin kendisi hakkında bağlayıcı olan banka için bağlayıcı olmayan vaatleri imzalaması		5		5	25
1/5	Geri ödeme planında (mal bedeli, kar oranı, vade ve finansman süresi) müşterinin, kefillerin ve bankanın (banka malı satın aldıktan sonra) imzalarının kontrolünün yapılması.		5		5	25
1/6	Müşterinin sözleşme konusu malın sahibi olmadığının kontrolünün yapılması		3		3	15

169 Az Tekrar =1, Orta Tekrar=3, Çok Tekrar=5

170 Az Tekrar =1, Orta Tekrar=3, Çok Tekrar=5

171 Gerçek Kontrol Ortamı = Sıklık X Önem

172 En Az Sıklık X Önem

173 En Çok Sıklık X Önem

1/7	Müşteri tarafından satıcıya daha önceden herhangi bir ödemenin yapılmadığının ve sözleşme konusu mala üçüncü şahısların haklarının ilişmediğinin kontrolünün yapılması		3		3	15
1/8	Malın, fiili ya da hükmi olarak bankanın mülkiyetine geçtiğinin ve mal teslimini ifade eden bir belge ile satıcıya bedelin banka tarafından ödendiğinin kontrolü		5		5	25
1/9	Müşterinin ve kefillerinin teminatları ve teminat hükmüne geçenleri imzasının kontrolü		3		3	15
1/10	Taşıtlar için eksper raporu ve kasko bedelinin kontrolü		3		3	15
1/11	Sözleşmeye konu olan malın katılım finans hükümlerine ve ilkelerine uygunluğunun kontrolü		5		5	25
1/12	Şart muhayyerliği ile alınan bir malda muhayyerlik süresinin belirli olduğunun kontrolü		5		5	25
1/13	Bir limit tahsis komisyonun olmadığının kontrolü		5		5	25
1/14	Müşterinin, satıcının (tedarikçinin) borcunu ödeyeceğine kefil olmasının kontrolü (nakliye veya depolama süresi boyunca malın hasarı veya kaybına kefil olmaması).		5		5	25
1/15	Bir hasar meydana geldiğinde (bağlayıcı bir taahhüt olması durumunda) tazmin etmek için güvence bedelinin müşterinin hesabına yatırıldığının kontrolü.		3		3	15
1/16	Ürünün vadeli alınması veya satıcıdan indirim yapılması durumunda kurumun müşteriyi bilgilendirdiğinin kontrolü.		5		5	25
1/17	Borç ödemesinin ertelenmesi (borç yapılandırması) karşılığında borç miktarının artmadığının kontrolü.		5		5	25
1/18	Borç ödemesi vadesinden önce yapıldığında bankanın fiyatın bir kısmından feragat etmesine izin veren herhangi bir şart bulunmadığının kontrolü.		5		5	25
Toplam					**78**	**390**

2	Istısna Akdi					
2/1	Müşterinin istisna akdi ile finansman başvurusunun kontrolünün yapılması		5		5	25
2/2	Finansman onayının, onayın yetkili merciler tarafından yapıldığının, sağlanan teminatların yeterli olduğunun ve katılım finans hükümlerine uygunluğunun kontrolünün yapılması.		3		3	15
2/3	Istısna sözleşmesinde olması gereken aşağıda yer alan tüm verilerin mevcudiyetini kontrolü; zimmette sabit olan istisna malının cinsi, türü, miktarı, sayısı, fiyat bilgisinin belirli olması ve finansman sağlama süresi ile ilgili açıklama ki bu/bunlar banka tarafından üretici ile paralel ıstısna sözleşmesinin gerçekleştirmeden önce olmalıdır.		5		5	25
2/4	Sözleşme konusu malın işçilik sonucu oluşan bir mal olduğunun kontrolü		5		5	25
2/5	Bankanın sipariş veren sıfatına sahip olması suretiyle imalatçı ile paralel bir ıstisna sözleşmesinin kontrolü, sipariş tanımına uygun imal edilmiş bir ürün elde edilmesi, belirsizliğin olmaması ve siparişin tamamlanma dönemlerine göre bedelin ödenmesini belirlemek, seçim hakkı ve üzerinde anlaşılan bir süre boyunca üretim kusurlarını veya bakım taahhüdünü garanti etmek için yeterli bir sürenin varlığının kontrolü.		5		5	25
2/6	Maliyet bedeli ve kârı belirlemek suretiyle ıstısna akdinin murabaha olmadığının kontrolü		5		5	25
2/7	Herhangi bir surette ıstısna akdi ile paralel ıstısna akdi arasında bir bağlantının bulunmadığının kontrolü		5		5	25
2/8	Sipariş veren ile imalatçının aynı kişi olmamasının ya da onun konumunda olmadığının kontrolü		5		5	25
2/9	İmalatçının ayıplardan beri olacağı şartını ileri sürmediğinin kontrolü		5		5	25
2/10	Istısna akdinin, imalatçının ürünün teslimini geciktirmesi veya akde aykırı olarak ıstısna konusu malda bir tasarrufda bulunması durumunda üzerinde anlaşılan bir oranda makul bir ceza bedeli içerdiğinin kontrolü		3		3	15
2/11	Teminatların ve teminatların yeterliliğinin tam olarak sağlandığından kontrolü (hem ıstısna akdinde hem de paralel ıstısna akdinde)		3		3	15

2/12	İlk Istisna sözleşmesinde herhangi bir değişikliğin ve üretici ile paralel Istisnaya ilişkin düzenleme prosedürlerinin belgelendiğinin ile maliyet, özellikler, süre ve diğerlerinin belirlendiğinin kontrolü		5		5	25
2/13	İmalatçının zimmetinde sabit olan akit konusu şeyi üretmesi için yetkilendirilmesinden dolayı ilk istisna akdinden bağımsız müstakil bir vekalet sözleşmesinin olduğunun kontrolü		5		5	25
2/14	Paralel ıstısna akdinde imalatçı tarafından kurumdan önce zimmette sabit olan ve vasıfları belirli nesnenin teslim alındığının, ilk ıstısna sözleşmesi ile sipariş verene teslim edildiğinin veya kurallara uygun olarak teslim alma yetkisi (vekalet) verildiğinin kontrolü		5		5	25
Toplam					**67**	**335**
3	**Leasing (Finansal Kiralama)**					
3/1	Müşterinin leasing finansman dokümanlarını imzaladığının kontrolü		5		5	25
3/2	Finansman onayının, onayın yetkili merciler tarafından yapıldığının, sağlanan teminatların yeterli olduğunun ve katılım finans hükümlerine uygunluğunun kontrolünün yapılması		3		3	15
3/3	Satıcı tarafından kurum lehine bir fiyat teklifi olduğunun ve kurum tarafından bu teklifin kabul edildiğinin (vekalet yolu ile de olur) kontrolü		5		5	25
3/4	Herhangi bir hasarın meydana gelmesi durumunda tazmin etmek için güvence bedelinin müşterinin hesabına yatırıldığının kontrolü (bağlayıcı bir taahhüt olması durumunda)		3		3	15
3/5	Exper tarafından bir fiyat belirlemesinin olduğunun ve bu belirlemenin finansmanın değerine uygun olduğunun kontrolü		3		3	15
3/6	Söz konusu malın bankaya ait olduğunu kanıtlayan belgelerin kontrolü		5		5	25
3/7	Kiracı, kefiller ve kurum tarafından leasing sözleşmesinin imzalandığının; kiralama süresi, kira tutarı, nasıl ödeneceği ve sözleşme şartlarının belirli olduğunun kontrolü.		5		5	25
3/8	Kiracının leasing konusu maldan faydalanabileceğine dair onayın kontrolü		5		5	25
3/9	Leasing konusu malın kiracının mülkiyetine geçirileceğine dair kurum tarafından verilen vaadin leasing sözleşmesinden ayrı ve bağımsız olduğunun kontrolü		5		5	25
Toplam					**39**	**195**

4	Mudarebe (Emek Sermaye Ortaklığı)					
4/1	Müşteri tarafından, mudarebe siğasıyla, kurum ile ortaklık yapmak istediğini ifade eden bir talebin olduğunun kontrolü		5		5	25
4/2	Bir ekonomik fizibilite çalışmasının varlığının ve mudaribin (emek sahibi) sunduğu projenin minimum düzeyde gerçekleşmesi için elinden geleni yapacağına dair yazılı bir taahhüdün varlığının kontrolü		3		3	15
4/3	Müşterinin mudarebe ortaklığı alanındaki tecrübesi ve bu alanda başarısını sağlayacak eğitimi, ahlaki duruşu, dini yaşayışı ve finansal itibarının kontrolü		3		3	15
4/4	Müşterinin daha önceden finanse edilen ve sorumluluklarını yerine getirecek birisi olduğunun kontrolü		3		3	15
4/5	Finansman onayı olduğunun kontrolü		3		3	15
4/6	Teminatların yeterliliğinin ve mudaribin herhangi bir kasıt, kusur, ihlal veya ihmali durumunda kullanılacağının kontrolü.		5		5	25
4/7	Finansman projesi için verilen teminatlarının bir tekafül sigorta şirketi ile sigortalanmış olduğunun kontrolü		5		5	25
4/8	Mudarebe sözleşmesinin, işin izin verdiği düzeyde, yer, zaman ve gaye hususlarında belirlendiğinin kontrolü		5		5	25
4/9	Kârın sermaye korunduktan sonra tahakkuk edeceği ve zarar durumunda zararın sermaye sahibine ait olması gerektiği şartının kontrolü		5		5	25
4/10	Mudarib ile kurum arasında kâr paylaşım oranlarının önceden belirlendiğinin kontrolü		5		5	25
4/11	Kabul edilebilir ve doğrudan yapılan harcamaların belirlenmiş olduğunun kontrolü		5		5	25
4/12	Sözleşme taraflarından biri için maktu bir tutar veya ücretin şart koşulmadığının kontrolü		5		5	25
4/13	Proje ömrü dikkate alınarak, hakiki ve hükmi nakitleştirme için tarih belirlendiğinin kontrolü		5		5	25
4/14	Mudarebe ortaklığının niteliğine göre mudarebe malının kademeli olarak kullanıldığının kontrolü (mudarebe malının yönetilmesi).		3		3	15
4/15	Mudarebe çalışmaların aşamalarına göre ilerleyişinin ve düzenli olarak kayıt altına alındığının kontrolü		3		3	15
4/16	Alım, satım, gelir ve giderler için analitik çalışmaların kontrolü.		3		3	15
4/17	Mudaribin zarar meydana gelmesi durumunda zararı ispatlamayı taahhüt ettiğinin kontrolü.		3		3	15
Toplam					**69**	**345**

5	Müşareke (Sermaye Ortaklığı)					
5/1	Müşterinin, meşru ve belirli olan ortaklık türlerinden birine katılmak için bir başvurusunun kontrolü		5		5	25
5/2	Ekonomik bir fizibilite çalışmasının varlığının ve doğruluğunun kontrolü.		3		3	15
5/3	Müşterinin müşareke ortaklığı alanındaki tecrübesi ve bu alanda başarısını sağlayacak eğitimi, ahlaki duruşu, dini yaşayışı ve finansal itibarının kontrolü		3		3	15
5/4	Müşterinin daha önceden finanse edilen ve sorumluluklarını yerine getirecek birisi olduğunun kontrolü.		3		3	15
5/5	Finansman onayının kontrolü		3		3	15
5/6	Teminatların yeterliliğinin ve ortağın ihlali veya kusuru durumunda kullanılabileceğinin kontrolü		3		3	15
5/7	Finansman projesi için verilen teminatlarının bir tekafül sigorta şirketi ile sigortalanmış olduğunun kontrolü		3		3	15
5/8	Ortağın şirketi vekalet ve emanet (güven) temelinde yönetmeye yetkili olduğunun kontrolü		5		5	25
5/9	Kârın sermaye korunduktan sonra tahakkuk edeceği ve zarar durumunda zararın sermayesindeki hisseye göre olacağı şartının kontrolü		5		5	25
5/10	Müşarik ile kurum arasında kâr paylaşım oranlarının önceden belirlendiğinin kontrolü		5		5	25
5/11	Sözleşme taraflarından biri için belirli bir tutar veya ücretin şart koşulmadığının kontrolü		5		5	25
5/12	Proje ömrü ve ortaklık türü dikkate alınarak, hakiki ve hükmi nakitleştirme için tarih belirlendiğinin kontrolü		5		5	25
5/13	Müşareke ortaklığının niteliğine göre müşareke malının kademeli olarak kullanılmasının sağlanmasının kontrolü (müşareke sermayesinin yönetilmesi)		5		5	25
5/14	Müşareke çalışmaların aşamalarına göre düzenli olarak proje ilerleyişinin denetlenmesinin ve organize kayıtların varlığının kontrolü		3		3	15
5/15	Alım, satım, gelir ve giderler için analitik çalışmaların kontrolü.		3		3	15
5/16	Kısa vadeli ortaklık sözleşmesinden bağımsız olmak koşuluyla kurumun hissesini müşteriye nominal fiyat dışında bir fiyatla satacağına dair vaadin kontrolü		5		5	25
Toplam					**64**	**320**

c) Rapor okuyucusunun katılım finans denetim misyonunun sonuçları hakkında bilgi sahibi olması için sonuçların özeti aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 4: Katılım Finans Denetim Sonuçlarının Özeti Brief Participation Control Risk Assessment

No	Faaliyet	Sonuç	Alt Sınır	Üst Sınır	Kontrol Aralığı[174]	Oransal Min. Sınır[175]	Risk Derecesi[176]
	Murabaha		78	390		20	
	Istısna		67	335		20	
	Leasing		39	195		20	
	Mudarebe		69	345		20	
	Müşareke		64	320		20	
Toplam Risk						**20**	

Beşinci: Katılım finans risklerinin değerlendirme özetinden meydana gelen faaliyet risk sonuçlarının risk faktörlerine bölünmesidir.

Risk Faktörleri

Katılım finans denetim müdürü ve risk departmanı yöneticisinden oluşan, gerektiğinde uygun gördüğü kişilerden tavsiye alabilen ve danışma komitesine sunulduktan sonra denetim komitesi tarafından onaylanan bir ekip tarafından her bir faaliyet riskinin risk faktörüne %100 oranında bölünmesi ve bağlı olduğu faaliyetin önemine göre faaliyetin riskleri ile çarpılarak ağırlık verilmesi işlemleri gerçekleştirilir. Taksim ve taksim dayanaklarının aşağıdaki tabloya göre yapıldığı varsayılmaktadır:

174 Kontrol Boşluğu = Çıktı – Minimun Sınır

175 Minimum Risk Oranı = Alt Limit / Üst Limit

176 Risk Oranı = Çıktı / Üst Sınır

Tablo 5: Risk Faktörü Bölüm Tablosu

Faaliyet	Finansal Risk 30%	Uyumsuzluk Riski 30%	İnsan Kaynakları Riski 30%	Dolandırılma Riski %10	Ağırlıklı Toplam Risk
Murabaha	3	5	3	3	
Istısna	3	5	3	3	
Leasing	1	5	3	1	
Mudarebe	5	3	5	3	
Müşareke	5	3	5	3	
Toplam					

Altıncısı: Aşağıdaki formül kullanılarak katılım finans toplam riskleri hesaplanabilmektedir:

Toplam katılım finans riski = ağırlıklı finansal riski + ağırlıklı uyumsuzluk riski + ağırlıklı insan kaynakları riski + ağırlıklı dolandırıcılık riski.

Yedinci: Risk noktalarına göre operasyon ve faaliyet merkezleri üst sınırdan alt sınıra doğru olmak üzere aşağıdaki tabloya göre düzenlenilebilmektedir:

Tablo 6: Risk Noktalarına Göre Operasyon Merkezlerinin Düzenlenmesi

Operasyon veya Faaliyet Merkezi İsmi	Risk Noktasının Derecesi

Sekizinci: Operasyon merkezlerine ve faaliyetlere yönelik risk derecesinin belirlenmesi ve Katılım finans denetim periyot sayısını belirlenmesi; denetim periyodunun bankanın politikasına ve niteliğine, Denetim Komitesinin talimatlarına, mevcut insan kaynaklarına ve prosedür uygulamasının maliyetine bağlı olmasındandır. Bu hususlarda aşağıdaki tablonun rehberlik etmesi mümkündür:

Tablo 7: Risk Noktalarının ve Yıllık Denetim Periyodunun Belirlenmesi

Risk Noktaları	Operasyon ve Faaliyet Merkezi için Risk Derecesi	Periyot Sıklığı
1000'den az	Düşük Risk	12 ay
2000'den az 1000'den çok	Orta Risk	6 ay
2000'den çok	Yüksek Risk	4 ay

İkincisi: Modelin Pratik Yönü

Bu bölümde katılım bankalarında katılım finans denetim departmanının gerçek ortamının öğrenilmesini sağlayacak olan betimleyici hususlar yer almaktadır.

Şöyle ki; katılım finans denetim ekibinin katılım finans risklerini belirlemek için hazırladığı kontrol listesinin olabilecek en alt sınırda uygulamaları, bu riskleri ölçmek ve değerlendirmek için bir model oluşturmaları ve riske odaklı bir katılım finans denetim modeli meydana getirmeleri suretiyle görevlerini yerine getirmeleri için belirli bir çalışma alanında görevlendirilmişlerdir. Bu programların bilgisayar sistemine entegre olması tercih edilmekle birlikte risklerin tekrarlama olasılığı belirlendikten sonra sonuçlar doğrudan ortaya çıkmaktadır.

İlk Adım: Varsayılan Genel Bilgiler:

Kurum 30 adet iş ve faaliyet merkezinden oluşmaktadır.

Kontrol şubesi/birimi olarak merkez şube seçilmiş olup görevi yürütecek uygun ekip katılım finans iç denetim müdürü tarafından belirlenmiştir.

Denetim görevinin kapsamı: kontrol şubesine/birimine ait olan tüm faaliyetlerini denetlenmesidir.

Denetim misyonunun amaçları: işin düzgün ilerlemesinin, katılım finans ilke ve standarlarına bağlılığın ve belirlenen hedeflere ulaşılmasının sağlanmasıdır.

İkinci Adım: Kontrol noktaları kullanılarak katılım finans iç denetimin görevini yerine getimesi ve katılım finans iç denetime özel olan değerlendirme prosedürüne ait sonuçların ortaya çıkarılmasıdır.

Üçüncü Adım: Kurumlardaki en önemli finansman ürünleri ve bankacılık hizmetleri için kontrol ve risk ilkelerinin değerlendirilmesidir (Katılım Finans Denetim Risk Değerlendirmesi).

No	Faaliyet	Tekrar	Önem Derecesi	Sonuç[177]	Alt Sınır	Üst Sınır
1	**Murabaha**					
1/1	Murabaha malının satın alınması şeklindeki finansman talebi hakkında müşterinin imzasının kontrolünün yapılması	1	5	5	5	25
1/2	Finansman onayının, onayın yetkili merciler tarafından yapıldığının, sağlanan teminatların yeterli olduğunun ve katılım finans hükümlerine uygunluğunun kontrolünün yapılması	1	3	3	3	15
1/3	Satıcı tarafından ibraz edilen kurum (veya vekil) adına bir proforma fatura olduğunun kontrolünün yapılması	3	5	15	5	25
1/4	Müşterinin kendisi hakkında bağlayıcı olan banka için bağlayıcı olmayan vaatleri imzalaması	1	5	5	5	25
1/5	Geri ödeme planında (mal bedeli, kar oranı, vade ve finansman süresi) müşterinin, kefillerin ve bankanın (banka malı satın aldıktan sonra) imzalarının kontrolünün yapılması.	1	5	5	5	25
1/6	Müşterinin sözleşme konusu malın sahibi olmadığının kontrolünün yapılması	1	3	3	3	15
1/7	Müşteri tarafından satıcıya daha önceden herhangi bir ödemenin yapılmadığının ve sözleşme konusu mala üçüncü şahısların haklarının ilişmediğinin kontrolünün yapılması	3	3	9	3	15
1/8	Malın, fiili ya da hükmi olarak bankanın mülkiyetine geçtiğinin ve mal teslimini ifade eden bir belge ile satıcıya bedelin banka tarafından ödendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
1/9	Müşterinin ve kefillerinin teminatları ve teminat hükmüne geçenleri imzasının kontrolü	1	3	3	3	15

177 Gerçek kontrol ortamı

1/10	Taşıtlar için eksper raporu ve kasko bedelinin kontrolü	3	3	9	3	15
1/11	Sözleşmeye konu olan malın katılım finans hükümlerine ve ilkelerine uygunluğunun kontrolü	1	5	5	5	25
1/12	Şart muhayyerliği ile alınan bir malda muhayyerlik süresinin belirli olduğunun kontrolü	1	5	5	5	25
1/13	Bir limit tahsis komisyonun olmadığının kontrolü	1	5	5	5	25
1/14	Müşterinin, satıcının (tedarikçinin) borcunu ödeyeceğine kefil olmasının kontrolü (nakliye veya depolama süresi boyunca malın hasarı veya kaybına kefil olmaması).	3	5	15	5	25
1/15	Bir hasar meydana geldiğinde (bağlayıcı bir taahhüt olması durumunda) tazmin etmek için güvence bedelinin müşterinin hesabına yatırıldığının kontrolü.	3	3	9	3	15
1/16	Ürünün vadeli alınması veya satıcıdan indirim yapılması durumunda kurumun müşteriyi bilgilendirdiğinin kontrolü.	1	5	5	5	25
1/17	Borç ödemesinin ertelenmesi (borç yapılandırması) karşılığında borç miktarının artmadığının kontrolü.	1	5	5	5	25
1/18	Borç ödemesi vadesinden önce yapıldığında bankanın fiyatın bir kısmından feragat etmesine izin veren herhangi bir şart bulunmadığının kontrolü.	1	5	5	5	25
Toplam				**116**	**78**	**390**
2	**Istısna**					
2/1	Müşterinin istisna akdi ile finansman başvurusunun kontrolünün yapılması	1	5	5	5	25
2/2	Finansman onayının, onayın yetkili merciler tarafından yapıldığının, sağlanan teminatların yeterli olduğunun ve katılım finans hükümlerine uygunluğunun kontrolünün yapılması.	1	3	3	3	15
2/3	Maliyeti ve hedef kârı belirlemek için müşteri tarafından sunulan bir teklif olduğunun kontrolü.	1	3	3	3	15

2/4	Istısna sözleşmesinde olması gereken aşağıda yer alan tüm verilerin mevcudiyetinin kontrolü; zimmette sabit olan istisna malının cinsi, türü, miktarı, sayısı, fiyat bilgisinin belirli olması ve finansman sağlama süresi ile ilgili açıklama ki bu/bunlar banka tarafından üretici ile paralel ıstısna sözleşmesinin gerçekleştirmeden önce olmalıdır.	1	5	5	5	25
2/5	Sözleşme konusu malın işçilik sonucu oluşan bir mal olduğunun kontrolü.	1	5	5	5	25
2/6	Bankanın sipariş veren sıfatına sahip olması suretiyle imalatçı ile paralel bir ıstisna sözleşmesinin kontrolü, sipariş tanımına uygun imal edilmiş bir ürün elde edilmesi, belirsizliğin olmaması ve siparişin tamamlanma dönemlerine göre bedelin ödenmesini belirlemek, seçim hakkı ve üzerinde anlaşılan bir süre boyunca üretim kusurlarını veya bakım taahhüdünü garanti etmek için yeterli bir sürenin varlığının kontrolü.	1	5	5	5	25
2/7	Maliyet bedeli ve kârı belirlemek suretiyle ıstısna akdinin murabaha olmadığının kontrolü	1	5	5	5	25
2/8	Herhangi bir surette ıstısna akdi ile paralel ıstısna akdi arasında bir bağlantının bulunmadığının kontrolü	1	5	5	5	25
2/9	Sipariş veren ile imalatçının aynı kişi olmamasının ya da onun konumunda olmadığının kontrolü	1	5	5	5	25
2/10	İmalatçının ayıplardan beri olacağı şartını ileri sürmediğinin kontrolü	1	5	5	5	25
2/11	Istısna akdinin, imalatçının ürünün teslimini geciktirmesi veya akde aykırı olarak ıstısna konusu malda bir tasarrufta bulunması durumunda üzerinde anlaşılan bir oranda makul bir ceza bedeli içerdiğinin kontrolü	1	3	3	3	15
2/12	Teminatların ve teminatların yeterliliğinin tam olarak sağlandığından kontrolü (hem ıstısna akdinde hem de paralel ıstısna akdinde)	1	3	3	3	15

2/13	İlk Istisna sözleşmesinde herhangi bir değişikliğin ve üretici ile paralel Istisnaya ilişkin düzenleme prosedürlerinin belgelendiğinin ile maliyet, özellikler, süre ve diğerlerinin belirlendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
2/14	İmalatçının zimmetinde sabit olan akit konusu şeyi üretmesi için yetkilendirilmesinden dolayı ilk istisna akdinden bağımsız müstakil bir vekalet sözleşmesinin olduğunun kontrolü	1	5	5	5	25
2/15	Paralel ıstısna akdinde imalatçı tarafından kurumdan önce zimmette sabit olan ve vasıfları belirli nesnenin teslim alındığının, ilk ıstısna sözleşmesi ile sipariş verene teslim edildiğinin veya kurallara uygun olarak teslim alma yetkisi (vekalet) verildiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
Toplam				**67**	**67**	**335**
3	**Leasing**					
3/1	Müşterinin leasing finansman dokümanlarını imzaladığının kontrolü	1	5	5	5	25
3/2	Finansman onayının, onayın yetkili merciler tarafından yapıldığının, sağlanan teminatların yeterli olduğunun ve katılım finans hükümlerine uygunluğunun kontrolünün yapılması	1	3	3	3	15
3/3	Satıcı tarafından kurum lehine bir fiyat teklifi olduğunun ve kurum tarafından bu teklifin kabul edildiğinin (vekalet yolu ile de olur) kontrolü	3	5	15	5	25
3/4	Herhangi bir hasarın meydana gelmesi durumunda tazmin etmek için güvence bedelinin müşterinin hesabına yatırıldığının kontrolü (bağlayıcı bir taahhüt olması durumunda)	1	3	3	3	15
3/5	Exper tarafından bir fiyat belirlemesinin olduğunun ve bu belirlemenin finansmanın değerine uygun olduğunun kontrolü	3	3	9	3	15
3/6	Söz konusu malın bankaya ait olduğunu kanıtlayan belgelerin kontrolü	1	5	5	5	25

3/7	Kiracı, kefiller ve kurum tarafından leasing sözleşmesinin imzalandığının; kiralama süresi, kira tutarı, nasıl ödeneceği ve sözleşme şartlarının belirli olduğunun kontrolü.	1	5	5	5	25
3/8	Kiracının leasing konusu maldan faydalanabileceğine dair onayın kontrolü	3	5	15	5	25
3/9	Leasing konusu malın kiracının mülkiyetine geçirileceğine dair kurum tarafından verilen vaadin leasing sözleşmesinden ayrı ve bağımsız olduğunun kontrolü	1	5	5	5	25
Toplam				**65**	**39**	**195**
4	**Mudarebe (Emek Sermaye Ortaklığı)**					
4/1	Müşteri tarafından, mudarebe sığasıyla, kurum ile ortaklık yapmak istediğini ifade eden bir talebin olduğunun kontrolü	1	5	5	5	25
4/2	Bir ekonomik fizibilite çalışmasının varlığının ve mudaribin (emek sahibi) sunduğu projenin minimum düzeyde gerçekleşmesi için elinden geleni yapacağına dair yazılı bir taahhüdün varlığının kontrolü	1	3	3	3	15
4/3	Müşterinin mudarebe ortaklığı alanındaki tecrübesi ve bu alanda başarısını sağlayacak eğitimi, ahlaki duruşu, dini yaşayışı ve finansal itibarının kontrolü	1	3	3	3	15
4/4	Müşterinin daha önceden finanse edilen ve sorumluluklarını yerine getirecek birisi olduğunun kontrolü	1	3	3	3	15
4/5	Finansman onayı olduğunun kontrolü	1	3	3	3	15
4/6	Teminatların yeterliliğinin ve mudaribin herhangi bir kasıt, kusur, ihlal veya ihmali durumunda kullanılacağının kontrolü.	1	3	3	3	15
4/7	Finansman projesi için verilen teminatlarının bir tekafül sigorta şirketi ile sigortalanmış olduğunun kontrolü	5	5	5	5	25
4/8	Mudarebe sözleşmesinin, işin izin verdiği düzeyde, yer, zaman ve gaye hususlarında belirlendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25

4/9	Kârın sermaye korunduktan sonra tahakkuk edeceği ve zarar durumunda zararın sermaye sahibine ait olması gerektiği şartının kontrolü	1	5	5	5	25
4/10	Mudarib ile kurum arasında kâr paylaşım oranlarının önceden belirlendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
4/11	Kabul edilebilir ve doğrudan yapılan harcamaların belirlenmiş olduğunun kontrolü	1	5	5	5	25
4/12	Sözleşme taraflarından biri için maktu bir tutar veya ücretin şart koşulmadığının kontrolü	1	5	5	5	25
4/13	Proje ömrü dikkate alınarak, hakiki ve hükmi nakitleştirme için tarih belirlendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
4/14	Mudarebe ortaklığının niteliğine göre mudarebe malının kademeli olarak kullanıldığının kontrolü (mudarebe malının yönetilmesi).	3	5	15	5	25
4/15	Mudarebe çalışmaların aşamalarına göre ilerleyişinin ve düzenli olarak kayıt altına alındığının kontrolü	3	3	15	3	15
4/16	Alım, satım, gelir ve giderler için analitik çalışmaların kontrolü.	5	3	15	3	15
4/17	Mudaribin zarar meydana gelmesi durumunda zararı ispatlamayı taahhüt ettiğinin kontrolü.	1	3	3	3	15
Toplam				**103**	**69**	**345**
5	**Müşareke (Sermaye Ortaklığı)**					
5/1	Müşterinin, meşru ve belirli olan ortaklık türlerinden birine katılmak için bir başvurusunun kontrolü	1	5	5	5	25
5/2	Ekonomik bir fizibilite çalışmasının varlığının ve doğruluğunun kontrolü	1	3	3	3	15
5/3	Müşterinin müşareke ortaklığı alanındaki tecrübesi ve bu alanda başarısını sağlayacak eğitimi, ahlaki duruşu, dini yaşayışı ve finansal itibarının kontrolü	1	3	3	3	15
5/4	Müşterinin daha önceden finanse edilen ve sorumluluklarını yerine getirecek birisi olduğunun kontrolü.	1	3	3	3	15
5/5	Finansman onayının kontrolü	1	3	3	3	15

5/6	Teminatların yeterliliğinin ve ortağın ihlali veya kusuru durumunda kullanılabileceğinin kontrolü	5	3	15	3	15
5/7	Finansman projesi için verilen teminatlarının bir tekafül sigorta şirketi ile sigortalanmış olduğunun kontrolü	1	3	15	3	15
5/8	Ortağın şirketi vekalet ve emanet (güven) temelinde yönetmeye yetkili olduğunun kontrolü	1	5	5	5	25
5/9	Kârın sermaye korunduktan sonra tahakkuk edeceği ve zarar durumunda zararın sermayesindeki hisseye göre olacağı şartının kontrolü	1	5	1	5	25
5/10	Müşarik ile kurum arasında kâr paylaşım oranlarının önceden belirlendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
5/11	Sözleşme taraflarından biri için belirli bir tutar veya ücretin şart koşulmadığının kontrolü	1	5	5	5	25
5/12	Proje ömrü ve ortaklık türü dikkate alınarak, hakiki ve hükmi nakitleştirme için tarih belirlendiğinin kontrolü	1	5	5	5	25
5/13	Müşareke ortaklığının niteliğine göre müşareke malının kademeli olarak kullanılmasının sağlanmasının kontrolü (müşareke sermayesinin yönetilmesi)	3	5	15	5	25
5/14	Müşareke çalışmaların aşamalarına göre düzenli olarak proje ilerleyişinin denetlenmesinin ve organize kayıtların varlığının kontrolü	3	3	15	3	15
5/15	Alım, satım, gelir ve giderler için analitik çalışmaların kontrolü.	5	3	15	3	15
5/16	Kısa vadeli ortaklık sözleşmesinden bağımsız olmak koşuluyla kurumun hissesini müşteriye nominal fiyat dışında bir fiyatla satacağına dair vaadin kontrolü	1	5	5	5	25
Toplam				**99**	**64**	**320**

Dördüncü: Katılım Finans İç Denetim Değerlendirme Özeti

Brief Participation Control Risk Assessment

No.	Faaliyet	Çıktı	Alt Sınır	Üst Sınır	Katılım finans denetim Aralığı	Yüzdelik Alt Sınır	Yüzdelik Risk Derecesi
	Murabaha	116	78	390	38	20	**29**
	Istısna	67	67	335	0	20	**20**
	Leasing	65	39	195	26	20	**33**
	Mudarebe	103	69	345	34	20	**30**
	Müşareke	99	64	320	35	20	**31**
Toplam Risk		**450**	**317**	**1585**	**133**	**20**	**28**

Tabloda yer alan ifadelerin formülize edilmiş halleri aşağıdaki gibidir:

Kontrol Aralığı = Çıktı - Alt Sınır

Risk Oranı İçin Alt Sınır = Alt Sınır ÷ Üst Sınır

Risk Oranı = Çıktı ÷ Üst Sınır

Beşinci: Katılım Finans Denetim Ekibi Tarafından Alınan Aksiyonlar

1. İhlal oluşturan tekrar durumunun orta derece de olması (tekrar derecesi 3 ya da 5 olursa) ya da uyumsuzluk durumu olması sonucunda bulguların kaydedilmesi/belgelenmesi bulgulara özel bir yöntem ile gerçekleşmektedir. Bununla beraber, bulgunun tekrar etmemesi için gerekli tavsiyelerin ve aksiyon alacak birimin yer aldığı dokümanın yetkili kişiye doğrudan sunulmaktadır.

2. Hatanın düzeltilmesi için gerekli olan aksiyonların alındığının kontrolünün imkan dahilinde yapılmasıdır.

3. Raporların ve önerilerin yazılmasıdır.

Altıncısı: Riskin Ayrıştırıştırılması

Bu aşamada her bir faaliyet riskinin %100 oranda risk faktörlerine bölünmekte ve çalışma kapsamındaki faaliyetlerde her bir faktörün önemine göre faali-

yet riskleri ile çarpılarak ağırlık verilmektedir. Aşağıdaki tablo varsayılan durum için bu süreci özetlemektedir.

Yardım için 8 no.lu tabloya başvurulabilir.

Faaliyet	Finansal Risk30%	Uyumsuzluk Riski 30%	İnsan Kaynakları Riski 30%	Dolandırıcılık Riski 10%	Ağırlıklı Toplam Risk
Murabaha	104[178]	147[179]	104[180]	34[181]	416
Istisna	60	101	60	20	241
Leasing	19	98	59	7	183
Mudarebe	93	155	93	31	372
Müşareke	149	89	149	30	417
Toplam 425		**590**	**465**	**122**	**1629**

Yedinci: Toplam Riskin Hesaplanması

Toplam Risk = finansal risk + uyumsuzluk riski + insan kaynakları riski + dolandırıcılık riski

Toplam Risk = 425 + 590 + 465 + 122 = 1602 puan

Sekizinci: İş Birimlerinin ve Şubelerin Sınıflandırılması

İş Birimlerinin Risk Noktalarına göre Sınıflandırılması

İş Birimi ve Faaliyet İsmi[182]	Risk Noktası Derecesi
Hazine Pazarlama	2000
Operasyon Merkezi	1150
Muhasebe	800
Bireysel Finansman Bölümü	
...	

178 Sonuç (116) x Finansal Risk Oranı (30%) x Risk Faktörü104 (3)=

179 Sonuç (116) x Uyumsuzluk Risk Oranı (30%) x Risk Faktörü =(5) 174

180 Sonuç (116) x İnsan Kaynakları Risk Oranı (30%) x Risk Faktörü =(3) 104

181 Sonuç (116) x Hile Oranı (10%) x Risk Faktörü =(3) 34

182 Tüm şubeler, iş merkezleri ve iştirakler azalan düzende düzenlenmiştir.

Dokuzuncu: İş birimlerinin risklere göre sınıflandırılması aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 9: Risk Noktalarının ve Yıllık Periyot Sayısının Belirlenmesi

Risk Noktaları	İş Birimleri veya Faaliyetlere Yönelik Risk Derecesi	Periyot Sıklığı
1000'den az	Düşük Risk	12 ay (senede bir defa)
2000'den az 1000'den çok	Orta Risk	6 ay (senede iki defa)
2000'den çok	Yüksek Risk	4 ay (senede üç defa)

Buna göre; Katılım finans denetim planına göre yılda üç kez Hazine Pazarlamaya, iki kez Operasyon Merkezine, bir kerede Muhasebe bölümüne gidilmektedir. Risk noktalarına ve ziyaret programlamasına bağlı olarak katılım finans iç denetim başkanı, geçmiş ziyaretlere dayanarak bu ziyaretler için beklenen tarihleri seçer. Risk temelli katılım finans denetim planı ilk kez uygulanıyorsa, katılım finans risk denetim başkanının ilk yıla ait değerlendirmelerine göre denetim planı geliştirilir; sonra ki süreçlerde ise her iş birimi veya faaliyet için model oluşturulur.

SONUÇ

SONUÇ

Katılım bankalarının ve katılım esaslı finans kuruluşlarının Türkiye'deki statülerinin gelişmesi, sayılarının artması ve hükümetin bu kuruluşlara olan ilgisinden sonra, hizmet sunma ve işlerini yürütme performanslarını kapsamlı kalite yönetiminin gerekliliklerini yerine getirecek şekilde ayarlamak için mümkün olduğunca çok çalışmaları, özellikle de çalışma yöntemlerini ve sistemlerini geliştirerek katılım finans denetim ve uyum faaliyetlerini geliştirmeleri ve etkinleştirmeleri, denetim ve uyum kontrol için yerel ve küresel standartları uygulamaları gerekli hale gelmiştir. Katılım finans denetim ve katılım finans uyum kontrol faaliyeti, katılım esaslı finans kuruluşlarının katılım finans ilke ve standartlarına uygun olarak faaliyet gösterdiklerini doğrulamak için çalıştıklarının bir göstergesi kabul edilir. Katılım esaslı finans kuruluşları çalışanları arasında katılım finans denetim kavramının anlaşılması noktasında farklılık olması sebebiyle bu organizasyonlar tarafından yürütülen çalışmalarda da farklılıklar meydana gelmektedir. Bu durum, katılım finans kuruluşlarındaki katılım finans denetim yöntemlerinin çeşitliliğinden ve bu organların farklı yapı ve isimlere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Danışma Kurulu ve Danışma Komiteleri, katılım esaslı finans kuruluşlarında katılım finans ilke ve standartlarının doğru bir şekilde uygulanmasını sağlamada çok önemli bir rol oynamaktadır. Zira, Danışma Kurulu ve Danışma Komitelerinin sahip olduğu roller bu kuruluşların bağlı bulunduğu denetleyici ve düzenleyici otoritelerden (BDDK, SDDK, TCMB vs.) daha az öneme sahip değildir.

Bir yandan Türkiye'deki katılım finans zorlukları, diğer yandan katılım finans işlemlerin denetim ve kontrol faaliyetini gerçekleştirecek deneyimli personel ek-

sikliği, bu alanda uygulamalı referansların eksikliğine ek olarak, katılım esaslı finansal kurumların katılım finans denetim, uyum ve kontrol alanındaki çalışanlarının çoğunun ekonomi ve bankacılık eğitimi almış kişiler olması ve katılım finans denetim ve uyum kontrol prensipleri hakkında bilgi sahibi olmamaları nedeniyle, hem katılım finans denetim hem de uyum kontrol departmanlarının çalışmalarını yürütürken karşılaştıkları bir dizi zorluk olduğuna şüphe yoktur.

Bu nedenle, bu kurumların yönetim kurulları, kurumlarının çalışmalarında bu önemli hususu ihmal etmemeli ve hem Danışma Kurulu hem de Danışma Komitelerinin denetledikleri bu kurumların çalışanlarını eğitmelerine olanak sağlamalıdır. Verilen eğitimler katılım finans kurumlarında katılım finans ilkeleri ve standartları hakkında bilgi sahibi olan yeni nesil çalışanların varlığına katkıda bulunacak, bu ilkelere bağlılığı artıracak, bu kurumlarla iş yapanlara güven verecektir. Böylelikle bu kurumların yayılmaları artacak, konumları iyileşecek, pazar paylarını artacak ve katılım finans kurumlarını geliştirmek için stratejik planda hedeflenen yüzdeye ulaşılacaktır.

Bu hedefe ulaşmak için yardımcı olacağına inandığımız bazı öneriler sunuyoruz:

- Katılım finans konusunda uzmanlaşmış, standartları belirleyen ve katılım finans kurumlarının endişe ve sorularına yanıt veren yüksek nitelikli bir Danışma Kurulunun varlığına ek olarak, bu kurumların denetim raporlarını ve katılım finans denetimlerini gözden geçirerek, bu kurumları izleyecek ve uygulamalarını ve yayınladıkları standartlara ne ölçüde uyduklarını denetleyecek bir plan geliştirilmelidir. Bu kurumları izleyecek bir mekanizma olmadan, katılım finans ilkelerinin tam olarak uygulanmasına yönelik taahhüt iddiasının bir anlamı kalmaz; müşterilere ve düzenleyici otoritelere bu taahhüt konusunda güvence verme imkânı olmaz.
- Bu alanda çalışanlara işlerini yapmalarında yardımcı olmak için katılım finans denetim ve uyum kontrol faaliyeti için bir çalışma kılavuzuna ihtiyaç vardır.
- Katılım finans kuruluşları, işlemlerinde müşteri güvenini ve itimadını artırmak için katılım finans ilke ve standartlarını uygulayarak kendilerini farklılaştırmaya devam etmelidir.
- Katılım finans ilke ve standartlarına bağlılığın sağlanması için katılım finans denetim ve uyum kontrol faaliyetlerine büyük önem verilmelidir.

Dr. İsmail Halitoğlu

KAYNAKÇA

AAOIFI, *Faizsiz Finans Standartları.*

AAOIFI, *Yönetişim Standartları,* S. 1061;

ABU AL-EZZ Ali Muhammad, *Unifying the Concepts of Prevailing Terims in Sharia Supervision*, 7 Nisan 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Altıncı İslami Bankalar ve Finansal Kurumların Şeriat Denetimi Konferansı'na sunulan bir çalışma makalesi, s. 142.

ABU GHUDDA Abdul Settar, MİSHAL Abdul Bari, Şeriat Kontrolörü ve Denetçi Programı, İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu, s.12.

AKKAM el Muhammad Khair. *Mali Kontrol*, Suriye Üniversitesi, 2018, s.11.

AKYEL Recai, *Yönetimde İç Kontrol, İç Denetim Ve Dış Denetim Fonksiyonlarının Birbirleri İle İlişkileri Ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmalarının Değerlendirilmesi*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, (2010), s. 6

AKYÜREK Beste, *Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı İç Denetim Sistemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, sf.9

ATTİA Abdullah, *Kontrol Kavramları, Denetim, Arbitraj ve Teori ile Uygulama Arasında Şeriat Uyumluluğu,* 7 Nisan'da İstanbul'da düzenlenen İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Altıncı Şeriat Denetim Konferansı'na sunulan bir çalışma makalesi, s .11, 2017.

Arap Menkul Kıymetler Otoriteleri Birliği. *Finansal Piyasalarda En Çok Kullanılan Finansal Terimler* Sözlüğü, s.19;

ARCAGÖK, Sait - ERÜZ, Ertan, *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Sistemi*, HUD Yayını, (Ankara: 2006), s. 152.

BAYAZITLI, Ercan. *Uluslararası Bağımsız Dış Denetim Standartları ve Türkiye Uygulaması,* Ankara Üniversitesi, S.B.E. İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara: 1991, s.9

BAYINDIR Servet, *Faizsiz Bankacılık İşlemlerinin İslâm Fıkhı'ndaki Yeri* (doktora tezi, 2004), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 48-65.

BEKR Ebu Zeyd, *Mecelletü Mecme'ul Fıkhi'l İslami,* Teminat Mektubu, 2/123.

BDDK, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ.

BÜMKO (Bütçe ve Mali Kontrol), *Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği,* 2005: 25-30

CANAN Çetin, *Toplam Kalite Yönetimi ve Kalite Güvence Sistemi (ISO 9000-2000 Revizyonu), İlke Süreç, Uygulama,* 2.Baskı, 2001, İstanbul, s. 24.

CEBECİ İsmail**, "***Teverruk***",** Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2019), 2/594-595.

CIBAFI, *el-Havkeme ve'l İmtisal fi Mesarifi'l* İslamiyye*, s88-89*

ÇATIKKAŞ, Özgür, *Bankalarda İç Kontrol Sistemi ve iç Denetim Fonksiyonunun Etkililiği*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005, s.10

ÇITIR, Halim. *Yönetsel Denetim Anlayışı ve Örgütlenmesi,* TODAİE Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programı Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, (1987), s. 12

DOYRANGÖL, Nuran, *Sermaye Piyasası Aracı Kurumlarında Etkili Bir İç Kontrol Sistemi ve Denetim Fonksiyonu,* Lebib Yalkın Matbaası, 2002, İstanbul, s. 47

DÖNMEZ İbrahim Kâfi, "MURÂBAHA", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/murabaha

ERDOĞAN, Simay, *İç Kontrol Sistemi: Kamu İktisadi Teşebbüsleri İçin İç Kontrol Modeli Önerisi*, (Ankara: 2009), Devlet Planlama Teşkilatı Yayın no: 2799, s. 8-9

GÜRBÜZ Hasan, *Muhasabe Denetimi*, Bilim ve Teknik Yayınları, İstanbul, 1995, s.16

GÜREDİN Ersin, *Denetim,* Beta Yayınları,8. Basım, İstanbul, 1998, s.9

HAYES Rick, WALLAGE Philip, Hans Gortemaker, *Denetim İlkeleri Denetime İlişkin Uluslararası Standartlara Giriş,* Suudi Yeminli Mali Müşavirler Örgütü tarafından tercüme edilmiştir 2016, s. 345-360.

HEPWORTH Noel, *Audit and Control*, CEF Conferance, Slovenia, CİPFA, (UK: 2003), s. 3

INTOSAI GOV 9100, *Guidelines for İnternational Control Standarts for The Public Sector*, INTOSAI Professional Standarts Committe Scretarıat, (Denmark: 2004)

IFSB, İslami Finansal Hizmetler Sunan Kurumlar İçin Şeriat Kontrol Sistemi İçin Yol Gösterici İlkeler, Aralık 2009, S. 50;

İBİŞ Cemal, ÇATIKKAŞ Özgür, *İşletmelerde İç Kontrol Sistemine Genel Bakış,* Sayıştay Dergısi, Sayı:85, 2012: s. 99

KASANİ El Alauddin Ebubekir bin Mesud bin Ahmet, *Bedai'us-Sanai' fi Tertibiş* Şerai, Darul Kütübül İlmiyye, Beyrut, 1986, 2/5

KAYA Ömer, *Katılım Bankacılığının Gelişimi Ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması,* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Finans Bilim Dalı, s1.

KEBELİ, Ahmet. *Kamu İç Denetiminde Kurumsal Performans Denetimi,* TODAİE Kamu Yönetimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Dönem Projesi, (2012), s. 6

KORKMAZ, Umut, "*Kamuda İç Denetim (1)*", Bütçe Dünyası Dergisi, Cilt 2, Sayı 25, Bahar, (Ankara: 2007), s. 4-15

KURNAZ, Niyazi ve ÇETİNOĞU, Tansel, *İç Denetim Güncel Yaklaşımlar*, Umuttupe Yayınları, Kocaeli: 2010, s.29

Malezya Merkez Bankası, Şer'i Standartlar ve Operasyonel Gereklilikler, s228.

MİSHAL Abdul Bari. İslami Finans Sektörünün Yönetişimine İlişkin Genel Entegre Çerçeve, On Dördüncü Şeriat Kurulları Konferansı'nda sunulan araştırma, 22-23 Mart 2015, s.11;

Şeriat Denetimi ve Denetim Teknikleri, İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi, 2014, 15

Finansal Kurumlar İçin Kontrol Standartlarının Karşılaştırmalı Analitik Çalışması, Shura Denetim Araştırmaları Ansiklopedisi, s. 55

MUSTAFA İbrahim Muhammad. İslami Bankaların Denetimine Entegre Bir Yaklaşıma Doğru, Amerikan Üniversitesi, 2012, s.2.

MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Camius Sahih,*

O'REGAN, David, *Auditor's Dictionary*, Term, Concepts, Processes, and Regulations, John Wiley and Sons. Inc., (USA: 2004), s. 147

İBRAHİM Sami b., *Teverruk ve Organize Teverruka Dair Çalışma* (Mekke: İslam Fıkıh Akademisi, 2003), 40.

SATTAM Abdülaziz, İslami Bankacılıkta Şeriat Kalite Programı, Yayınlanmamış Araştırma.

SAYED AL Hashem, *Yönetişim Dengesine Katkıda Bulunan Şirketler*, Katar Finansal Piyasalar Otoritesi, s. 42.

SEDDK, *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge*, S. 4-5

TÜREDİ, Hasan, *Denetim*, (Trabzon: 2007), s. 124

Türkiye Bankalar Birliği, *Bankalarda İç Denetim Sistemleri*, s. 8

RAİD Muhammad, *el-Muracaatü Dahiliyye*, Al-Janadriyah Publishing and Distribution, Riyad 2010, s.16.

RAMAHİ AL Zaher, *Uluslararası Standartlara Göre İç Denetimde Modern Eğilimler*

SANAL, Recep, *Türkiye'de Yönetsel Denetim ve Devlet Denetleme Kurulu,* TODAİE Yayınları, No:314, (2002), s. 4

TKBB, *Murabaha Standardı.*

TKBB, *Teverruk Standardı.*

UZAY Şaban, *İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma*, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No:132, (Ankara: 1999), s. 6

ÜNEN Serap, *Bankacılık Gözetim Sisteminde İç Denetimin Dış Denetimi Destekleme Koşulları*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim DalıYayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 3

YURTSEVER Gürdoğan , *Bankacılığımızda İç Kontrol*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:256, (2008), s. 16

https://www.icisleri.gov.tr/icdenetim/ic-denetimin-tarihsel-gelisimi

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150402-5.htm

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190914-4.htm,

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201219-2.htm

https://lawyers-blog.online/blog/article/481977-b343

https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/BDDK-Kurul-Karari.pdf

https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/belgeler/Danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-ic-yonerge.pdf ,

Dış Ticaret Akreditif | VakıfBank (vakifbank.com.tr)

tkbb.org.tr